Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра української мови
імені проф. Івана Ковалика

«ЯВИЩЕ ОНОМАТОПЕЇ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВОРАХ: СЕМАНТИКА І СТРУКТУРА»

Магістерська робота
студентки ІІ курсу
українського відділення
філологічного факультету
денної форми навчання
Козинець Ксенії Костянтинівни

Науковий керівник – доц., к.ф.н. Костів О. М.

Львів – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЯВИЩА ОНОМАТОПЕЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ..... 10

1.1. Терміни «ономатоп», «ономатопея», «звуконаслідування» та інші 12

1.2. Ознаки звуконаслідувальних слів, їх зв'язок із вигуками ……...13

1.3. До історії дослідження звукозображення в українській мові ……19

1.4. Групи ономатопів за значенням (бестіальні, предметні, гомональні)...24

1.5. Ономатопи в діалектній мові…….28

1.6. Звуконаслідування у словотворі дитячого мовлення…….32

РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ГОВОРАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ..... 39

2.1. Семантичні особливості ономатопів……39

2.2. Ономатопи в дитячій діалектній лексиці…….45

2.3. Орнітологічні відзвуконаслідувальні найменування……..47

2.4. Евфемічні відономатопеїчні номінації тварин……50

2.5. Мисливський жаргон та діалектні ономатопи…….52

РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВОРАХ..... 55

3.1. Словотвірні гнізда від вихідного ономатопа..... 55

3.2. Особливості діалектного словотвору відзвуконаслідувальних слів..... 80

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ..... 100

Додаток І. Індекс лексем 111

Додаток ІІ. Лексико-семантичні групи……..182

ВСТУП

Звуконаслідування або ономатопею в мовознавстві розуміємо як відтворення мовними засобами різноманітних звуків навколишнього середовища. Попри наявні дослідження звукозображальної підсистеми мови ряд семантичних і структурних особливостей ономатопів у сучасному мовознавстві вивчені неповно. Це пов'язано ще й з тим, що звуконаслідування мало розглядається як самостійний предмет вивчення. Натомість розглядається у зв'язку із явищем мови як таким, її походженням, мовними знаками, проблемами дитячої та експресивної мови, поетикою, стилістикою, психологією. Наразі однозначно сформувалося підґрунтя теорії ономатопоетики, відоме місце ономатопів у системі частин мови.

Уперше ономатопея, а саме її словотвір, розглядалася в німецькій мові, коли й з'явився термін «примітивний словотвір» на позначення явищ у цій галузі. Глобально зі звуконаслідуванням пов'язали окрему теорію походження мови вчені М. Мюллер, Фердинанд де Соссюр, Х. Ліддел, Р. Скотт, Д. Браун[1]. Ф. де Соссюр зокрема започаткував науковий розгляд сутності мови, зв'язку звучання зі значенням, мотивованості мовного знака. Зокрема, він не вважав звуконаслідувальні слова органічними елементами мови, що вони приблизні, напівумовні імітації звуків і є малим пластом лексики. Серед інших зарубіжних лінгвістів Г. Г. Більфельдт, В. Шпербер, В. Айхлер, Ф. Гінце[2] та інші досліджували мовні контакти в ономатопеїчній лексиці. Праці Х. Марчанда, Дж. Р. Ферса, Л. Блумфілда, Л. Сміта[3] містять опрацювання словотвірної структури ономатопей та питання словотвірного статусу

[1] Цит. за вид.: Гаценко І. О. Фоносемантична характеристика основних лексичних категорій. Волинь філологічна: текст і контекст. 2013. Вип. 15. С. 39. URL: https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/450/429 (дата звернення: 13.09.2022).

[2] Цит. за вид.: Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат: семантична, фонетична, словотвірна структура та похідність ономатопів : монографія. Ужгород : Ґражда. 2007. С. 14. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34005/2/%D0%9E%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20PDF.pdf (дата звернення: 06.09.2022).

[3] Цит. за вид.: Гаценко І. О. Фоносемантична характеристика основних лексичних категорій… С. 60.

сполучень фонем у складі звуконаслідувань.

Із вітчизняних філологів Гаценко І.[1], Драгіна О.[2], Зоз О.[3], Калита А.[4], Львова Н.[5], Найдеш О.[6], Смаль-Стоцький Р.[7] досліджували зв'язок між значенням та звуком на матеріалах різних мов. Смаль-Стоцький працював на слов'янському матеріалі. Йому належить перша в україністиці робота з ономатопеї — монографія «Примітивний словотвір». Це є перша спроба у славістиці «систематизувати звуконаслідування, ту сферу, де, за висловом автора, "інстинктивно відчувається справжня творчість мови, де ще булькає в змінному вокалізмі і консонантизмі неостигла лава мови"»[8].

Значним внеском в український розвиток теми є дисертація Карпіловської Є. «Конструювання дієслівних зон словотвірних гнізд (на матеріалі українських дієслів звучання)»[9]. Авторка зосередилась на формальному й семантичному впорядкуванні відзвуконаслідувальних дієслів у словотвірному гнізді. Ряд праць про ономатопеїчний словотвір має в доробку Кушлик О. («Вербальна зона словотвірної парадигми гомональних дієслів-ономатопів», «Реалізація деривaційного потенціалу вербальної зони словотвірних парадигм бестіальних дієслів-ономатопів» та інші), у яких досліджує словотвірну парадигматику. Діалектолог Аркушин Г., що здебільшого опрацьовував західнополіські діалекти, подав цінні спостереження у статті «Західнополіські ономатопи»[10].

---

[1] Гаценко І. О. Фоносемантична характеристика основних лексичних категорій…

[2] Драгіна О. В. До проблеми звукосимволізму в поезії. *Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка.* Серія : Філологія. 2000. Вип. 29. С. 56–58.

[3] Зоз О. А. Звуковий символізм поетичного твору. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2018. Вип. 6. С. 192–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppsf_2018_6_31

[4] Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлення : монографія. К. : Вид. центр КДЛУ, 2001. 351 с.

[5] Львова Н. Л. Звукова символіка початкових сполучень фонем у лексичному складі сучасної англійської мови. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту: Зб. наук. пр.* Вип. 213. Германська філологія. Чернівці: Рута, 2004. С. 3–14.

[6] Найдеш О. В. Звукозображальність мови: звуконаслідування, звукосимволізм, синестезія. *Філологічні науки*. Дніпро : Наука і освіта, 2006. Т. 18. С. 30–32.

[7] Смаль-Стоцький Р. С. Примітивний словотвір. *Студії до української граматики.* Варшава, 1929. С. 200.

[8] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат… С. 5–6.

[9] Карпіловська Є. Конструювання складних словотворчих одиниць (на матеріалі української мови). К.: Наук. думка, 1990. 156 с.

[10] Аркушин Г. Л. Західнополіські ономатопи. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2014. С. 56–60. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/5990/1/13.pdf (дата звернення: 09.01.2023).

Возний Т. досліджував звуконаслідувальні дієслова на слов'янському мовному ґрунті[1], описував словотвірну структуру[2] і семантику дієслів говірок Львівщини та Волині[3]. Кілька статей присвятив дієслівному словотвору, зокрема у взаємодії літературної мови і діалектів[4].

Чітко окреслені уявлення про місце звуконаслідувальних слів серед частин мови й, зокрема, відношення до класу вигуків дістаємо з новітніх українських граматик, як «Граматика української мови. Морфологія» Безпояско О. К., Городенської К. Г.[5], Русанівського В., «Морфологія української мови» Горпинича В. О.[6], «Сучасна українська літературна мова: морфологія» Білодіда І. К.[7], «Теоретична морфологія української мови: академічна граматика української мови» Вихованця І. Р., Городенської К. Г.[8], «Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія» Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова с. О.[9]

Проблемні питання звуконаслідувальної лексики містять також роботи Бабенко О. «Семантичні й структурні особливості звуконаслідувальної лексики»[10] та Бабакової О. «Семантична структура та функціонування дієслів звучання»[11], у яких подані зокрема вдалі систематизації ономатопів за

---

[1] Возний Т. М. Відвигукові й звуконаслідувальні форми дієслів на а-ти, -ка-ти; (-а-ть, -ка-ть; -а-ць, -ка-ць) у східнослов'янських мовах. *Славістичний зб.* К., 1983. С. 112–133.

[2] Возний Т. М. Словотвірна структура відвигукових дієслів у бойківській говірці. *XIV Респ. діалектологічна нарада: Тези доп.* К., 1977. С. 76–78.

[3] Возний Т. М. Семантико-словотвірна структура дієслів у бойківському говорі. *XII Респ. діалектологічна нарада: Тези доп., квіт. 1965 р.* К., 1965. С. 87–88.

[4] Возний Т. М. Взаємодія української літературної мови і територіальних діалектів у галузі словотвору дієслів. *Питання взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів: (Тези доп. та повідомл.).* К., 1972. С. 73–75.

[5] Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія: підруч. для студ. філол. ф-тів вузів. Київ: Либідь, 1993. 334 с.

[6] Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: ВЦ «Академія», 2004. 336 с.

[7] Сучасна українська літературна мова: морфологія / за заг. ред. акад. І. К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1969. 583 с.

[8] Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: академічна граматика української мови. Київ: Пульсари, 2004. 398 с.

[9] Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. С. 741–745.

[10] Бабенко О. В., Іванова О. В. Семантичні й структурні особливості звуконаслідувальної лексики (на матеріалі української й англійської мов). Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Київ, 2015. Вип. 215 (1). С. 39–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_fil.n_2015_215%281%29__7 (дата звернення: 16.09.2022).

[11] Бабакова О. В. Семантична структура та функціонування дієслів звучання : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». Запоріжжя, 2007. 20 с.

семантикою. Виняткову увагу слід надати монографії Юсип-Якимович Ю. «Ономатопоетика українських говорів карпат: семантична, фонетична, словотвірна структура та похідність ономатопів»[1], де мовознавиця серед іншого наводить довгу низку ономатопеїчних моделей звуконаслідувань. Також розроблено зразки гніздового словотвірного словника, що надають якнайповнішу інформацію про словотворчий потенціал діалектних звуконаслідувань та регулярність деривaційних моделей з карпатських говорів. Актуально для нас те, що джерелом дослідження була діалектна мова.

Під час дослідження ми виявили, що звуконаслідування — це ще й досить продуктивний засіб творення одиниць у дитячому мовленні. Тут теоретичною базою стали, зокрема, статті «Особливості словотворення в дитячому мовленні (на матеріалі мовлення дітей Центральної Слобожанщини (Харківщини))» Асаули М.[2], де розглянуто чинники породження дітьми лексем, найтиповіші моделі творення, акцентовано й на умовах діалектного середовища; «Феномен дитячої лексики та її характерні особливості» Занько Г.[3], де виділено групи дитячих лексем, що серед них зазначаються і звуконаслідувальні утворення. Іван Франко в невеликому дослідженні «Дітські слова в українській мові»[4] робить висновки про місце дитячого мовлення в давньому й складному процесі становленні людських мов, аналізуючи дитячі слова рідних Нагуєвичів.

Хоч ономатопея є кількісно малим елементом української лексики, наявність різнобічних тематичних праць досі не усуває потреби дослідження

---

[1] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат: семантична, фонетична, словотвірна структура та похідність ономатопів : монографія. Ужгород : Ґражда. 2007. С. 268. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34005/2/%D0%9E%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20PDF.pdf (дата звернення: 06.09.2022).

[2] Асаула М. М. Особливості словотворення в дитячому мовленні (на матеріалі мовлення дітей центральної Слобожанщини (Харківщини)) *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2008. Вип. 12. С. 61–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2008_12_10 (дата звернення: 03.02.2024).

[3] Занько Г. П. Феномен дитячої лексики та її характерні особливості. *Мова і культура.* Київ, 2012. Вип. 15, Т. 1. С. 33–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2012_15_1_8 (дата звернення: 03.02.2024).

[4] Франко І. Я. Дітські слова в українській мові. *Зібрання творів у 50-и томах.* К.: Наукова думка, 1980. Т. 2. С. 123–126. URL: https://www.i-franko.name/uk/Folklore/1881/DitskiSlovaVUkrajinskijMovi.html (дата звернення: 03.02.2024).

звукозображення в сучасному мовознавстві. Ономатопеї в контексті тих чи тих діалектів, наріч приділяється чи не найменше уваги.

Актуальність роботи зумовлена вивченістю ономатопів в українській лінгвістиці здебільшого у сфері літературної мови. У діалектології на них мало акцентується. Розвідка може розширити дослідження семантики й словотвору специфічних пластів діалектної лексики, поглибити знання про роль звуконаслідування в різних наріччях української мови в синхронному зрізі.

Мета роботи — характеристика семантики та словотвірної структури ономатопів у окремих говорах трьох наріч української мови, які містяться в діалектних словниках, що презентують відповідні діалекти.

Мета роботи передбачає розв'язання таких завдань:

- опрацювання лексикографічних джерел, що аналізують окремі українські говори південно-західного, південно-східного, північного наріч; відповідно фіксація слів зі звуконаслідувальною семантикою; опрацювання відповідної до теми наукової літератури;
- здійснення семантичної характеристики ономатопів;
- визначення різновидів їх за семантичним компонентом «виконавець дії» (гомональні, бестіальні чи предметні);
- аналіз словотвору досліджуваних одиниць;

Об'єктом дослідження є слова із звуконаслідувальною семантикою в говорах української мови.

Предмет дослідження — семантика та словотвірна структура ономатопів.

Джерельною базою стали діалектні словники, що презентують кожне наріччя української мови, а саме:

- для південно-західних говорів: «Гуцульські говірки: короткий словник» за редакцією Закревської Я. Г.[1], «Короткий словник лемківських

[1] Гуцульські говірки : короткий словник / Закревська Я. Г. та ін. Львів, 1997. 230 с. URL: https://www.yrok.net/library/books/slovnyky/inshe/0/guculski-govirky-korotkyj-slovnyk-zakrevska-ja.html (дата звернення: 04.09.2022).

говірок» Пиртея П. С.[1], «Словник бойківських говірок» Онишкевича М. Й.[2] (2 томи), «Словник буковинських говірок» за редакцією Гуйванюк Н. В.[3], «Наддністрянський регіональний словник» Шила Г. Ф.[4];

- для північних говорів: «Словник західнополіських говірок» Аркушина Г. Л. (два томи)[5], «Словник поліських говорів» Лисенка П. С.[6]

- для південно-східних говорів: «Словник українських східнослобожанських говірок» за редакцією Глуховцевої К. Д., Лєснової В. В.[7], «Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини» Чабаненка В. А. (4 томи)[8].

Такий добір лексикографічних праць дає можливість аналізувати звуконаслідувальну лексику системно на території поширення усього українського діалектного простору, визначати ареал поширення для відповідних ономатопів та конструювати словотвірні моделі.

Під час дослідження було використано такі **методи**: аналіз документальних джерел, описовий, описово-аналітичний, зіставний, структурний, порівняльно історичний елементи статистичного методу.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що:

- *уперше* з діалектних словників, що презентують кожне наріччя

---

[1] Пиртей П. С. Короткий словник лемківських говірок. / упоряд. Турчин Є. Д. Івано-Франківськ : Сіверсія МВ, 2004. 364 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pyrtei_Petro/Slovnyk_lemkivskykh_hovirok.pdf?PHPSESSID=h3k353vg9u8v6aapbe08afakg7 (дата звернення: 04.09.2022).

[2] Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок: [у 2 ч.]. Київ : Наук. думка, 1984. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Onyshkevych_Mykhailo/ (дата звернення: 04.09.2022).

[3] Гуйванюк Н. В. Словник буковинських говірок. Чернівці : Рута, 2005. 688 с. URL: https://uk.b-ok.global/book/1143933/3ff3ea (дата звернення: 04.09.2022).

[4] Шило Г. Ф. Наддністрянський регіональний словник. Львів; Нью-Йорк : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2008. 287 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shylo_Havrylo/Naddnistrianskyi_rehionalnyi_slovnyk/ (дата звернення: 04.09.2022).

[5] Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: у 2-х Т. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. Т. 1. А–Н. 354 с. Т. 2. О–Я. 458 с. URL: https://archive.org/details/slzhdplhv/a-n/page/n3/mode/2up (дата звернення: 18.01.2024).

[6] Лисенко П. С. Словник поліських говорів. Київ: Наукова думка, 1974. 260 с. URL: https://archive.org/details/p0lissia/page/27/mode/2up (дата звернення: 03.10.2023).

[7] Словник українських східнослобожанських говірок / М. О. Волошинова, К. Д. Глуховцева, В. В. Лєснова та ін. Вид. друге, зі змін. й допов. Київ: Талком, 2021. 407 с. URL: http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8840/2021%20slovnik.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 15.11.2023).

[8] Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: В 4-х томах. Запоріжжя, 1992. Т. 1. А–Ж. 324 с.; Т. 2. З–Н. 372 с.; Т. 3. О–П. 304 с.; Т.4. Р–Я 264 с.

української мови, вибрано і проаналізовано ономатопеїчну лексику;

- спроба визначити відмінності у структурі й семантиці звуконаслідувань різних наріч.

Практичне значення роботи. Фактичний матеріал роботи може слугувати джерельною базою для укладення чи доповнення тематичних лексикографічних праць, а також бути використаним для подальших досліджень такої лексики в контексті різних галузей мовознавства, її функцій у художніх текстах і мовленні людини.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів («Теоретичні засади явища ономатопеї в українській мові», «Семантичні особливості ономатопеїчної лексики в говорах південно-західного наріччя», «Структурні особливості ономатопеїчної лексики у південно-західних говорах»), висновків, списку використаних джерел, двох додатків (індекс слів, лексико-семантичні групи).

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЯВИЩА ОНОМАТОПЕЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Ономатопея — звуконаслідування, словотворення через наслідування звуків живої та неживої природи[1]. Внаслідок цього виникають мовні одиниці, визначення статусу яких є дискусійним питанням. Звуконаслідувальні слова передають акустичне уявлення мовців про звуки і шуми природи, певні фізичні процеси, відтворюючись фонетичними засобами мови, проходячи етап колективного запам'ятовування й відтворення в мовленні: *ха-ха! дзінь! тень-телень!*[2]. Ономатопея виявляється буквально в усіх мовах світу, постаючи мовною універсалією. Явище пов'язане з важливими для мовознавчої науки проблемами, як, наприклад, зв'язку звуку і значення, феномену продукування мови як унікального дару, притаманного тільки людині, адже мовлення прямо пов'язане з життєдіяльністю і виникає через психічні й інтелектуальні здібності. Тому це загадковий і широко обговорюваний мовознавцями та філософами сегмент лексичної системи людської мови загалом і етнічної зокрема[3].

Ономатопея є традиційним аргументом при розгляді проблеми виникнення мови загалом та здогадної первісної мови зокрема. Безпосередньо це явище стосується біологічних теорій, які пояснюють походження мови еволюцією людського організму, а саме органів відчуття, мовного апарату і мозку; це результат довготривалого розвитку природи[4]. Звуконаслідувальна гіпотеза заснована на тім, що людська мова постала від наслідування звуків

---

[1] Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. Єрмоленко С. Я. К.: Либідь, 2001. С. 115. URL: https://archive.org/details/terminy2001/page/114/mode/2up (дата звернення: 12.01.2023).
[2] Українська мова: Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 202. URL: https://archive.org/details/UkrMovEnts/page/201/mode/2up (дата звернення: 12.01.2023).
[3] Гаценко І. О. Фоносемантична характеристика основних лексичних категорій… С. 59.
[4] Левицький А. Е., Сингаївська А. В., Славова Л. Л. Вступ до мовознавства : Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. С. 26. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Levytskyi_AE/Vstup_do_movoznavstva.pdf? (дата звернення: 12.01.2023).

тварин. Ще філософ Аврелій Августин (354–430 рр.) у свої творах «зазначав, що назви речей утворилися від того, яке враження вони справляли на людину: м'яке, грубе, ласкаве, добре, зле, жорстоке тощо. Наприклад, “ллє” звучить м'яко, “мед” приємне на слух»[1]. Поєднується з нею звуковідтворювальна гіпотеза, що пов'язується з відтворенням нашими далекими пращурами звуків природи (дзюркотіння струмка, гуркіт каміння, шелест листя). За вигуковою, або рефлекторною теорією, мова народилася з рефлекторних виражень емоцій чи відчуттів, як крики радості, болю, страху. Із нашим дослідженням найбільше корелюється *ономатопоетична гіпотеза*, згідно з якою між звуками людської мови та почуттями й емоціями людини існує прямий зв'язок — звуками людина передає враження від навколишньої дійсності[2].

Специфічний новий аспект вивчення ономатопеї пропонує психолінгвістика, котра намагається визначити місце для цього явища, адже власне лінгвістична наука часто витісняє ономатопеїчну лексику на периферію. Психолінгвістика пояснює сутність двох видів первинної мотивованості — звуконаслідування й ідеофонії. Остання полягає у тім, що звуковий склад слова формується, відповідно до тих відчуттів, які викликає той чи той предмет, який сам по собі не звучить. Обидва зазначені явища віддзеркалюють зумовленість, залежність звукової оболонки слова від його денотата[3].

Отож, явище ономатопеї нині не оминають увагою науковці різних профілів. Це динамічна категорія з прадавнім походженням, яка за її глибшого вивчення здатна пролити світло на фундаментальні закономірності мислення, мови й мовлення.

---

[1] Усок О. В., Корзюкова Л. П. Генезис мови у гіпотезах та концепціях лінгвістів. Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд». № 1(44). 2018. С. 128. URL: https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/issue/view/106 (дата звернення: 13.09.2022).

[2] Там само. С. 129.

[3] Валігура О. Р., Охріменко В. О. Специфіка сучасних досліджень ономатопеїчної лексики. Записки з ономастики. Одеса, 2019. Вип. 22. С. 37. URL: http://zzo.onu.edu.ua/article/view/198095 (дата звернення: 16.09.2022).

1.1. Терміни «ономатоп», «ономатопея», «звуконаслідування» та інші.

Ономатопею можна описати як «явище образотворчої мотивованості мовного знака, а також сукупність фактів його вияву»[1]. Звідси одиничний мовний факт вияву образотворчої мотивованості називають *ономатопом*. Докладніше, це слова, які наслідують звучання живої і неживої природи, умовне відтворення різних звуків навколишнього світу за допомогою елементів мовної системи[2]. Людина наслідує звучання в результаті пізнання навколишнього світу. Пізнання є нескінченним наближенням мислення до об'єкта, віддзеркаленням природи в думці людини у взаємному зв'язку, у їх русі. З-поміж слов'янських мов саме українська найповніше відображає в ономатопеях звукову архаїку, а найістотнішими для вивчення мовної індивідуальності є ономатопи за звучанням неживих об'єктів, адже це в уже наявному масиві слів наймолодший пласт[3].

У сучасному дискурсі терміни *звуконаслідування* або *ономатопея* як синонімічні вживаються саме у процесуальному значенні, «на позначення безпосередньої звукової імітації звуків нелінгвістичної природи шляхом комбінації відповідних сегментів, які добираються з інвентарю фонем певної мови»[4]. Іноді синонімічний ряд продовжує і власне *ономатоп* в значенні вже окремої лексичної одиниці, а не процесу імітації звуків. Зокрема Ольга Бабакова вказує[5], що ономатопами номінують *вербативи* (дієслова звучання), утворені від звуконаслідувальних слів чи вигуків.

Терміни на позначення звуконаслідувального слова часто стають традиційними для певного часткового мовознавства: у дослідженні тюркських мов прийнятий термін *мімема*, для угро-фінських — *зображальні слова*, в африканських мовах — *ідеофон*. Ширше поняття *імітатив* вживають на

---

[1] Валігура О. Р., Охріменко В. О. Специфіка сучасних досліджень ономатопеїчної лексики… С. 37.
[2] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат... С. 4.
[3] Мосенкіс Ю., Мельник І. Живомовні джерела української мови (питання наукового забезпечення спецкурсу). *Українське мовознавство.* 2003. Вип. 25. С. 78–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Um_2003_25_15 (дата звернення: 25.02.24).
[4] Гаценко І. О. Фоносемантична характеристика основних лексичних категорій… С. 61.
[5] Бабакова О. В. Семантична структура та функціонування дієслів... С. 6.

позначення музичного образу, що «включає поняття характерної ознаки (властивості, якості) відображуваного; це результат уявного і художньо-емоційного сприйняття об'єкта або явища одночасно. Імітатив — факт первісної творчості людства»[1].

В українському мовознавстві звично вживати терміни *звуконаслідування*, *звуконаслідувальне слово*, *ономатопоетика*, *ономатопея*, *ономатоп*. Перші два виникли на слов'яномовній основі, увійшовши у вжиток у першій пол. XIX сТ. Останні, грецького походження, виникли в XX ст., їх використовувати більш доцільно через загальноприйнятість та міжнародне поширення[2]. Поняття *інтер'єктив* — «для найменування всієї семантико-функціональної категорії слів, що включає вигуки і слова, функціонально близькі до них» (Мацько Л.)[3] — більш широке, адже включає і вигуки, і звуконаслідувальні слова.

Далі у нашій роботі вживатимемо терміни *ономатопея*, *ономатопи* та відповідно з*вуконаслідування*, *звуконаслідувальні слова* як взаємозамінні через їх синонімічність. Іншим названим характерна та чи інша специфіка у значенні, необхідний дещо інший науковий контексТ. Відповідні відносні прикметники *ономатопеїчний* та *ономатопоетичний* так само вживаються науковцями паралельно. Перший варіант використовують в тематичних працях, до прикладу, Гаценко І., Валігура О., Охріменко В., другий — Юсип-Якимович Ю., Бабенко О., Іванова О. У роботі надаватимемо перевагу слову *ономатопеїчний* як лаконічнішому.

1.2. Ознаки звуконаслідувальних слів, їх зв'язок із вигуками.

Зі зростанням інтересу до проблеми вигуків і звуконаслідувальних слів дослідженням питання в українському мовознавстві займалися лінгвісти й лінгводидакти І. Багмут, Л. Мацько, І. Вихованець, І. Гаценко, І. Гуменюк,

[1] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат... С. 12.
[2] Там само.
[3] Цит. за вид.: Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат... С. 6, 13.

О. Курило, О. Рак та інші. Розглядалися фонетичні, структурні, семантичні, синтаксичні особливості, функціонально-комунікативні властивості вигуків і ономатопів[1].

Статусу слів ономатопи набувають, поставши первинно у свідомості, через відтворення мовним апаратом та введенням у текст / дискурс із комунікативною метою. Однак деякі лінгвісти не визнавали звуконаслідування за слова, оскільки немає поділу на звуки і значення, як в усіх слів. Натомість все значення — у звуках[2]. Тож мовознавці по-різному розглядають питання належності ономатопеїчної лексики до певної частини мови, оскільки явище це неоднозначне і специфічне. Постійна лексикалізації ономатопів ускладнює їх виокремлення серед інших лексичних одиниць, що часто зумовлює потребу етимологічного аналізу. В українській лінгвістиці звуконаслідування або є розрядом вигуків, або окремою групою, наближеною до вигуків. Останнім часом все частіше їх розглядають як окрему частину мови.

Граматисти Безпояско О., Городенська К. Русанівський В. твердять, що «з вигуками звуконаслідувальні слова єднає реченнєва природа і відрізняє те, що вони позначають лише позамовну ситуацію, а не емоції мовця, опосередковано пов’язані з цією ситуацією»[3]. Так ономатоп *хлюп-хлюп* співвідносний із ситуацією, переданою реченням *«Вода хлюпає»*, але не виражає почуттів чи волевиявлення. Вигуки є соціально усвідомленими, загальновизнаними знаками емоцій у певного народу, коли звуконаслідування більш довільні, залежать від артикуляційних можливостей мовця, його образного звукосприймання й звуковідтворення. Трапляються разові ономатопеї, результати їх не стають надбанням мови. Ті самі звучання матеріального світу можуть передаватись різними авторами чи мовцями

[1] Новосьолова В. Особливості навчання розділу «Вигук» у 7 класі за новим підручником української мови. Українська мова і література в школі. 2015. № 5/6. С. 13.
[2] Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: ВЦ «Академія», 2004. С. 307.
[3] Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія: підруч. для студ. філол. ф-тів вузів. Київ: Либідь, 1993. С. 327.

неоднаково, що ми чітко відстежуємо в роботі: у слобожан кури можуть *квохта́ти* [СУСХ, 153], на Поліссі *сокори́ти,* [СЗГ Т. 2, 161], *куда́хкати* [СЗГ Т. 1, 264], у бойків *керкотіти* [СБГ Ч. 1, 346], у буковинців *ко́кати* [СБукГ, 216]. Пов'язана з цим і велика фонетична варіантність (фонографічні синоніми на позначення одної ситуації: *дзень, дзінь, дзелень*[1]).

У Горпинича В. звуконаслідувальні слова (у нього також *звуконаслідувальники*) — «невідмінювані лексичні одиниці, що відтворюють засобами мови природні нечленороздільні звуки людей, тварин, предметів»[2]. Мовознавець схильний розглядати їх як окрему частину мови, посилаючись на такі ознаки частиномовного статусу[3]:

- наявність лексичного значення і його звукова мотивованість;
- загальновживаний характер, проте існують і індивідуально-авторські новотвори;
- постійний звуковий склад *(хі-хі-хі, гав-гав!, ку-ку!, ку-ку-рі-ку!),* що сприяє коректному розумінню усіма носіями мови;
- відображення у тлумачних словниках як колективно осмислених мовних знаків-слів;
- незалежність семантики від контексту;
- відсутність граматичної ізольованості від інших слів у тексті;
- вживаність ономатопів у функції підмета, додатка, присудка;
- здатність керувати іншими словами в реченні, мати означення;
- наявність зв'язку з іншими частинами мови через участь звуконаслідувань в утворенні похідних слів;
- здатність до валентності з багатьма суфіксами і префіксами;
- значно вищі словотвірні можливості в галузі афіксації порівняно із займенниками, числівниками, вигуками тощо.

---

[1] Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія… С. 328.
[2] Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: ВЦ «Академія», 2004. С. 307.
[3] Там само. С. 308.

У праці «Сучасна українська літературна мова: морфологія» Колодяжний А., автор розділу «Вигук» та його підрозділу «Звуконаслідувальні слова», ономатопи трактує як «окрему категорію слів, яка примикає до вигуків, але не зливається з ними повністю»[1]. Так само звуконаслідування не мають номінативної функції та морфологічної структури (йдеться про власне ономатопи, а не похідні, утворені афіксацією), не виражають емоцій чи волевиявлення, при чому їх необмежена кількість, мають особливе значення, а функція відмінна від вигукової.

У «Теоретичній морфології української мови» Вихованця І. та Городенської К. йдеться про звуконаслідувальні слова-речення, тому що звуконаслідування «співвідносяться із судженням, що є логічною основою речення»[2] («*тьох-тьох!»* у позамовній дійсності означає ситуацію, яку передає речення, наприклад, «*Соловей тьохкає*»). Мовознавці так само визнають їх окремим типом, оскільки ономатопи відображають об'єктивну ситуацію, не маючи зв'язку зі світом мовця. Звуконаслідувальні слова є «результатом кореляції між сприйманими людиною звуками і фонетично-виражальними можливостями мови»[3]. Тонові звучання передають голосними (*і-і-і*), шумові — шумними глухими (*ш-ш-ш*), шумо-тонові — відповідно шумними з голосними (*ко-ко*), миттєві звукові вияви передаються поєднаннями проривних з голосними (*бах*). Однак звуконаслідування радше не є безпосереднім виявом реального світу. Це матеріалізоване у звуковому вияві певної мови відображення звукових ознак дійсності через уявлення мовця — звідси і ***суб'єктивізм у відтворенні звукових виявів***[4].

Ономатопи зі звуковими ознаками дій або рухів (*гуп, лусь*) передають також раптовість, динамічність дії і можуть виконувати роль присудка, адже містять дієслівну семантику. Паралельно вживаються похідні дієслова

---

[1] Сучасна українська літературна мова: морфологія / за заг. ред. акад. І. К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1969. С. 534.
[2] Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: академічна граматика української мови. Київ: Пульсари, 2004. С. 386.
[3] Там само. С. 387.
[4] Там само.

(*гупнути, луснути*), тоді це вже не назви позамовних ситуацій, цю функцію переймає ціле речення[1].

Новіша граматика[2] Вихованця І., Городенської К., Загнітка А., Соколової с. так само протиставляє звуконаслідування вигукам, оскільки ономатопи «позначають лише позамовну ситуацію, а не емоції мовця […] об'єктивна ситуація не має ніякого зв'язку зі світом мовця»[3]. Крім того, не всі звуконаслідувальні слова набувають статусу постійно відтворюваних. Частина з них «є ситуативними, або разовими. Вони ще не стали одиницями мови»[4]. Це яскраво ілюструє і наш матеріал, у якому більшість слів із не відомими українській літературній мові коренями.

Гаценко І. в статті «Фоносемантична характеристика основних лексичних категорій» обґрунтовує доцільність відділення звуконаслідувальних слів від вигуків, наводячи такі аргументи[5]:

1. Дієслівно-вигукові слова виступають лише у функції присудка, а звуконаслідувальні можуть виконувати й функцію підмета, означення тощо.
2. Вигуки виражають волевиявлення та емоції, постаючи як знак-сигнал, тоді як ономатопи є знаком-іконою, знаком-копією.
3. На відміну від омонімічності і повної залежності від контексту вигуків, значення ономатопів мотивується їх звуковим складом, вони багатозначні.
4. Вигуки здебільшого зберегли зв'язок з інстинктивними звуками і побутують в обмеженій кількості, а в ономатопів цілком розвинута індивідуальна варіативність.
5. Дещо різняться фонетичні особливості вигуків та ономатопеїчних

[1] Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: академічна граматика української мови… С. 387.
[2] Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія…
[3] Там само. С. 742.
[4] Там само. С. 743.
[5] Гаценко І. О. Фоносемантична характеристика основних лексичних категорій... С. 61–62.

слів: у вигуках важливішою є роль голосних, коли в ономатопах всі фонеми безпосередньо виконують звуконаслідувальну функцію.

6. Шляхи поповнення не ідентичні: вигуки поповнюються за рахунок вже наявних повнозначних частин мови; звуконаслідувальні слова звернуті до денотата, а не до мовної системи.

Юсип-Якимович Ю. також не вважає доцільним віднесення вигуків і ономатопів до однієї групи[1], виходячи з того, що:

a) на відміну від вигуків, звуконаслідування мають лексичне значення, закладене в звуках слова;
b) вигуки синтаксично відособлені, а ономатопи можуть виступати будь-яким членом речення;
c) вигуки не мають об'єктивного життя, властивого слову, адже щоразу створюються заново як відгомін короткотривалих емоцій, а звуконаслідування є готовими, відтворюваними одиницями;
d) звуконаслідувальні слова беруть участь у словотворі — тобто можуть мати похідні, наприклад, дієслова звучання (Бабакова О.); характерні полісемії, синонімії, омонімії.

Отже, ономатопи мають специфіку, що дозволяє закріпити за ними окреме місце в частиномовній системі. Для них можна визначити абстрактне категоріальне значення *звучності* чи *сонорності*[2]. Їх специфічні риси у концентрації смислового навантаження власне в звуках: у звуковій оформленості й звуковій мотивованості лексичного значення. Лінгвісти називають звуконаслідувальну умотивованість «семантичною універсалією», адже вона властива великій кількості мов[3]. З огляду на це до поняття ономатопів зараховують:

1) одиниці, що є звуконаслідуванням як частиною мови;
2) похідні від таких одиниць;

---

[1] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат… С. 13–14.
[2] Там само. С. 14.
[3] Там само. С. 15.

3) деякі вигуки, зафіксовані в словниках зі спеціальними примітками;
4) лексику, яка містить звукообраз, тобто образотворчо мотивовану;
5) лексику, що втратила свій попередній звукообраз, але через етимологічний аналіз відновлює його[1].

Ці рамки конкретніше окреслюють суть репрезентованих у діалектних словниках звуконаслідувальних слів, які є об'єктом нашого дослідження.

Всякий ономатоп суб'єктивно відображає дійсність: нове звуконаслідувальне слово залежить від унікального чуттєвого сприйняття мовця та виражальних можливостей кожної конкретної мови.

1.3. До історії дослідження звукозображення в українській мові.

Ономатопи були предметом дослідження у працях українських мвозавців різного періоду. Серед таких досліджень вирізняються праці Романа Смаль-Стоцького, що опрацьовував Індоєвропейський ономатопеїчний матеріал опрацьовув філолог-славіст Роман Смаль-Стоцький. Вчений збагатив україністику монографією «Примітивний словотвір» (Варшава, 1929 р.), де досліджується власне примітивний словотвір — словотвір *інтер'єкцій* (так іменуються звуконаслідування та вигуки) в українській мові. Проте ономатопоезії виділено багато уваги, вона є головним джерелом примітивного словотвору.

Учений переконаний, що «справдішне звуконаслідування, справдішна ономатопоезія є наймогутніше джерело кожньої народньої мови взагалі, яке безперестанно її обновляє новими-свіжими струями […] де є життя, — там є і згук — голос. І з голосом та згуком всієї природи ми споєні в одну громаду […] стоїмо під її прямим і безперестанним впливом при всякій творчости мови»[2]. Отож професор на матеріалі «Словника української мови» Б. Грінченка зробив спробу впорядкувати й дослідити інтер'єкції на предмет етимологічного походження, семантики, звукової форми, законів

[1] Валігура О. Р., Охріменко В. О. Специфіка сучасних досліджень ономатопеїчної лексики… С. 38.
[2] Смаль-Стоцький Р. С. Примітивний словотвір… С. 3–4.

словотворення.

Посилаючись на Вільгельма Вундта, нім. фізіолога і психолога, Р. Смаль-Стоцький відносить до форм первісного словотвору:

- природні *згуки* (очевидно, вигуки [*К. К.*]) — всі звуки живих тварин, їх згуки приваблювання, болю голоду, люті тощо; неартикульовані згуки почувань немовляти, що зі зростанням дитини розвиваються в артикульовані вирази почувань-чуття, при чому на їхню форму значно впливає традиційний матеріал інтер'єкцій рідної мови. Однак неартикульовані вигуки ніколи не втрачаються, людина до них несвідомо повертається в моменти найвищого ступеню болю чи радості.
- первісні інтер'єкції. Творять місток між артикульованою мовою й неартикульованою формою виразів примітивного чуття. Розвинулись з неартикульованих природних згуків (нім. *oh! au! he! ei!*).
- інтер'єкції-новотвори. Чисті вирази чуття, але в інших мовних формах: нім. mein Gott! Jesus Maria! Мовлення еволюціонувало так, що людина прагне виказувати чуття не первісними інтер'єкціями, а словами. До новотворів близькі форми, що визначаються сильними афектами: вокатив (кличний відмінок іменника) та імператив (наказовий спосіб дієслова)[1].

Р. Смаль-Стоцький ретельно вивчив погляди на цю тему не лише іноземців. Наводить також терміни, що їх вживає тодішня Українська Академія Наук за працею Олени Курило. *Природні вигуки*, їх людина видає в певному афекті: *ой! ай! ух!* Інші *ономатопоетичні (перекличні) вигуки*, «ними людина перекликає різну тварину та різні шелести, що їх вона чує навколо себе в природі»[2]: *гау! кукуріку! рип!* Сюди ж і первісні вигуки, якими звертаються

[1] Смаль-Стоцький Р. С. Примітивний словотвір… С. 2.
[2] Там само. С. 17.

до тварин: *ціп-ціп! кіць-кіць!*

За німецькою працею Адольфа Норіна учений подає семантичну класифікацію речень мовної творчості: І. Комунікативні речення (вираження ідей-думок, тобто об'єктивних виразів); ІІ. Інтер'єкційні речення (виявлення почувань-афектів — суб'єктивних виразів). Друга група поділяється на вирази: 1. Імпульсивні (почуття і афекти); 2. Репульсивні (*звукомалювання*; передають «акустично слухачеві якесь сильне враження на свої змисли»[1]). 3. Компульсивні (заклики зі значенням бажання-волі, мета впливу). На цім етапі нас цікавлять другі, які так само діляться на (зберігаємо форми термінів оригіналу):

1) імітативні (ономатопоетичні, звуконаслідуючі, перекличні) — у цих інтер'єкцій смилове навантаження акустичного роду, проте від звуків мови відрізняється, адже на чисте звуконаслідування людина здатна лиш щодо людських звуків. Групи імітативних інтер'єкцій:

a) згуки звірят: коні (*ігиги!*), телята (*рику!*), вівці (*бебе!*), кози (*мекеке!*), свині (*хро-хро!*), щенята (*дзяв-дзяв!*), змії (*сси!*), синиці (*тарара!*), чайки (*киги!*), голуби (*а-вру!*) та інші;

b) людські згуки: діти (*бебе!*), пчихати (*пчих!*), їсти (*плям!*), цілувати (*цьом!*) тощо;

c) згуки струментів: дзвін (*балам!*), скрипка (*тили!*), сопілка (*дуду!*), свиставка (*фів!*) і Т. п.

d) різні шуми та згуки: згуки при паданню на землю, від ударів, вистрілів (*бенц! грим! клап! тап!*), металічні (*бринь! брязь! чоко! (підкови)*), при паданню на воду (*бовть! шубовсть! буль!*), при паданню води, плинів, їх бігу й кипінню (*зюр! жбух! порск! тороро! (кипіння плинів)*), тріск, ломання, різання, драпання, шепоту тощо (*храп! чах! шушу! фурр!*), удари і свист батогів, нагайок, вітру (*фю! дззв! джа! цьвіг! гугу!*).

2) звукосимволічні — «інтер'єкції, в основі котрих лежить змислове

[1] Смаль-Стоцький Р. С. Примітивний словотвір... С. 106.

враження не акустичного роду»[1]. Включають звукову символізацію:

а) рухів: бистрі скоки (*гуц! циб! стриб!*), бистрі рухи хватання (*хап! цап! лап!*), товкання, щипання, виривання, втикання (*дурк! дзюґ! фиц!*), рухи округлі (*хиль! кив! верть!*).

b) світляних феноменів (за посередництва рухів повік, ока): *кліп!* (повікою), *ник!* (глип), *глядь!* (скорий погляд), *миг!* (зоря), *блим!* (світло).

Словотвору приділено найбільше уваги. Смаль-Стоцький ретельно описав словотвір груп інтер'єкцій за походженням, наводячи багато прикладів одиниць, утворених:

- формансами: *ках!* → *кахи!*, *рип!* → *рипу!*, *ціп!* → *ціпа!*;
- простягненням: *дзень!* → *дзелень!*, *бах!* — *барах!*, *пу!* → *пугу!*
- редуплікаціями: (здвоєнням-повторенням) різної повноти: *бамбам!* (повна), *меке-ке* (кінцева повна), *гуп!* → *гугуп!* (частинна), *ко-ко-ко!* (потроєння), *кікі-рікі!* (зі змінним консонантизмом).
- композицією: *а-вурр! куку-дак! цуп-луп!*

Цим похідним передують найпримітивніші форми — з односкладовим *пнями* (коренями): *бе! гар! ме! дзень! ха! шу!*

Показані також звукові зміни коренів

- зміни консонантизму: *мяв!* — *няв!*, *туп!* — *тюп!*, *кап!* — *крап!*;
- зміни вокалізму: *шу!*, *шууу!*, *тап!*, *туп!*, *рах!*, *рох!*
- наклін до метатези: *гаркати* — *гракати*, *фолькати* — *фльокати*, *плюхнути* — *хлюпнути*.

Автор подає також ряд зауваг про словотвір дієслів, серед яких в українській мові, на його погляд, три чверті мають звуконаслідувальне походження[2]. У мові існує багато продуктивних абстрагованих формансів, пояснення розвитку яких неможливе, хіба що загальне окреслення причини — в «конечній потребі диференціяції категорій дійства, що на цьому полі

[1] Смаль-Стоцький Р. С. Примітивний словотвір… С. 111.
[2] Там само. С. 83.

бувають дуже різнорідні»[1]. Це формансиː -кати (*гар! → гаркати*), -ґикати (*ках! → кахи! → кахикати*), -гикати, -ликати (*мугу! → мугукти → мугикати*; *теркати → терликати*), -отати, -отіти (*хляп! → хляпотати / хляпотіти*), -онути, -енути (*ляп! → ляпнути → ляпонути*; *драп! → драпнути → дрепенути*), -хнути (*шелеснути → шелехнути*), -орити (*тюпати → тюпорити*), -(и)ннькати (*фикати → фиґняти*), -цювати (*топати → топцювати*), -сати (*хрумати → хрумсати*), -осити, -озити (*барабосити*, *хляґозити*), -елити (*гатити → гателити*), -уляти (*чепати → чепуляти*), -юкати, -якати (*гулюкати*, *гулякати*), -пати (*шурпати*), -гати (*швиргати*), -мотати (*мурмотати*). Також контамінації (*згущені форми*): *дзяволити = дзявкати + кволити*, *клампати = клямати + клапати*, *марвавкати = мармотати + вавкати*[2].

Також професор з’ясовує зв’язок інтер’єкцій з дитячим мовленням. У цім аспекті «велика часть слів дитячої мови утворена від різних первісних інтер’єкцій»[3]: *бом! → бомба* (церква), *пуль! → пуля* (курка), *тось! → тосі* (бити в долоні). Так само найдавніші вигуки-підкликання звірів: *ціп! → ціпка* (курка), *цьонь! → цьоня* (паця). Дитячих слів такої генези більшість, це пестливі назви домашніх тварин з характерною редуплікацією.

Отже, якщо керуватись класифікаціями з «Примітивного словотвору» Романа Смаль-Стоцького, то об’єктом нашого дослідження є саме природні згуки, частково й первісні — інтер’єкційні імітативні (ономатопоетичні, звуконаслідувальні, перекличні) одиниці мовної творчості, що їх смислове навантаження акустичного роду, вони єдині безпосередньо мотивовані звучанням зовнішнього живого і неживого світу. Учений стверджує, що в українській мові інтер’єкційна сфера пов’язана «з природними згуками, ономатопоезією, звукосимволізацією рухів, творить немов вирізок сегмент цілости, транспонований на скалю наших шелестівок і голосівок. Ця сфера має

[1] Смаль-Стоцький Р. С. Примітивний словотвір… С. 83.
[2] Там само. С. 83–101.
[3] Там само. С. 117.

спеціяльний характер чогось первісного, примітивного, елементу мови, сирівця мови»[1]. У звуконаслідуваннях від бачить певний «каркас» чи джерело мови, що зберіг давню, первинну експресію, живучість і оригінальність.

Подальші дослідження ономатопеїчної лексики, зокрема, на українськомовному ґрунті здійснювали дериватологи Теодозій Возний, Євгенія Карпіловська, Оксана Кушлик, діалектологи Григорій Аркушин, Юлія Юсип-Якимович, граматисти Катерина Городенська, Іван Вихованець, Олена Безпояско, Володимир Горпинич, Андрій Колодяжний, Марія Плющ, лексикологи Ірина Гаценко, Галина Занько та інші, чиї праці й теоретичні положення неодноразово згадуємо в нашій роботі.

1.4. Групи ономатопів за значенням (бестіальні, предметні, гомональні).

На класифікацію ономатопів за значенням існують різні погляди, оскільки об'єктивною основою ономатопеї є позамовне звучання, відповідно й ономатопеїчний словотвір гнучкий: слова утворюються з фонічних елементів конкретної мови, що приблизно відображають відповідні звучання реальної дійсності. Своєю чергою дійсність деталізована, багатогранна й мінлива, тому звуконаслідування характеризуються специфічною семантикою. Останній у лінгвістиці приділяв увагу с. Ульманн, словотвору — Дж. Фірт, Л. Блумфілд, Б. Уорф, Ф. Хаусхолдер, Д. Болінджер[2].

Юсип-Якимович Ю. в «Ономатопоетиці українських говорів Карпат…» групує зібрані діалектні ономатопи у відповідності до їх співвідношення з денотатом, виділяючи типи лінгвальних сутностей у їх співвідношенні з типами позамовних екстралінгвальних сутностей. Дослідниця виділила п'ять лексико-семантичних груп[3]:

І. Наслідування звуків, що супроводжують дії, рухи людей і тварин:

1) наслідування звуків, що утворюються конкретними предметами,

---

[1] Кисілевський К. Лінгвістичні праці Романа Смаль-Стоцького. *Збірник на пошану сімдесятиріччя народин Романа Смаль-Стоцького: Записки НТШ*. Нью-Йорк, 1963. Том 177. С. 22.
[2] Цит. за вид.: Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат… С. 89.
[3] Там само. С. 16–59.

механізмами в результаті людської діяльності (*дзелень, клеп-клеп*); 2) наслідування звуків впливу людини на рідини (*шубовсть, жав-жав*); 3) наслідування звуків стуку, тріску, скрипу, ударів, падінь і т.д. (*рип-рип, лясь*).

II. Наслідування звуків тварин (птахів, комах, ссавців, земноводних):

1) ссавців (*рум-рум, вав*); 2) свійської птиці (*гагать, ціп-ціп*); 3) диких птахів (*кле-кле, шип*); 4) комах (*биз-биз, свер*); 5) земноводних (*рай-рай, крун*); 6) гризунів (*піць, піть-піть*).

III. Наслідування звуків, що супроводжують різні стани, явища:

1) витікання води (*джур-джур*); 2) капання рідини (*джем-джем*); 3) кипіння (*фор-фор*); 4) шелесту листя (*сились-сились*); 5) полум'я (*фуш*); 6) тіста, що перекисає (*пуф-пуф*); 7) шипіння води (або іншої рідини) на гарячому предметі (*чвірс-чвірс*).

IV. Наслідування звуків, що супроводжують фізіологічні процеси людей і тварин:

1) ковтання рідини (*дуль*); 2) позіхання (*хав*); 3) ікання (*ги*); 4) кашлю (*буги-буги*); 5) блювання (*ве-ве*); 6) розжовування їжі (*жвік-жвік*); 7) свисту (*фйу*); 8) сміху (*гігі*); 9) ссання (*цьонь*); 10) важкого дихання та зітхання (*ху-ху*); 11) фиркання (*футь*); 12) сьорбання (*сьорб*); 13) чхання (*чих*); 14) цмокання при поцілунку (дит.) (*цьом*) 15) клацання зубами (*клонц*).

V. Наслідування звуків, які характеризують процес мовлення:

1) гучного крику (*вей*); 2) дитячого мовлення (*гим-гим*); 3) тихого співу в ніс (*миги-миги*); 4) вимови в ніс (*фо*).

Ця класифікація в позитивному сенсі складна, детальна, дозволяє скласти враження про звуконаслідування як багатий і динамічний (хоч і периферійний) пласт лексики саме в діалектній мові.

Бабенко О., описуючи семантичні й структурні особливості звуконаслідувальної лексики[1] в українській та англійській літературних мовах, з опорою на вже наявні дослідження називає три великі групи

[1] Бабенко О. В., Іванова О. В. Семантичні й структурні особливості звуконаслідувальної лексики... С. 40–42.

ономатопів, що розпадаються на більш семантично вужчі підгрупи:

I. Ономатопоетичні слова, що виражають звуки, *створені людиною*:

1) створені за допомогою органів дихання (*ахкати, тьхукати*); 2) звуки, що виникають в організмі людини (*бухикати, гикати*); 3) зубами (*клацати, цокати*); 4) носом (*шморгати, сопіти*); 5) ротом (*плямкати, сьорбати*); 6) рухом людини (*човгати, шарудіти*).

II. Звуки птахів, комах, тварин (*buzz, roar, tritree, gallop-a-gallop-a-trot*);

III. Звуки *неживих предметів* (приклади з англомовного матеріалу):

1) удару (*bump, tinkle*); 2) тертя (*crunch, grate*); 3) різких звуків (*drone, hiss*); 4) вібрації (*chug, scroop*); 5) руйнування (*crack, snap*); 6) людської дії (*burp, flute*); 7) механізмів (*chick, ting*); 8) гри музичних інструментів (*chiming, dirnt*); 9) дії рідких речовин (*brawl, dash*); 10) звук, що виробляється газоподібними тілами (*fizz, spit*).

IV. Звуконаслідування *явищ природи*:

1) водою (*бризкати, хлюпати*); 2) вітром (*дути, віяти*); 3) громом (*гриміти, гуркотіти*); 4) опадами (*стібати, шмагати*).

Бабенко робить висновок, що українська мова багатша на ономатопи, що наслідують звуки людини. Ця класифікація більш узагальнена, заснована на меншій кількості семантичних відтінків.

Бабакова О. в роботі «Семантична структура та функціонування дієслів звучання» досліджує лексико-семантичну групу дієслів звучання. Кваліфікуються ідентичними поняття *дієслова звучання*, *звуконаслідувальні дієслова, дієслова звукової семантики*. Сюди ж віднесено термін *ономатопи* — вербативи, утворені від звуконаслідувальних слів. Їх семантичному полю притаманна архісема «звук»[1]. Саме ономатопи-дієслова зафіксовані в діалектних словниках, тому названі терміни доречно буде використовувати. Вивчаючи особливості семантичної структури дієслів звучання, вчена наводить спосіб групування їх відповідно до типу діяча на:

[1] Бабакова О. В. Семантична структура та функціонування дієслів звучання… С. 6.

1) гомональні (дієслова для позначення звуків, що видає людина);

а) дієслова, що передають звуки, викликані певними фізіологічними процесами в організмі людини внаслідок хворобливого стану (*кахикати, хропіти*); б) дієслова, що позначають звукосупровідні дії (*плямкати, човгати*); в) відвигукові дієслова, які передають емоції людини (*охкати, тюкати*); г) дієслова, що позначають звукові сигнали, які видає людина, щоб привернути увагу інших (*аукати, гейкати*); ґ) дієслова, що вживаються при звертанні до тварин, птахів (*тпрукати, кишкати, улюлюкати*).

2) бестіальні (дієслова, які позначають звуки, що видають тварини, птахи, комахи, плазуни тощо);

3) предметні (дієслова, що позначають звуки, утворювані за допомогою предметів):

а) дієслова, що характеризують звучання твердих предметів;

I. звучання машин, механізмів (*гудіти, пахкати*); II. звучання металевих, скляних, дерев'яних та ін. предметів, каміння, піску, льоду (*дзвеніти, теленькати*); III. звучання музичних інструментів (*трембітати, бренчати*); IV. звучання рослин (дерев, трави, листя тощо) (*шарудіти, тріщати*)[1].

б) дієслова, що позначають звучання рідини;

в) дієслова, що вживаються для звукономінації газоподібних речовин.

Бестіальні дієслова можуть групуватися за суб'єктом дії: звуки птахів, комах, ссавців тощо. Відповідно вище не навели цих класів через можливість виділити велику їх кількість. «Найчіткіше принцип ієрархічності в структуруванні лексико-семантичної групи дієслів звучання простежується на прикладі предметних звукономінативних дієслів»[2]. Вони диференціюються на мікрогрупи за типом джерела виникнення звуку. Якщо одні вербативи передбачають нечисленні або навіть одиничні джерела звуків, (бестіальні

[1] Бабакова О. В. Семантична структура та функціонування дієслів звучання… С. 9.
[2] Там само. С. 9.

ономатопи: *кукурікати, мукати, блеяти*), то ті ж предметні не мають спеціалізованого джерела звуку, їм притаманна велика кількість потенційних суб'єктів-джерел. Предметні вербативи суб'єктно-об'єктні, адже матеріальні речі є лише джерелом, але не зумовлюють виникнення звукового процесу. Причиною звуку тут є зовнішній вплив на предмет, який може здійснювати людина, тварина чи природні явища. Натомість гомональні та бестіальні звукономінативні дієслова суб'єктні — джерело звучання водночас його спричиняє.

Наведена класифікація відображає те, що для усіх дієслів звукової семантики є обов'язковими *суб'єктна сема* та *сема звуковираження*[1], які становлять семну структуру дієслівної одиниці. Вважаємо її оптимальною для застосуванні в нашій роботі, оскільки дозволяє досить чітко систематизувати ономатопи за семантикою, даючи цілісну картину здатності до звукозображення південно-західних діалектів. Однак вона насамперед використовувалась для літературної мови, а в діалектній може зазнати змін, більшого розгалуження. Цим теоретичним положенням керуватимемось як при відборі лексики, так і її аналізі. Класифікуватимемо відповідно лише вербативи, які значно переважають у нашому матеріалі.

1.5. Ономатопи в діалектному мовленні.

Загалом вивчення діалектів є актуальною темою в лінгвістиці будь-якої мови, адже кожен такий різновид загальнонаціональної мови є джерелом постійного поповнення літературної мови. Остання формується саме на базі зазвичай не одного говору, звідти черпає словниковий запас. Мовці, навіть засвоївши літературні норми, не позбуваються впливу свого діалекту, що підтверджує міцний зв'язок говорів з іншими пластами мови.

Саме на матеріалі діалектів української мови лінгвісти вивчають примітивний словотвір. Ономатопея виявляє найбільшу індивідуальність

[1] Бабакова О. В. Семантична структура та функціонування дієслів звучання… С. 17.

говорів, оскільки ця лексика сама по собі специфічна. Очевидно, народним говорам властива більша кількість і потенціал творення ономатопів, ніж літературній мові. При цьому роль ономатопеї в діалектному словотворі мало вивчена. Цю проблему порушено, зокрема, у згадуваній вище монографії Юсип-Якимович Ю. В., присвяченій моделюванню структури ономатопів українських говорів Карпат, а також їх фонетичній організації, семантиці тощо. Авторка прослідковує на матеріалі ономатопів означеного регіону спільне з літературною мовою, з іншими українськими говорами, виділяє властиве лише для українських говорів Карпат.

Зокрема на лексикографічних матеріалах можна пересвідчитись, що карпатські говори зберігають давні явища в сфері ономатопеї, які однак поза названою монографією не розглядались у діалектології. Те саме стосується й відономатопеїчних утворень з їх особливостями. Найменше в діалектній мові досліджено дериватологію, синтаксис, акцентологію, натомість традиційно більше розроблялись питання фонетики й морфології[1]. Зумовлено це здебільшого складністю об'єкта дослідження, недосконалій методиці вивчення словотвору, недостатнім фактичним багажем.

У праці Юсип-Якимович Ю. виробила розлогу й детальну класифікацію звуконаслідувальних слів відповідно до денотата. Її виклад супроводжується зауваженнями щодо специфічних ономатопів-діалектизмів. Наприклад, найбільш цікаві мовознавству вузькодіалектні звуконаслідування, як от у бойківських говірках — *дул', дул'- дул'* 'для заклику індиків'[2] чи в бойківських і гуцульських говірках зафіксовано форму *ц'ур, ц'ур-ц'ур* 'про курчат'[3]. Наголошується на звуконаслідуваннях, паралелей яким немає в інших говірках та літературній мові: у верховинських говірках *кл'оц, кл'оц-кл'оц* 'про удари батогом'; у мараморoських говірках *швак, швак-швак* 'про різку'; у гуцульських — *клевт', клевт'-клевт'* 'про звуки стуку в косу молотком'[4].

[1] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат… С. 8.
[2] Там само. С. 43.
[3] Там само. С. 53.
[4] Там само. С. 22.

Інколи від подібних зразків утворюються відзвуконаслідувальні дієслова (вербативи) і згодом фіксуються у тлумачних словниках з приміткою «діалектне», як от *баламкати* ‘бити у дзвін, дзвонити’ з бойківських і гуцульських говірок[1].

У семантичному аспекті варті уваги випадки, коли відономатопеїчне утворення на базі говору в літературній мові, в інших діалектах набуває не пов’язаного зі звукообразом абстрактнішого значення. До прикладу, побутує дієслово *цвікати* в значенні ‘говорити різко в очі’, яке походить від ономатопа *цвік, цвік-цвік* (бойківські говірки) для передавання звуків бризкання[2].

Дослідження звукового рівня південно-західних говорів української мови починається від «руських» граматик І. Могильницького, І. Вагилевича, Я. Головацького, І. Верхратського, А. Брока, І. Панькевича (дослідник південнокарпатських говорів), Б. Курашкевича, К. Дейни, П. Ф. Шила і закінчується останніми роботами А. М. Залеського. Однак окремо й цілісно фонетична організація діалектних ономатопів не досліджувалась ні в українській діалектології, ні для діалектів слов’янських мов. Це пояснюють зокрема фрагментарним зібранням матеріалу. Ніде не пропонується навіть простий опис фонетичного складу певної групи ономатопеї в будь-якій слов’янській мові, окрім хіба що праць Д. Боранича та Р. Смаль-Стоцького[3], хоч вони також мали головно інші предмети дослідження. На тлі цього монографія Юсип-Якимович Ю. цінна одним зі своїх завдань — показати системність, упорядкованість фонетичного складу діалектних ономатопів.

У галузі дериватології до діалектних ономатопів зокрема застосовують поділ на первинні та похідні. Останні творяться від первинних кількома окремими способами: з допомогою формансів — афіксів звуконаслідувального походження, через розширення коренів, шляхом редуплікації, складання. *Формансu* — «не додаткові звукові елементи, що

[1] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат… С. 20.
[2] Там само. С. 25.
[3] Там само. С. 60.

вичленовуються з основи в результаті її розкладу»[1]. Поняття *формансних ономатопів* (напр., *шубовт’* < *шу+бовт’*, *гапціх* < *гап+ціх*) ввела в науковий обіг Юсип-Якимович Ю. у цитованій тут монографії. Звуконаслідування також є активною словотвірною базою, часом основою широких словотвірних гнізд. Від ономатопеїчних коренів творяться найчастіше іменники й дієслова, які увиразнюють мовлення, надають колориту, характеризують персонажів і їхні дії (*каркнув слово*, *цвіріньокнув горобцем*, *дундундів віолончеллю*[2]).

Більшість дериватів від звуконаслідувань є дієслівними утвореннями, що прослідковується й на матеріалі нашої роботи. Такі вербативи в своїй семантичній будові переймають сему звучання ономатопа-основи. У лінгвістиці називають 2 їхні основні загальні значення: 1) видавати який-небудь звук (при суб’єкті, що позначає предмет); 2) відтворювати звук яких-небудь предметів[3]. Якщо ж звужувати семантичне поле, то за значенням відономатопеїчні дієслова розподіляють в межах кількох лексико-семантичних груп на підставі значень первинних одиниць — приклади таких ми наводили в підрозділі вище.

Діалектолог Григорій Аркушин, що працював головно із західнополіськими говірками, у своєму доробку має тексти, присвячені ономатопам. У статті «Західнополіські ономатопи» вчений зазначає ґрунтовну річ: мовці різних народів по-різному чують і відтворюють ті самі звуки, тому ономатопи наче мають свою «національність», тобто при однаковій семантиці різні звучання (французи чують від качки *can-can*, *coin-coin*, румуни — *mac-mac*, данці – *rab-rab*)[4]. Так від імітації голосу, наприклад, птахів утворювались їх народні назви: пташку з боліт, що кричить *гри́цу! гри́цу!*, кличуть *гриця́н*[5]. Так само й з деякими назвами предметів: *ля́павка* як пристрій для биття мух чи промовисті номени мисливського пристрою для підняття звірів, як

[1] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат… С. 90.
[2] Там само. С. 99.
[3] Там само С. 99.
[4] Аркушин Г. Л. Західнополіські ономатопи… С. 56.
[5] Там само. С. 57.

трискóтка, тарáхкавка, бразкотýн[1]. Подібні новотвори залежать від сприйняття й специфіки відтворення звуків.

Хтось може вірити, що бестіальні ономатопи — не просто набір звуків, переданих крізь призму людського слуху, а мова спілкування тварин, незрозуміла людям. І тут народна уява дозволила ніби «перекласти» її на звичну для нас. Це може мати форму редуплікованого слова, речення тексту чи діалогу, коли звірі, птахи перекликаються. Наприклад, голос солов'я навесні: *хи́ма, хи́ма, хи́ма!.. дави́д!.. дави́д!.. бик… бик…*; іволги: *Ви́лу-ви́лу! Лупи кобылу! Коня!*[2]. Кумкання жаб постає гумористичним діалогом: *– Кум, кума́, пози́ч полотна́! – Було́, а нима́…* [3]. Такі витвори своєрідної народної етимології вже можна розглядати як унікальні фольклорні зразки.

Отже, народорозмовна мова потребує глибшого вивчення в різних аспектах мовознавчої науки. Вона зазнає впливу літературної й стрімко змінюється в процесі розвитку, через що можуть зникати її унікальні й цікаві лінгвістам явища, включно зі звуконаслідувальними. На прикладі ономатопів у говорах південно-західного наріччя доречно досліджувати закономірності словотвору. Крім того, важливо, що не лише літературна мова впливає на діалектну; це двосторонній процес, і говори залишаються неоціненним джерелом насамперед лексики, яка дуже детально і яскраво описує дійсність.

1.6. Звуконаслідування в дитячому мовленні.

У роботі ми приділимо окрему увагу звуконаслідувальній лексиці, яка в джерелах маркована як дитяча, відтак розкриває дещо про функції ономатопеї в мові й мисленні. Феномен дитячого мовлення дозволяє досліджувати виникнення й розвиток людської мови, тому його вивчають, зокрема, в аспектах психолінгвістичному, теорії мовленнєвої діяльності.

Мовлення дітей поєднує риси афективних і звукосимволічних утворень,

---

[1] Аркушин Г. Л. Західнополіські ономатопи… С. 57.
[2] Там само.
[3] Там само. С. 58.

поряд зі звуконаслідуваннями належить до природних джерел мови. Первісно людська мова склалася не інакше як з рефлексій почуттів у звуках. Звуконаслідування також є рудиментами найдавніших станів комунікації, проте і досі активні та розвиваються. Майже не запозичуються через експресивно-конотативний характер[1].

Мовленнєву діяльність дитини в різних обсягах досліджували свого часу іноземці Ф. де Сосюр, Д. Бітнер, Р. Якобсон, Е. Сепір, О. Єсперсен, Г. Світ, Е. Зіверс, І. Тен, М. Боверман Г. Пауль, В. Вундт, Л. Качмарек; з українців — Й. Дзендзелівський, Ф. Потушняк, В. Чернецкий, З. Ганудель. Створили міцну базу детального вивчення дитячого мовлення українські лінгвісти О. Моісеєнко, О. Снітко, І. Сухан. Територіальній дитячій лексиці приділено мало уваги, проте робили спроби аналізу українські лінгвісти Л. Булаховський, В. Ващенко, В. Чернецький.

Ця тема привертала увагу і Івана Франка. На його думку, мова як така походить від природних звуків людини, «котрі прямо виражали враження чоловіка і звичайно наслідували звуки самої природи, голоси звірів і Т. д. Тота первісна бесіда [мовлення — *К. К.*] […] мусила складатися із самих уривчастих викриків, слідуючих по собі без ніякого логічного зв'язку, а тільки так, як через змисли входили враження до свідомості чоловіка. Зразу кожний чоловік видавав при тім такі звуки, які йому вирвались з голосниці; але звільна утвердились певні звуки для певних вражень у більших куп людей. Звуки ті стали відтак закладовим капіталом, з котрого виробилась бесіда людська така, якої нині уживаємо»[2]. І. Франко наводить у цитованій статті ряд «дітських» слів із Нагуєвичів Дрогобицького повіту (нині — район Львівської обл.), погрупованих у лексико-семантичні групи. Кілька з них мають звуконаслідувальну природу: *gaga* — гуска, гусак, бусьок; *ґава* (від *гав*) — пес (назви домашніх тварин); *гав-гав* — гавкати (дієслово).

Учений переконаний, що дитина переймала насамперед вживані при ній

[1] Мосенкіс Ю., Мельник І. Живомовні джерела української мови… С. 78.
[2] Франко І. Я. Дітські слова в українській мові…

зручні для вимови слова (та ж *мама*) та ті, що вдало передають звуки природи, переважно тваринні. Дитина може ці слова не відмінювати, урівнювати до всіх родів, часів і форм, однак сполучати між собою звичними всім короткими словами. Франко коментує явище подвоєння кореня для вираження довшого тривання названого цим словом процесу чи дії. Це, на думку вченого, висвітлює механізм творення дієслів з природних викриків: «щоб показати, що певне враження триває або щоб означити сам процес його тривання, уживав первісний чоловік того самого звуку природного, що й для означення якості враження, а тільки його подвоював, з чого звільна вироблялися первісні дієслова»[1].

Занько Г. вивчала феномен дитячої лексики, зокрема механізми конструювання дитиною власної мовної системи. Учена запропонувала групи дитячих лексем, проаналізувавши новотвори з погляду їхніх структурно-семантичних особливостей та способів словотворення, і звуконаслідувальні утворення стали окремою групою, деякі приклади: *дзеня, дзінь* — звуконаслідувальні («все, що дзвенить»); *миня* «корова, віл, теля» — від мукати; *ням-ням* «їсти» (звуки, які виникають при споживанні їжі). Деякі слова на перший погляд не мають зв'язку зі звукосферою, та етимологічна довідка дозволяє встановити протилежне, як от *паця* «свиня» — похідне утворення від звуконаслідувального вигуку *паць*, що первісно імітував звуки свиней під час їди, а згодом став уживатись для підкликання свиней[2].

Ономатопея проникла в дитячий лексикон завдяки простоті звучання, доступності для артикуляції в молодшому віці й мотивованістю звукової форми зі зрозумілим дитині звукозображувальним характером (*бібібка* «машина», *кап-кап* «вода», *чика* «ніж»)[3]. Ономатопи — свого роду ланка в мовленнєвому розвитку: спочатку діти вживають паралельно

[1] Франко І. Я. Дітські слова в українській мові…
[2] Занько Г. П. Феномен дитячої лексики та її характерні особливості… С. 36.
[3] Занько Г. П. Основні елементи картини світу українськомовної дитини. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство, 2014. № 2. С. 20, 21. URL: http://nbuv. gov. ua/UJRN/Nvvnuflm_2014_2_6 (дата звернення: 27.02.2024).

звуконаслідування та нормативні слова, а згодом останні витісняють перші.

Отож дитина може спонтанно «дати назву тим явищам і поняттям, нормативні найменування яких їй ще невідомі. При цьому слово, створене дитиною, виступає синонімом до відповідної реалії в мовленні дорослих»[1]. Асаула М. виділяє ряд груп відономатопеїчних лексем[2]: 1) слова, що відтворюють звуки тварини (*га-га́* (гуска) — відтворення крику гусей, *коко* (яйце) — звуків, що видає курка, коли несеться); 2) вигуки, за допомогою яких підкликають або відганяють птахів чи тварин (*би́ря* (вівця, баран) — з вигуком *бирь-би́рь* підганяють овець, *тю́тя* (курка) — від *тю-тю́* для підкликання курей); 3) лексеми, що виражають уявлення мовця про звуки і шуми реалій неживої природи (*буль-бу́ль* (вода)); 4) слова, що відтворюють звуки предметів, механізмів (*у-у́-у, ту-ту́* (машина, потяг, їхати)); 5) лексеми, що відтворюють звуки, пов'язані з людською діяльністю, де суб'єктом є людина (*ам-а, гам-га, ням-ня* (їсти, їжа)). Найчастіше подібні утворення інтердіалектні.

Тут можна піддати сумніву другий пункт, оскільки не всі вигуки для підкликання тварин мають звуконаслідувальний характер. Це причина, з якої деякі мовознавці схильні розрізняти вигуки і звуконаслідування, чого притримуємось і ми в ці роботі. Наприклад, *тю-тю́*, вигук, яким кличуть курей, етимологічний словник називає елементарним вигуковим утворенням[3]. Подібні та інші вигуки там само інтерпретують як експресивні утворення, інстинктивні вигуки, афективні утворення, первісні вигуки, результати фонематизації первісних вигуків (як-от *дзусь, гей, таць-таць* (вокативні, команди свійським тваринам), *ай, ох, ей, ех, ого, фе* (емоційні))[4]; інша справа — звуконаслідувальне утворення. Хоч бувають цікаві й складніші випадки, *фе* знаємо і вживаємо як вигук для вираження відрази, осуду,

---

[1] Асаула М. М. Особливості словотворення в дитячому мовленні… С. 62.
[2] Там само.
[3] Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 5: Р–Т / Ред. кол.: О. С. Мельничук, І. К. Білодід, В. Т. Коломієць та ін. К.: Наукова думка, 2006. С. 695.
[4] Українська мова: Енциклопедія… С. 67.

незадоволення. Це «афективне утворення інстинктивного походження, що імітує звук плювання»[1]. У всякому разі в роботі ми намагалися залучати до матеріалу кожну одиницю, де на певному етапі формування слова підтверджується звуконаслідувальне походження, а також деякі відвигукові іменники та дієслова (про емоції людини (*а́йкати* [СЗГ Т. 1, 2], *леле́кати* [ГГКС, 110]); для привернення уваги (*нагу́кувать* [СПГ, 132], *зге́йкатися* [СУСХ, 131]); при звертанні до тварин, птахів (*туйкати* [СБГ Ч. 2, 305], *ко́ськати* [НРС, 150]). До семантичної класифікації такі одиниці включає Бабакова О., їх похідність способом афіксації дає змогу на цьому етапі говорити про мотивованість вербативів звуком, який чуємо від людини.

Ця заувага однак не скасовує факт, що звуконаслідувальні слова значною мірою є базою для утворення дитячої лексики. На їх основі утворюються говіркові варіанти назв тварин і птахів, що спостерігаємо і на матеріалі нашої роботи. Це не механічне повторювання елементів з мовлення дорослих, адже дитина вже проявляє розуміння: скоріше несвідомо «спрямовує всі зусилля на те, щоб шляхом аналогії засвоїти мовне багатство, створене багатьма поколіннями дорослих, у своє сприйняття мови вона вже з дворічного віку вкладає критичну оцінку, контроль, аналіз»[2]. Однак необов'язково ономатопеїчні дитячі слова запозичуються в дорслих, тоді має місце те, що в лінгвістиці називають словотворчістю.

Юсип-Якимович Ю. у згадуваній монографії звертає увагу і на зв'язок ономатопоетики з дитячим мовленням. Звуконаслідувальні дитячі слова поділяє на групи: а) назви конкретних предметів, тварин і т.д., що утворені за моделлю ***З+-0*** (бом 'церква', гі-гі 'кінь' [114, 335], гав-гав 'собака' [114, 335; 26], з'уз'у 'гуска', ти-ти, ти-тит, тидит 'авто'…); б) для позначення дій, станів, явищ за моделлю ***З+-0*** (з-з-з 'усе, що дзвенить, комахи', л'ул'у 'спати', чап-чалап 'йти по воді'); в) відономатопоетичні похідні (іменники, дієслова) за

[1] Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 6: У–Я / Ред. кол.: О. С. Мельничук, В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова та ін. К.: Наукова думка, 2012.С. 82.
[2] Асаула М. М. Особливості словотворення в дитячому мовленні… С. 62.

моделями ***З+-а*** (*бир-бир* → бир'а 'вівця'), ***З+-ка*** (*кран-ка* 'ворона, галка'), ***З+-і(и)*** (*топ-топ* → *топі* 'черевички')[1]. Отже, дитячі відономатопеїчні слова творяться звичайно редуплікацією та афіксацією.

Возний Т. у більш загальному аспекті на прикладі конкретної дитини вивчав комплектування, стабілізацію та нормалізацію системи фонем у дитячій мові[2]. Ці процеси починаються з кінця першого року життя дитини, інтенсифікуються протягом другого-третього років і продовжуються ще значно пізніше. Фонемний склад голосних формується простіше і швидше на відміну від засвоєння системи приголосних фонем[3]. Одне з досліджень присвячене лексичному аналізу прикметників і процесу засвоєння їх дитиною до 4,5 років життя[4]. Спостереження вченого показали, що в лексиконі дитини до 2 років прикметників налічується одиниці прикметників, а з 3-го року кількість різко збільшується, оскільки саме тоді виявляється початок членування слів на морфологічні елементи[5]. Також Возний Т. у площині дитячого мовлення розглядав граматичні категорії[6], процес формування сполучень[7], розвиток системи відмінкових форм іменників[8] тощо. Праці цієї тематики заповнили нішу педолінгвістики в українській мовознавчій науці.

Про функційність ономатопів у мовленнєвій діяльності, особливо дитини, чи текстах, у які доречно ввести таку лексику, слушно пише Кузьменко А.: «Звуконаслідування збагачує твір образністю та експресією, що

---

[1] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат... С. 176–178.

[2] Возний Т. М. Процес формування системи фонем у дитячій мові. *Збірник наукових праць на пошану професора Теодозія Михайловича Возного.* Львів: Растр-7. С. 137–146. URL: https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/Zbirnyk-na-poshanu-Voznoho-_-2022_3.pdf (дата звернення: 16.11.2024).

[3] Там само. С. 145.

[4] Возний Т. М. Розвиток лексико-семантичної структури прикметників у дитячій мові. *Збірник наукових праць на пошану професора Теодозія Михайловича Возного.* Львів: Растр-7. С. 147–157. URL: https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/Zbirnyk-na-poshanu-Voznoho-_-2022_3.pdf (дата звернення: 16.11.2024).

[5] Возний Т. М. Розвиток лексико-семантичної структури прикметників у дитячій мові… С. 148–149.

[6] Возний Т. М. Процес формування граматичних категорій і засобів їх вираження у дитячому мовленні. *Методичні читання, присв. 80- їй річниці від дня народження М. М. Шкільника: Тези доп. та повідомл., 17–18 трав.* Львів, 1990. С. 72–74.

[7] Возний Т. М. Процес формування сполучень у дитячому мовленні. *Міжвуз. наук. конф. з проблем синтаксису укр. мови: (Тези доп.).* Чернівці, 1965. С. 84–86.

[8] Возний Т. М. Розвиток системи відмінкових форм іменників у дитячому розмовно-побутовому мовленні. Респ. наук. конф., присв. вивченню укр. усного літературного побутового мовлення: Тези доп. К., 1968. С. 121–124.

полегшує зусилля дитини при розпізнанні певних об’єктів, предметів чи явищ. Звуконаслідування допомагає маленькому адресату не лише уявити, а й наче відчути, а то й “почути” кожен рядок поезії. Звукові повторення дуже стимулюють ефективність запам’ятовування дитячих поетичних текстів. Автори зображують лише ті звуки, завдяки яким малеча з легкістю ідентифікує відповідний об’єкТ. Цей стилістичний засіб користується успіхом, тому що від народження, коли дитячий артикуляційний апарат ще не здатний продукувати слова з варіативним вмістом складів, маленькому слухачеві матері змальовують об’єкти за найбільш характерними для них звуковими ознаками, як наприклад, собака – bow-wow, кішка – mewmew. Вміння зіставити «примітивні звукові назви» з матеріальними об’єктами є запорукою того, щоб починати засвоювати більш довгі, різноскладові мовні одиниці»[1]. Тож звуконаслідування часто вводять у мову дитячої літератури, адже ономатопея додає таким жанрам естетичне забарвлення й пізнавально-навчальну функцію.

[1] Кузьменко А. О. Лінгвостилістична специфіка англомовних інфантичних текстів. *Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство).* Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 117. С. 313.

РОЗДІЛ 2
СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ГОВОРАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

2.1. Семантичні особливості ономатопів.

У лексикографічних джерелах, що репрезентують говори трьох наріч української мови, ономатопи представлені досить широко, однак не в типовій їх незмінній, безфлективній формі (такі у словниках наявні одиниці). Це відономатопеїчні дієслова, іменники, прикметники в різних кількісних пропорціях. Ми зафіксували загалом 1723 одиниці, 66 % з яких — вербативи. Саме вони підлягають класифікації за спільним семантичним компонентом «виконавець дії» на гомональні, бестіальні, предметні та їхні мікрогрупи. Подаємо лексико-семантичний аналіз досліджуваної лексики у вигляді відповідного розподілу (тут лише по кілька ілюстрацій, групування усіх дієслів матеріалу — у додатку 2):

1. ***Гомональні***:

а) дієслова, що передають звуки, викликані певними фізіологічними процесами в організмі людини внаслідок хворобливого стану: *зазі́куваться* [СГНН[1] Т. 2, 29], *ве́кати* [СЗГ[2] Т. 1, 41], *кре́нькати* [СЗГ Т. 1, 252], *бугу́кати* [СБукГ[3], 40], *фошкоті́ти* [ГГКС[4], 198] (тут і далі в квадратних дужках вказуємо джерело та сторінку).

б) дієслова, що позначають звукосупровідні дії: *гари́кать* [СГНН Т. 1, 221], *чмакать* [СГНН Т. 4, 218], *глю́мкати* [СУСХ[5], 80], *киги́чити* [СУСХ, 153], *литя́ти* [СЗГ Т. 1, 283], *хни́кати* [СЗГ Т. 2, 230], *балабе́нить* [СПГ[6], 28], *тапка́ть* [СПГ, 210], *тльоґа́нити* [ГГКС, 53], *цікоти́ти* [СБукГ, 628],

в) відвигукові дієслова, які передають емоції людини: *а́йкати* [СЗГ Т. 1,

[1] Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини…
[2] Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок…
[3] Гуйванюк Н. В. Словник буковинських говірок…
[4] Гуцульські говірки: короткий словник…
[5] Словник українських східнослобожанських говірок…
[6] Лисенко П. С. Словник поліських говорів…

2], *вайтя́ть* [СПГ, 39], *гулюлю́кати* [СБукГ, 78], *зафука́ти* [СБукГ, 145], *леле́кати* [ГГКС, 110].

г) дієслова, що позначають звукові сигнали, які видає людина, щоб привернути увагу інших: *дзяволи́ть* [СГНН Т. 1, 271], *згéйкатися* [СУСХ, 131], *гука́ти* [СЗГ Т. 1, 112], *нагу́кувать* [СПГ, 132], *вігойкати* [СБГ[1] Ч. 1, 116], *ци́тькати* [СБГ Ч. 2, 354].

ґ) дієслова, що вживаються при звертанні до тварин, птахів: *гі́йкать* [СГНН Т. 1, 231], *олю́кать* [СГНН Т. 3, 51], *агу́ляти* [СЗГ Т. 1, 1], *аки́шкати* [СЗГ Т. 1, 2], *ко́ськати* [НРС[2], 150], *туйкати* [СБГ Ч. 2, 305].

2. ***Бестіальні***:

1) відносно свійських тварин:

а) дієслова, що передають звуки котів: *бу́ркати* [СЗГ Т. 1, 38], *ня́ра́вкати* [СЗГ Т. 1, 353], *ка́вкать* [СПГ, 71], *нав'у́мкать* [СПГ, 131], *ва́вкати* [ГГКС, 32], *мйо́вкати* [НРС, 175].

б) дієслова, що передають звуки собак: *гу́хнуть* [СГНН Т. 1, 259], *звяга́ти* [СУСХ, 131], *ля́скати* [СЗГ Т. 1, 297], *тя́хкати* [СЗГ Т. 2, 216], *го́вкати* [НРС, 93], *згырча́ти* [КСЛГ[3], 113].

в) дієслова, що передають звуки корів: *бути́ти* [СГНН Т. 1, 120], *мрі́чати* [СЗГ Т. 1, 322], *му́кати* [СЗГ Т. 1, 323], *ми́кать* [СПГ, 126], *река́ть* [СПГ, 184], *бенча́ти* [ГГКС, 23], *брини́ти* [СБГ Ч. 1, 72].

г) дієслова, що передають звуки волів: *бре́мкать* [СПГ, 35], *бу́мкат* [СПГ, 37], *река́ть* [СПГ, 184], *бурча́ти* [СБГ Ч. 1, 77], *ри́кати* [СБГ Ч. 2, 173].

д) дієслова, що передають звуки коней: *гоготє́ти* [СЗГ Т. 1, 95], *фи́цкати* [НРС, 262], *фі́вкати* [СБукГ, 591], *фо́ркати* [СБГ Ч. 2, 332].

е) дієслова, що передають звуки бугаїв: *бре́мкать* [СПГ, 35], *бу́мкат* [СПГ, 37].

ж) дієслова, що передають звуки кіз: *бле́яти* [СУСХ, 30], *бичє́ти* [СЗГ

[1] Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок…
[2] Шило Г. Ф. Наддністрянський регіональний словник…
[3] Пиртей П. С. Короткий словник лемківських говірок…

Т. 1, 20], *заблея́ти* [СБукГ, 123], *ме́кати* [СБГ Ч. 1, 436], *мекота́ти* [СБГ Ч. 1, 436], *поме́кувати*, *поме́кати* [СБукГ, 444].

и) дієслова, що передають звуки козлів: *биличáти* [СЗГ Т. 1, 18], *і́ркати* [СЗГ Т. 1, 199], *лекáти* [СЗГ Т. 1, 280], *мормотáти* [СЗГ Т. 1, 320].

к) дієслова, що передають звуки овець: *бле́яти* [СУСХ, 30], *бичє́ти* [СЗГ Т. 1, 20], *бекотáть* [СПГ, 31], *бле́їть* [СПГ, 33], *ве́кати* [СБукГ, 48], *забечáти* [КСЛГ, 92].

л) дієслова, що передають звуки свиней: *захрьо́кать* [СГНН Т. 2, 80], *кувíкати* [СЗГ Т. 1, 263], *скугúкать* [СПГ, 197], *квикну́ти* [КСЛГ, 135], 441], *рйо́хкати* [СБГ Ч. 2, 179].

м) дієслово, що передає звуки кроликів: *чу́пкати* [СБГ Ч. 2, 377].

2) відносно свійських птахів:

а) дієслова, що передають звуки індиків: *бульботíть* [СГНН Т. 1, 113], *кулдúкать* [СГНН Т. 2, 227], *ґульґотáти* [СЗГ Т. 1, 120], *клю́кати* [СЗГ Т. 1, 226], *сьóвкать* [СПГ, 209], *тулдúкать* [СПГ, 217], *ке́вкати* [СБукГ, 197], *пу́лькати* [СБГ Ч. 2, 161],

б) дієслова, що передають звуки гусей: *ся́вкати* [СЗГ Т. 2, 189], *яргота́ти* [СЗГ Т. 2, 288], *церцéкать* [СПГ, 227], *щекетáть* [СПГ, 237], *ге́гати* [СБГ Ч. 1, 164], *геготáти* [СБГ Ч. 1, 164], *гельготáти* [СБГ Ч. 1, 164], *ґаґáти* [КСЛГ, 65], *ґалакáти* [СБукГ, 80], *ґевґáти* [КСЛГ, 68], *ґльóгати* [НРС, 102], *ґлю́ґати* [НРС, 102], *ґульґотáти* [КСЛГ, 71], *поґедзґати* [СБукГ, 437].

в) дієслова, що передають звуки качок: *ке́ркати* [СЗГ Т. 1, 219], *цвáкати* [СЗГ Т. 2, 237], *чáхкать* [СПГ, 229], *гáгати* [СБГ Ч. 1, 155], *тáкати* [ГГКС, 180].

г) дієслова, що передають звуки курей: *квохтáти* [СУСХ, 153], *кудáхкати* [СЗГ Т. 1, 264], *сукутáти* [СЗГ Т. 2, 185], *кудáктать* [СПГ, 109], *кодкодыкáти* [КСЛГ, 141], *цє́пати* [СБукГ, 622].

3) відносно диких птахів:

а) дієслова, що передають звуки ворон: *кáвкати*, *кє́вкати* [СБукГ, 180],

кракáти [КСЛГ, 148], *кракотíти* [СБГ Ч. 1, 384], *крáмкати* [СБГ Ч. 1, 385], *крéкнути* [СБГ Ч. 1, 386], *крявчáти* [КСЛГ, 152], *рáпкати* [СБГ Ч. 2, 168].

б) дієслова, що передають звуки сов: *кукувéвкати*, *коковéвкати* [СБукГ, 239], *пýгати* [СБГ Ч. 2, 160], *фавáвкати*, *фавáвкнути* [СБукГ, 575].

в) дієслова, що передають звуки сорок: *скреґéкати* [СЗГ Т. 2, 152], *чирготíти* [СЗГ Т. 2, 253], *чекотáти* [СБГ Ч. 2, 364].

г) дієслова, що передають звуки зозуль: *дрявкати* [СБГ Ч. 1, 236], *закукáти* [КСЛГ, 99], *ковáти* [СБГ Ч. 1, 362], *кукáти* [КСЛГ, 152], *кýкати* [СБГ Ч. 1, 393].

д) дієслова, що передають звуки орлів: *кравчáти* [КСЛГ, 148].

е) дієслова, що передають звуки лелек: *кликотáти* [СЗГ Т. 1, 226].

ж) дієслова, що передають звуки дятла: *дýкать* [СПГ, 70].

и) дієслова, що передають звуки одуд: *дýкать* [СПГ, 70].

к) дієслова, що передають звуки перепелів: *падьпадьóмкать* [СГНН Т. 3, 70], *запíдпаля́ти* [КСЛГ, 102].

л) дієслова, що передають звуки горлиць: *туркáти* [КСЛГ, 308].

м) дієслова, що передають звуки тетеруків: *вуркотíти* [СЗГ Т. 1, 80], *тетерúхати* [СЗГ Т. 2, 197], *туркотáти* [СЗГ Т. 2, 214].

н) дієслова, що передають звуки куріпок: *гíркати* [СЗГ Т. 1, 90], *пíкати* [СЗГ Т. 2, 50], *чиринькотáти* [СЗГ Т. 2, 253].

п) дієслова, що передають звуки диких гусок: *квéкати* [СЗГ Т. 1, 217].

4) відносно диких тварин різних біологічних класів:

а) дієслова, що передають звуки зайців: *áгати* [СЗГ Т. 1, 1], *нярчáти* [СЗГ Т. 1, 353], *пúркати* [СЗГ Т. 2, 46], *хýркати* [СЗГ Т. 2, 236].

б) дієслова, що передають звуки лисиць: *áхкати* [СЗГ Т. 1, 4], *гавчéти* [СЗГ Т. 1, 82], *éвкати* [СЗГ Т. 1, 149], *к'я́вкати* [СЗГ Т. 1, 275].

в) дієслова, що передають звуки вовків: *в'янчáти* [СЗГ Т. 1, 82], *скамурчáти* [СЗГ Т. 2, 149] — про голос, *ля́пати* [СЗГ Т. 1, 297], *цáхати* [СЗГ Т. 2, 237] — голосно вдаряти верхніми зубами об нижні.

г) дієслова, що передають звуки ведмедів: *буботати* [СБГ Ч. 1, 73], *бурчі́ти* [СБГ Ч. 1, 78], *гу́тити* [СБГ Ч. 1, 201].

д) дієслова, що передають звуки лосів: *бикота́ти* [СЗГ Т. 1, 18], *е́кати* [СЗГ Т. 1, 149], *мича́ть* [СЗГ Т. 1, 313], *ре́мзати* [СЗГ Т. 2, 117].

е) дієслова, що передають звуки козуль: *ве́кати* [СЗГ Т. 1, 41], *ге́кати* [СЗГ Т. 1, 87], *мека́чати* [СЗГ Т. 1, 309], *пи́кати* [СЗГ Т. 2, 44].

ж) дієслова, що передають звуки диких свиней: *пшуча́ти* [СЗГ Т. 2, 109], *у́хати* [СЗГ Т. 2, 219], *хра́чати* Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 233], *чу́хкати* Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 257].

и) дієслова, що передають звуки борсуків: *дзя́вкати* [СЗГ Т. 1, 130].

к) дієслова, що передають звуки куниць: *ву́ркати* [СЗГ Т. 1, 80], *захрахости́ти* [СЗГ Т. 1, 180], *цмо́кати* [СЗГ Т. 2, 243].

л) дієслова, що передають звуки білок: *ня́чати* [СЗГ Т. 1, 353], *тя́вкати* [СЗГ Т. 2, 216], *фу́ркати* [СЗГ Т. 2, 222], *цярхоти́ти* [СЗГ Т. 2, 245].

м) дієслова, що передають звуки жаб: *ґе́рґати* [СЗГ Т. 1, 118], *ко́мкати* [СЗГ Т. 1, 239], *кректа́ть* [СПГ, 106], *регета́ть* [СПГ, 184], *ра́хкати* [НРС, 224], *тогу́кати* [СБГ Ч. 2, 294].

н) дієслова, що передають звуки комах: *цвири́кати* [СЗГ Т. 2, 237], *бзини́ти* [СБукГ, 30], *бзумкоти́ти* [НРС, 51], *сквірча́ти* [КСЛГ, 281], *сьвіркотати* [СБГ Ч. 2, 271].

п) дієслова, що передають звуки конкретно не визначеної тварини: *кургу́кать* [СГНН Т. 2, 232], *чвири́нькать* [СГНН Т. 4, 211], *бути́ти* [СУСХ, 46], *гевкнути* [СБГ Ч. 1, 164], *жґырта́ти* [КСЛГ, 90], *кавча́ти* [СБукГ, 181], *кра́кати* [ГГКС, 104], *кругу́кати* [НРС, 153].

3. ***Предметні***:

1) дієслова, що характеризують звучання твердих предметів:

а) звучання машин, механізмів: *дирду́кать* [СГНН Т. 1, 273], *нацо́кать* [СГНН Т. 2, 352], *ба́хнути* [СЗГ Т. 1, 12], *пи́пкати* [СЗГ Т. 2, 51], *ри́пати* [СЗГ Т. 2, 120], *гу́тати* [СБГ Ч. 1, 201], *фа́ркати* [СБукГ, 581].

б) звучання металевих, скляних, дерев'яних та ін. предметів, каміння, піску, льоду тощо: *джи́кнути* [СГНН Т. 1, 270], *порозбе́хкувать* [СГНН Т. 3, 232], *тараба́нити* [СУСХ, 353], *тигі́пати* [СУСХ, 355], *льо́скати* [СЗГ Т. 1, 299], *щє́кнути* [СЗГ Т. 2, 280], *гримоті́ть* [СПГ, 59], *бо́мкати* [СБукГ, 36], *ґрухну́ти* [КСЛГ, 71].

в) звучання музичних інструментів: *чиргі́кать* [СГНН Т. 4, 216], *бу́ркати* [СЗГ Т. 1, 38], *ба́мборити* [СБГ Ч. 1, 42], *бзыка́ти* [КСЛГ, 27], *забубнува́ти* [КСЛГ, 93], *ту́ргати* [СБГ Ч. 2, 306], *цо́ркати* [СБукГ, 630].

г) звучання рослин (дерев, трави, листя тощо): *джвякоті́ть* [СГНН Т. 1, 266], *порозлу́пувать* [СГНН Т. 3, 236], *хруцкоті́ти* [ГГКС, 204], *хропості́ти* [СБГ Ч. 2, 347], *шерудї́ти* [КСЛГ, 347].

2) дієслова, що позначають звучання рідини: *вльо́пуваться* [СГНН Т. 1, 187], *пша́кать* [СГНН Т. 3, 301], *поначвя́кувати* [СУСХ, 290], *цви́ркнути* [СУСХ, 382], *дри́пати* [СЗГ Т. 1, 143], *по́рськат* [СПГ, 168], *хле́пать* [СПГ, 224], *шубо́вкнуть* [СПГ, 236], *бурка́нити* [СБукГ, 43], *нацяпкати* [СБГ Ч. 1, 480].

3) дієслова, що вживаються для звукономінації газоподібних речовин: *пшу́кати* [СЗГ Т. 2, 109], *розфу́шкувати* [ГГКС, 165], *сарчати* [СБГ Ч. 2, 204], *фо́лькати* [СБукГ, 597], *чмыха́ти* [КСЛГ, 341].

У масиві лексики значно переважають за кількістю вербативи на позначення звучання внаслідок діяльності людини, від взаємодії твердих матеріалів, рідини. Саме ці семантичні зрізи представлені найширше, оскільки люди природньо мали потребу характеризувати свої дії під час праці засобами мови, при чому як суто з прагматичних, комунікативних цілей, так і вкладаючи в опис звуку певні емоції. Також у житті носіїв південно-західних діалектів тривалий час багато важили звірі, тому і в мові закарбувались імітації їхніх голосів. Найбільше бестіальних відономатопеїчних дієслів стосуються свійських тварин, особливо птахів (котів, качок, гусей, курей) та також жаб і комах, з якими людина не стільки фізично контактує, скільки чує. У цій групі порівняно об'ємний пласт вербативів відбиває звучання звірів без прив'язки

до конкретного виду, тобто їх твірна основа передає більш поширений, універсальний звук: *гевкнути* [СБГ Ч. 1, 164], *квíлити* [ГГКС, 92], *пíвкати* [ГГКС, 148], *пíскати* [НРС, 206], *шва́ркати* [НРС, 278] тощо.

2.2. Ономатопи в дитячій діалектній лексиці.

Як уже зазначалось, діти здатні особливо впевнено «генерувати» власну специфічну лексику стосовно будь-яких зрозумілих і доступних їм явищ, спираючись на звукове враження, адже це шлях для них привабливий і простий. Це свого роду творчість, вправляння у володінні рідною мовою.

Іменники, утворені суфіксацією, флексіями; ***назви тварин***:

БЕ́ЦЯ *дит.* Вівця [СБукГ, 29].

БИНЬО *дит.* Бик [СЗГ Т. 1,18].

БИЦЯ *дит.* Корова; телятко [СЗГ Т. 1,19].

ГАВА *дит.* Собака [СЗГ Т. 1, 82].

КУМКА *дит.* Жаба [СЗГ Т. 1, 267].

МЕ́КА *дит.* Вівця [СГНН Т. 2, 278].

НЯВКА *дит.* Кіт [СЗГ Т. 1, 352].

ЦЄ́ЦЯ *дит.* Свиня, порося [СГНН Т. 4, 204].

Субстантивовані звуконаслідувальні форми:

Назви тварин:

БУ *дит.* Корова [СПГ, 36].

КИКИЮ́ *дит.* Півень [СУСХ, 153].

КО-КО *дит.* Курка [СУСХ, 163].

КУ-КУ 1. Звуконаслідування голосу зозулі. 2. *дит.* Гра: старший учасник вигукує «ку-ку», а мала дитина за голосом повинна його знайти [СЗГ Т. 1, 265].

МЕКЕ́КЕ *дит.* Коза [СУСХ, 212].

ЦІП-ЦІП *дит.* Курча [СБукГ, 629].

Назви предметів:

ГУП-ГУП *дит.* М’яч [СУСХ, 92].

ПППП *дит.* 1. *виг.* Наслідування звуків автомобільного клаксона.

2. Автомобіль [СЗГ Т. 2, 51].

ТУ-ТУ *виг., дит.* Автомобіль [СЗГ Т. 2, 214].

Назви процесів:

КУ-КУ 1. Звуконаслідування голосу зозулі. 2. *дит.* Гра: старший учасник вигукує «ку-ку», а мала дитина за голосом повинна його знайти [СЗГ Т. 1, 265].

ПІПІП *дит.* 1. *виг.* Наслідування звуків автомобільного клаксона. 2. Автомобіль [СЗГ Т. 2, 51].

ЦЬОМ *дит.* 1. Поцілунок. 2. *дит.* Цілувати [СЗГ Т. 2, 245].

Дієслова, утворені суфіксацією; ***звукосупровідні дії:***

БУ́СЬНУТИ *дит.* Впасти [СБукГ, 44].

ГА́МАТИ, ГА́МКАТИ *дит.* Їсти [СБукГ, 67].

НЯ́МАТЬ *дит.* Їсти [СПГ, 138].

ПУ́КАТИ 1. *дит.* Голосно звільнятися від повітря. 2. Вдаряти одним предметом об другий [СЗГ Т. 2, 104].

ФІ́ВКАТИ[1]**,** *док.* **ФІ́ВКНУТИ** 1. *дит.* Видавати, утворювати свист; свистіти [СБукГ, 591].

ЦЬО́МАТИ *дит.* Цілувати [СЗГ Т. 2, 245], [СУСХ, 385].

Присудкові звуконаслідувальні слова[1]; ***звукосупровідні дії:***

БУБУ́СЬ *дит.* Впасти [СУСХ, 42].

БУБУ́Х *дит.* Впасти [СУСХ, 42].

БУСЬ, БУЦЬ *дит.* Бух, впадеш [СБукГ, 44].

НЯМ-НЯМ *дит.* Їсти [СУСХ, 241].

ЦЬОМ *дит.* 1. Поцілунок. 2. *дит.* Цілувати [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЬОМ-ЦЬОМ *звук. сл.*, *дит.* Уживають, коли просять дитину поцілувати когось [СУСХ, 385].

ЧАЛА́П-ЧАЛА́П, ЧАЛЯ́П-ЧАЛЯ́П *незм.*, *дит.* Купатися [СБукГ, 636].

ЧИК-ЧИК *дит.* Різати ножиком [СУСХ, 388].

---

[1] Присудкове слово — невідмінюване слово із значенням стану, що виступає як головний член у безособовому реченні [Словник української мови: в 11 Т. / за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. URL: https://www.inmo.org.ua/sum.html?wrd=%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9].

Слід зазначити, що подібні дитячі слова часто природно стають наддіалектними, переходячи в загальний набуток мовлення дітей багатьох поколінь, або взагалі є спільнослов'янськими й корінням сягають праслов'янської доби, якщо не раніше.

2.3. Орнітологічні відзвуконаслідувальні найменування.

Частина ономатопеїчних іменників є народними діалектними назвами птахів. У словниках не всі вони містять поруч функціональну ремарку про відповідну сферу термінології. Це може означати, що одиниці з такими ремарками є більш усталеними в узусі й вживаються в науковій літературі паралельно з латинськими номенами (які в деяких словниках також наводяться). Формуємо такі групи:

Багато варіацій назв ***одуда***:

ВУ́ДВУД // ШАНДА́РИК *зоол.* (Upupa) одуд (птах) [ГГКС, 42].

ВУ́ДВУД, ВУ́ДВОД 1. *орн.* Одуд. 2. *перен.* Похмура, мовчазна людина [СБукГ, 64].

ВУДУД Одуд [СБГ Ч. 1, 152].

КРАКУ́Ш *орн.* Одуд (Upupa epops) [СЗГ Т. 1, 250].

У́ДОД, УДО́Д, УДО́Т *орнітол.* Одуд (Upupa epops) [СУСХ, 367].

ХОДУТУ́Т, ХУДОТУ́Т, ХУДУТУ́Т *орнітол.* 1. Сич хатній (Athene noctua Scop). 2. Одуд (Upupa epops L.) [СУСХ, 378].

ХУДОДУ́ДКА *орнітол.* Одуд (Upupa epops) [СУСХ, 381].

Курки та ***курчата:***

КВАКТУ́ХА, КВАКУ́ХА Квочка [СПГ, 94].

КВО́КА Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат [СЗГ Т. 1, 217] (*4 наступних з тим самим визначенням*).

КВО́КЛЯ [СЗГ Т. 1, 217].

КВО́КТА [СЗГ Т. 1, 217].

КВОКТУ́РА [СЗГ Т. 1, 218].

КВОКТУ́ШКА [СЗГ Т. 1, 218].

КВО́КША Квочка [СПГ, 94].

КОКО́ШКА Молода курка, що несеться перший рік [КСЛГ, 142].

ЦІ́ПИК Курча [СБукГ, 629].

Качки (здебільшого дикі)***:***

КРА́КВА *орн.* Порода великих диких качок [СЗГ Т. 1, 250].

КРАКУ́ХА *орн.* Порода великих диких качок [СЗГ Т. 1, 250].

КРЯК *орнітол.* Самець крячка річкового (Sterna hirundo) [СУСХ, 180].

КРЯ́КВА *орнітол.* Дика качка (Anas platyrhynchos) [СУСХ, 180].

КРЯКУ́ША *орнітол.* Дика качка (Anas platyrhynchos) [СУСХ, 180].

КРЯ́ЧКА *орнітол.* 1. Дика качка (Anas platyrhynchos). 2. Самиця крячка річкового (Sterna hirundo) [СУСХ, 180].

ТА́СЬКА Качка [СБГ Ч. 2, 280].

ЧИРЕ́НКА Дика качка чирка [СГНН Т. 4, 216].

ЧИРУ́К *орн.* Самець із породи невеликих диких качок [СЗГ Т. 2, 253].

Лелеки:

КЛЕК *орн.* Чорногуз, лелека [СПГ, 97].

КЛЕКОТУ́Н *орн.* Лелека (Ciconia) [СЗГ Т. 1, 225].

Ворони:

ГА́ВКА Галка, птах з родини воронових (Corvus monedula) [СЗГ Т. 1, 82].

КАРКЄ́ Ворони [СЗГ Т. 1, 212].

Дятли:

КОВТА́Ч *рідк., зоол.* Дятел (птах) [ГГКС, 98].

СТУКА́Ч 1. Чоловік, хлопець, який таємно виказує когось. 2. *Орнітол.* Дятел (Dendrocopos) [СУСХ, 349].

СТУКОТІ́ЙКО *евф.* Дятел (Dendrocopos) [СУСХ, 349].

Тетеруки:

- самці:

ТАТАРУ́К *орн.* Тетерук (Lyrusus tetrix) [СЗГ Т. 2, 193] (*далі те саме тлумачення*).

ТЕ́ТЕР [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕ́ТЕР [СГНН Т. 4, 123].

ТЕТЕ́РИЧ [СЗГ Т. 2, 197].

- самиці:

ТЕТЕ́РА *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 197] (*наступні з тим самим визначенням*).

ТЕТЕРВИ́ЧА [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРИ́ЦЯ [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРІ́ВКА [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕ́РКА [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРУ́ХА [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРУЧИ́ХА [СЗГ Т. 2, 197].

ТИТИРИ́ХА [СЗГ Т. 2, 200].

ТИТИРУ́ЧКА [СЗГ Т. 2, 200].

- дитинчата:

ТЕТЕРИВЕНЯ́ТКО *орн.* Маля тетерука [СЗГ Т. 2, 197] (*наступні з тим самим визначенням*).

ТЕТЕРУНЯ́ [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРУЧО́К [СЗГ Т. 2, 197].

ТИТЕРА́ТКО [СЗГ Т. 2, 200].

ТИТИРУНЄ́ [СЗГ Т. 2, 200].

Як бачимо, «Словник західнополіських говірок» Григорія Аркушина фіксує по кілька однокореневих відзвуконаслідувальних назв окремо для особин птахів за статтю чи віком, яскравий приклад — тетеруки.

Інші птахи, щодо яких зафіксовано по одній назві, та номени на позначення кількох видів одночасно:

ПУЛЬКА́Ч // ПУЛЬПА́К // ТРЮХА́Н *зоол.* Індик [ГГКС, 159].

ЦІПЛЯ́ТА 1. Гусята. 2. Курчата [СБукГ, 629].

ҐЛЕ́КОТЕНЬ, КЛЕ́КЕТЕНЬ, КЛЕ́КОТЕНЬ 1. Чорногуз, бусол. 2. Журавель [СПГ, 63, 94].

ҐÁҐА Гуска [СЗГ Т. 1, 116].

КВÓКТАЛКА Будь-яка пташка, яка сидить на яйцях, висиджуючи малят [СЗГ Т. 1, 217].

КВОКТÝХА 1. Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат. 2. Підсадна качка, яку використовували мисливці для приманювання селезня [СЗГ Т. 1, 218].

КВÓЧКА 1. Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат. 2. Курка, яка водить курчат, доглядає їх. 3. Курка, качка, гуска та індичка, які сидять на яйцях, висиджуючи малят [СЗГ Т. 1, 218].

КУКÝШКА *орнітол.* Зозуля (Cuculus canorus) [СУСХ, 183].

ТРІСКОТÝХА *орнітол.* Сорока (Pica pica) [СУСХ, 361].

ГАГÁК Гагара [СГНН Т. 1, 213].

КВАК 1. *фам.* Жаба. 2. *орн.* Те саме, що «баба» (пелікан кучерявий (pelecanus crispus)) [СГНН Т. 2, 160].

КВАЧÓК Зменш, до «квак» (*орн.* те саме, що «баба» (пелікан кучерявий (pelecanus crispus))) [СГНН Т. 2, 162].

ПІДПАДЬÓМОЧКА Перепілка [СГНН Т. 3, 119].

Отже, приклади демонструють, що аудіальне сприйняття в носіїв діалектів кожного з наріч може виявитись панівним способом інтерпретації дійсності й відповідного називання птахів за видом. Однак щоб переконатися, необхідне подальше порівняння з іншими шляхами мотивування.

2.4. Евфемічні відономатопеїчні номінації тварин.

Діалектні ономатопи стали ґрунтом для творення похідних назв тварин, комах, які класифікуємо так (опускаючи зазначені в підрозділі про дитячу лексику):

Вівці:

БÉРКА *знев.* Вівця [СБукГ, 29].

БÍРЬКА, БÍРКА *зоол.* Вівця домашня (Ovis aries) [СУСХ, 32].

БЯ́ША Вівця [СГНН Т. 1, 123].

Свині* й *поросята:

КУВІ́КАЛО Порося [СГНН Т. 2, 223].

КУВІ́РЯ 1. Порося. 2. Грудна дитина [СГНН Т. 2, 223].

РО́ХКАЛО Евфемізм до слова свиня [СБукГ, 468].

РО́ХКАЛО Свиня [СГНН Т. 4, 47].

РЬОХ́КАЛО Свиня [СГНН Т. 4, 53].

ХРЬО́КАЛО *евф.* Свиня [СГНН Т. 4, 200].

ХРЮ́КАЛО *евф.* Свиня [СГНН Т. 4, 199].

Собаки:

ГАВКО́ Собака [СБГ Ч. 1, 154].

ГА́ВЧИК Собака [СЗГ Т. 1, 83].

Коти:

МУРКІ́Т Кіт [СГНН Т. 2, 296].

МУРКОТУ́Н Той, що муркотить (звичайно про кота) [СГНН Т. 2, 296].

МУРКОТУ́НЧИК Зменш.-пестл. до «муркотун» [СГНН Т. 2, 296].

Жаби:

КВАК *зоол.* Самець жаби (Ranidae) [СУСХ, 151].

КВА́КА Жаба [СЗГ Т. 1, 215].

КВАКУ́ХА *зоол.* Жаба (Ranidae) [СУСХ, 151].

КВАКУ́ХА Та, що квакає (жаба, качка) [СГНН Т. 2, 160].

КВАКУ́ШКА Зменш.-пестл. до квакухи [СГНН Т. 2, 160].

КВАЧО́К Зменш, до «квак» (*орн.* те саме, що «баба» (пелікан кучерявий (pelecanus crispus))) [СГНН Т. 2, 162].

КРЮК Велика жаба [СГНН Т. 2, 221].

КРЯК Велика жаба [СГНН Т. 2, 222].

ШКРЕК Велика зелена жаба [СГНН Т. 4, 239].

ШКРЕК *зоол.* Самець жаби (Ranidae) [СУСХ, 396].

ШКРЕ́КОТЕНЬ Велика зелена жаба [СГНН Т. 4, 239].

ШКРЯК Велика зелена жаба [СГНН Т. 4, 239].

ШКРЯКОТУ́ХА *евф.* Жаба [СГНН Т. 4, 239].

ШКРЯКОТУ́ШКА *евф.* Зменш.-пестл. до шкрякотухи (жаби) [СГНН Т. 4, 240].

Комахи:

ЖУ́ЖАЛКА Жужелиця [СГНН Т. 1, 323].

СЮ́РЧИК Цвіркун або коник [СГНН Т. 4, 117].

СЮРЧО́К Цвіркун або коник [СГНН Т. 4, 117].

Бик (єдина зафіксована назва):

БИЧО́К Самець корови [СЗГ Т. 1, 20]. Більшість сучасних мовців навряд ідентифікують відономатопеїчне походження такої давньої назви тварини, проте це підтверджує етимологічний словник[1].

Можна дійти висновку, що значна частка номінаційного потенціалу іменників із походженням від звуконаслідувальних слів належить семантичному полю звірів різних біологічних видів, що з ними відповідно з різною частотою й тривалістю контактує людина.

2.5. Мисливський жаргон та діалектні ономатопи.

Жаргон — це різновид соціальних діалектів відкритого (порівняно з арго) характеру, що виникає звичайно серед досить широких груп носіїв мови, об’єднаних спільністю професії, захоплення (види мистецтва, філателія, спорт, мисливство, рибальство…), тривалим перебуванням у певному середовищі (військова служба, навчання, виїзди на сезонні роботи…) тощо. Жаргонізми ґрунтуються на загальнонародній мові, творяться експресивною метафоризацією, усіченням чи спотворенням звукового складу слів, своєрідним словотворенням. Можуть бути джерелом і діалекти, арго. Психологічні причини виникнення жаргону — бажання бути дотепними, прагнення вразити співрозмовників свіжістю та яскравістю висловлювання, виявлення зневаги або байдужості до об’єкта називання, бажання уникнути

[1] Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 1: А–Г / Ред. кол.: О. С. Мельничук, І. К. Білодід, В. Т. Коломієць та ін. К.: Наукова думка, 1982. С. 182.

звичних, затертих слів і виразів[1].

Також в мовознавстві класи жаргону можуть називати «спеціальними» мовами та ділити їх на групові і професійні. Професійні мови складаються з науково-технічних термінів (як у лікарів, інженерів) та професіоналізмів, які зазвичай базуються на розмовній мові, серед останніх переважають іменники над дієсловами. До групових мов відносять мову солдатів, студентів, школярів, злодіїв, мисливців тощо[2].

Ми зафіксували ряд лексем, іменників та дієслів, пов'язаних із мисливством, взаємодією людини з дикими звірами, кілька одиниць — з галузі риболовлі. Їх можна поділити на такі тематичні групи:

1. Риболовецька лексика:

БАВТУ́ХА *риб.* Верша [СПГ, 28].

БОВТУ́ХА *риб.* Рибальська снасть [СПГ, 34].

БОВЧ *риб.* Жердина, якою заганяють рибу в сітку; бовт [СПГ, 34].

БОЛТ *риб.* Жердина, якою заганяють рибу в сітку; бовт [СПГ, 34].

2. Відлякування / викликання звіра:

БЕ́ЙКАТИ Кричати на ведмедя [СБГ Ч. 1, 48].

БІ́КАТИ Гойкати на звірів; викликати звірів [СБГ Ч. 1, 55].

ГАЛАКАТИ Криком відганяти яструба або кабана від шкоди [СБГ Ч. 1, 158].

ТУЙКАТИ Кричати на ведмедя або іншого звіра, відлякуючи того [СБГ Ч. 2, 305].

3. Дієслова звучання предметів, які застосовують мисливці:

ПА́ХКАТИ, *док.* **ПА́ХНУТИ** Стріляти, застрелити [СБукГ, 393].

ТУ́РГАТИ Трубити в ріг [СБГ Ч. 2, 306].

БА́ХНУТИ Вистрілити з мисливської рушниці [СЗГ Т. 1, 12].

БУ́РКАТИ Видавати характерні звуки за допомогою буркавки (пристрій

---

[1] Українська мова: Енциклопедія… С. 182.

[2] Стрілець, Ю. Словотворчі засоби в соціолекті молоді. *Вісник студентського наукового товариства.* Ніжин, 2010. С. 44. URL: http://lib.ndu.edu.ua:8080/dspace/bitstream/123456789/139/1/264_Visnik_naykovogo_tovaristva.pdf#page=43 (дата звернення: 05.03.2024).

нагонича для підняття звіра з лігва) [СЗГ Т. 1, 38].

4. Назва пристрою нагонича для підняття звіра з лігва (словникові дефініції ідентичні за винятком подекуди паралельних значень та уточнень): **БУ́РКАВКА** [СЗГ Т. 1, 38], **БУ́РКАЛО** [СЗГ Т. 1, 38], **ДИРКОТА́ВКА** [СЗГ Т. 1, 133], **ДИРКОТУ́ХА** [СЗГ Т. 1, 133], **ДРИ́КАВКА** [СЗГ Т. 1, 143], **КЛЯ́ПАВКА** (у дефініції уточнення, що пристрій «з двох дощечок») [СЗГ Т. 1, 229], **РИ́ПАВКА** [СЗГ Т. 2, 120], **ТАРА́КАЛО** [СЗГ Т. 2, 192], **ТАРАМО́К** (кілька дотичних до мисливства значень: також «пастка для лову горобців у вигляді ящика, зробленого з лободи») [СЗГ Т. 2, 192], **ТАРАНДА́** [СЗГ Т. 2, 192], **ТАРАНО́К** [СЗГ Т. 2, 192], **ТАРА́ХАВКА** [СЗГ Т. 2, 192], **ТАРА́ХАЛКА** [СЗГ Т. 2, 193], **ТАРАХТІ́ЛКА** [СЗГ Т. 2, 193], **ТАРАХТУ́Н** [СЗГ Т. 2, 193], **ТАРАХТУ́ХА** [СЗГ Т. 2, 193], **ТАРАХТУ́ШКА** [СЗГ Т. 2, 193], **ТАРКОТУ́Н** [СЗГ Т. 2, 193], **ТРИСКА́ЧКА** [СЗГ Т. 2, 209], **ТРИСКО́ТКА** [СЗГ Т. 2, 209], **ТРІ́СКАВКА** [СЗГ Т. 2, 210].

Як бачимо, ці слова є або назвами інструментів у риболовецькому чи мисливському ремеслі, або назвами дій, притаманних здебільшого тільки цим специфічним видам занять, і мотивовані звучанням механізмів, твердих матеріалів, взаємодії з водою. Також в мотивувальній основі вигуки, що усталились серед мисливців і звернені до диких тварин. Ці відзвуконаслідувальні похідні відображають умови й засоби господарювання на обмежених територіях, свідчать про досвід мешканців у ремеслах та їхні враження від взаємодії з природними об’єктами.

РОЗДІЛ 3
СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВОРАХ

3.1. Словотвірні гнізда від вихідного ономатопа.

У діалектній деривації власне ономатопи виступають твірними основами при творенні похідних, у більшій кількості звуконаслідувальних дієслів. Опрацьовані джерела фіксують слова різної частиномовної приналежності з тим самим коренем-ономатопом, який є центром словотвірного гнізда як елемента загальної дериватологічної системи. Подаємо усі словотвірні гнізда, які ми впорядкували на базі лексикографічного матеріалу: усього 74 гнізда, з яких 13 характеризують відономатопеїчну деривацію південно-західних діалектів, 26 — північних, 35 — південно-східних.

Загальне уявлення про коректну морфемну структуру лексем дала зокрема праця Карпіловської Є. «Кореневий гніздовий словник української мови»[1], словотвірні гнізда якої представляють літературну мову.

■ Власне ономатоп не завжди міститься у джерельній базі, у такому випадку подаємо їх у морфемній будові самостійно, зазначаючи *зірочкою* перед словом (*); цей же символ після вказує на *етимологічну довідку* нижче або інший на коментар. Якщо певна логічна ланка деривації не зафіксована в наших джерелах, її в схемі пропускаємо, а наступні деривати приєднуються у схемі *пунктиром*, тобто деривати в одному стовпці не обов’язково є в одній словотвірній парадигмі: ми не мали меті відтворити достеменно всі словотвірні ланки, а лише продемонструвати високу деривaційну валентність через значну розгалуженість гнізд. Для позначення меж морфем у похідних словах діалектного слововжитку використовуємо дефіс.

[1] Карпіловська Є. Кореневий гніздовий словник української мови : гнізда слів з вершинами – омографічними коренями. К.: «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2002. 908, [3] с.

1. Наслідування буркоту людини. [СГНН Т. 1, 113, 115, 116].

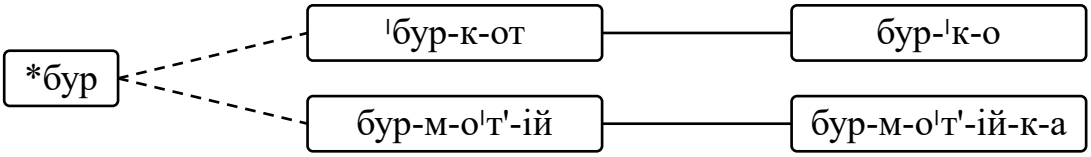

2. Наслідування звуку виливання рідини. [СГНН Т. 1, 117, 118].

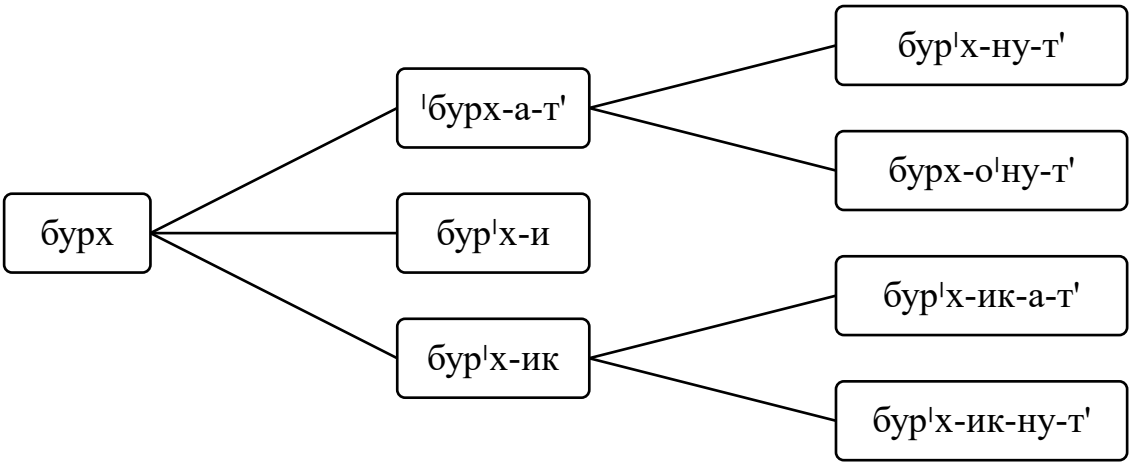

3. Наслідування буркотіння. [СГНН Т. 1, 118].

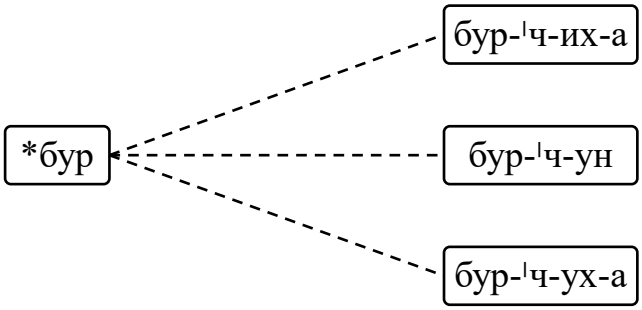

4. Наслідування звуку, що супроводжує пиття. [СГНН Т. 1, 174, СГНН Т. 2, 351, СГНН Т. 4, 196].

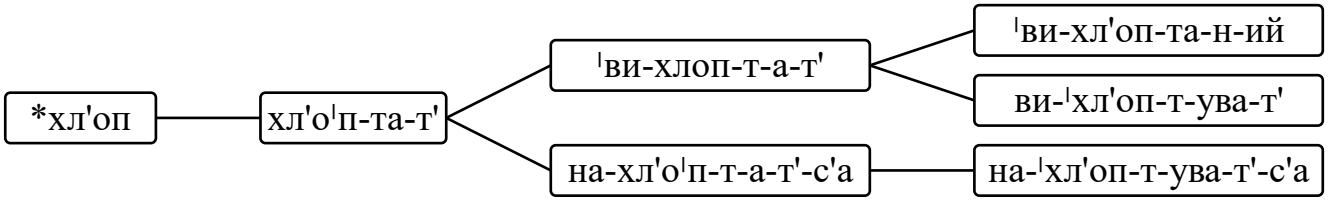

5. Наслідування звуків процесу забруднення рідиною. [СГНН Т. 1, 187, СГНН Т. 2, 48, 49, 265, 329, СГНН Т. 3, 155, 194, 236, СГНН Т. 4, 161].

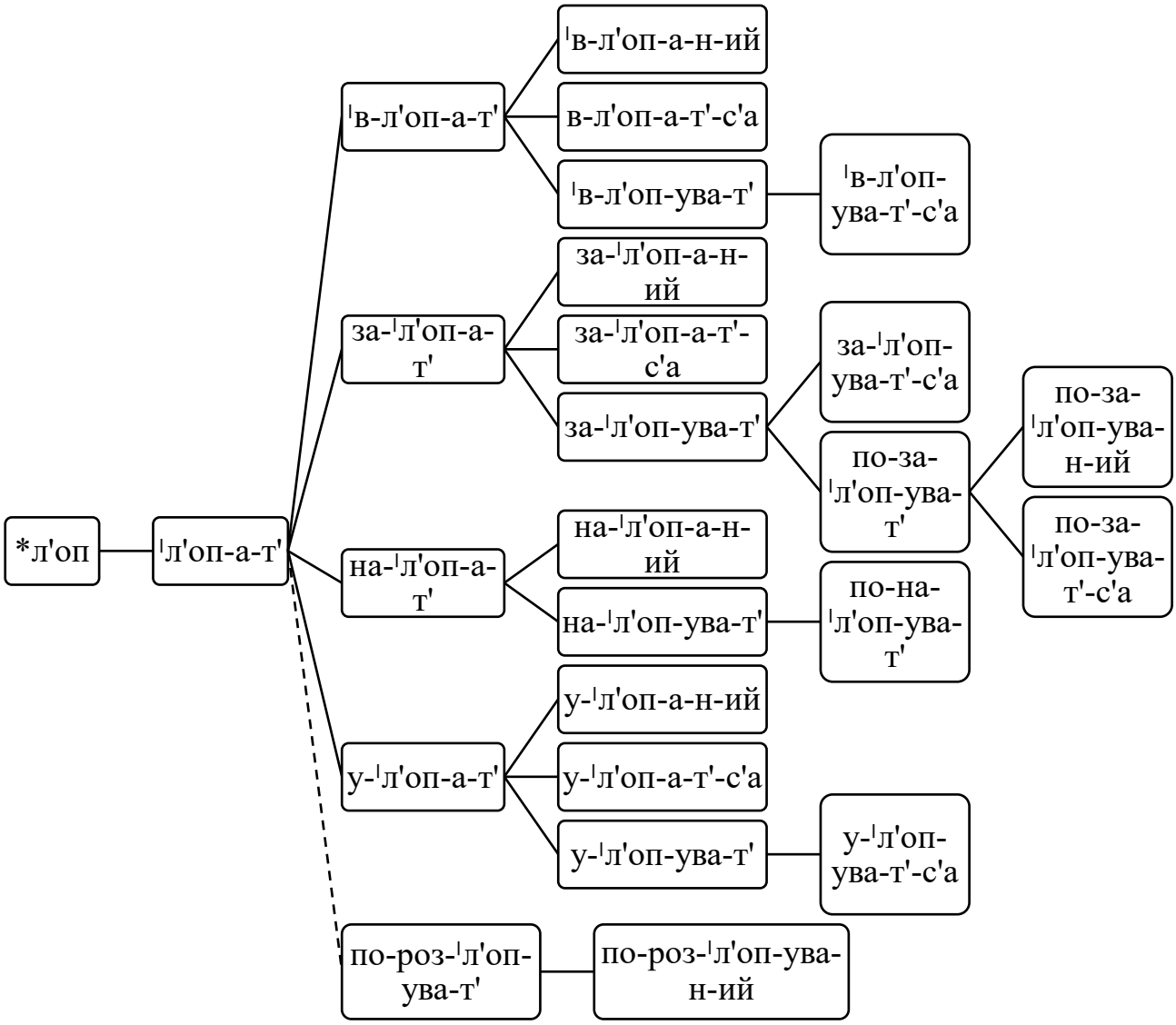

6. Наслідування звучання розкотистого реготу. [СГНН Т. 1, 185, СГНН Т. 2, 35, 156, 319, СГНН Т. 3, 90, СГНН Т. 4, 25, 156].

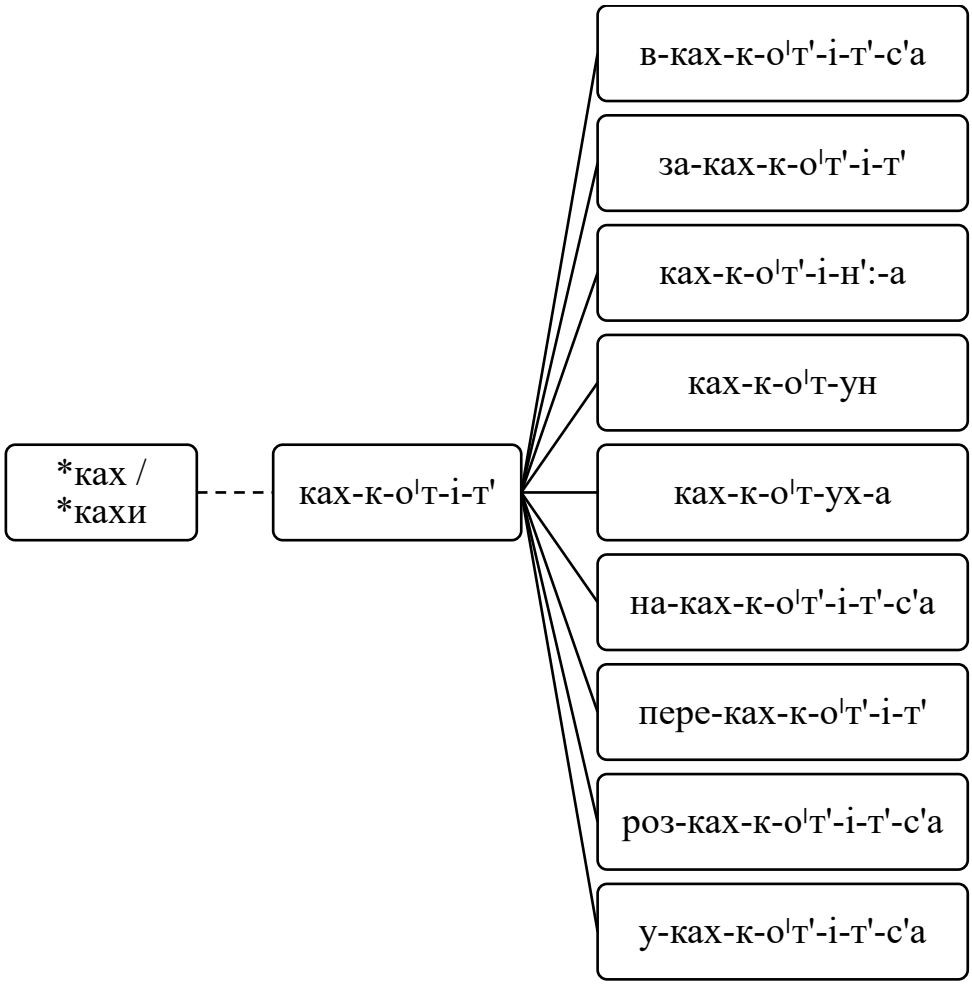

7. Наслідування гаркавого говоріння чи крику. [СГНН Т. 1, 221, 222, 282, СГНН Т. 2, 19].

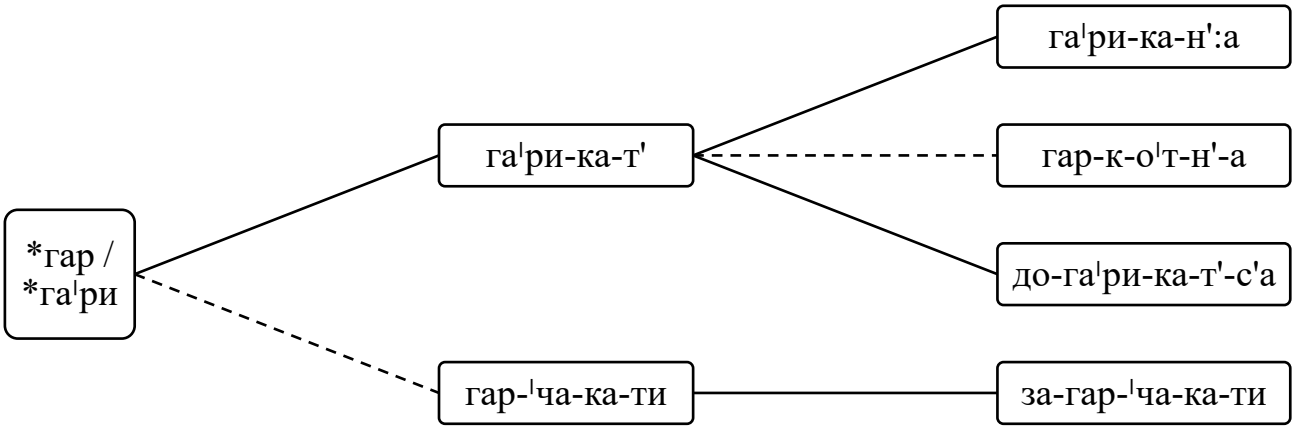

8. Наслідування гугнявого говоріння. [СГНН Т. 1, 257].

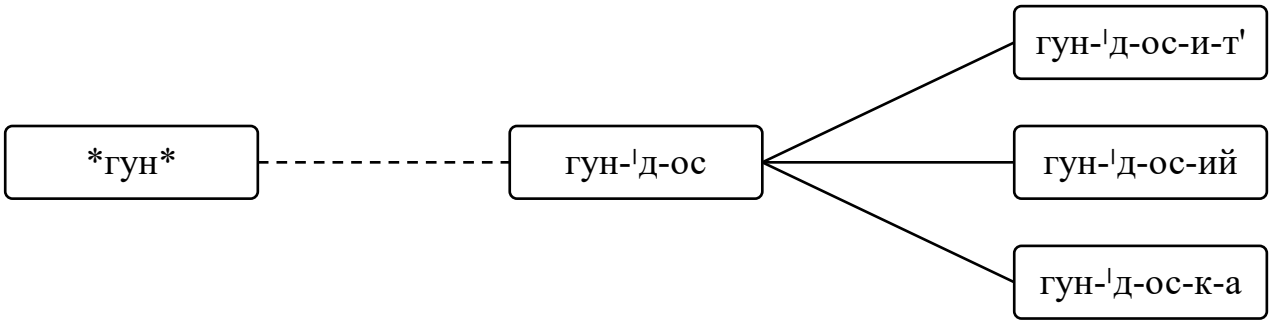

* Походження досить не ясне, тому важко встановити однозначний порядок.

9. Наслідування звуків чавлення (зокрема фруктів, овочів), взаємодії з рідиною. [СГНН Т. 1, 265, 266, СГНН Т. 2, 313, СГНН Т. 3, 146].

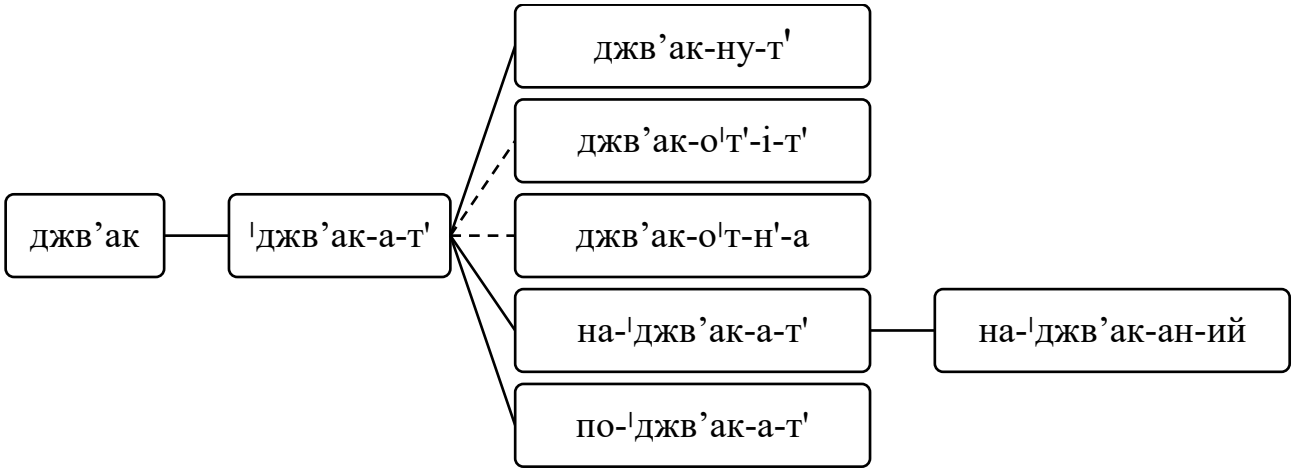

10. Наслідування дзвякоту. [СГНН Т. 1, 271].

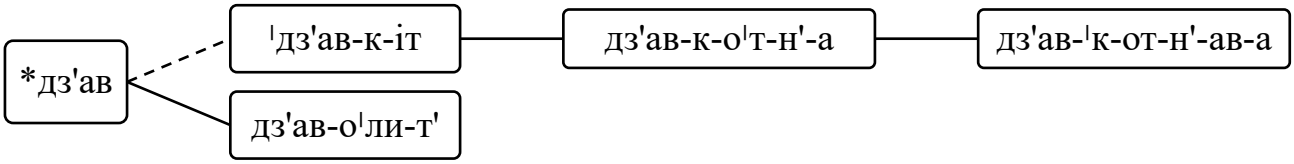

11. Наслідування деренчання (машини, механізму, іграшки). [СГНН Т. 1, 273, 274, СГНН Т. 2, 26, СГНН Т. 3, 146, 284].

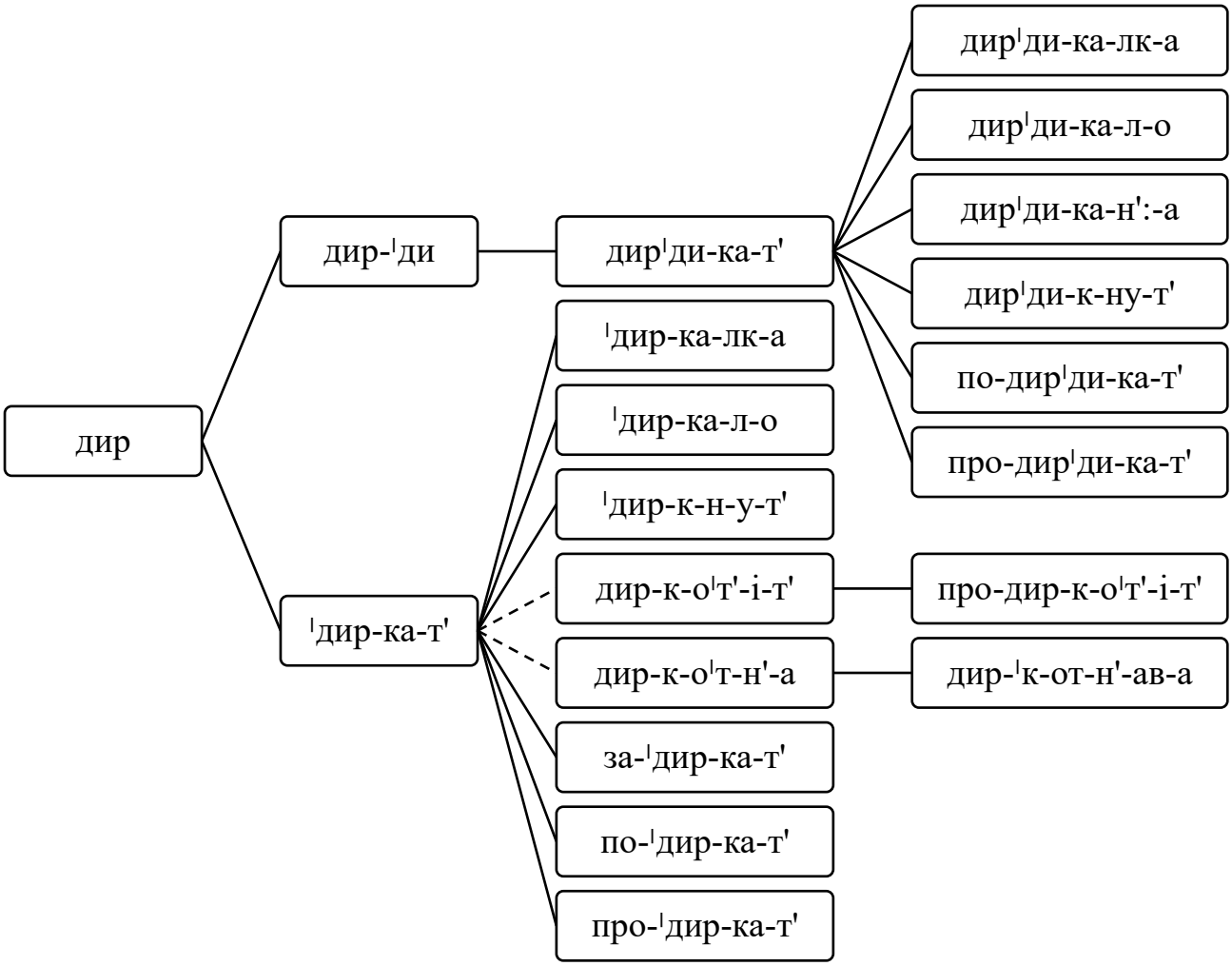

12. Наслідування базікання. [СГНН Т. 1, 274, СГНН Т. 3, 281, СГНН Т. 4, 13].

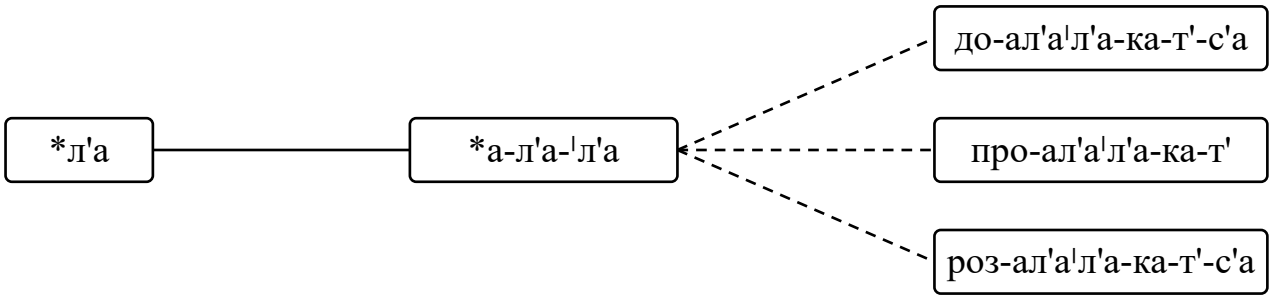

13. Наслідування звуків пиття. [СГНН Т. 1, 301].

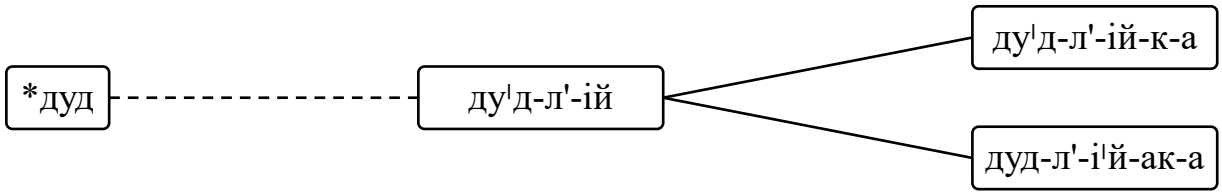

14. Наслідування звуків вдаряння лобами. [СГНН Т. 1, 301, 302, СГНН Т. 3, 148].

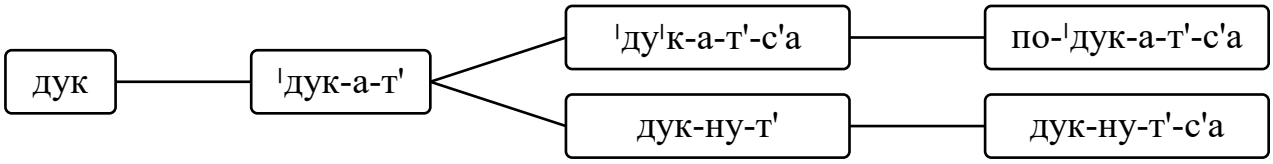

15. Наслідування звуків пиття. [СГНН Т. 1, 320].

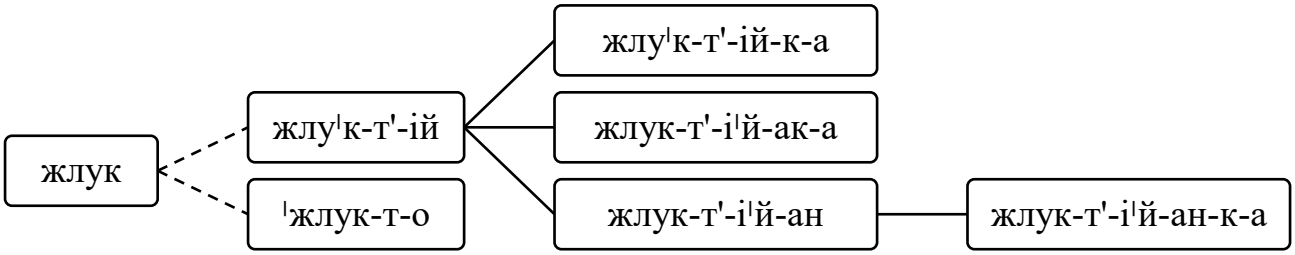

16. Наслідування звуків заїкання. [СГНН Т. 2, 29].

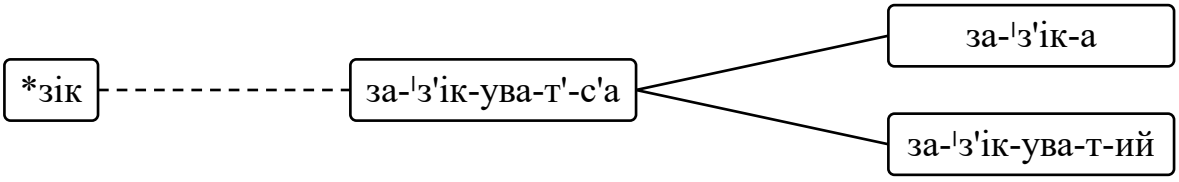

17. Наслідування звуків реготу. [СГНН Т. 2, 36, 168, 320, СГНН Т. 3, 91, СГНН Т. 4, 25, 156].

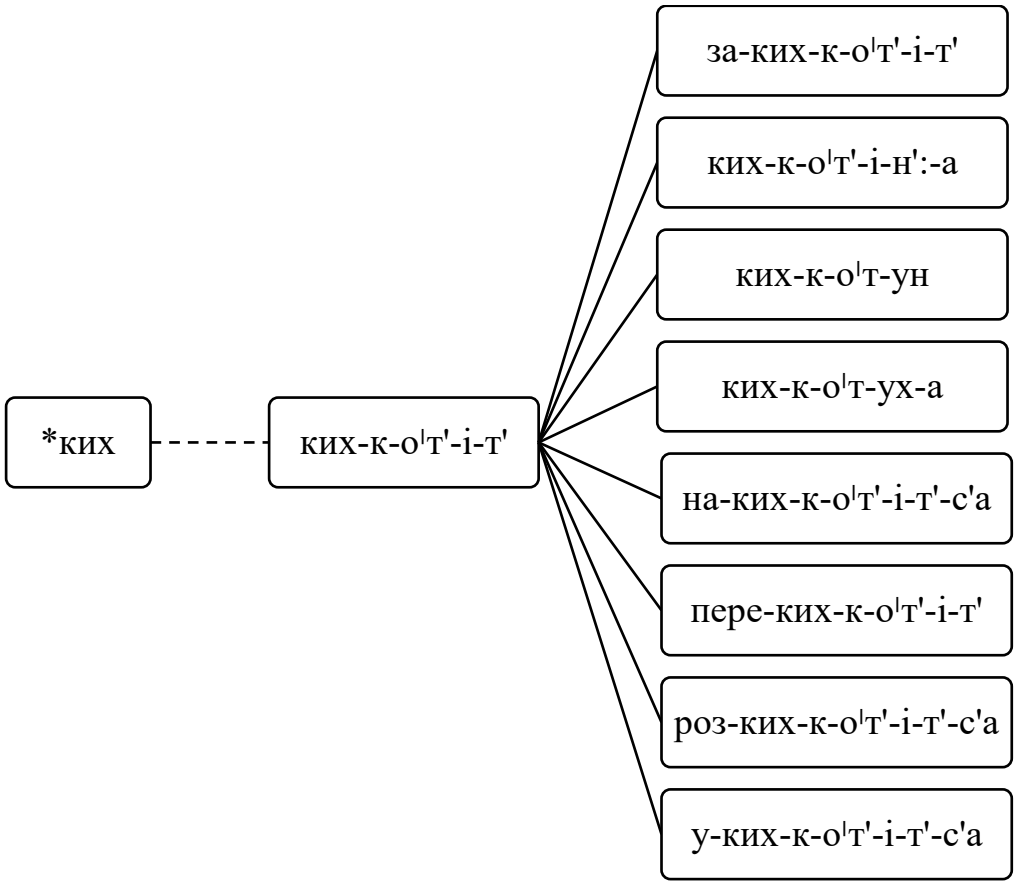

18. Наслідування звуків оплесків. [СГНН Т. 2, 48, 264, СГНН Т. 4, 30].

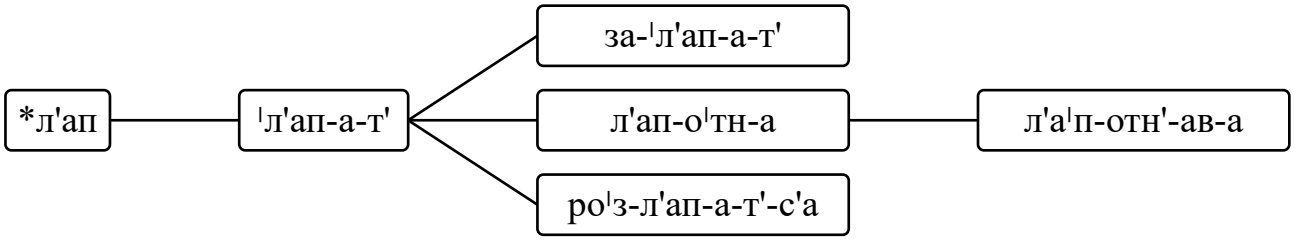

19. Наслідування квакання жаб. [СГНН Т. 2, 160, 162].

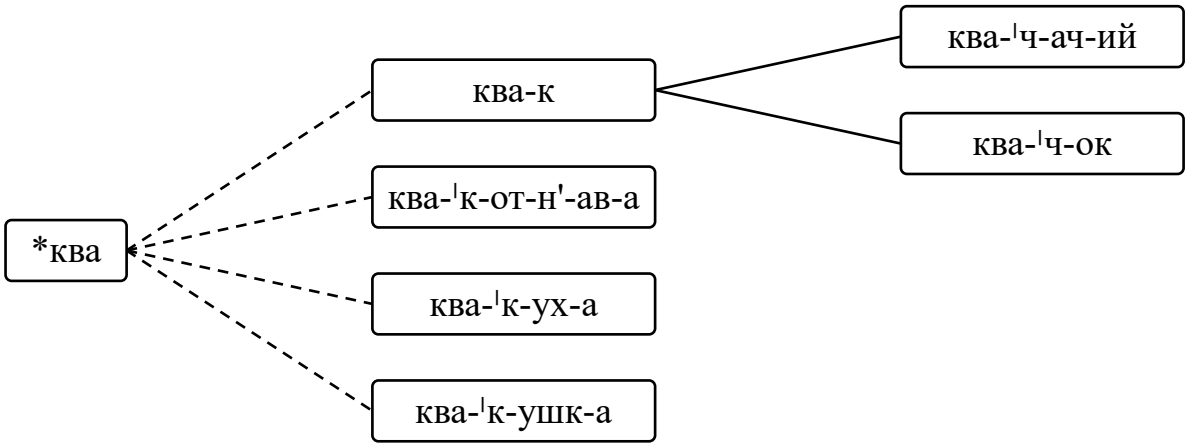

20. Наслідування ляскоту. [СГНН Т. 2, 264, 265].

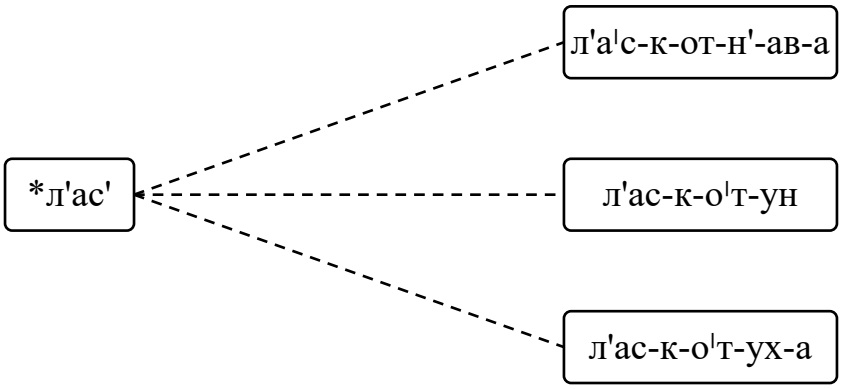

21. Наслідування голосу кота. [СГНН Т. 2, 296].

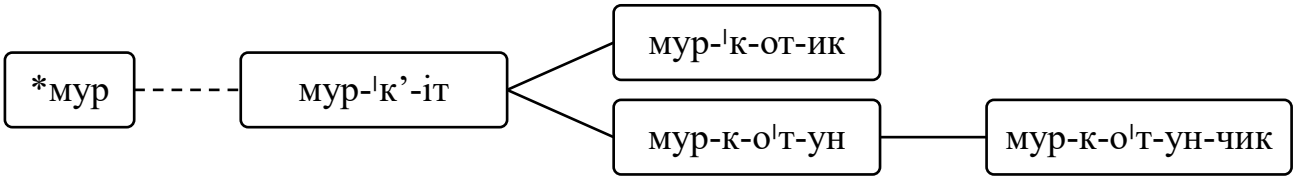

22. Наслідування підпадьомкання (зазвичай перепелів, дефініції не називають птаха). [СГНН Т. 3, 70, 119, СГНН Т. 3, 33].

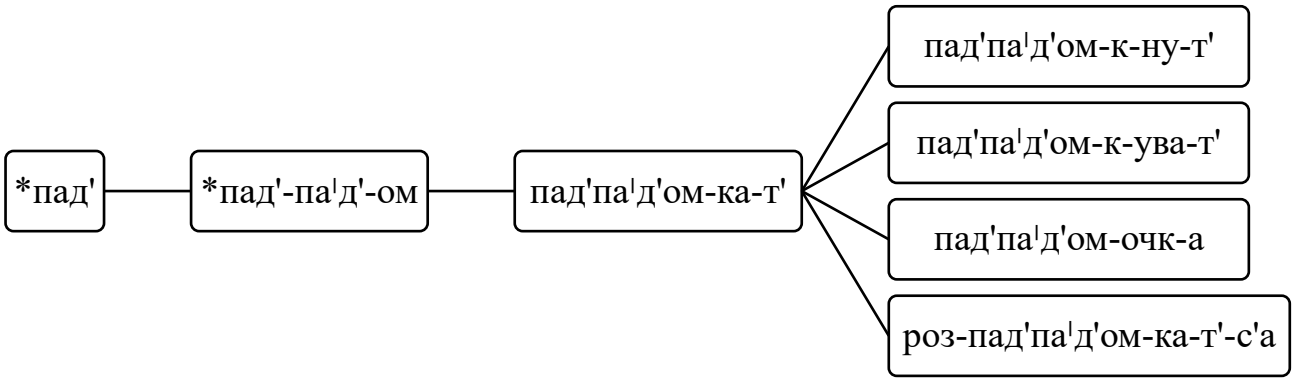

23. Наслідування звуків плаксивої дитини (рідше пташеняти). [СГНН Т. 3, 110, 111].

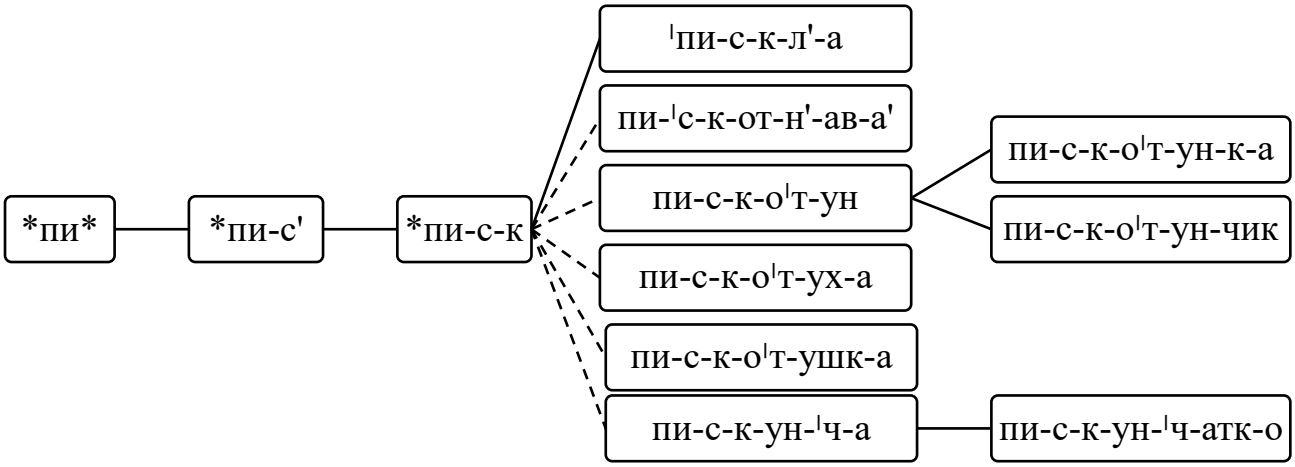

*За етимологічним словником, звуконаслідувальне утворення походить від індоєвропейського **pi-*[1], тому сучасний корінь *-пищ-* вже є вторинним.

24. Наслідування звуків розлупування (напр. спілих плодів). [СГНН Т. 3, 236].

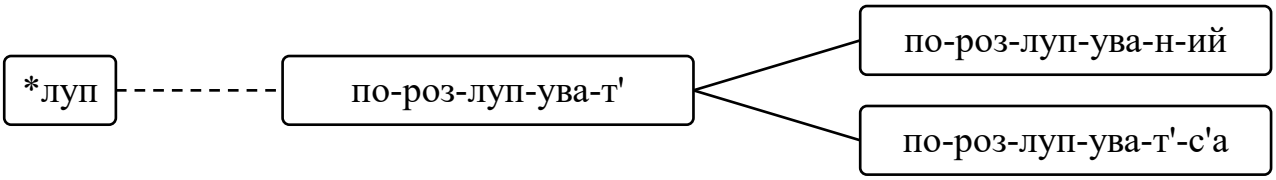

25. Наслідування звуків шипіння. [СГНН Т. 3, 301].

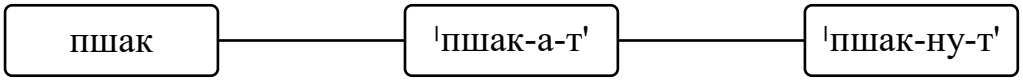

26. Наслідування сюркотіння. [СГНН Т. 4, 117].

[1] Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 4: Н–П / Ред. кол.: О. С. Мельничук, І. К. Білодід, В. Т. Коломієць та ін. К.: Наукова думка, 2003. С. 376.

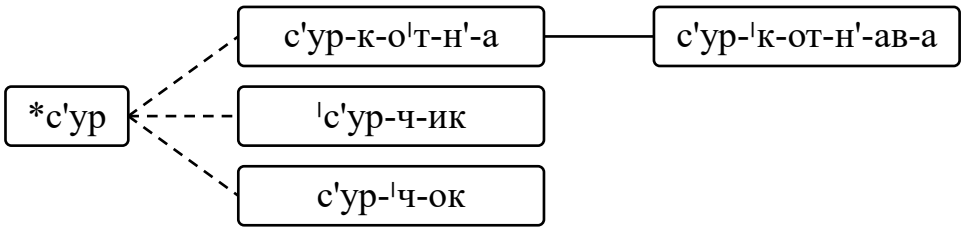

27. Наслідування торохтіння (балаканини). [СГНН Т. 4, 129, 130].

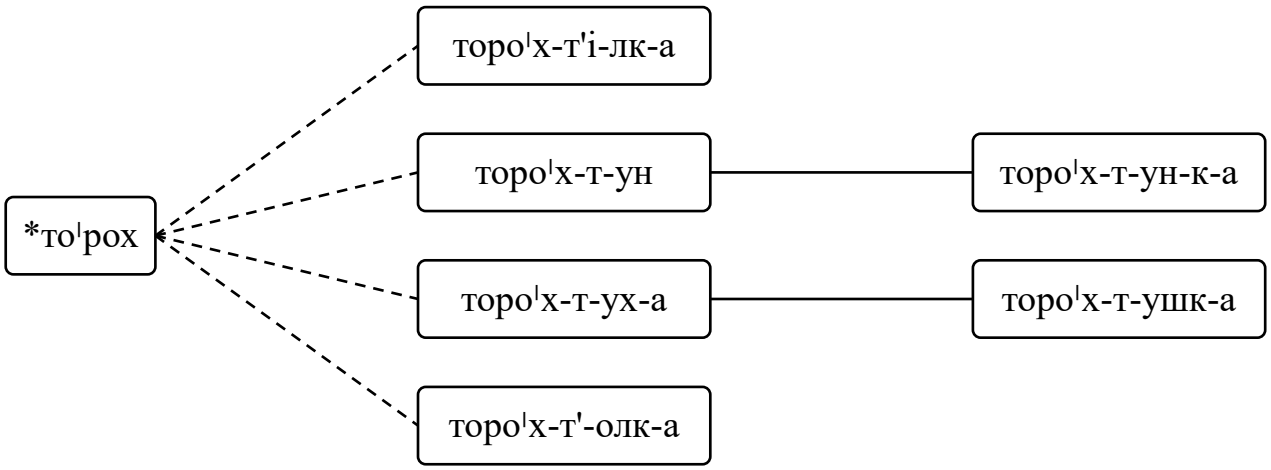

28. Наслідування хрускоту. [СГНН Т. 4, 199].

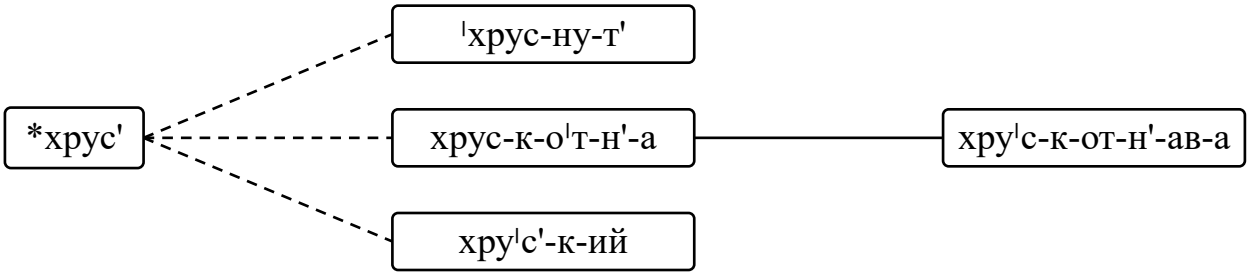

29. Наслідування хряскоту. [СГНН Т. 4, 199].

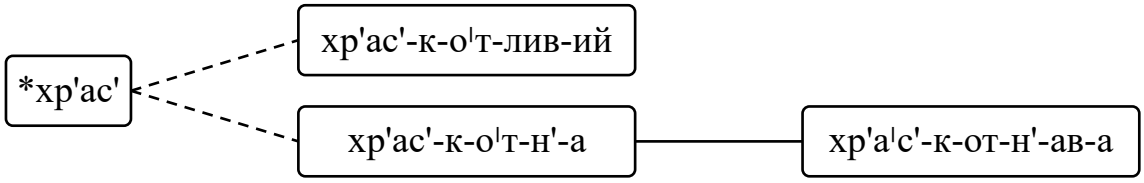

30. Наслідування поганої гри на музичному інструменті. [СГНН Т. 4, 216].

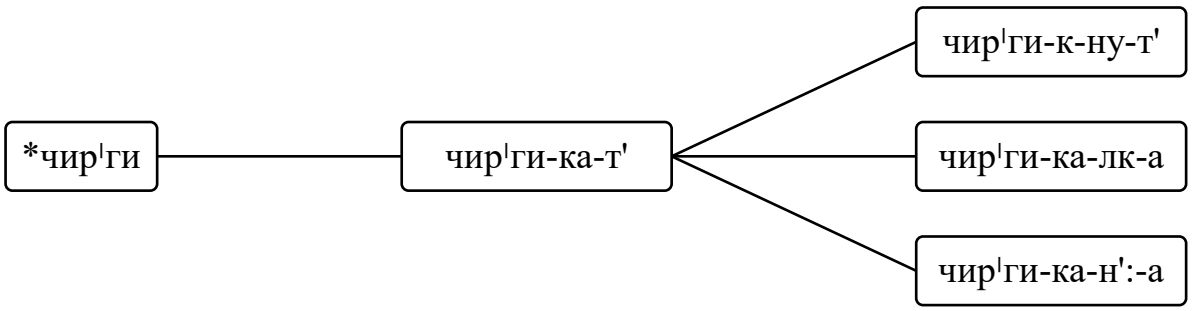

31. Назви жаби за її голосом. [СГНН Т. 4, 239, 240].

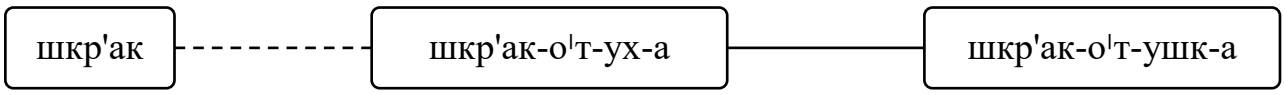

32. Наслідування звуків збовтування; об’єкти-результати цього процесу. [СУСХ, 35].

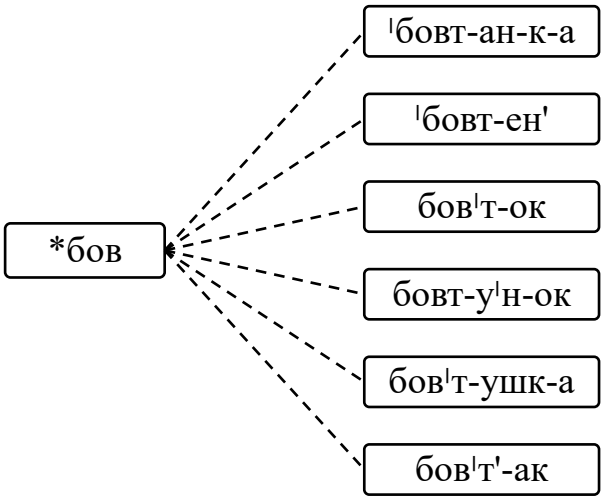

33. Наслідування гугнявої людини. [СУСХ, 92].

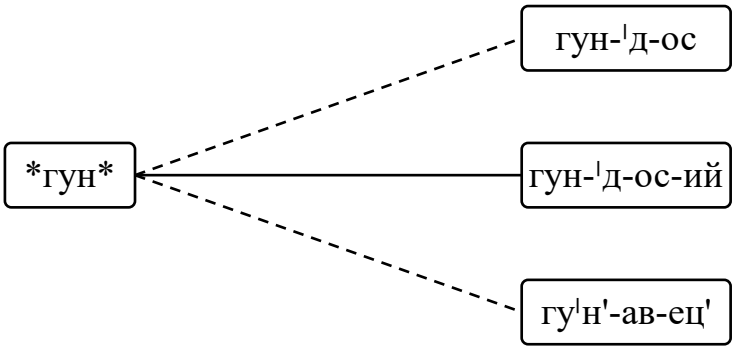

* Походження досить не ясне, тому важко встановити однозначний порядок.

34. Назви качок за їхнім голосом. [СУСХ, 180].

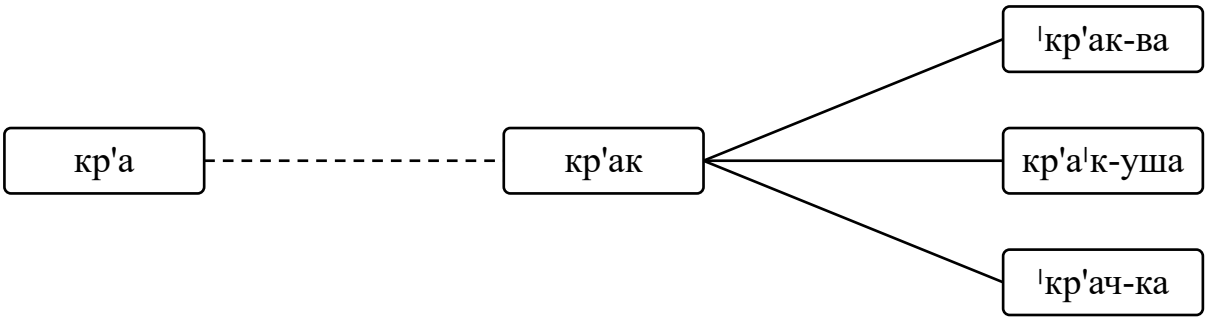

35. Наслідування базікання людини. [СУСХ, 205].

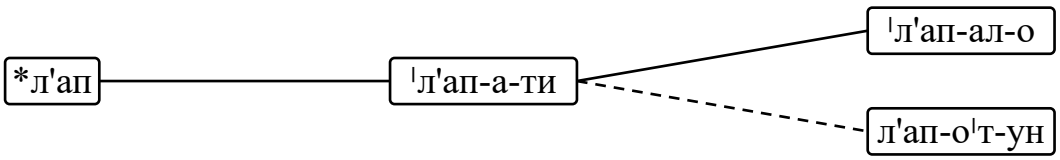

36. Наслідування звуків мисливського пристрою для підняття звіра. [СЗГ Т. 1, 38].

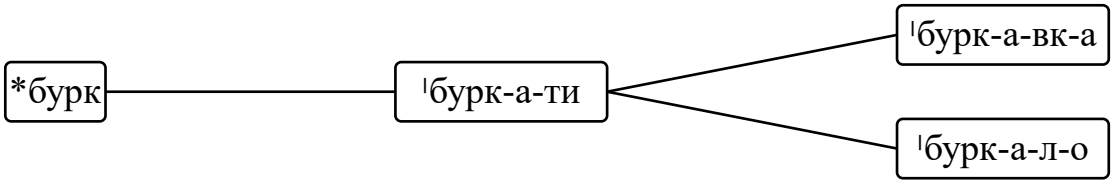

37. Наслідування гавкоту собак. [СЗГ Т. 1, 82, 83].

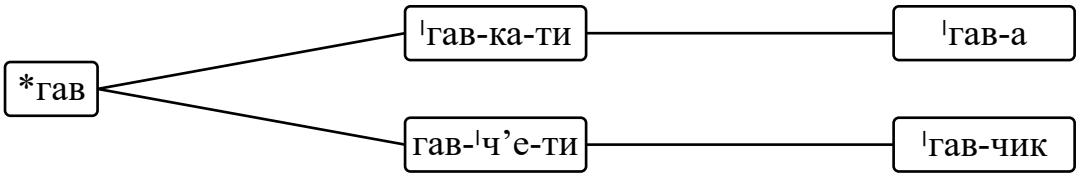

38. Наслідування звуків гуски. [СЗГ Т. 1, 118].

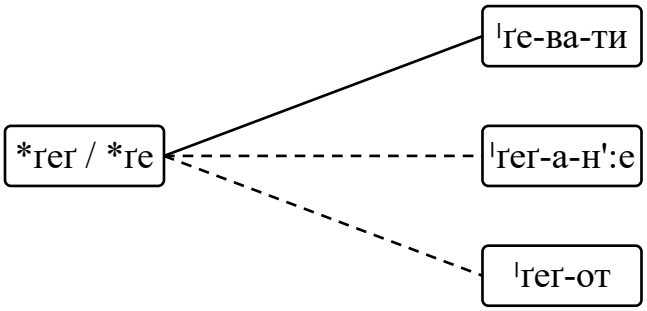

39. Наслідування голосу лисиці. [СЗГ Т. 1, 130].

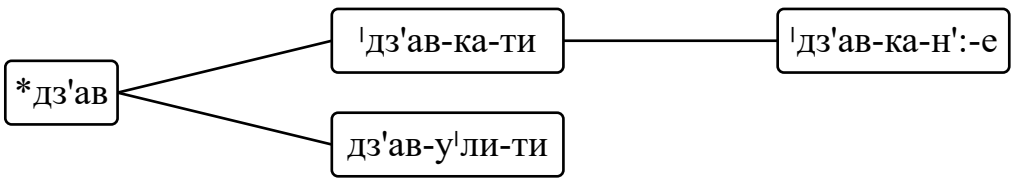

40. Наслідування звуків гикавки. [СЗГ Т. 1, 198].

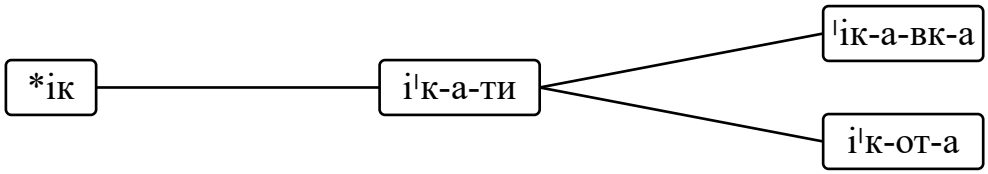

41. Наслідування голосу лисиці. [СЗГ Т. 1, 203].

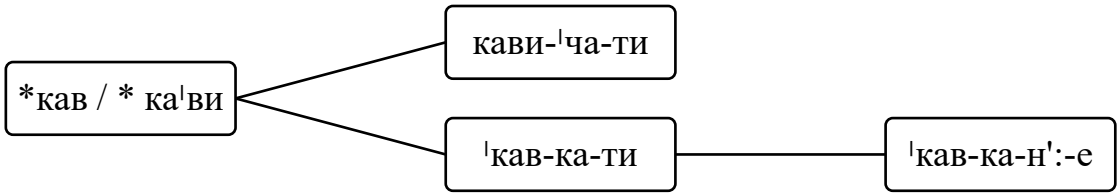

42. Наслідування звуків качок. [СЗГ Т. 1, 215].

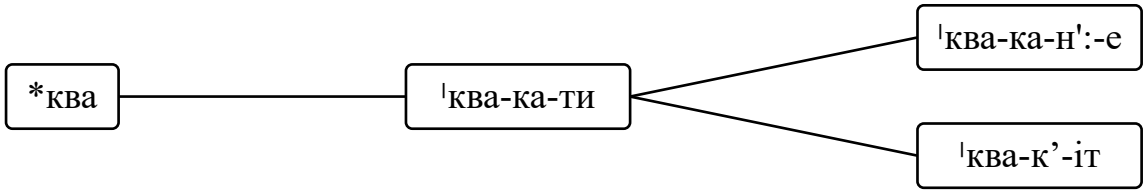

43. Наслідування свійської птиці, яка сидить на яйцях, висиджуючи малят [СЗГ Т. 1, 217, 218].

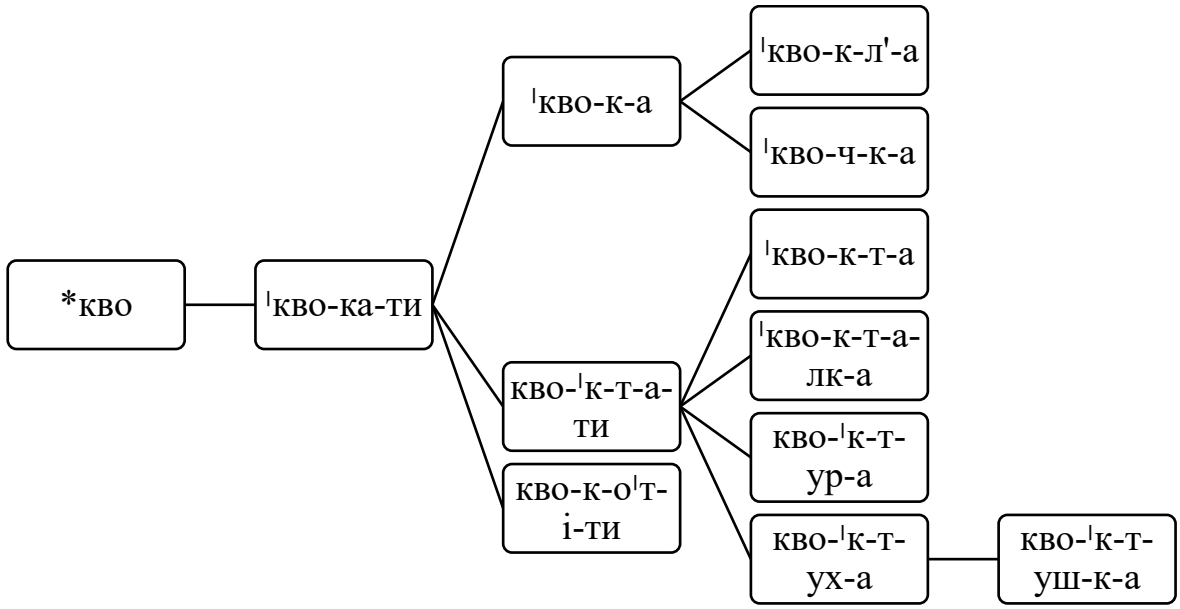

44. Наслідування звуків мисливського пристрою для підняття звіра. [СЗГ Т. 1, 225].

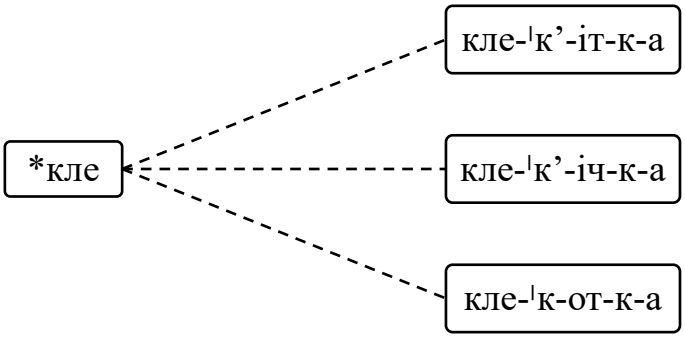

45. Наслідування звуків качок. [СЗГ Т. 1, 250, 251].

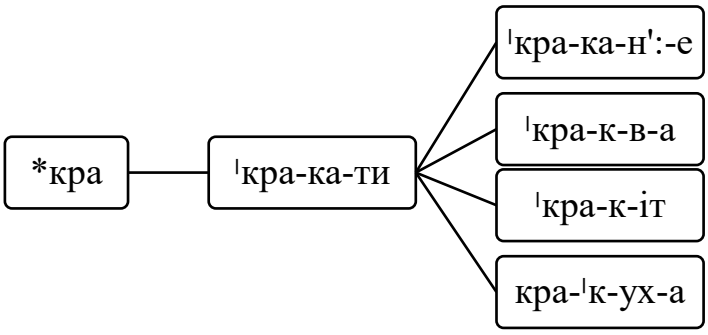

46. Наслідування голосу жаб. [СЗГ Т. 1, 267].

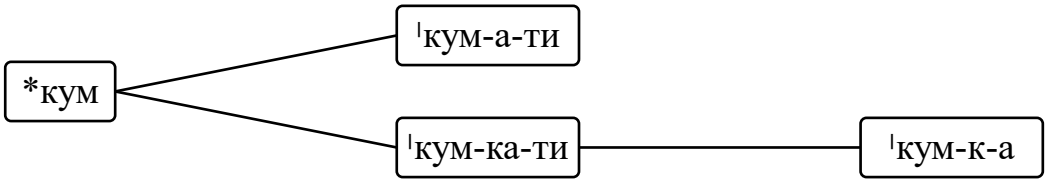

47. Наслідування звуку ковтання. [СЗГ Т. 1, 283].

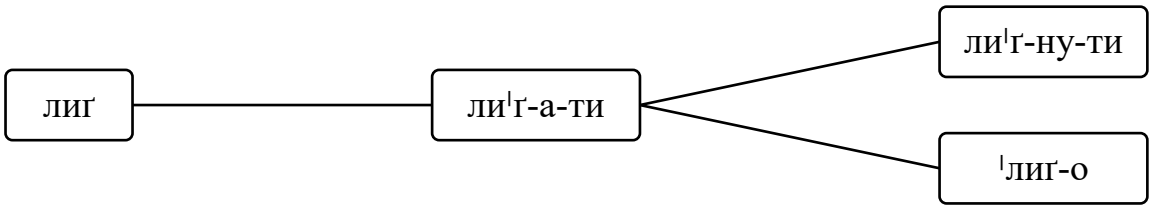

48. Наслідування базікання. [СЗГ Т. 1, 297].

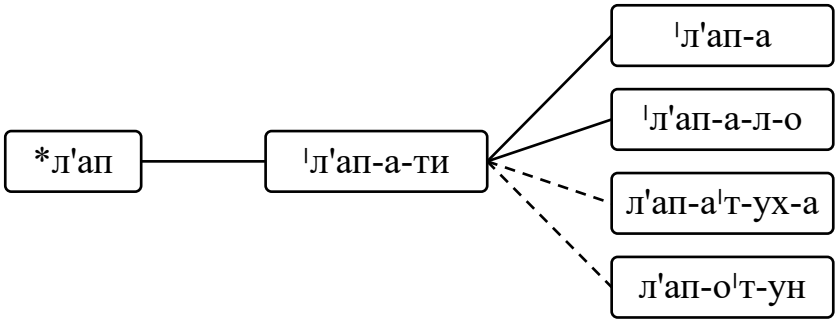

49. Наслідування голосу лісової козулі. [СЗГ Т. 1, 309].

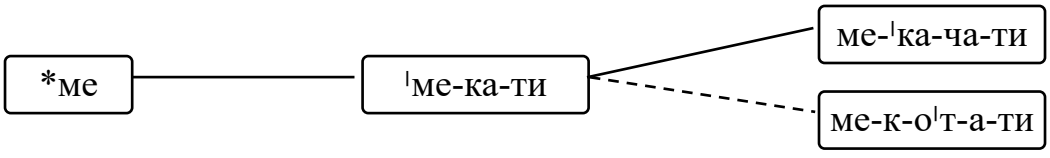

50. Наслідування мурчання котів [СЗГ Т. 1, 324].

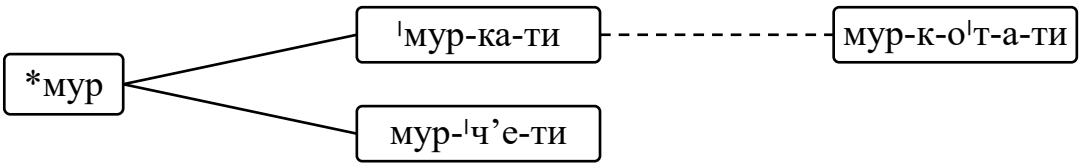

51. Наслідування звуків зайців [СЗГ Т. 1, 324].

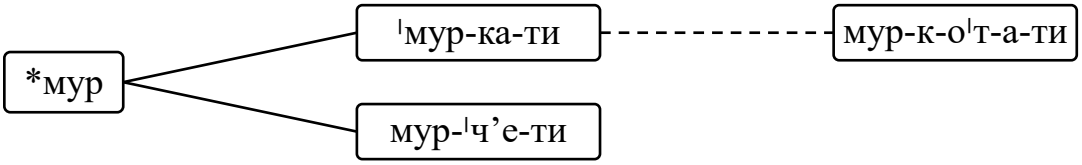

52. Наслідування дитячого плачу [СЗГ Т. 1, 324].

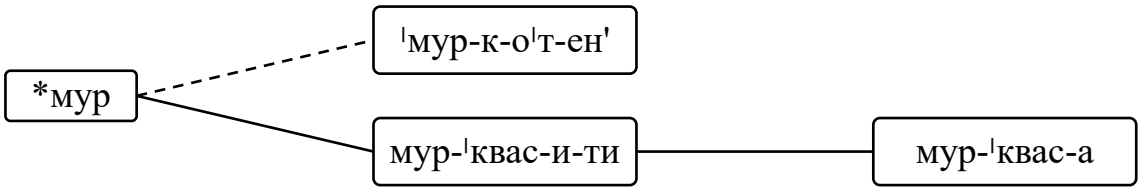

53. Наслідування голосу білок. [СЗГ Т. 2, 47, 48].

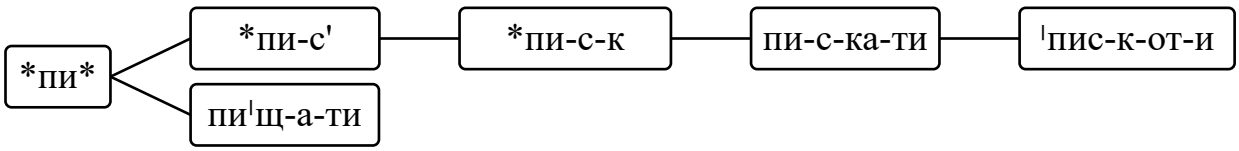

* Див. аналогічний випадок на С. 64.

54. Наслідування звуків автомобільного клаксона [СЗГ Т. 2, 51].

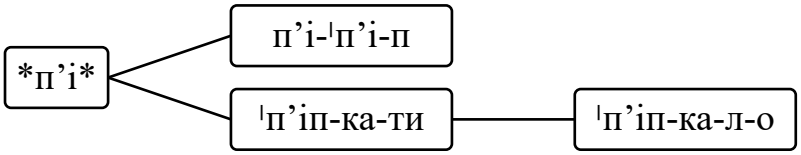

* Див. аналогічний випадок на С. 64.

55. Наслідування звуків мисливського пристрою для підняття звіра. [СЗГ Т. 2, 192, 193].

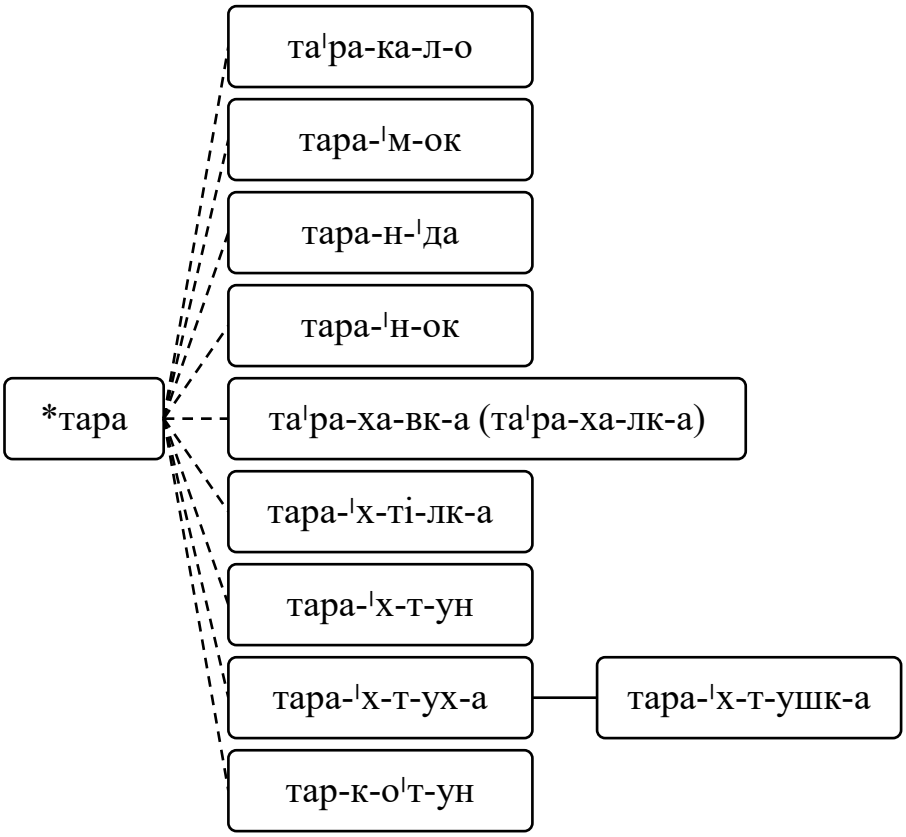

56. Назви тетерука, самиці чи пташеняти тетерука за голосом. [СЗГ Т. 2, 197, 200].

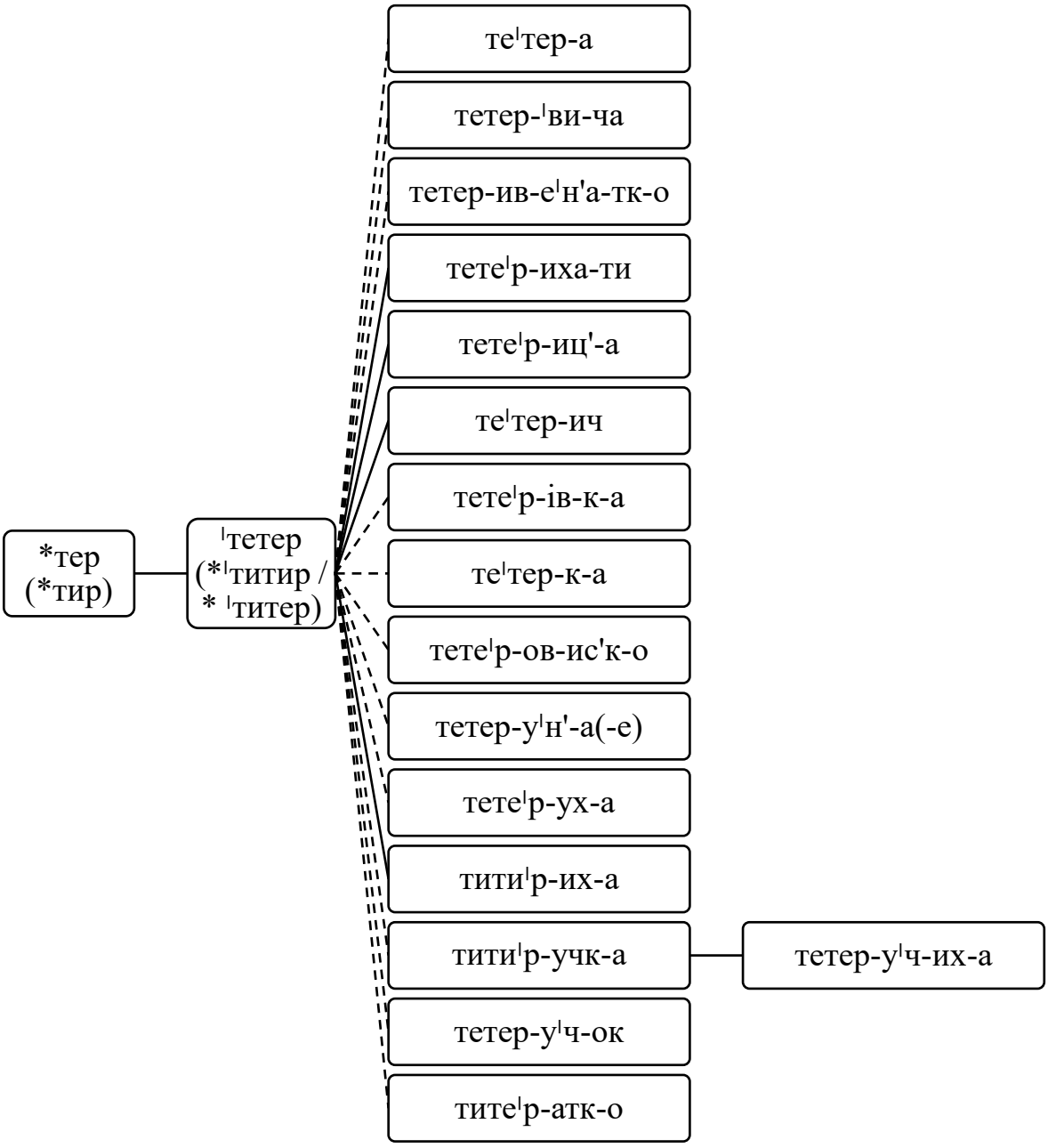

57. Наслідування голосу мисливського собаки, який переслідує зайця. [СЗГ Т. 2, 216].

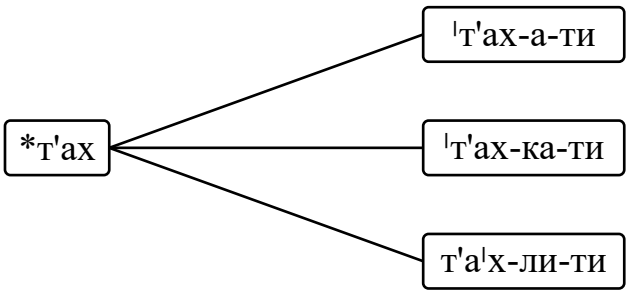

58. Наслідування дитячого плачу. [СЗГ Т. 2, 229, 230].

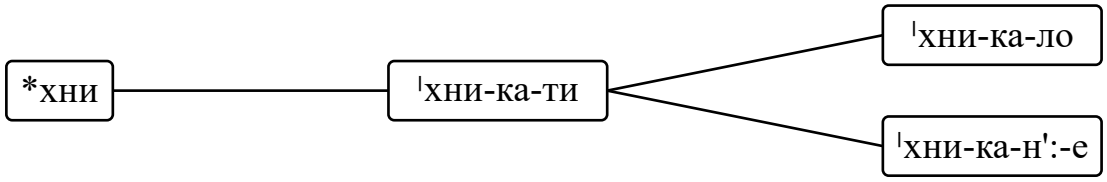

59. Наслідування голосу куріпок [СЗГ Т. 2, 253].

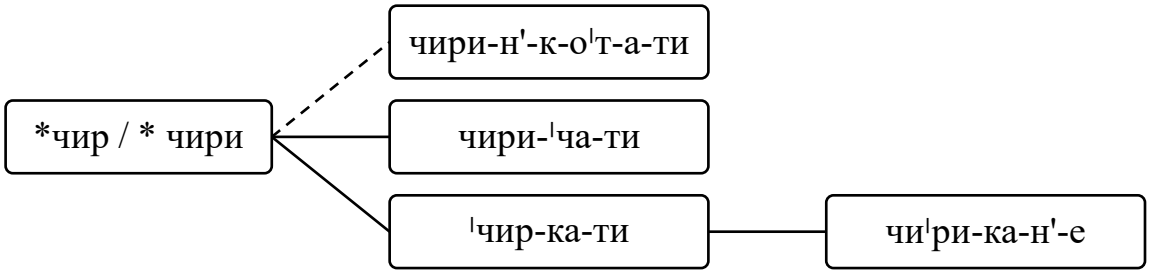

60. Назви риболовецьких засобів за звуком їх взаємодії з водою. [СПГ, 34].

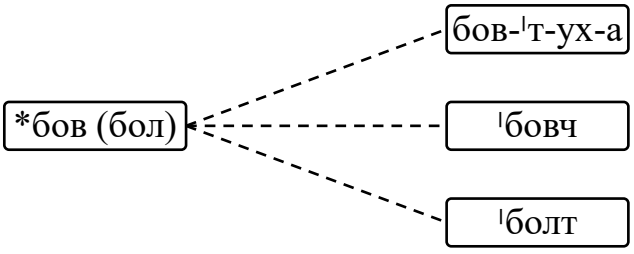

61. Наслідування нерозбірливого говоріння. [СПГ, 52].

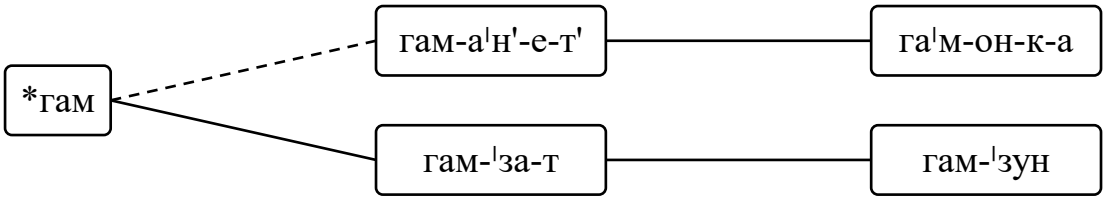

62. Наслідування дзижчання комах. [НРС, 50, 51].

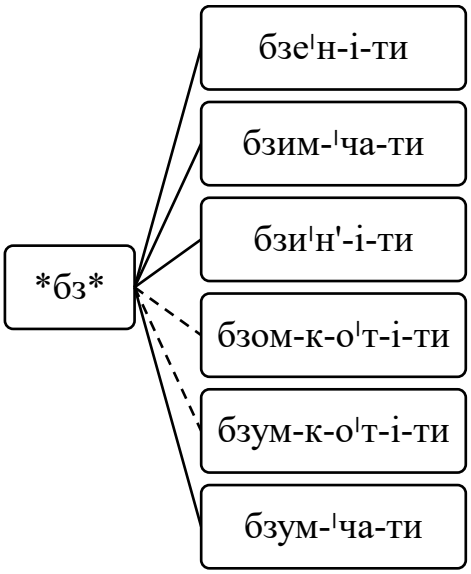

**Bz-/bъz-*, по суті, є давнім етимологічним звуконаслідувальним коренем, що відтворює дзижчання[1]. У його похідних тепер виділяють вторинні корені.

63. Наслідування людського крику, гукання або невиразного говоріння. [СБГ Ч. 1, 197].

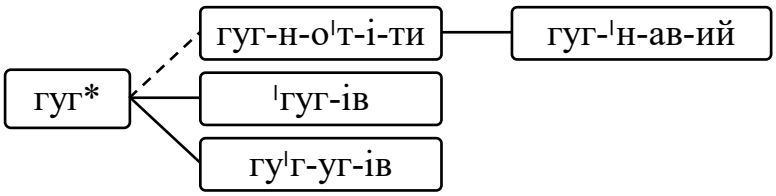

**Гуг* також є іменним утворенням зі значенням «крик», що дорівнює ономатопу.

64. Наслідування зойку, плачу стогону. [СБГ Ч. 1, 331, 332].

[1] Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 1: А–Г / Ред. кол.: О. С. Мельничук, І. К. Білодід, В. Т. Коломієць та ін. К.: Наукова думка, 1982. С. 181.

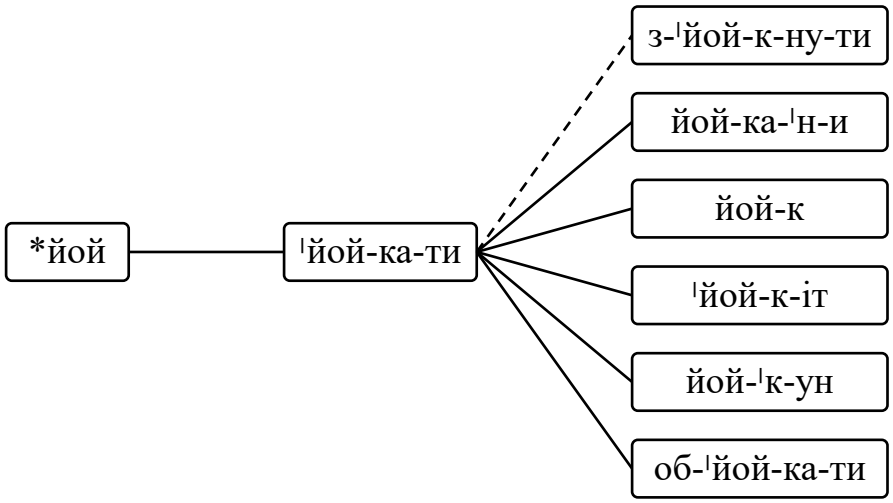

65. Наслідування звуків колупання, тесання, вдаряння твердих предметів. [ГГКС, 115].

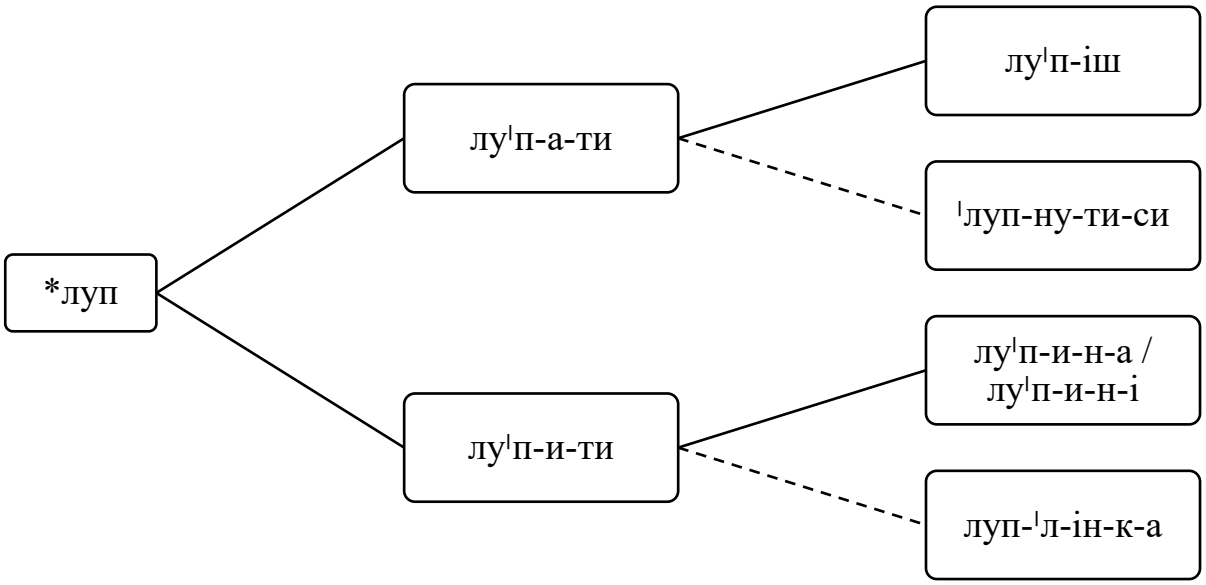

66. Наслідування ляпання води, в переносному сенсі — людської балаканини. [ГГКС, 116].

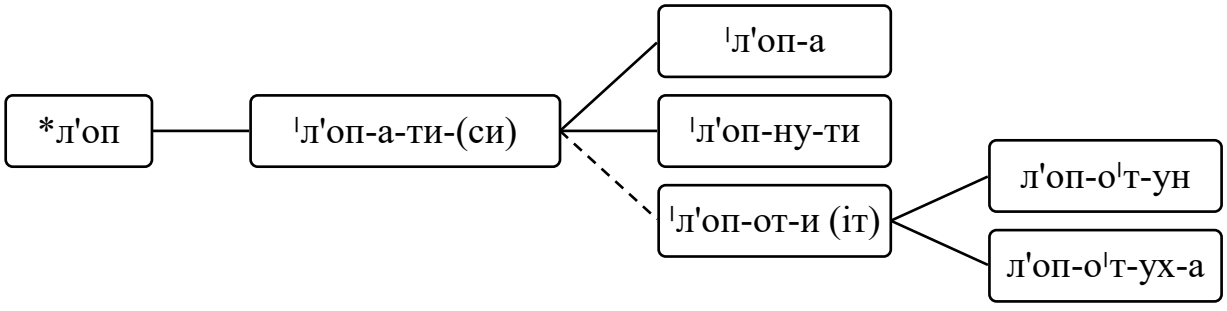

67. Наслідування бурмотіння, невиразного мовлення. [КСЛГ, 100, 168].

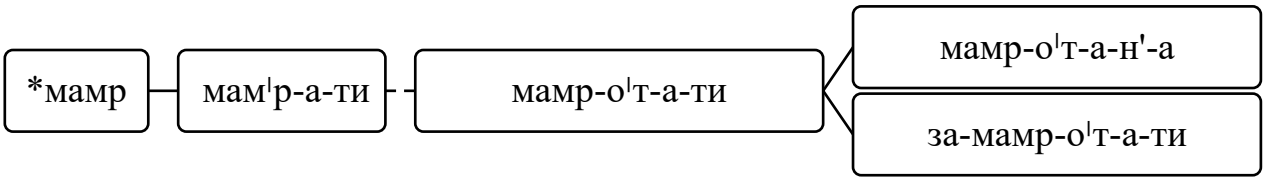

68. Наслідування звучання людини під час їжі. [СБукГ, 342].

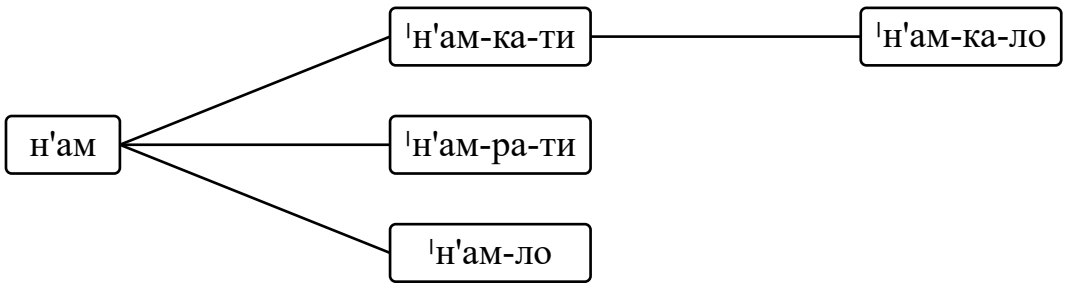

69. Наслідування сопілки. [СБГ Ч. 2, 64].

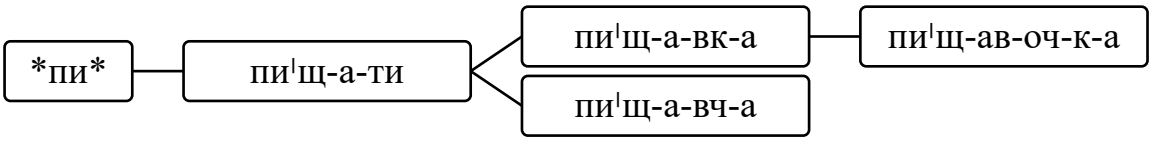

* Див. аналогічний випадок на С. 64.

70. Наслідування плюскоту води. [КСЛГ, 236].

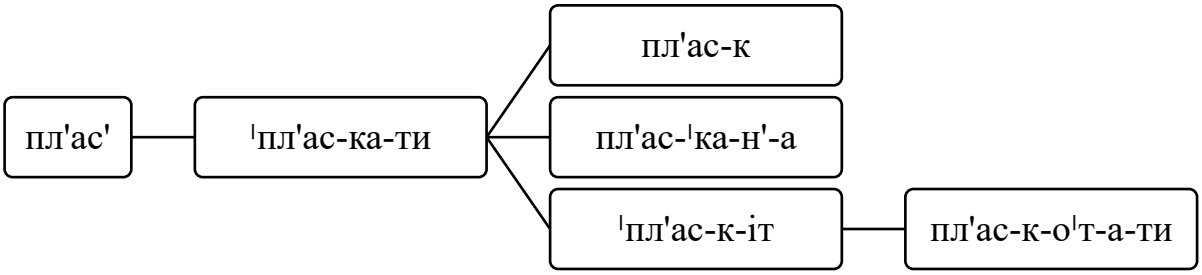

71. Наслідування голосу качок. [СБГ Ч. 2, 280].

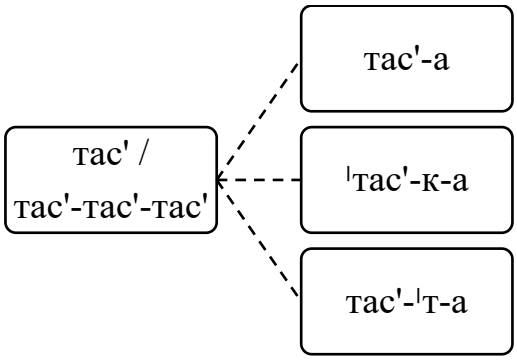

Також вихідний ономатоп визначається в джерелі як вигук для кликання / відганяння качок, який однак має звуконаслідувальне походження[1] — людина копіювала голос цих птахів.

72. Наслідування хлюпоту рідини. [КСЛГ, 48, 328].

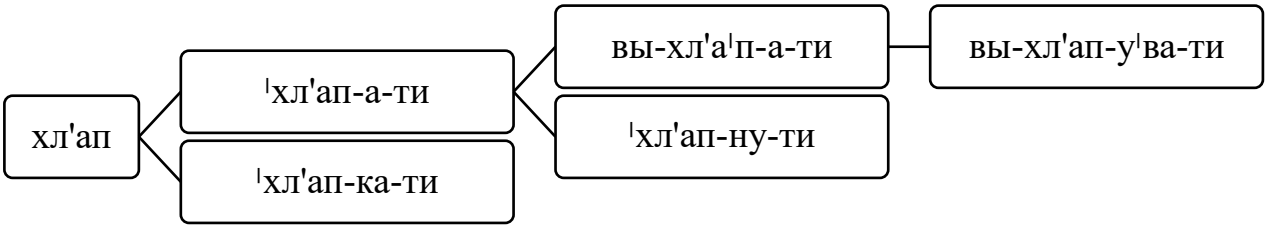

73. Наслідування дзюркоту води. [СБГ Ч. 2, 359].

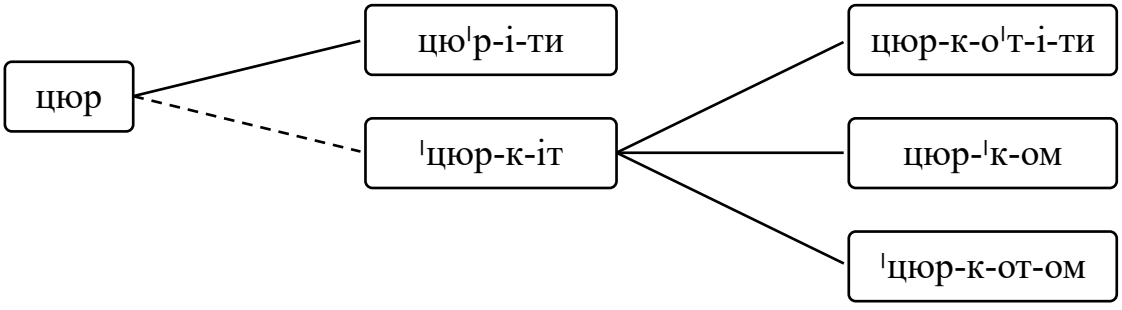

74. Наслідування звуків збурення води, грязюки, снігу з дощем. [СБукГ, 636].

[1] Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 5: Р–Т / Ред. кол.: О. С. Мельничук, І. К. Білодід, В. Т. Коломієць та ін. К.: Наукова думка, 2006. С. 526.

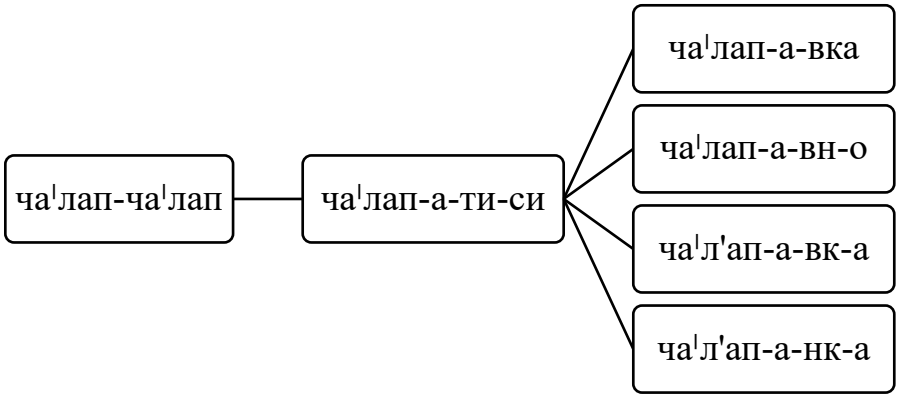

Отже, ми отримали серед усіх зразків багато особливо розгалужених гнізд. Здебільшого вони укладені з лексики, яку фіксують саме найґрунтовніші з обраних джерел — кількатомні словники Г. Аркушина (поліська лексика) та В. Чабаненка (ареал Нижньої Наддніпрянщини). З великої кількості ланок цих словотвірних гнізд і різноманітності робочих формантів у процесі деривації можемо говорити про ономатопи як активну словотвірну базу в говорах кожного з наріч. Унаслідок сполучення звуконаслідувальних коренів із найрізноманітнішими семантичними навантаженнями та афіксів з цими ж властивостями продукуються лексеми, здатні бути органічною та функціональною частиною мовлення українців, а також елементами мовної канви художніх творів.

3.2. Особливості діалектного словотвору відзвуконаслідувальних слів

Розгалуженість словотвірних гнізд залежить від здатності вихідних звуконаслідувальних слів приєднувати певні морфеми. Найближчу похідну ланку від ономатопів становлять вербативи на позначення процесу відтворення звуку, які позначають уже саму дію з характерною інтенсивністю, процесуальністю, тривалістю (напр., із суфіксом -ка-) чи навпаки одноразовістю, миттєвістю (із суфіксом -ну-)[1]. Дослідивши матеріал діалектних словників, визначаємо, які **дієслівні моделі** функціонують у відповідних говорах. У дослідженні використали 7 моделей, наведених у

[1] Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат… С. 99.

монографії Юсип-Якимович Ю.[1] (*З* — корінь-ономатоп, R — другий корінь у складних словах):

1. ***З+-а-(ти)***: *ґлиґ-а-ти* [ГГКС, 53], *мамр-а́-ти* [КСЛГ, 168], *хляп-а́-ти* [КСЛГ, 328], *цєп́-а-ти* [СБукГ, 622], *дзя́б-а-ти* [СЗГ Т. 1, 130], *по-тьоп-а́-ть* [СГНН Т. 3, 252].

2. ***З+-ка-(ти)***: *ве́в-ка-ти* [СБукГ, 48], *йой-ка-ти* [СБГ Ч. 1, 332], *ня́м-ка-ти* [СБукГ, 342], *на́х-ка-ти* [СБукГ, 393], *пляс-ка́-ти* [КСЛГ, 236], *хляп-ка́-ти* [КСЛГ, 328], *ро́х-ка-ти* [СЗГ Т. 2, 129], *олю-ка-ть* [СГНН Т. 3, 51].

3. ***З+-і-(ти)***: *бжун'-і́-ти* [НРС, 50], *бзен'-і́-ти* [НРС, 50], *брен'-і́-ти* [НРС, 58], *сип-і́-ти* [СБукГ, 487], *фис-і́-ти* [ГГКС, 197], *цюр-і́-ти* [СБГ Ч. 2, 359].

Суфікс -і- також ускладнюється різними звуками: ***-ді-*** (*белен-ді́-ти* [ГГКС, 23]), ***-ґі-*** (*джвин'-ґі́-ти* [СБукГ, 92]), ***-лі-*** (*дзяв-лі́-ти* [СБГ Ч. 1, 213]), ***-ні-*** (*дуд-ні́-ти* [СБГ Ч. 1, 237].), ***-мі-*** (*ох-мі́-ти* [СБГ Ч. 2, 31], *бу-мі́-ти* [СУСХ, 46], *ах-мі́-ті* [СЗГ Т. 1, 4].), ***-чі-*** (*бур-чі́-ти* [СБГ Ч. 1, 78]), ***-оні-*** (*бульг-оні́-ти* [СБГ Ч. 1, 76]), ***-ості-*** (*хрип-ості́-ти* [СБГ Ч. 2, 346]).

4. ***З+-ча-(ти)***: *бзум-ча́-ти* [НРС, 51], *гу-ча́-ти* [СБГ Ч. 1, 202], *дрен-ча-ти* [СБГ Ч. 1, 233], *жур-ча́-ти* [СБГ Ч. 1, 256], *сар-ча-ти* [СБГ Ч. 2, 204], *кра-ча́-ти* [СЗГ Т. 1, 251].

5. ***З+-оті-(ти)***: *бзумк-оті́-ти* [НРС, 51], *гугн-оті́-ти* [СБГ Ч. 1, 197], *дрявк-оті́-ти* [СБГ Ч. 1, 236], *крак-оті́-ти* [СБГ Ч. 1, 384], *фошк-оті́-ти* [ГГКС, 198], *чирг-оті́-ти* [СЗГ Т. 2, 253], *кахк-оті́-ть* [СГНН Т. 2, 156].

6. ***З+-ота-(ти)***: *пляск-ота́-ти* [КСЛГ, 236], *блек-ота́-ти* [КСЛГ, 29], *тырк-ота́-ти* [КСЛГ, 303], *шварґ-ота́-ти* [КСЛГ, 346], *цик-ота́-ти* [СБГ Ч. 2, 352], *клюхк-ота́-ти* [СБГ Ч. 1, 359].

7. ***З+-ну-(ти)***: *ґрух-ну́-ти* [КСЛГ, 71], *льо́п-ну-ти* [ГГКС, 116], *пац-ну́-ти* [КСЛГ, 228], *хляп-ну́-ти* [КСЛГ, 328], *цуп-ну́-ти* [КСЛГ, 336], *щєк-ну-ти* [СЗГ Т. 2, 280], *джи́к-ну-ти* [СГНН Т. 1, 270].

---

[1] Там само. С. 102–160, 172–175.

Тут щодо пунктів вище 5 і 6 слід зауважити, що інколи дериватологи визначають похідність не традиційно від дієслова до іменника, а, до прикладу, від іменника з -іт- до дієслова з -оті-/-ота-, наприклад *плюск-от-а-ти*[1], *хар-к-от-і-ти*[2], *дзелень-к-от-а-ти*[3], чого дотримувались і ми, укладаючи гнізда. Тоді як, наприклад, Марія Плющ[4] в таких випадках розглядає явище перерозкладу, коли відбувається зміна зовнішнього вигляду службових морфем, переміщення меж між похідною основою і словотворчим афіксом, унаслідок чого може відбуватися збільшення обсягу словотворчого афікса за рахунок іншого афікса, наявного в основі, від якої утворено похідне: *блиск-іт → блиск-оті-ти.*

За нашими спостереженнями, у незначній кількості словники фіксують і зразки, у яких вищенаведені дієслівні конструкції доповнюються:

- постфіксом ***-си (-ся)***, що надає значення зворотності дії: *лу́п-ну-ти-си* [ГГКС, 115], *чала́п-а-ти-си* [СБукГ, 636], *чк-а́-ти-ся* [КСЛГ, 341], *кукурі́к-ну-ти-ся* [СУСХ, 182]; *бу́ц-а-ти-ся* [СЗГ Т. 1, 41], *дук-а́-ть-ся* [СГНН Т. 1, 302].
- префіксом:

1) ***в- (у-)***, що вказує на напрямок дії: *в-льо́п-ува-ть* [СГНН Т. 1, 187], *у-льо́п-а-ть* [СГНН Т. 4, 161].

2) ***ви- (ві-, вы-)***, що вказує на звільнення від чогось: *ви́-хльоп-та-ть* [СГНН Т. 1, 174], *ви-гу́-к-ува-т* [СПГ, 43], *ві-гой-ка-ти* [СБГ Ч. 1, 116], *вы-фыр-к-ну́-ти* [КСЛГ, 47].

3) ***від- (вім-)*** зі значенням напрямок дії: *від-ху́х-ува-ти, вім-хух-ува-ти* [СБукГ, 55].

---

[1] Яценко І. Т. Морфемний аналіз: словник-довідник / І.Т. Яценко – К. 1980. Т. 2. С. 90. URL: https://www.inmo.org.ua/library.html (дата звернення: 26.06.2024).
[2] Полюга Л. М. Словник українських морфем. Львів: Світ, 2001. С. 350.
[3] Словник афіксальних морфем української мови / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, В. С. Карпіловський, Т. І. Недозим. К., 1998. С. 82. URL: https://www.inmo.org.ua/assets/files/lib/Slovyk%20afiksal'nykh%20motfem%20ukr.%20movy%20(1998).pdf (дата звернення: 26.06.2024).
[4] Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Підручник. 2-е видання, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. С. 20.

4) ***з-***, що надає дії доконаності й разовості: *з-гала́-ка-ти* [СБукГ, 156], *з-гыр-ча́-ти* [КСЛГ, 113], *з-йо́й-к-ну-ти* [СБГ Ч. 1, 311], *з-дуп-ка́-ти* [СЗГ Т. 1, 187].

5) ***за-*** із семантичним навантаженням початку виконання дії: *за-тир-к-ота́-ти* [КСЛГ, 107], *за-у́х-к-ати* [СБукГ, 145], *за-ча́м-к-а-ти* [СБукГ, 147], *за-ву-че́-ти* [СЗГ Т. 1, 163], *за-хрьо-ка-ть* [СГНН Т. 2, 80].

6) ***на-***, що вказує на додатковість чогось, творить форму доконаного виду: *на-га́-ка-ть* [СГНН Т. 2, 309], *на-ки́ш-ка-ти* [СЗГ Т. 1, 333], *на-цю́к-а-ти* [ГГКС, 131].

7) ***по-***, що вказує на повторюваність, тривалість дії, напрямок руху чи творить доконаний вид: *по-ге́п-а-ти* [СУСХ, 283], *по-скав-і-та́-ти* [СЗГ Т. 2, 76], *по-кран-к-ува-ти* [СБГ Ч. 2, 101].

8) ***при-***, що вказує на наближення до чогось: *при-тьо́п-а-ти* [СБГ Ч. 2, 147].

9) ***про-***, вказує на дію, спрямовану крізь щось, перебування в певному часі, творить доконаний вид: *про-лиг-ну́-ти* [СЗГ Т. 2, 94], *про-ди́р-ка-ть* [СГНН Т. 3, 284].

10) ***роз-*** зі значенням розвитку, порушення стабільності: *роз-буб-ни́-ти* [СБукГ, 459], *роз-фу́ш-к-ува-ти* [ГГКС, 165].

- двома префіксами:

1) ***по-*** і ***за-***: *по-за-льо́п-ува-ть* [СГНН Т. 3, 155].

2) ***по-*** і ***на-***: *по-на-чвя́к-ува-ти* [СУСХ, 290], *по-на-льо́п-ува-ть* [СГНН Т. 3, 194].

3) ***по-*** і ***роз-***: *по-роз-бе́х-к-ува-ть* [СГНН Т. 3, 232].

- префіксом та постфіксом:

1) ***в- (у-)*** і ***-ся***: *в-ках-к-от-і́- ть-ся* [СГНН Т. 1, 185], *у-ких-к-от-і́-ть-ся* [СГНН Т. 4, 156].

2) ***ви-*** і ***-ся***: *ви́-гав-ка-ть-ся* [СГНН Т. 1, 143].

3) ***до-*** і ***-ся***: *до-аляля́-ка-ть-ся* [СГНН Т. 1, 274].

4) ***з-*** і ***-ся***: *з-ге́й-ка-ти-ся* [СУСХ, 131].

5) ***за-*** і ***-ся (-са,-си)***: *за-є́к-ува-ти-ся* [НРС, 120], *за-кво́к-а-ти-са* [СБукГ, 132], *за-льо́п-ува-ти-си* [СБукГ, 135], *за-зік-ува-ть-ся* [СГНН Т. 2, 29].

6) ***по-*** і ***-ся*** *по-ду́к-а́-ть-ся* [СГНН Т. 3, 148]. *по-гі́р-ка-ти-сь* [СЗГ Т. 2, 59].

7) ***роз-*** і ***-ся (-си)***: *роз-бе-ча́-ти-ся* [КСЛГ, 269], *роз-гу́р-ка-ти-си* [СБукГ, 460], *роз-падьпадьом-ка-ть-ся* [СГНН Т. 4, 33].

- двома префіксами і постфіксом:

1) ***по-***, ***за-*** і ***-ся***: *по-за-льо́п-ува-ть-ся* [СГНН Т. 3, 155].

2) ***по-***, ***роз-*** і ***-ся*** *по-роз-бе́х-к-ува-ть-ся* [СГНН Т. 3, 232], *по-роз-луп-ува-ть-ся* [СГНН Т. 3, 236].

Нечисленні в нашому матеріалі дієприкметники в говорах утворюють таким чином:

1. ***в-+З+-а-н-ий*** (*вльо́паний* [СГНН Т. 1, 187]).

2. ***ви-+З+-н-ий*** (*ви́гавканий* [СГНН Т. 1, 142], *ви́хльоптаний* [СГНН Т. 1, 174])

3. ***за-+З+-а-н-ий*** (*зальо́паний* [СГНН Т. 2, 48]).

4. ***за-+З+-ка-н-ий*** (*забу́льканий* [СУСХ, 119]).

5. ***на-+З+-ан-ий*** (*наджвя́каний* [СГНН Т. 2, 313], *нальо́паний* [СГНН Т. 2, 329]).

6. ***об-+З+-а-н-ий*** (*обтала́паний* [ГГКС, 136]).

7. ***по-за-+З+-ува-н-ий*** (*позальо́пуваний* [СГНН Т. 3, 155]).

8. ***по-роз-+З+-к-ува-н-ий*** (*порозбе́ххкуваний* [СГНН Т. 3, 232]).

9. ***по-роз-+З+-ува-н-ий*** (*порозлу́пуваний* [СГНН Т. 3, 236], *порозльо́пуваний* [СГНН Т. 3, 236]).

10. ***у-+З+-а-н-ий*** (*ульо́паний* [СГНН Т. 4, 161]).

Трапляються **вербалізовані ономатопи** без додаткової афіксації, що, відповідно, набувають синтаксичних функцій і категоріального значення дієслова, часто тлумачаться через формулювання «уживається як присудок за значенням…». Це дитяча лексика або з ремаркою про вигук. Приклади таких одиниць: *бурх* — різко виливати або вливати якусь рідину» [СГНН Т. 1, 117],

дук — битися лобом або головою [СГНН Т. 1, 301], *бубу́х* — впасти [СУСХ, 42], *ням-ням* — їсти [СУСХ, 241], *цьом* — цілувати [СЗГ Т. 2, 245], *хряц* — їсти, видаючи такі звуки [СБукГ, 616], *цмок* — затягати, засмоктувати (про болото) [НРС, 271], *чаля́п-чаля́п* — купатися [СБукГ, 636].

У наступних ланках відономатопеїчної деривації та безпосередньо від звуконаслідувальних слів без приєднання утворюються **іменники** за такими моделями (так само в Юсип-Якимович Ю.):

1. ***З+-0-*** — іменні утворення, що дорівнюють ономатопам. До прикладу, *те́тер* — тетерук [СГНН Т. 4, 123], *кикию́* — півень (у мовленні дитини) [СУСХ, 153], *бу* — корова [СПГ, 36], *ціп-ціп* — курча [СБукГ, 629]. Це, зокрема, назви тварин з дитячого мовлення чи у випадку диких звірів — мисливського жаргону, хоча останнє більше стосується власне звуконаслідувальних форм, які не субстантивувалися, а служать для звернення до тварин.

Назви фізичних об'єктів: *гуп-гуп* — м'яч [СУСХ, 92], *піпі́п* — автомобіль [СЗГ Т. 2, 51], *дюґ* — довбня [НРС, 113].

Також лексеми цієї моделі називають звукосупровідні процеси: *буц* — удар зігнутим пальцем; щиголь [СЗГ Т. 1, 41], *ку-ку* — гра: старший учасник вигукує «ку-ку», а мала дитина за голосом повинна його знайти [СЗГ Т. 1, 265], *лиґ* — ковток чого-небудь [СЗГ Т. 1, 283], *гуг* — крик [СБГ Ч. 1, 197], *та́ра-та́ра* — балаканина [СБГ Ч. 2, 280]. Слово *дюґ* [НРС, 113] в одному говорі може позначати три абсолютно різні явища — 1) удар, стусан; 2) довбня; 3) дитяча гра. Звучання такого ономатопа дійсно асоціюється насамперед з ударом об твердий предмет. Отже, на ономатопеїчній базі здатні утворюватись і багатозначні слова.

2. ***З+-а***: *цє́ц-я* [СГНН Т. 4, 204], *ме́к-а* [СГНН Т. 2, 278], *ню́н-я* [СУСХ, 240], *тете́р-а* [СЗГ Т. 2, 197], *га́в-а* [СЗГ Т. 1, 82], *льо́п-а* [ГГКС, 116], *хлю́п-а* [СБГ Ч. 2, 341].

3. ***З+-ак***: *гу́д-ак* [КСЛГ, 63], *кланц-а́к* [ГГКС, 95], *пульп-а́к* [ГГКС, 159].

4. ***З+-иц'-а***: *би́-ц-я* [СЗГ Т. 1, 19], *тетер-и́ц-я* [СЗГ Т. 2, 197], *хи́к-а-в-іц-*

а [СПГ, 224], *ляп-ав-и́ц-я* [ГГКС, 117], *хри́п-ов-ищ-я* [СБГ Ч. 2, 346].

5. ***З+-ич***: *тете́рич* [СЗГ Т. 2, 197].

6. ***З+-к-а***: *ду́д-к-а* [СГНН Т. 1, 301], *тьо́п-к-а* [СГНН Т. 4, 143], *би́р-к-а* [СУСХ, 32], *ля́п-к-а* [СУСХ, 205], *тете́р-к-а* [СЗГ Т. 2, 197], *ня́в-к-а* [СЗГ Т. 1, 352], *та́сь-к-а* [СБГ Ч. 2, 280], *тели́н-к-а* [ГГКС, 182].

7. ***З+-к-о***: *бурко́* [СГНН Т. 1, 115], *кавко́* [СГНН Т. 2, 136].

8. ***З+-л-о:*** *мя́мло* [СГНН Т. 2, 297].

9. ***З+-н'-а*** / ***З+-(ка)-н'-а*** / ***З+-(а)-н'-а***: *бах-ка́-н-я* [КСЛГ, 25], *йой-ка́-н-я* [КСЛГ, 127], *кук-а́-н-я* [КСЛГ, 152], *тара́х-ка-н-є* [СБукГ, 539], *цокот-а́-н-я* [СБГ Ч. 2, 357], *члап-а́-н-я* [КСЛГ, 341].

10. ***З+-ок***: *бовт-о́к* [СУСХ, 35], *шум-о́к* [СУСХ, 400], *цьо́м-ок* [СГНН Т. 4, 207], *цвірин-о́к* [СБукГ, 620], *цвірінь-о́к* [НРС, 269].

11. ***З+-ук***: *татару́к* [СЗГ Т. 2, 193], *чиру́к* [СЗГ Т. 2, 253].

12. ***З+-ун***: *бов-к-ун* [СГНН Т. 1, 92], *писк-от-у́н* [СГНН Т. 3, 110], *буб-у́н* [СУСХ, 42], *шморг-у́н* [СУСХ, 398], *ляп-от-у́н* [СЗГ Т. 1, 297], *тар-к-от-у́н* [СЗГ Т. 2, 193], *гам-з-у́н* [СПГ, 52], *вор-к-от-у́н* [СПГ, 49], *йой-к-у́н* [СБГ Ч. 1, 332], *льоп-от-у́н* [ГГКС, 116].

13. ***З+(-ч)-ух-а***: *бурчу́ха* [СГНН Т. 1, 118].

Також з огляду на побудову окремих слів безпосередньо в нашому матеріалі ми уклали моделі:

14. ***за-+З+-а***: *зазі́ка* [СГНН Т. 2, 29].

15. ***З+-(к)а-вк-а***: *ля́п-а-вк-а* [СГНН Т. 2, 264], *хло́п-а-вк-а* [СГНН Т. 4, 195], *пи́х-ка-вк-а* [СУСХ, 270], *бур-ка-вк-а* [СЗГ Т. 1, 38], *кля́п-а-вк-а* [СЗГ Т. 1, 229], *пищ-а́-вк-а* [СБГ Ч. 2, 64], *тала́п-а-вк-а* [СБукГ, 537], *чк-а́-вк-а* [КСЛГ, 341].

16. ***З+(-к)-ач-к-а***: *стука́чка* [СУСХ, 349], *триска́чка* [СЗГ Т. 2, 209].

17. ***З+(-ч)-ик***: *сю́р-ч-ик* [СГНН Т. 4, 117], *га́в-ч-ик* [СЗГ Т. 1, 83], *пи́щ-ик* [СЗГ Т. 2, 48], *ці́п-ик* [СБукГ, 629], *цьо́м-ик* [СБукГ, 633].

18. ***З+-а-в-а***: *ляпава́* [СЗГ Т. 1, 297].

19. ***З+-ав-ец'***: *гуня́вець* [СУСХ, 92].

20. ***З+-а-в-іц-а***: *хи́кавіца* [СПГ, 224].

21. ***З+-а-вк-а***: *хло́павка* [СГНН Т. 4, 195], *кля́павка* [СЗГ Т. 1, 229]. *ля́павка* [СЗГ Т. 1, 297], *пі́кавка* [СЗГ Т. 2, 48].

22. ***З+-а-вк-і***: *цу́павкі* [СЗГ Т. 2, 244].

23. ***З+-а-в-очк-а***: *хло́павочка* [СГНН Т. 4, 196].

24. ***З+-а-йл-о***: *бурха́йло* [СГНН Т. 1, 117].

25. ***З+-а-йл'-уг-а***: *бурхайлю́га* [СГНН Т. 1, 117].

26. ***З+-ак***: *бовтя́к* [СУСХ, 35].

27. ***З+-а-л'-а***: *тіпа́ля, тіпа́нка, тіпа́чка* [СУСХ, 357].

28. ***З+-а-лк-а***: *ги́калка* [СГНН Т. 1, 227], *жу́жалка* [СГНН Т. 1, 323], *ля́палка* [СГНН Т. 2, 264], *і́калка* [СУСХ, 140], *цо́палка* [СПГ, 228].

29. ***З+-а-л-о***: *клепа́ло* [СЗГ Т. 1, 225], *ля́пало* [СЗГ Т. 1, 297].

30. ***З+-ан-ец'***: *ля́панець* [СУСХ, 205].

31. ***З+-а-нк-а***: *бо́втанка* [СУСХ, 35].

32. ***З+-а-н-к-а***: *хло́панка* [СЗГ Т. 2, 229].

33. ***З+-ар-а***: *бовкуня́ра* [СГНН Т. 1, 92].

34. ***З+-ас***: *ля́пас* [СУСХ, 205].

35. ***З+-ас-ик***: *ляпа́сик* [СУСХ, 205].

36. ***З+-ат-(о)ух-а***: *ляпату́ха* [СЗГ Т. 1, 297], *хля́патуха* [СЗГ Т. 2, 229], *хля́патоха* [СЗГ Т. 2, 229].

37. ***З+-ат-к-о***: *титера́тко* [СЗГ Т. 2, 200].

38. ***З+-ач***: *стука́ч* [СУСХ, 349].

39. ***З+-б-от-ен'***: *бу́лботень* [СПГ, 36].

40. ***З+-б-ул-а***: *бамбу́ла* [СЗГ Т. 1, 10].

41. ***З+-вич-а***: *тетерви́ча* [СЗГ Т. 2, 197].

42. ***З+-ґ-а***: *ґа́ґа* [СЗГ Т. 1, 116].

43. ***З+-ел-о***: *джурело́* [СПГ, 66].

44. ***З+-ен'***: *бо́втень* [СУСХ, 35].

45. ***З+-енк-а***: *чире́нка* [СГНН Т. 4, 216].

46. ***З+-з-ун***: *гамзу́н* [СПГ, 52].

47. ***З+-и***: *ри́пи* [СЗГ Т. 2, 120]

48. ***З+-ив-ен'-ат-к-о*** *тетеривеня́тко* [СЗГ Т. 2, 197].

49. ***З+-их-а***: *титири́ха* [СЗГ Т. 2, 200].

50. ***З+-ів***: *гуг-ів* [СБГ Ч. 1, 197], *гугуг-ів* [СБГ Ч. 1, 197].

51. ***З+-івк-а***: *тетері́вка* [СЗГ Т. 2, 197].

52. ***З+-ін***: *бу́бін* [СУСХ, 42].

53. ***З+-й-к-о***: *гала́йко* [СЗГ Т. 1, 84].

54. ***З+-к- ух-а***: *кваку́ха* [СУСХ, 151], *краку́ха* [СЗГ Т. 1, 250].

55. ***З+-к-(у, е)от-ен'***: *шкре́котень* [СГНН Т. 4, 239], *му́ркотень* [СЗГ Т. 1, 324], *трі́скутень* [СЗГ Т. 2, 210], *гле́котень, кле́кетень, кле́котень* [СПГ, 63, 94].

56. ***З+-к***: *гага́-к* [СГНН Т. 1, 213], *шкре-к* [СГНН Т. 4, 239], *кря-к* [СУСХ, 180], *ква-к* [СУСХ, 151], *дзвен-к* [КСЛГ, 75], *йой-к* [СБГ Ч. 1, 332], *сы-к* [КСЛГ, 280].

57. ***З+-ка-вк-а***: *ля́скавка* [СЗГ Т. 1, 298], *трі́скавка* [СЗГ Т. 2, 210].

58. ***З+-к-ал***: *тріска́л* [СЗГ Т. 2, 210].

59. ***З+-ка-лк-а***: *дирди́калка* [СГНН Т. 1, 273], *чирги́калка* [СГНН Т. 4, 216]. *гу́ркалка* [СПГ, 61], *фу́ркалка* [СПГ, 222].

60. ***З+-ка-ло***: *бухи́-ка-ло* [СГНН Т. 1, 121], *кувí-ка-ло* [СГНН Т. 2, 223], *бу́р-ка-ло* [СЗГ Т. 1, 38], *тара́-ка-ло* [СЗГ Т. 2, 192], *га-ка-ло* [СБГ Ч. 1, 157], *дзу́р-ка-ло* [СБукГ, 93], *пí-ка-ло* [СБГ Ч. 2, 72], *ця́м-ка-ло* [СБукГ, 635]. І

61. ***З+-ка-н':-а(-е)***: *гари́кання* [СГНН Т. 1, 221], *дирди́кання* [СГНН Т. 1, 273], *ка́вканнє* [СЗГ Т. 1, 203], *хни́каннє* [СЗГ Т. 2, 230], *ха́вкання* [СПГ, 222].

62. ***З+-ка-н'-е***: *чири́канє* [СЗГ Т. 2, 253], *ха́вканє* [СПГ, 222].

63. ***З+-ка-р'*** *ге́карь* [СГНН Т. 1, 224].

64. ***З+-к-ач***: *бур-к-а́ч* [СБукГ, 43], *йо́н-к-ач* [КСЛГ, 127], *пуль-к-а́ч* [ГГКС, 159].

65. ***З+-к-в-а***: *кра́ква* [СЗГ Т. 1, 250], *кря́ква* [СУСХ, 180].

66. ***З+-к'-е***: *каркє́* [СЗГ Т. 1, 212].

67. ***З+-к-и***: *бирь-к-и́* [СУСХ, 32], *го́й-к-и* [СБГ Ч. 1, 179], *пуль-к-и* [СБГ

Ч. 2, 161].

68. ***З+-к-ім(-от)***: *дзя́в-к-ім* [СГНН Т. 1, 271], *бу́р-к-от* [СГНН Т. 1, 113], *ква́-к-ім* [СУСХ, 151], *кра́-к-ім* [СЗГ Т. 1, 250], *вай-к-ім* [СБГ Ч. 1, 81], *пля́с-к-ім* [КСЛГ, 236], *трос-к-ім* [СБГ Ч. 2, 303], *ха́р-к-ім* [СБукГ, 610].

69. ***З+-к-ім-к-а***: *клекі́тка* [СЗГ Т. 1, 225].

70. ***З+-к-і-чк-а***: *клекі́чка* [СЗГ Т. 1, 225].

71. ***З+-к-л'-а***: *пи́скля* [СГНН Т. 3, 110], *кре́кля* [СЗГ Т. 1, 252].

72. ***З+-к-овн'-а***: *писко́вня* [СЗГ Т. 2, 47].

73. ***З+-к-ол-а***: *ворколá* [СПГ, 49].

74. ***З+-к-от-а***: *клеко́та* [СЗГ Т. 1, 225].

75. ***З+-к-от-ел-о***: *муркоте́ло* [СЗГ Т. 1, 324].

76. ***З+-к-от-и***: *пи́скоти* [СЗГ Т. 2, 47].

77. ***З+-к-от-ик***: *мурко́тик* [СГНН Т. 2, 296].

78. ***З+-к-от'-і-н':-а***: *кахкоті́ння* [СГНН Т. 2, 156], *кихкоті́ння* [СГНН Т. 2, 168].

79. ***З+-к-от-к-а***: *клеко́тка* [СЗГ Т. 1, 225].

80. ***З+-к-от-н'-а***: *гаркотня* [СГНН Т. 1, 221].

81. ***З+-к-от-н'-ав-а***: *гавкотня́ва* [СГНН Т. 1, 213], *джеркотня́ва* [СГНН Т. 1, 268], *дзеленько́тнява* [СГНН Т. 1, 270], *дзенько́тнява* [СГНН Т. 1, 271], *дзявко́тнява* [СГНН Т. 1, 271], *ляско́тнява* [СГНН Т. 2, 264].

82. ***З+-к-от-ун***: *кахкоту́н* [СГНН Т. 2, 156], *муркоту́н* [СГНН Т. 2, 296], *клекоту́н* [СЗГ Т. 1, 225], *таркоту́н* [СЗГ Т. 2, 193], *воркотун* [СПГ, 49].

83. ***З+-к-от-ун-к-а***: *пискоту́нка* [СГНН Т. 3, 111].

84. ***З+-к-от-ун-чик***: *муркоту́нчик* [СГНН Т. 2, 296], *пискоту́нчик* [СГНН Т. 3, 111].

85. ***З+-к-от-ух-а***: *кахкоту́ха* [СГНН Т. 2, 156], *ляскоту́ха* [СУСХ, 205], *ляскоту́ха* [СЗГ Т. 1, 298].

86. ***З+-к-от-ушк-а***: *пискоту́шка* [СГНН Т. 3, 111].

87. ***З+-к-т-ур-а***: *квоктýра* [СЗГ Т. 1, 218].

88. ***З+-к-(т-)ух-а***: *квоктý́ха* [СЗГ Т. 1, 218], *квакý́ха* [СПГ, 94].

89. ***З+-к-т-ушк-а***: *квокту́шка* [СЗГ Т. 1, 218].

90. ***З+-к-ун***: *тріску́н* [СЗГ Т. 2, 210], *бовку́н* [СПГ, 34].

91. ***З+-к-ун-ч-а***: *пискунча́* [СГНН Т. 3, 111].

92. ***З+-к-ун-ч-атк-о***: *пискунча́тко* [СГНН Т. 3, 111].

93. ***З+-к-уш***: *кракуш* [СЗГ Т. 1, 250].

94. ***З+-к-уш-а***: *крякуша* [СУСХ, 180].

95. ***З+-к-ушк-а***: *квакушка* [СГНН Т. 2, 160].

96. ***З+-к-ш-а***: *кво́кша* [СПГ, 94].

97. ***З+-л-ій***: *дудлій* [СГНН Т. 1, 301].

98. ***З+-л-ій-ак-а***: *дудліяка* [СГНН Т. 1, 301].

99. ***З+-л-ій-к-а:*** *дудлійка* [СГНН Т. 1, 301].

100. ***З+-н-ар***: *бубна́р, бубна́рь* [СУСХ, 42].

101. ***З+-нд-а***: *тарандá* [СЗГ Т. 2, 192].

102. ***З+-н'-о***: *би́ньо* [СЗГ Т. 1, 18].

103. ***З+-нок***: *тарано́к* [СЗГ Т. 2, 192].

104. ***З+-о***: *ли́го* [СЗГ Т. 1, 283].

105. ***З+-овин-е*** *(ім. ж. р., -и.) цмокови́не* [СЗГ Т. 2, 243].

106. ***З+-ов-ис'к-о***: *тетеро́висько* [СЗГ Т. 2, 197].

107. ***З+-он-их-а***: *бубони́ха* [СУСХ, 42].

108. ***З+-он-к-а***: *гамо́нка* [СПГ, 52].

109. ***З+-ос***: *гундо́с* [СГНН Т. 1, 257], *гундо́с* [СУСХ, 92].

110. ***З+-ос-к-а***: *гундо́ска* [СГНН Т. 1, 257].

111. ***З+-от-и***: *пи́ск-от-и* [СЗГ Т. 2, 47], *дзявк-от-и* [СБГ Ч. 1, 213], *льо́п-от-и* [ГГКС, 116].

112. ***З+-от-ій***: *бурмотій* [СГНН Т. 1, 116].

113. ***З+-от-ій-к-а***: *бурмотійка* [СГНН Т. 1, 116].

114. ***З+-от'-ій-к-о***: *стукотійко* [СУСХ, 349].

115. ***З+-от-к-а***: *трискóтка* [СЗГ Т. 2, 209].

116. ***З+-от-н'-а***: *джвякотня́* [СГНН Т. 1, 266], *джеркотня́* [СГНН Т. 1, 268], *ляпотня́* [СГНН Т. 2, 264].

117. ***З+-от-ун***: *ляпоту́н* [СУСХ, 205], *ляпоту́н* [СЗГ Т. 1, 297].

118. ***З+-оч-к-а***: *ду́дочка* [СГНН Т. 1, 301].

119. ***З+-очк-а***: *підпадьо́мочка* [СГНН Т. 3, 119].

120. ***З+-р'-а***: *кувíря* [СГНН Т. 2, 223].

121. ***З+-т***: *болт* [СПГ, 34].

122. ***З+-та-нк-а***: *то́птанка* [СГНН Т. 4, 128].

123. ***З+-т-ій***: *жлукті́й* [СГНН Т. 1, 320].

124. ***З+-т-ій-ак-а***: *жлуктія́ка* [СГНН Т. 1, 320].

125. ***З+-т-ій-ан***: *жлуктія́н* [СГНН Т. 1, 320].

126. ***З+-т-ій-ан-к-а***: *жлуктія́нка* [СГНН Т. 1, 320].

127. ***З+-т-ій-к-а***: *жлукті́йка* [СГНН Т. 1, 320].

128. ***З+-ті-лк-а***: *бухті́лка* [СГНН Т. 1, 121], *тарахті́лка* [СЗГ Т. 2, 193].

129. ***З+-т-о***: *жлу́кто* [СЗГ Т. 1, 157, СГНН Т. 1, 320].

130. ***З+-т'о(і)-лк-а***: *торохтьо́лка* [СГНН Т. 4, 130].

131. ***З+-т-ун***: *торохту́н* [СГНН Т. 4, 129], *тарахту́н* [СЗГ Т. 2, 193].

132. ***З+-т-ун-к-а***: *торохту́нка* [СГНН Т. 4, 130].

133. ***З+-т-ух-а***: *торохту́ха* [СГНН Т. 4, 130], *бавту́ха* [СПГ, 28].

134. ***З+-т-ушк-а***: *тарахту́шка* [СЗГ Т. 2, 193], *торохту́шка* [СГНН Т. 4, 130].

135. ***З+-ун'-а(-е)***: *тетеруня́* [СЗГ Т. 2, 197], *титирунє́* [СЗГ Т. 2, 200].

136. ***З+-ун-ок***: *бовтуно́к* [СУСХ, 35].

137. ***З+-уч-их-а***: *тетеручи́ха* [СЗГ Т. 2, 197].

138. ***З+-уч-к-а***: *титиру́чка* [СЗГ Т. 2, 200].

139. ***З+-уч-ок***: *тетеручо́к* [СЗГ Т. 2, 197].

140. ***З+-ушк-а***: *бовту́шка* [СУСХ, 35].

141. ***З+-ц'-а***: *би́ця* [СЗГ Т. 1, 19].

142. ***З+-ч***: *бовч* [СПГ, 34].

143. ***З+-ч-их-а***: *бурчи́ха* [СГНН Т. 1, 118, СУСХ, 44].

144. ***З+-чк-а***: *кво́чка* [СЗГ Т. 1, 218], *кря́чка* [СУСХ, 180].

145. ***З+-ч-ок***: *квачо́к* [СГНН Т. 2, 162], *сюрчо́к* [СГНН Т. 4, 117].

146. ***З+-ч-ун***: *бурчу́н* [СУСХ, 45].

147. ***З+-шк-а***: *куку́шка* [СУСХ, 183].

148. ***З+-R-а***: *мурква́са* [СЗГ Т. 1, 324]. Важко з'ясувати походження цього слова, але, на нашу думку, воно складне — єдине таке в матеріалі.

У матеріал увійшли також відономатопеїчні **прикметники**, що відповідають моделям:

1. ***З+-ав-ий*** (*гика́вий* [ГГКС, 45], *храпа́вий* [ГГКС, 203]).

2. ***З+-д-ос-ий*** (*гундо́сий* [СГНН Т. 1, 257], [СУСХ, 92]).

3. ***З+-к-ат-ий*** (*йонка́тий* [СЗГ Т. 1, 201]).

4. ***З+-к-ий*** (*хруськи́й* [СГНН Т. 4, 199]).

5. ***З+-к-ов-ий*** (*гага́ковий* [СГНН Т. 1, 213]).

6. ***З+-к-от-лив-ий*** (*торкотли́вий* [ГГКС, 187], *хряскотли́вий* [СГНН Т. 4, 199]).

7. ***З+-лив-ий*** (*гикли́вий* [ГГКС, 45]).

8. ***З+-н-ав-ий*** (*гугнавий* [СБГ Ч. 1, 197]).

9. ***З+-ч-ач-ий*** (*квача́чий* [СГНН Т. 2, 162]).

10. ***за+З+-ват-ий*** (*зази́куватий* [СГНН Т. 2, 29]).

Відономатопеїчні **прислівники** — рідкість для словотвору цього специфічного пласту лексики, однак словники поліських, гуцульських і бойківських говірок фіксують 3 такі у 2-х моделях творення: ***З+-н-ав-о*** (*ху́х-н-ав-о* [ГГКС, 204]), ***З+-к-ом*** (*дюрко́м* [СПГ, 71]. *цюр-к-ом* [СБГ Ч. 2, 359]).

У словниках наявні **власне ономатопи** (часто з ремаркою *вигук*) на кшталт: *дир* — звук від рвання, розпорювання чогось [СГНН Т. 1, 273], *шобовсь* — шубовсть [СГНН Т. 4, 243], *хлоп* — звуконаслідування ударів [СЗГ Т. 2, 229], *бам-би́лю* — бім-бам (про дзвін) [СБГ Ч. 1, 42], *фир* — швирг [СБГ Ч. 2, 330], *цуп!* — хап! Лап! [КСЛГ, 336] (звучання матеріалів чи рідин під дією фізичної сили), *гуль-гуль* — уживають для кликання голубів [СУСХ, 92], *чу-чу* — уживають для відганяння поросят [СУСХ, 392], *цє-цє* — уживається для кликання свиней [СГНН Т. 4, 204], *сок-сок* — вигук, яким підкликають коней [СПГ, 200, 209], *типу́-типу́* — вигук, яким підкликають курей [СПГ, 213],

биль-биль-биль — вигук для підкликання телят [СЗГ Т. 1, 18], *тасьтáˊ* — вигук, яким відганяють качок [СБГ Ч. 2, 280] (звучання тварин, імітоване людиною для взаємодії з нею). Ці слова, вочевидь, за походженням є звуконаслідуваннями, оскільки людина, аби привернути увагу худоби або на полюванні неодмінно копіюватиме голос звірів, те саме — за потреби увиразнити чи прикрасити виклад інформації з фігуруванням «гучних» об'єктів чи суб'єктів, звукосупровідних дій.

Отже, на фактичному матеріалі у мовленні носіїв південно-західних діалектів української мови простежується активне побутування широкого ряду префіксів та суфіксів української мови. Імітація звуків живої й неживої природи, виражена в мові, органічно ставала твірною основою для емоційно забарвлених дієслів, іменників, рідше прикметників, прислівників. Моделі формальної структури слів демонструють застосування найпоширеніших в українській мові загалом способів деривації: суфіксального, префіксально-суфіксального, префіксального, безафіксного. Досліджені лексеми є цінним джерелом різнобічної інформації про словотворчий потенціал діалектних звуконаслідувань.

ВИСНОВКИ

Здійснивши характеристику семантики та словотвірної структури ономатопів, зафіксованих у діалектологічних лексикографічних джерелах, що презентують усі три наріччя української мови, ми дійшли до таких висновків:

1. В опрацьованих джерелах виявлено власне ономатопи та відономатопеїчні дієслова, іменники, прикметники, прислівники в різних кількісних співвідношеннях. Зафіксовано загалом 1723 слова, з яких: 61 лексема — це власне ономатопи та 1662 відономатопеїчні похідні, зокрема 1130 — це дієслова звучання (вербативи), 500 — іменники, 16 — прикметники, 13 — дієприкметники, 3 — прислівники.

2. Вербативи за спільним семантичним компонентом «виконавець дії» покласифіковано на групи: ***<u>гомональні</u>*** (для позначення звуків, джерелом яких є людина: *ду́кать* — бити лобом [СГНН Т. 1, 302], *балабе́нить* — невиразно, тихо говорити [СПГ, 28], *финкати* — схлипувати [СБГ Ч. 2, 330]), ***бестіальні*** (позначають звуки, що видають тварини, птахи, комахи, плазуни тощо: *звяга́ти* — гавкати [СУСХ, 131], *кри́кати* — подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 1, 256], *бзини́ти* — дзижчати (про мух, комарів)), ***<u>предметні</u>*** (дієслова, що позначають звуки, утворювані за допомогою предметів: *клю́цати* — рубати [СГНН Т. 2, 178], *по́рськат* — бризкати, сприскувати долівку хати перед замітанням [СПГ, 168], *дзинчє́ти* — гудіти [НРС, 108]). Ці групи лексики ще поділяють на мікрогрупи, причому для бестіальних дієслів ми не закріпили їхню кількість перед опрацюванням словників, а в результаті обмежились рамками висвітлення звучання тварин в досліджених словниках, додаючи поступово мікрогрупи щодо кожного окремого виду тварини. Гомональні ономатопи становлять 36 %, бестіальні — 42 %, предметні — 22 % (округлили до цілих).

3. Серед гомональних переважають дієслова, що позначають ***звукосупровідні дії***, оскільки людина має потребу характеризувати свої дії і засоби діяльності, фіксувати набутий під час праці досвід, передавати знання

іншим. Часто короткий і влучний опис якогось явища, зокрема із використанням звуконаслідувальної лексики, допомагає швидше домогтися порозуміння між учасниками комунікації. Звуконаслідувальні слова виявляють значний потенціал для створення образних висловів, для передавання емоцій через звукові асоціації чи алюзії.

4. Серед бестіальних вербативів найбільше дієслів, які відображають звуки, створювані свійськими (домашніми) тваринами, а вже з-поміж них найчисленнішу підгрупу становлять дієслова для передання ***звуків собак*** (*гу́хнуть* [СГНН Т. 1, 259], *кавича́ти* [СЗГ Т. 1, 203], *дзявка́ти* [КСЛГ, 75]), що, очевидно, зумовлено тим, що собака — чи не найперший приручений ще первісною людиною звір, який надалі повсюдно був незамінною частиною кожного господарства й двору і з яким щоденно людина безпосередньо контактувала. Якщо ж аналізувати зріз ономатопів у стосунку до диких тварин, то найбільшу кількість дієслів звучання ми зафіксували за ***жабами*** (*ра́йкать* [СПГ, 182], *кру́нкати* [СБГ Ч. 1, 390]), яких людина, власне, більше чує, аніж фізично контактує з ними; проте в діалектних словниках південно-східного наріччя дієслів для відтворення звучання жаб не зафіксовано. Чимала кількість бестіальних вербативів передає ***звучання звірів без прив'язки до конкретного виду*** (*бутіти* — ревіти (про велику рогату худобу) [СУСХ, 46], *ґльо́ґати* — клювати, дзьобати (про птахів) [СЗГ Т. 1, 120], *жґырта́ти* — скрекотати, видаючи звук «жґр» [КСЛГ, 90]): їхня твірна основа передає більш поширені, універсальні звуки.

5. У групі предметних ономатопів кількісно набагато переважають дієслова на позначення ***звучання металевих, скляних, дерев'яних та ін. предметів, каміння, піску, льоду*** (*клю́цати* — рубати [СГНН Т. 2, 178], *цу́пнити* — ударити [СЗГ Т. 2, 244], *дзу́ркати* — брязкати, бряжчати [СБукГ, 93]), адже в середовищі проживання людина найбільше контактує із твердими матеріалами та незрівнянно рідше — з рідинами чи газами (хоч життя без останніх неможливе).

6. Варто відзначити, що мотивація будь-яких номенів таким фізичним

явищем, як звук, прагне до максимальної точності відбиття характеристик певного явища за допомогою мовних засобів, тому що називання вимагає уважності мовців. Наприклад, у говорах кожного наріччя присутня назва птаха — одуд (*зоол.* upupa), мотивована тим, що його голос звучить як горловий три- або п'ятискладовий крик «ум-ум-ум» або «уд-уд-уд». Діалектні словники містять такі варіації найменування: *удóд* [СУСХ, 367], *худутýт* [СУСХ, 378], *худодýдка* [СУСХ, 381], *кракýш* [СЗГ Т. 1, 250], *вýдвуд* [ГГКС, 42], *вýдвод* [СБукГ, 64], *вудуд* [СБГ Ч. 1, 152], що ілюструють намагання людини найточніше інтерпретувати специфічну пташину «мову», щоб виокремити птаха серед інших та зрештою дати йому народну назву. Цікаво, що одуд окрім своєрідного *дудукання* справді також і *кракає* (у разі здивування або переляку), що зафіксовано лише в західнополіських говірках.

7. У діалектах північного наріччя бестіальні ономатопи відображають умовну «спеціалізацію» мешканців цих регіонів у мисливстві. Численними є ономатопи стосовно мисливських собак, що допомагають людині під час ловів, та диких звірів, які були об'єктом полювання.

8. Певну частку звуконаслідувальних слів у джерелах автори маркують як дитячі. Звуконаслідування — привабливий і простий спосіб для дитини, що вчиться говорити, оскільки нові звуки впливають на емоції дитини. Це своєрідна мовотворчість задля вправляння у володінні рідною мовою.

У наш матеріал увійшли **дитячі *назви тварин***: іменники, утворені за допомогою суфіксального чи флексійного способів (*гава* — собака [СЗГ Т. 1, 82], *мека* — вівця [СГНН Т. 2, 278]), субстантивовані звуконаслідувальні форми (*бу* — корова [СПГ, 36], *кикию* — півень [СУСХ, 153]).

Назви предметів: *гуп-гуп* — м'яч [СУСХ, 92], *піпіп* — автомобіль [СЗГ Т. 2, 51].

Назви процесів: *ку-ку* — гра, під час якої вигукують «ку-ку» [СЗГ Т. 1, 265], *цьом* — поцілунок [СЗГ Т. 2, 245].

Звукосупровідні дії виражають через форми дієслів, утворених суфіксацією (*бусьнути* — впасти [СБукГ, 44], *ня́мать* — їсти [СПГ, 138]) та

застиглих присудкових ономатопів (*чаля́п-чаля́п* — купатися [СБукГ, 636], *чик-чик* — різати [СУСХ, 388]).

9. Ономатопея є активним джерелом творення ***народних орнітологічних назв*** (*квакýха* — квочка [СПГ, 94], *чире́нка* — дика качка [СГНН Т. 4, 216], *каркє́* — ворони [СЗГ Т. 1, 212], *клек* — лелека [СПГ, 97], *стукоті́йко* — дятел [СУСХ, 349], *пулька́ч* — індик [ГГКС, 159]) та ***евфемічних номінацій тварин*** (*бя́ша* — вівця [СГНН Т. 1, 123], *ро́хкало* — свиня [СБукГ, 468], *га́вчик* — собака [СЗГ Т. 1, 83], *муркі́т* — кіт [СГНН Т. 2, 296], *шкрек* — самець жаби [СУСХ, 396], *сю́рчик* — цвіркун або коник [СГНН Т. 4, 117]).

Ця тенденція доводить, що аудіальне сприйняття об'єктів живої природи є важливим складником процесу інтерпретації дійсності з боку діалектоносіїв кожного з наріч та надає ефективні засоби для називання звірів та їх народної класифікації за біологічним видом. Тому українська мова багата на народнопоетичні назви тварин, що утворені від ономатопів.

10. У мисливському та рибальському жаргоні багато слів, які за походженням є діалектними, мотивовані ономатопами. Північні говірки, а також бойківський та буковинський діалекти південно-східного наріччя мають пласт відзвуконаслідувальних назв інструментів ***риболовецького*** (*бовтýха* — рибальська снасть [СПГ, 34], *бовч* — жердина, якою заганяють рибу в сітку [СПГ, 34]) та ***мисливського*** (21 назва пристрою для підняття звіра з лігва в західнополіському діалекті: *бýркало* [СЗГ Т. 1, 38], *дри́кавка* [СЗГ Т. 1, 143], *кля́павка* [СЗГ Т. 1, 229], *тарахті́лка* [СЗГ Т. 2, 193], *таркотýн* [СЗГ Т. 2, 193]) ремесел, також ***назви специфічних процесів***, пов'язаних із цими заняттями (*бе́йкати* — кричати на ведмедя [СБГ Ч. 1, 48], *па́хкати* — стріляти [СБукГ, 393], *тýргати* — трубити в ріг [СБГ Ч. 2, 306], *ба́хнути* — вистрілити з мисливської рушниці [СЗГ Т. 1, 12]).

11. Засвідчено значний словотвірний потенціал діалектних ономатопів. Власне звуконаслідувальні слова виступають активною словотвірною базою в кожному з наріч. Джерела фіксують різні за частиномовною приналежністю

слова з тим самим коренем-ономатопом, який є центром словотвірного гнізда. Для демонстрації деривaційної валентності ми впорядкували 74 гнізда. Унаслідок сполучення звуконаслідувальних коренів та афіксів із найрізноманітнішими семантичними навантаженнями виникають лексеми, здатні бути органічною частиною мовлення українців.

12. Розглянуті відзвуконаслідувальні дієслова, іменники, прикметники, прислівники доводять значну здатність безпосередньо звукових імітацій, виражених у мові, приєднувати морфеми. Відповідно у мовленні носіїв південно-західних діалектів активно функціонують численні префіксальні та суфіксальні похідні, мотивовані звуконаслідувальними одиницями.

Дієслова творять за моделями 7 моделями, наведеними, зокрема, у монографії Юсип-Якимович Ю. (*З* – власне звуконаслідування): *З+-а-(ти), З+-ка-(ти), З+-і-(ти), З+-ча-(ти), З+-оті-(ти), З+-ота-(ти), З+-ну-(ти).* Суфікс -і- часто ускладнюється, трансформуючись в суфікси: *-ді-*, *-лі-*, *-ні-*, *-ті-*, *-чі-*, *-оні-*, *-ості-*.

Дієслівні конструкції доповнюють постфіксом *-си (-ся)*; префіксами *в-(у-), ви- (ві-, вы-), від- (від-), з-, за-, на-, по-, при-, про-, роз-,* одночасно двома префіксами *по-* і *за-*, *по-* і *на-*, *по-* і *роз-*; префіксом та постфіксом: *в- (у-)* і *-ся*, *ви-* і *-ся*, *до-* і *-ся*, *з-* і *-ся*, *за-* і *-ся (-са,-си)*, *по-* і *-ся*, *роз-* і *-ся (-си)*; двома префіксами і постфіксом: *по-*, *за-* і *-ся*, *по-*, *роз-* і *-ся*.

Нечисленні дієприкметники в діалектах утворюють за 10 моделями: *в-+З+-а-н-ий*, *ви-+З+-н-ий*, *за-+З+-а-н-ий*, *за-+З+-ка-н-ий*, *на-+З+-ан-ий*, *об-+З+-а-н-ий*, *по-за-+З+-ува-н-ий*, *по-роз-+З+-к-ува-н-ий*, *по-роз-+З+-ува-н-ий*, *у-+З+-а-н-ий*.

Іменники відповідають 148 моделям, 13 з яких уже описала в монографії Юсип-Якимович Ю., решту уклали ми безпосередньо на своєму матеріалі.

Моделі прикметників (10): *З+-ав-ий, З+-д-ос-ий, З+-к-ат-ий, З+-к-ий, З+-к-ов-ий, З+-к-от-лив-ий, З+-лив-ий, З+-н-ав-ий, З+-ч-ач-ий, за+З+-ват-ий.*

Моделі прислівників (2): *З+-н-ав-о, З+-к-ом.*

13. Виведені словотвірні моделі демонструють застосування в діалектах переважно суфіксального, префіксально-суфіксального способів деривації — найпоширеніших в українській мові загалом, — а також флексійного та морфолого-синтаксичного способів.

Отже, у говорах трьох наріч української мови широко побутують лексеми із звуконаслідувальною семантикою, що відображають умови життя й господарювання мешканців регіону, акумулюють їхній досвід та враження від навколишньої живої й неживої природи. Значна семантична розгалуженість свідчить про багатий виражальний потенціал мовних засобів у діалектах. Інколи цей пласт слів може маркувати навіть залученість носіїв діалекту до певного роду занять. Яскравість усіх цих аспектів звуконаслідувальних слів у говорах доводить, що звукозображення в сучасному мовознавстві ще потребує вузькоспеціальних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

а) наукова література:

1. Аркушин Г. Л. Західнополіські ономатопи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2014. С. 56–60. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/5990/1/13.pdf (дата звернення: 09.01.2023).
2. Асаула М. М. Особливості словотворення в дитячому мовленні (на матеріалі мовлення дітей центральної Слобожанщини (Харківщини)) *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2008. Вип. 12. с. 61–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2008_12_10 (дата звернення: 03.02.2024).
3. Бабакова О. В. Семантична структура та функціонування дієслів звучання : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». Запоріжжя, 2007. 20 с.
4. Бабенко О. В., Іванова О. В. Семантичні й структурні особливості звуконаслідувальної лексики (на матеріалі української й англійської мов). *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Київ, 2015. Вип. 215 (1). С. 39–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_fil.n_2015_215%281%29__7 (дата звернення: 16.09.2022).
5. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія: підруч. для студ. філол. ф-тів вузів. Київ: Либідь, 1993. 334 с.
6. Валігура О. Р. Сучасні підходи до фоносемантичних досліджень. *Наративи сучасної України у світовій геополітиці.* КНЛУ, 2023. № 41. С. 41–43.
7. Валігура О. Р., Охріменко В. О. Специфіка сучасних досліджень ономатопеїчної лексики. *Записки з ономастики*. Одеса, 2019. Вип. 22.

С. 31–43. URL: http://zzo.onu.edu.ua/article/view/198095 (дата звернення: 16.09.2022).

8. Великорода В. Б. Механізми поповнення евфемістичної лексики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2009. Вип. 4. С. 212–217.
9. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: академічна граматика української мови. Київ: Пульсари, 2004. 398 с.
10. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова с. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. С. 741–745.
11. Возний Т. М. Взаємодія української літературної мови і територіальних діалектів у галузі словотвору дієслів. *Питання взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів: (Тези доп. та повідомл.).* К., 1972. С. 73–75.
12. Возний Т. М. Відвигукові й звуконаслідувальні форми дієслів на а-ти, -ка-ти; (-а-ть, -ка-ть; -а-ць, -ка-ць) у східнослов'янських мовах. *Славістичний зб.* К., 1983. С. 112–133.
13. Возний Т. М. Процес формування граматичних категорій і засобів їх вираження у дитячому мовленні. *Методичні читання, присв. 80- їй річниці від дня народження М. М. Шкільника: Тези доп. та повідомл., 17–18 трав.* Львів, 1990. С. 72–74.
14. Возний Т. М. Процес формування системи фонем у дитячій мові. *Збірник наукових праць на пошану професора Теодозія Михайловича Возного.* Львів: Растр-7. С. 137–146. URL: https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/Zbirnyk-na-poshanu-Voznoho-_-2022_3.pdf (дата звернення: 16.11.2024).
15. Возний Т. М. Процес формування сполучень у дитячому мовленні. *Міжвуз. наук. конф. з проблем синтаксису укр. мови: (Тези доп.).* Чернівці, 1965. С. 84–86.

16. Возний Т. М. Розвиток лексико-семантичної структури прикметників у дитячій мові. *Збірник наукових праць на пошану професора Теодозія Михайловича Возного.* Львів: Растр-7. С. 147–157. URL: https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/Zbirnyk-na-poshanu-Voznoho-_-2022_3.pdf (дата звернення: 16.11.2024).
17. Возний Т. М. Розвиток системи відмінкових форм іменників у дитячому розмовно-побутовому мовленні. Респ. наук. конф., присв. вивченню укр. усного літературного побутового мовлення: Тези доп. К., 1968. С. 121–124.
18. Возний Т. М. Семантико-словотвірна структура дієслів у бойківському говорі. *XII Респ. діалектологічна нарада: Тези доп., квіт. 1965 р.* К., 1965. . 87–88.
19. Возний Т. М. Семантико-словотворча структура дієслів у бойківському говорі. *XIV Республіканська діалектологічна нарада. Тези доп.* К., 1977. С. 243–251.
20. Возний Т. М. Словотвірна структура відвигукових дієслів у бойківській говірці. *XIV Респ. діалектологічна нарада: Тези доп.* К., 1977. С. 76–78.
21. Возний Т. М. Словотвірна структура відвигукових дієслів у бойківській говірці. *XIV Республіканська діалектологічна нарада. Тези доп.* К., 1977. С. 76–78.
22. Гаценко І. О. Класифікація звуконаслідувальних слів української мови за їх семантичними ознаками. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика 2003. Вип. 7. С. 122–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2003_7_18 (дата звернення: 10.10.2024).
23. Гаценко І. О. Ономатопея як репрезентація звукосфери в мові. *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського].* Серія : Філологія (мовознавство). 2013. Вип. 17. С. 256–261. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2013_17_56 (дата звернення: 10.10.2024).

24. Гаценко І. О. Особливості структури звуконаслідувальних слів української мови. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика.* 2003. Вип. 8. С. 50–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2003_8_10 (дата звернення: 10.10.2024).
25. Гаценко І. О. Функціональний аналіз семантичної структури звукозображальної лексики. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Серія : Філологічна. 2013. Вип. 39. С. 13–16.
26. Гаценко І. О. Звукозображальні слова в сучасному мовознавстві. *Проблеми семантики слова, речення та тексту.* 2009. Вип. 23. С. 20–27.
27. Гаценко І. О. Фоносемантична характеристика основних лексичних категорій. *Волинь філологічна: текст і контекст.* 2013. Вип. 15. С. 59–66. URL: https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/450/429 (дата звернення: 13.09.2022).
28. Глібчук Н. М. Вербалізація вигуків та звуконаслідувальних слів у площині функціональної омонімії. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2020. Вип. 72. С. 63–75.
29. Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
30. Драгіна О. В. До проблеми звукосимволізму в поезії. *Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка.* Серія : Філологія. 2000. Вип. 29. С. 56–58.
31. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 1: А–Г / Ред. кол.: О. с. Мельничук, І. К. Білодід, В. Т. Коломієць та ін. К.: Наукова думка, 1982. 632 с.
32. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 4: Н–П / Ред. кол.: О. с. Мельничук, В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова та ін. К.: Наукова думка, 2003. 657 с.
33. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 5: Р–Т / Ред. кол.: О. с. Мельничук, В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова та ін. К.: Наукова

думка, 2006. 705 с.

34. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 6: У–Я / Ред. кол.: О. с. Мельничук, В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова та ін. К.: Наукова думка, 2012. 568 с.
35. Жагаляк І. Семантичні особливості. *Studia Methodologica* : науковий збірник. Тернопіль : ТДПУ, 2003. Вип.13. С. 26–33.
36. Занько Г. П. Основні елементи картини світу українськомовної дитини. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство, 2014. № 2. С. 19–23. URL: http://nbuv. gov. ua/UJRN/Nvvnuflm_2014_2_6 (дата звернення: 27.02.2024).

1. Занько Г. П. Феномен дитячої лексики та її характерні особливості. *Мова і культура.* Київ, 2012. Вип. 15, Т. 1. С. 33–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2012_15_1_8 (дата звернення: 03.02.2024).
2. Зоз О. А. Звуковий символізм поетичного твору. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2018. Вип. 6. С. 192–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppsf_2018_6_31
3. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлення : монографія. К. : Вид. центр КДЛУ, 2001. 351 с.
4. Карпіловська Є. Конструювання складних словотворчих одиниць (на матеріалі української мови). К.: Наук. думка, 1990. 156 с.
5. Карпіловська Є. Кореневий гніздовий словник української мови : гнізда слів з вершинами – омографічними коренями. К.: «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2002. 908, [3] с.
6. Кисілевський К. Лінгвістичні праці Романа Смаль-Стоцького. *Збірник на пошану сімдесятиріччя народин Романа Смаль-Стоцького: Записки НТШ*. Нью-Йорк, 1963. Том 177. С. 21–22.
7. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 Київ : ВЦ «Академія», 2007. с. 390. URL: https://archive.org/details/literaturoznavchat1/page/n390/mode/1up (дата

звернення: 11.09.2022).

8. Кузьменко А. О. Лінгвостилістична специфіка англомовних інфантичних текстів. *Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство)*. Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 117. С. 311–315.
9. Кушлик О. П. Вербальна зона словотвірної парадигми гомональних дієслів-ономатопів. *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]*. Серія : Філологія (мовознавство). 2011. Вип. 14–15. С. 71–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2011_14-15_16 (дата звернення: 10.10.2024).
10. Кушлик О. П. Деривaційне наповнення вербальної зони словотвірної парадигми предметних дієслів-ономатопів в українській мові. *Мовознавчий вісник.* 2012. Вип. 14–15. С. 159–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mv_2012_14-15_26 (дата звернення: 10.10.2024).
11. Кушлик О. П. Реалізація деривaційного потенціалу вербальної зони словотвірних парадигм бестіальних дієслів-ономатопів. *Молодь і ринок*. 2012. Вип. 8. С. 41–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_8_10 (дата звернення: 10.10.2024).
12. Кушнерик В., Савчук Т. Фоносемантичні явища як мовні реалії. *Науковий вісник Чернігівського національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. 2021. № 831–832, С. 166–174.
13. Левицький А. Е., Сингаївська А. В., Славова Л. Л. Вступ до мовознавства : Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. С. 26. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Levytskyi_AE/Vstup_do_movoznavstva.pdf? (дата звернення: 12.01.2023).
14. Львова Н. Л. Звукова символіка початкових сполучень фонем у лексичному складі сучасної англійської мови. *Науковий вісник*

Чернівецького ун-ту: Зб. наук. пр. Вип. 213. Германська філологія. Чернівці: Рута, 2004. С. 3–14.

15. Марєєв Д. Зі спостережень за вигуками для підкликання та відгону птахів у східнополіських говірках. *Лінгвістика*. № 2 (41), 2019. С. 31–42.
16. Маркова Т. О., Домрачева І. Р. Лексико-семантична і тематична групи: принципи розмежування. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса.* 2018. Том 2 (№ 10). С. 75–78. URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/6164 (дата звернення: 02.08.2024).
17. Мацько Л. І. Стилістичні функції звуконаслідувальних слів. *Культура слова: зб. статей.* К.: Наукова думка, 1982. Вип. 22. С.35–39.
18. Мосенкіс Ю., Мельник І. Живомовні джерела української мови (питання наукового забезпечення спецкурсу). *Українське мовознавство.* 2003. Вип. 25. С. 78–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Um_2003_25_15 (дата звернення: 25.02.24).
19. Найдеш О. В. Звукозображальність мови: звуконаслідування, звукосимволізм, синестезія. Філологічні науки. Дніпро : Наука і освіта, 2006. Т. 18. С. 30–32.
20. Новосьолова В. Особливості навчання розділу «Вигук» у 7 класі за новим підручником української мови. Українська мова і література в школі. 2015. № 5/6. С. 11–16.
21. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Підручник. 2-е видання, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 328 с.
22. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Львів: Світ, 2001. 448 с.
23. Русанівський В. М. Структура українського дієслова / В. М. Русанівський; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1971. 313 с.
24. Сердега Р. Л., Сагаровський А. А. Українська діалектологія : навЧ. посіб. Харків: [ХНУ імені В. Н. Каразіна], 2011. 156 с.

25. Словник афіксальних морфем української мови / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, В. с. Карпіловський, Т. І. Недозим. К., 1998. 434 с. URL: https://www.inmo.org.ua/assets/files/lib/Slovyk%20afiksal'nykh%20motfem%20ukr.%20movy%20(1998).pdf (дата звернення: 26.06.2024).
26. Словотвір сучасної української літературної мови : [монографія] / Г. М. Гнатюк, К. Г. Городенська, А. П. Грищенко та ін. Київ: Наук. думка, 1979. 405, [1] с
27. Смаль-Стоцький Р. с. Примітивний словотвір. *Студії до української граматики.* Варшава, 1929. С. 200.
28. Стрілець Ю. Словотворчі засоби в соціолекті молоді. *Вісник студентського наукового товариства.* Ніжин, 2010. С. 43–46. URL: http://lib.ndu.edu.ua:8080/dspace/bitstream/123456789/139/1/264_Visnik_naykovogo_tovaristva.pdf#page=43 (дата звернення: 05.03.2024).
29. Сучасна українська літературна мова: морфологія / за заг. ред. акад. І. К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1969. 583 с.
30. Тищенко Т. М. Вокативні інтер'єктиви у східноподільських говірках. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* Філологічні науки. 2012. Вип. 31. С. 151–154.
31. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. Єрмоленко с. Я. К.: Либідь, 2001. С. 115. URL: https://archive.org/details/terminy2001/page/114/mode/2up (дата звернення: 12.01.2023).
32. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 202. URL: https://archive.org/details/UkrMovEnts/page/201/mode/2up (дата звернення: 12.01.2023).
33. Усок О. В., Корзюкова Л. П. Генезис мови у гіпотезах та концепціях лінгвістів. *Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд»*. № 1(44). 2018. с. 123–134. URL:

https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/issue/view/106 (дата звернення: 10.10.2024).

34. Франко І. Я. Дітські слова в українській мові. *Зібрання творів у 50-и томах.* К.: Наукова думка, 1980. Т. 2. С. 123–126. URL: https://www.i-franko.name/uk/Folklore/1881/DitskiSlovaVUkrajinskijMovi.html (дата звернення: 03.02.2024).
35. Юсип Ю. В. Регіональне й національне в ономатопоетичній лексиці Українських Карпат. *Українські Карпати. Матеріали міжнародної наукової конференції "Українські Карпати: етнос, історія, культура"*. Ужгород, 1993. С. 589–598.
36. Юсип-Якимович Ю. В. Моделювання системи звуконаслідувальної лексики. Семантика. Фонетика. Словотвір : монографія. Ужгород: Ґражда. 2006. 214 с.
37. Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоетика українських говорів Карпат: семантична, фонетична, словотвірна структура та похідність ономатопів : монографія. Ужгород : Ґражда. 2007. С. 268. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34005/2/%D0%9E%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20PDF.pdf (дата звернення: 06.09.2022).
38. Якимович Ю. В. Ономатопея як абсолютна та семантична мовна універсалія. *Науковий вісник Ужгородського університету: Філологія.* № 3. Ужгород, 1998. С. 40–46.
39. Яценко І. Т. Морфемний аналіз: словник-довідник / І. Т. Яценко – К. 1980. Т. 2. 352 с. URL: https://www.inmo.org.ua/library.html (дата звернення: 26.06.2024).
40. Яценко І. Т. Морфемний аналіз: словник-довідник. К.: Вища школа, 1980. Т. 1. 356 с. URL: https://www.inmo.org.ua/library.html (дата звернення: 26.06.2024).

б) джерела:

41. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: у 2-х Т. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. Т. 1. А–Н. 354 с. Т. 2. О–Я. 458 с. URL: https://archive.org/details/slzhdplhv/a-n/page/n3/mode/2up (дата звернення: 18.01.2024).
42. Гуйванюк Н. В. Словник буковинських говірок. Чернівці : Рута, 2005. 688 с. URL: https://uk.b-ok.global/book/1143933/3ff3ea (дата звернення: 04.09.2022).
43. Гуцульські говірки : короткий словник / Закревська Я. Г. та ін. Львів, 1997. 230 с. URL: https://www.yrok.net/library/books/slovnyky/inshe/0/guculski-govirky-korotkyj-slovnyk-zakrevska-ja.html (дата звернення: 04.09.2022).
44. Лисенко П. С. Словник поліських говорів. Київ: Наукова думка, 1974. 260 с. URL: https://archive.org/details/p0lissia/page/27/mode/2up (дата звернення: 03.10.2023).
45. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок: [у 2 ч.]. Київ : Наук. думка, 1984. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Onyshkevych_Mykhailo/ (дата звернення: 04.09.2022).
46. Пиртей П. С. Короткий словник лемківських говірок. / упоряд. Турчин Є. Д. Івано-Франківськ : Сіверсія МВ, 2004. 364 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pyrtei_Petro/Slovnyk_lemkivskykh_hovirok.pdf?PHPSESSID=h3k353vg9u8v6aapbe08afakg7 (дата звернення: 04.09.2022).
47. Словник українських східнослобожанських говірок / М. О. Волошинова, К. Д. Глуховцева, В. В. Лєснова та ін. Вид. друге, зі змін. й допов. Київ: Талком, 2021. 407 с. URL: http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8840/2021%20slovnik.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 15.11.2023).
48. Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: В 4-х томах. Запоріжжя, 1992. Т. 1. А–Ж. 324 с.; Т. 2. З–Н. 372 с.; Т. 3. О–П.

304 с.; Т.4. Р–Я 264 с.

49. Шило Г. Ф. Наддністрянський регіональний словник. Львів; Нью-Йорк : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2008. 287 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shylo_Havrylo/Naddnistrianskyi_rehionalnyi_slovnyk/ (дата звернення: 04.09.2022).

Додаток І

Індекс лексем

А́ГАТИ Подавати голос (про зайця) [СЗГ Т. 1, 1].

АГІ́КАТИ Вигукувати «агі́» [СБукГ, 17].

АГУ́ЛЯТИ Відганяти гусей за допомогою вигука «а-гуля» [СЗГ Т. 1, 1].

А́ЙКАТИ 1. Часто повторювати «ай». 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 2].

АКИ́ШКАТИ Проганяти курей [СЗГ Т. 1, 2].

АПЧИ́ХАТИ Чхати [СЗГ Т. 1, 3].

А́ХКАТИ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 4].

АХТІ́ТІ Подавати голос, переслідуючи звіра (про собаку) [СЗГ Т. 1, 4].

БАВТУ́ХА *риб.* Верша [СПГ, 28].

БА́ВХНУТИ Сильно вдарити; ударити з лускотом [СБГ Ч. 1, 38].

БАЛАБЕ́НИТЬ *ірон.* Невиразно, тихо говорити [СПГ, 28].

БАЛБАТА́ТЬ, БОЛБОТА́ТЬ, БРУМКОТА́ТЬ, БУЛЬБОТІ́ТЬ, БАЛДІ́КАТЬ Говорити багато, беззмістовно, неістотно [СПГ, 28].

БАМБА́ЛКА Дерев’яний пристрій, яким ударяють у бубон [СЗГ Т. 1, 9].

БАМ-БИ́ЛЮ *ономат.* Бім-бам (про дзвін) [СБГ Ч. 1, 42].

БА́МБОРИТИ 1. Дзвонити в дзвони. 2. Вдаряти, щоб викликати звук [СБГ Ч. 1, 42].

БАМБУ́ЛА Ґуля [СЗГ Т. 1, 10].

БАМБУ́РИТИ 1. Сильно стукати; тривожити без потреби. 2. Руйнувати [ГГКС, 20].

БАХКА́НЯ Дія за значенням **БАХКА́ТИ** [КСЛГ, 25].

БАХКА́ТИ Гупати, завдавати сильних ударів [КСЛГ, 25].

БА́ХНУТИ 1. Вистрілити з мисливської рушниці; 2. Раптово загорітися [СЗГ Т. 1, 12].

БЕ́БАТИ *знев.* Настійно повторювати те саме; бубовіти, торохтіти [СПГ, 30].

БЕБЕ́ХНУТИ Сильно вдарити [СБукГ, 27].

БЕБЕ́ХНУТИСИ (-СА) *згруб.* Несподівано впасти [СБукГ, 27].

БЕБЕ́ХНУТЬ Стрельнути, випалити [СГНН Т. 1, 70].

БЕ́ВКАТИ Видавати звуки (про лося) [СЗГ Т. 1, 13].

БЕ́ВКАТИ, БЕ́ВКНУТИ *знев.* Недоречно говорити, ляпати [СБукГ, 27].

БЕВХНУ́ТИ 1. Сильно вдарити, бухнути, вгатити. 2. Гепнути, впасти [КСЛГ, 25].

БЕГЕ́КАТИ Тихо, хрипко співати [СБГ Ч. 1, 47].

БЕЗЬ-БЕЗЬ *виг.* Уживають для відганяння ягнят [СУСХ, 28].

БЕ́ЙКАТИ Кричати на ведмедя [СБГ Ч. 1, 48].

БЕ́КАТИ 1. Подавати голос (про лося). 2. Подавати голос (про лісову козулю). 3. *перен.* Невміло читати [СЗГ Т. 1, 13].

БЕКОТА́ТЬ Бекати (про вівцю) [СПГ, 31].

БЕКОТІ́ТИ Подавати голос (про лося) [СЗГ Т. 1, 14].

БЕ́КСАТИ *знев.* Плакати, рюмсати [СЗГ Т. 1, 14].

БЕЛЕНДІ́ТИ Плести небилиці [ГГКС, 23].

БЕЛЕЧА́ТИ Подавати голос (про маля лісової козулі) [СЗГ Т. 1, 14].

БЕЛЬГОТА́ТЬ Видавати характерні звуки, кричати (про індиків) [СГНН Т. 1, 76].

БЕЛЬКНУ́ТИ Бовкнути, крикнути щось незрозуміле [КСЛГ, 26].

БЕНЦНУ́ТИ Бебехнути, гепнути, несподівано впасти [КСЛГ, 27].

БЕНЧА́ТИ (БИНЬЧЄ́ТИ) Ревіти (про корів, волів) [ГГКС, 23].

БЕ́НЯ-БЕ́НЯ *виг.* Уживають для кликання ягнят [СУСХ, 29].

БЕРИЩА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 14].

БЕ́РКА *знев.* Вівця [СБукГ, 29].

БЕ́РКАТИ *знев.* Блеяти [СБукГ, 29].

БЕ́ХКАТИ Сильно бити, стукати [СУСХ, 30].

БЕ́ХНУТИ *згруб.* Ударити [СБукГ, 29].

БЕЦЬ-БЕЦЬ *виг.* Уживають для кликання ягнят [СУСХ, 30].

БЕ́ЦЯ *дит.* Вівця [СБукГ, 29].

БЕЧА́НЯ 1. Бекання (про овець). 2. *перен.* Голосний плач, рев [КСЛГ, 27].

БЕЧА́ТИ 1. Бекати (про овець). 2. *перен.* Ревти, голосно плакати (про дитину) [КСЛГ, 27].

БЖИНЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЖИЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЖУНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЗЕНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЗИМЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЗИНІ́ТИ Дзижчати (про мух, комарів) [СБукГ, 30].

БЗИНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЗІК 1. Неврівноважена, нервова людина. 2. Нерозумна думка [ГГКС, 24].

БЗОМ-БЗОМ *виг.* Наслідування пастушками звуків ґедзів, щоб корови поґедзалися й втекли з пасовиська додому [СЗГ Т. 1, 17].

БЗОМКОТІ́ТИ Дзижчати [НРС, 51].

БЗУМКОТІ́ТИ Дзижчати [НРС, 51].

БЗУМЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 51].

БЗЫКА́ТИ Бриніти [КСЛГ, 27].

БЗЫНЧА́НЯ Дія за значенням **БЗЫНЧА́ТИ**. Дзижчання, гудіння [КСЛГ, 27].

БЗЫНЧА́ТИ Дзижчати, гудіти [КСЛГ, 27].

БИ́ЙКАТИ 1. Гукати. 2. Голосно лаяти [СБГ Ч. 1, 51].

БИКОТА́ТИ Подавати голос (про лося) [СЗГ Т. 1, 18].

БИЛИЧА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 18].

БИЛЬ-БИЛЬ-БИЛЬ Вигук для підкликання телят [СЗГ Т. 1, 18].

БИ́НЬО *дит.* Бик [СЗГ Т. 1, 18].

БИРЬ-БИРЬ *виг.* Уживають для кликання ягнят [СУСХ, 31].

БИ́РЬКА, БИ́РКА *зоол.* Вівця домашня (Ovis aries) [СУСХ, 32].

БИРЬКИ́ Бібки, овечий послід [СУСХ, 32].

БИСКОТІ́ТИ Дзижчати [НРС, 51].

БИ́ЦЮ-БИ́ЦЮ Вигук для підкликання телят [СЗГ Т. 1, 19].

БИ́ЦЯ *дит.* Корова; телятко [СЗГ Т. 1, 19].

БИЧА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 19].

БИЧЄ́ТИ Подавати голос (про козу і вівцю) [СЗГ Т. 1, 20].

БИЧО́К Самець корови [СЗГ Т. 1, 20].

БІ́КАТИ Гойкати на звірів; викликати звірів [СБГ Ч. 1, 55].

БЛЕ́ЇТИ (БЛІ́ЯТИ, БЛЯ́ЯТИ) Бекати (про овець) [ГГКС, 26].

БЛЕ́ЇТЬ, БЛЕ́ЯТЬ Бекати (про вівцю) [СПГ, 33, 33].

БЛЕ́КАТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 22].

БЛЕКОТА́ТИ Белькотіти, невиразно говорити, заїкатися [КСЛГ, 29].

БЛЕ́ЯНЯ, БЛЕ́ЯНЄ, БЛЕ́ЯНІ Мекання (про овець, ягнят) [СБукГ, 33].

БЛЕ́ЯТИ Бекати, кричати (про вівцю, козу) [СУСХ, 30].

БЛЕ́ЯТИ Мекати [СБукГ, 33].

БЛЮ́МКАТИ Подавати голос (про індиків) [СЗГ Т. 1, 23].

БОБЛОЧЄ́ТИ Токувати (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 24].

БО́ВКАЛО *знев.* Той, хто невиразно говорить [СБукГ, 34].

БО́ВКАТИ *знев.* Невиразно говорити [СБукГ, 34].

БО́ВКАТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 25].

БОВКУ́Н[1] Віл, запряжений у ярмо без пари [СПГ, 34].

БОВКУ́Н[2] Коромисло, яким носять наповнені відра на двох плечах [СПГ, 34].

БОВКУНЯ́РА *зневажл.* Збільш.-згруб. до говорону, базіки [СГНН Т. 1, 92].

БО́ВТАНКА *кулін.* Яєчня з розлитим жовтком [СУСХ, 35].

БО́ВТАТИСЯ Тинятися без діла, ніде не працювати [СУСХ, 35].

БО́ВТЕНЬ Бовтун, зіпсоване яйце [СУСХ, 35].

БОВТО́К Бовтун, зіпсоване яйце [СУСХ, 35].

БОВТУ́Н *зневажл.* Говорун, базіка [СГНН Т. 1, 92].

БОВТУНО́К Бовтун, зіпсоване яйце [СУСХ, 35].

БОВТУ́ХА *риб.* Рибальська снасть [СПГ, 34].

БОВТУ́ШКА, БОЛТУ́ШКА 1. *кулін.* Яєчня з розлитим жовтком; 2. Паличка, якою збивають масло [СУСХ, 35].

БОВТЯ́К 1. Бовтун, зіпсоване яйце. 2. Насінник, переспілий огірок, залишений на насіння [СУСХ, 35].

БОВЧ *риб.* Жердина, якою заганяють рибу в сітку; бовт [СПГ, 34].

БОЛТ *риб.* Жердина, якою заганяють рибу в сітку; бовт [СПГ, 34].

БОМБОРОСИ́ТИ, БОМБОРОСІ́ТИ Бурмотати [СБукГ, 36].

БОМКА́НЯ Буркотіння, мимрення, невиразне мовлення [КСЛГ, 32].

БО́МКАТИ 1. Говорити нісенітниці. 2. Стукати, гримати. 3. Дзвонити [СБукГ, 36].

БОМКА́ТИ Мимрити, невиразно говорити [КСЛГ, 32].

БРЕ́МКАТЬ Неголосно ревти, мукати (про бугая, зрідка про вола) [СПГ, 35].

БРЕНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 58].

БРЕНЬКА́ТИ 1. Бренькати, грати на щипковому музичному інструменті. 2. Бряжчати [КСЛГ, 33].

БРЕ́НЬКАТИ, БРЕ́НЬКНУТИ 1. *знев.* Базікати. 2. Ударяти. 3. Обірватися, тріснути. 4. Різко прозвучати [СБукГ, 39].

БРЕНЬЧА́ДЛО Брязкало, брязкальце [КСЛГ, 33].

БРЕНЬЧА́ТИ Дзенькати, бряжчати [КСЛГ, 33].

БРИНІ́ТИ 1. *перен.* Бути, проявлятися в незначній мірі; жевріти (про думку). 2. Тихо ричати (про худобу) [ГГКС, 29].

БРИНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 59].

БРИНІ́ТИ Тихо мукати (про корів) [СБГ Ч. 1, 72].

БРИНЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 59].

БРУНЧА́НЯ Дія за знач. **БРУНЧА́ТИ**. Дзижчання, гудіння [КСЛГ, 34].

БРУНЧА́ТИ Дзижчати, гудіти [КСЛГ, 34].

БРУ́НЬКАТИ Дзижчати [НРС, 59].

БРЯЗНУТИ Вдарити [СБГ Ч. 1, 73].

БУ *дит.* Корова [СПГ, 36].

БУ́БІН Бубон [СУСХ, 42].

БУБНА́Р, БУБНА́РЬ Той, хто грає на бубні [СУСХ, 42].

БУ́БНИТИ 1. *заст.* Бити в бубон, повідомляти про щось під барабанний бій. 2. Грати, вибивати мелодію на бубні. 3. *перен.* Розповсюджувати чутки [СБукГ, 40].

БУБОНИ́ХА *ірон.* Жінка, дівчина, яка говорить тихо й невиразно [СУСХ, 42].

БУБОТАТИ Рикати (про ведмедя) [СБГ Ч. 1, 73].

БУБУ́Н *жарт.* Той, хто постійно бубонить, щось бурмотить про себе [СУСХ, 42].

БУБУ́СЬ *дит.* Впасти [СУСХ, 42].

БУБУ́Х *дит.* Впасти [СУСХ, 42].

БУГУ́КАТИ Кашляти [СБукГ, 40].

БУ́ЛБОТЕНЬ Говірка, балакуча людина [СПГ, 36].

БУЛЬБО́НА Вир у річці [ГГКС, 31].

БУЛЬБОТА́ТИ Токувати (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 37].

БУЛЬБОТІ́ТЬ Видавати характерні звуки (про індиків) [СГНН Т. 1, 113].

БУЛЬГОНІ́ТИ Булькати; белькотіти (про індиків) [СБГ Ч. 1, 76].

БУЛЬҐОТІ́ТИ Белькотіти, невиразно говорити [КСЛГ, 35].

БУЛЬКОТА́ТИ Токувати (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 37].

БУ́МКАТ Ревти, мукати (про бугая, зрідка про вола) [СПГ, 37].

БУ́МКАТИ Говорити невиразно [НРС, 62].

БУ́РКАВКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 1, 38].

БУ́РКАЛО 1. Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва. 2. Той, хто сварливо говорить [СЗГ Т. 1, 38].

БУРКА́НИТИ Багато лити [СБукГ, 43].

БУ́РКАТИ 1. Видавати характерні звуки за допомогою буркавки (пристрій нагонича для підняття звіра з лігва). 2. Сердито і нерозбірливо говорити або відповідати на запитання. 3. Муркотати (про кота) [СЗГ Т. 1, 38].

БУ́РКАТИ 1. Штовхати. Також **БУРЛЯ́ТИ**. 2. Бити ключем. 3. *знев.* Перебирати їжею. 4. Невиразно говорити, бурчати [СБукГ, 43].

БУРКА́Ч Водопад [СБукГ, 43].

БУРКО́ Буркотун [СГНН Т. 1, 115].

БУ́РКОТ Голуб, що буркоче [СГНН Т. 1, 113].

БУРМОТА́Т Кричати (про індика) [СПГ, 28, 34, 36, 37, 37].

БУРМОТІ́Й Буркотун [СГНН Т. 1, 116].

БУРМОТІ́ЙКА Жін. до бурмотія, буркотуна [СГНН Т. 1, 116].

БУРХ *виг.* Уживається як присудок за знач. «різко виливати або вливати якусь рідину» [СГНН Т. 1, 117].

БУРХА́ЙЛО Сильний, рвучкий вітер [СГНН Т. 1, 117].

БУРХАЙЛЮ́ГА Збільш.-згруб. до сильного, рвучкого вітру [СГНН Т. 1, 117].

БУ́РХАТЬ Різко виливати або вливати якусь рідину [СГНН Т. 1, 117].

БУРХИ́ *виг.* Уживається як присудок за знач. «різко виливати або вливати якусь рідину» [СГНН Т. 1, 117].

БУРХИ́К *виг.* Уживається як присудок за знач. «різко виливати або вливати якусь рідину» [СГНН Т. 1, 117].

БУРХИ́КАТЬ Різко виливати або вливати якусь рідину [СГНН Т. 1, 117].

БУРХИ́КНУТЬ Різко вилити або вливати якусь рідину [СГНН Т. 1, 117].

БУРХНУ́ТЬ Різко вилити або вливати якусь рідину [СГНН Т. 1, 118].

БУРХОНУ́ТЬ Підсил. до «різко вилити або вливати якусь рідину» [СГНН Т. 1, 118].

БУРЧА́ТИ 1. Ревти (про волів). 2. Тихо мукати. 3. Задаватися; бундючитися; удавати сильного. 4. Бурчати [СБГ Ч. 1, 77].

БУРЧА́ТЬ Мурчати, муркотати (про кота) [СПГ, 38].

БУРЧИ́ХА Жін. до бурчуна, буркотуна [СГНН Т. 1, 118].

БУРЧИ́ХА *ірон.* Жінка, дівчина, яка говорить тихо й невиразно [СУСХ, 44].

БУРЧІ́ТИ 1. Ревти; ричати (про вола, ведмедя). 2. Цюркати (про рідину) [СБГ Ч. 1, 78].

БУРЧУ́Н Буркотун [СГНН Т. 1, 118].

БУРЧУ́Н *ірон.* Чоловік, хлопець, який говорить тихо й невиразно [СУСХ, 45].

БУРЧУ́ХА Жін. до бурчуна, буркотуна [СГНН Т. 1, 118].

БУСЬ, БУЦЬ *дит.* Бух, впадеш [СБукГ, 44].

БУ́СЬНУТИ *дит.* Впасти [СБукГ, 44].

БУ́ТАТИ Часто повторювати бу (бо) [СЗГ Т. 1, 40].

БУТІ́ТИ // РУСТИ́ // РУ́ТИ 1. Ревіти (про худобу). 2. *перен.* Довго плакати (перев. про дитину) [ГГКС, 31].

БУТІ́ТИ 1. Ревти. 2. *знев.* Плакати [СБукГ, 44].

БУТІ́ТИ Ревіти (про велику рогату худобу) [СУСХ, 46].

БУТІ́ТИ Тривалий час мукати, ревти [СГНН Т. 1, 120].

БУХИ́КАЛО Той, хто бухикає [СГНН Т. 1, 121].

БУХІКАТИ *знев.* Сильно кашляти [СЗГ Т. 1, 41].

БУ́ХКАТИ Дуже кашляти [СБукГ, 44].

БУХТІ́ЛКА *ірон.* Людина, яка швидко і нерозбірливо говорить [СГНН Т. 1, 121].

БУЦ Удар зігнутим пальцем; щиголь [СЗГ Т. 1, 41].

БУ́ЦАТИСЯ Битися рогами (про велику рогату худобу) [СЗГ Т. 1, 41].

БУ́ЦКАТИ Вдаряти, бити лобом, рогами [СБГ Ч. 1, 79].

БУЧА́НЯ Дія за знач. **БУЧА́ТИ** [КСЛГ, 36].

БУЧА́ТИ Гудіти, ревти, видавати довгий глухий звук [КСЛГ, 36].

БУЧА́ТИ Ревти (про волів) [СБГ Ч. 1, 79].

БЯ́ША *виг.* Уживають для кликання овець [СУСХ, 30].

БЯ́ША Вівця [СГНН Т. 1, 123].

БЯ́ША-БЯ́ША *виг.* Уживається для кликання овець [СГНН Т. 1, 123].

БЯ́ШІ-БЯ́ШІ *виг.* Уживається для кликання овець [СГНН Т. 1, 123].

В'Я́КНУТИ Писнути [СБГ Ч. 1, 153].

В'ЯНЧА́ТИ Подавати звуки (про вовка) [СЗГ Т. 1, 82].

ВА́ВКАТИ 1. М'явкати (про котів). 2. Невиразно говорити, бурмотіти (про людей). 3. Стогнати [ГГКС, 32].

ВА́ВКАТИ 1. Нявчати. 2. *знев.* Плакати [СБукГ, 45].

ВА́ВКАТИ Нявкати [СБГ Ч. 1, 80].

ВАВКОТНЯ́ 1. Нявчання. 2. *перен.* Крик, сварка [СБукГ, 45].

ВА́ЙКАТИ Кричати «вай!» [НРС, 65].

ВА́ЙКАТИ Стогнати, ойкати, плакати [СБукГ, 46].

ВАЙКІТ Гомін; галас [СБГ Ч. 1, 81].

ВАЙТЯ́ТЬ Висловити незадоволення з приводу чого-небудь, обуритися [СПГ, 39].

ВАЙЧА́ТИ Плакати, голосити [КСЛГ, 37].

ВАРК Бурчання, гиркання [КСЛГ, 38].

ВА́РКАТИ 1. Нявчати. 2. Канючити [СБГ Ч. 1, 84].

ВА́РКАТИ Нявчати, гризтися (про котів) [СБукГ, 47].

ВА́РКАТИСИ (-СА) *перен.*, *знев.* Сваритися, гризтися [СБукГ, 47].

ВАРЧА́ТИ Нявкати [СБГ Ч. 1, 85].

ВАРЧА́ТИ Сваритися, буркотіти [КСЛГ, 38].

ВЕ́ВКАТИ *знев.* Плакати [СБукГ, 48].

ВЕ́КАТИ 1. Блеяти (про овець). 2. *перен.* Позиви до блювання [СБукГ, 48].

ВЕ́КАТИ 1. Звертатися на «ви» до співрозмовника. 2. Вибльовувати рештки їжі з вигуком «ве». 3. Подавати голос (про маля козулі) [СЗГ Т. 1, 41].

ВЕРЕЩА́ТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 91].

ВИ́ГАВКАНИЙ Дієпр. акт. мин.Ч. до «вигавкаться» (здобути добрі навички промовляти перед людьми) [СГНН Т. 1, 142].

ВИ́ГАВКАТИСЯ Навчитися говорити, співати, читати [СГНН Т. 1, 143].

ВИ́ГАВКАТЬСЯ *зневажл.* Здобути добрі навички промовляти перед людьми [СГНН Т. 1, 143].

ВИГУ́КУВАТ, ВИ́ГУКАТ Викликáти, просити вийти до кого-небудь [СПГ, 43].

ВИ́ХЛЬОПТАНИЙ Дієпр. пас. мин. ч. до «вихльоптать» (хлебчучи, щось рідке виїдати або випивати) [СГНН Т. 1, 174].

ВИ́ХЛЬОПТАТЬ Хлебчучи, щось рідке виїдати або випивати [СГНН Т. 1, 174].

ВИХЛЬО́ПТУВАТЬ Хлебчучи, щось рідке виїдати або випивати [СГНН Т. 1, 174].

ВИ́ВКАТИ 1. Гукати в лісі «гов». 2. Співати; співати з вигуками. 3. Кричати. 4. Вити мов вовк [СБГ Ч. 1, 115].

ВИ́ВКАТИ Пищати, верещати, голосувати [СБукГ, 51].

ВІГОЙКАТИ Викрикувати; кричати; гукати [СБГ Ч. 1, 116].

ВІДХУ́ХУВАТИ, ВІТХУ́ХУВАТИ Відігрівати теплим диханням [СБукГ, 55].

ВІТАЛА́ПУВАТИ, ВІ́ТАЛАПАТИ Вибризкувати [СБукГ, 60].

ВКАХКОТÍТЬСЯ Надокучити кахкотінням (розкотистим реготом) [СГНН Т. 1, 185].

ВЛЬÓПАНИЙ Дієпр. пас. мин. ч. до «вльопать» (покривати плямами якої-небудь рідини) [СГНН Т. 1, 187].

ВЛЬÓПАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 1, 187].

ВЛЬÓПАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 1, 187].

ВЛЬÓПУВАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 1, 187].

ВЛЬÓПУВАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 1, 187].

ВОЙКАТИ Плакати [СБГ Ч. 1, 140].

ВÓРКАТИ Бурчати [СБукГ, 63].

ВОРКОЛÁ Буркотлива людина [СПГ, 49].

ВОРКОТУН Буркотлива людина [СПГ, 49].

ВРЕЩÁНЯ Дія за знач. **ВРЕЩÁТИ**. Верещання [КСЛГ, 53].

ВРЕЩÁТИ Верещати, пронизливо кричати [КСЛГ, 53].

ВÝДВУД // ШАНДÁРИК *зоол.* (Upupa) одуд (птах) [ГГКС, 42].

ВÝДВУД, ВÝДВОД 1. *орн.* Одуд. 2. *перен.* Похмура, мовчазна людина [СБукГ, 64].

ВУДУД Одуд [СБГ Ч. 1, 152].

ВÝРКАТИ 1. Подавати звуки (про куницю). 2. Подавати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 80].

ВУРКОТÍТИ Подавати голос під час токування (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 80].

ВУРЧАТИ 1. Подавати звуки (про зайця). 2. Подавати звуки (про вовка) [СЗГ Т. 1, 80].

ВУРЧЄ́ТИ Сваритися; сварливо говорити [СЗГ Т. 1, 81].

ВÝХКАТИ Подавати звуки (про диких свиней) [СЗГ Т. 1, 81].

ВЫВ'Я́ВКУВАТИ Дзвінко викрикувати [КСЛГ, 41].

ВЫЛЯПÁТИ *док. вид* до **ВИЛЯ́ПУВАТИ** [КСЛГ, 44].

ВЫЛЯ́ПУВАТИ 1. Розхлюпувати воду довкола себе. 2. *перен.* Розголошувати

таємницю; розносити чутки [КСЛГ, 44].

ВЫТРИСКУВА́ТИ 1. Бризкати. 2. Виляскувати батогом [КСЛГ, 47].

ВЫФЫРКНУ́ТИ Випурхнути (про птахів) [КСЛГ, 47].

ВЫХЛЯПА́ТИ *док. вид* **ВЫХЛЯПУВА́ТИ** [КСЛГ, 48].

ВЫХЛЯПУВА́ТИ Вихлюпувати (про рідину) [КСЛГ, 48].

ВЫЩА́ТИ 1. Верещати, пищати. 2. *перен.* Неприродно співати у високому регістрі [КСЛГ, 48].

ГА́ВА *дит.* Собака [СЗГ Т. 1, 82].

ГАВК Гавкіт, гавкання [КСЛГ, 55].

ГА́ВКА Галка, птах з родини воронових (Corvus monedula) [СЗГ Т. 1, 82].

ГА́ВКАТИ 1. Подавати уривчасті звуки (про собаку). 2. Подавати звуки (про козла). 3. *знев.* Базікати. 4. *згруб.* Надривно кашляти [СЗГ Т. 1, 82].

ГА́ВКАТИ Гавкати [СБГ Ч. 1, 154].

ГАВКО́ Собака [СБГ Ч. 1, 154].

ГАВКОТНЯ́ Гавкання [СБукГ, 65].

ГАВКОТНЯ́ВА Сильний і тривалий гавкіт [СГНН Т. 1, 213].

ГАВЧЄ́ТИ 1. Подавати уривчасті звуки (про собаку). 2. Подавати голос (про лисиць). 3. Подавати специфічний голос, переслідуючи дикого кабана (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 82].

ГА́ВЧИК Собака [СЗГ Т. 1, 83].

ГАГА́К Гагара [СГНН Т. 1, 213].

ГАГАКО́ВИЙ Гагарячий [СГНН Т. 1, 213].

ГА́ГАТИ Крякати (про голос качок) [СБГ Ч. 1, 155].

ГАКАЛО Людина, що часто «гакає» [СБГ Ч. 1, 157].

ГА́КАТИ Подавати звуки (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 83].

ГАЛА́ЙКАТИ (ГАЛАКА́ТИ) Кричати; голосно співати [ГГКС, 43].

ГАЛАЙКИ́Т Гамір, шум, галас [НРС, 89].

ГАЛА́ЙКО Криклива людина [СЗГ Т. 1, 84].

ГАЛАЙКОТАТИ Галасувати; верещати [СБГ Ч. 1, 158].

ГАЛА́КАТИ 1. Базікати. 2. Говорити нерозбірливо [СЗГ Т. 1, 84].

ГАЛАКАТИ 1. Криком відганяти яструба або кабана від шкоди. 2. Кричати; лаяти. 3. Співати без слів, незрозуміло [СБГ Ч. 1, 158].

ГАЛА́КАТИ *знев.* Горлати, кричати [СБукГ, 66].

ГАЛАСА́ТИ Галасувати [НРС, 89].

ГАЛДІ́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. *знев.* Набридливо говорити про одне і те ж; базікати [СЗГ Т. 1, 84].

ГАЛЮКАТИ Кричати; лаяти [СБГ Ч. 1, 159].

ГАМАНІ͡ЄТЬ, ГАМАНІ́ТЬ Говорити, розмовляти, казати [СПГ, 52].

ГА́МАТИ, ГА́МКАТИ *дит.* Їсти [СБукГ, 67].

ГАМЗА́Т Нерозбірливо, у ніс говорити; гугнявити [СПГ, 52].

ГАМЗУ́Н Людина, що заїкається або нерозбірливо вимовляє окремі звуки [СПГ, 52].

ГАМО́НКА Мова, розмова; говірка [СПГ, 52].

ГАРА́КАТИ *зневажл.* Кричати [ГГКС, 43].

ГАРИ́КАННЯ Дія за знач. «гарикать» (пустуючи, час від часу викрикувати (про дітей)) [СГНН Т. 1, 221].

ГАРИ́КАТЬ Пустуючи, час від часу викрикувати (про дітей) [СГНН Т. 1, 221].

ГА́РКАТИ Викрикувати [СБГ Ч. 1, 162].

ГАРКАТІ́ТИ Голосно говорити [СБГ Ч. 1, 162].

ГАРКОТНЯ́[1] Гуркіт [СГНН Т. 1, 221].

ГАРКОТНЯ́[2] Бурчання [СГНН Т. 1, 221].

ГАРЧА́КАТИ Гортанно вимовляти слова [СГНН Т. 1, 222].

ГАРЧЄ́ТИ 1. Створювати низькі погрозливі звуки (про собаку). 2. Галасувати [СЗГ Т. 1, 86].

ГЕВКНУТИ Заклекотати [СБГ Ч. 1, 164].

ГЕ́ГАТИ Гегати [СБГ Ч. 1, 164].

ГЕГОТА́ТИ Гегати [СБГ Ч. 1, 164].

ГЕ́КАРЬ ◊ Гекаря піймати — впасти на землю і «гекнути» [СГНН Т. 1, 224].

ГЕ́КАТИ Подавати голос (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 87].

ГЕЛГОТА́ТИ Подавати голос (про гусей) [СЗГ Т. 1, 87].

ГЕЛЬГОТА́ТИ Гилкотати; голкотати [СБГ Ч. 1, 164].

ГЕ́ПАТИ Голосно звучати [СУСХ, 77].

ГИ́КАЛКА Гикавка [СГНН Т. 1, 227].

ГИКЛИ́ВИЙ // ГИ́КАВИЙ Заїкуватий [ГГКС, 45].

ГІЙКАННЯ Дія за знач. «гійкать» (викрикувати «гій!, гій!», нацьковуючи собак) [СГНН Т. 1, 231].

ГІЙКАТЬ Викрикувати «гій!, гій!», нацьковуючи собак [СГНН Т. 1, 231].

ГІ́РКАТИ 1. Сварливо говорити. 2. Подавати звуки (про куріпку) [СЗГ Т. 1, 90].

ГЛЮ́МКАТИ Схлипувати [СУСХ, 80].

ГО́ВКАТИ Гавкати [НРС, 93].

ГОГОТЄ́ТИ Іржати (про коня) [СЗГ Т. 1, 95].

ГО́ЙКАТИ 1. Кричати; гукати. 2. Кричати «гой». 3. Лаяти; сварити. 4. Кричати «з дороги!». 5. Нарікати на біль; плакати; стогнати від болю [СБГ Ч. 1, 179].

ГО́ЙКИ 1. Крик. 2. Лайка [СБГ Ч. 1, 179].

ГРИМОТІ́ТЬ Гриміти [СПГ, 59].

ГУГ Крик [СБГ Ч. 1, 197].

ГУГІВ Гукання дівчат після співу на пасовищі як знак для хлопців, щоб сходилися [СБГ Ч. 1, 197].

ГУГНАВИЙ 1. Який невиразно говорить. 2. Заїкуватий. 3. Який говорить в ніс [СБГ Ч. 1, 197].

ГУГНОТІТИ Говорити в ніс [СБГ Ч. 1, 197].

ГУГУГІВ Гукання дівчат після коломийки або танку, щоб підключалися до танцю хлопці [СБГ Ч. 1, 197].

ГУ́ДАК Музикант, музи́ка [КСЛГ, 63].

ГУДА́ЧОК *зменш.-пестл.* до **ГУ́ДАК** [КСЛГ, 63].

ГУК Гул (відголос труби, грому, гарматних пострілів) [КСЛГ, 63].

ГУКА́Т, ГУКА́ТЬ Кликати, викликати; запрошувати [СПГ, 61].

ГУКА́ТИ Подавати протяжні звуки, очікуючи на них відгуку (у лісі) [СЗГ Т. 1,

112].

ГУЛЬ-ГУЛЬ Уживають для кликання голубів [СУСХ, 92].

ГУЛЮ́КАТИ Кричати на вовка, ведмедя тощо [СБГ Ч. 1, 198].

ГУЛЮ́КАТИ, ГУЛЇКАТИ, ГУЛЬО́КАТИ Сварити, кричати, підвищувати голос у розмові [СБукГ, 78].

ГУЛЮЛЮ́КАТИ *згруб.* Тюкати, ганьбити [СБукГ, 78].

ГУЛЯКА́ТИ Галайкати, голосно і безладно викрикувати [КСЛГ, 63].

ГУНДО́С Гугнявий чоловік, хлопець [СУСХ, 92].

ГУНДО́С Той, що гугнявить [СГНН Т. 1, 257].

ГУНДО́СИЙ Гугнявий [СГНН Т. 1, 257, СУСХ, 92].

ГУНДО́СИТЬ Гугнявити [СГНН Т. 1, 257].

ГУНДО́СКА Жін. до того, що гугнявить [СГНН Т. 1, 257].

ГУНЯ́ВЕЦЬ Гугнявий чоловік, хлопець [СУСХ, 92].

ГУ́НЯТИ Гугнявити [СБукГ, 78].

ГУП-ГУП *дит.* М’яч [СУСХ, 92].

ГУ́ПКАТИ 1. Топтати; стукотіти. 2. Кричати [СБГ Ч. 1, 199].

ГУРДО́ЗИ́ТИ 1. Трясти. 2. Гримати [ГГКС, 50].

ГУ́РКАЛКА Дзига [СПГ, 61].

ГУ́РКАЛО Водопад [СБГ Ч. 1, 200].

ГУРКА́НЯ 1. Гуркіт, гуркотіння, відлуння грому. 2. Стукіт, звуки від ударів [КСЛГ, 64].

ГУ́РКАТИ 1. Грюкати. 2. Штовхати [ГГКС, 50].

ГУРКОТА́ТИ Торохтіти [СБГ Ч. 1, 200].

ГУ́ТАТИ Гудіти [СБГ Ч. 1, 201].

ГУ́ТИТИ 1. Гудіти; шуміти. 2. Гудіти (про ведмедя) [СБГ Ч. 1, 201].

ГУ́ХНУТЬ Подавати голос, гавкати (про собак) [СГНН Т. 1, 259].

ГУЧА́ТИ 1. Гудіти. 2. Гудіти (грати на басі). 3. Лаяти [СБГ Ч. 1, 202].

ГЫВКА́ТИ Гукати «У-гу!», кричати совою [КСЛГ, 57].

ГЫРКА́ТИ Сердито гримати на когось, покрикувати [КСЛГ, 58].

ҐАВЧА́ТИ Скавучати, скиглити [СБукГ, 79].

ҐÁҐА Гуска [СЗГ Т. 1, 116].

ҐÁҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 116].

ҐАҐÁТИ Ґеґати (про гусей) [КСЛГ, 65].

ҐАҐАЧÁТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 116].

ҐАЛАКÁТИ Ґелґотати [СБукГ, 80].

ҐАНДÍТИ // ДÁЙКАТИ Настирливо просити [ГГКС, 51].

ҐАРҐОТÁТИ Торохтіти, говорити дуже швидко й нерозбірливо [ГГКС, 67].

ҐДЕРÁНЯ Дія за знач. **ҐДЕРÁТИ** Буркотіти [КСЛГ, 68].

ҐДЕРÁТИ Надокучливо і довго буркотіти [КСЛГ, 68].

ҐÉВАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 118].

ҐЕВҐÁТИ Ґелґати (про гусей) [КСЛГ, 68].

ҐÉҐАННЄ Звуки, які подає гуска [СЗГ Т. 1, 118].

ҐÉҐОТ Звуки, які подає гуска [СЗГ Т. 1, 118].

ҐÉРҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку). 3. Подавати звуки (про жабу) [СЗГ Т. 1, 118].

ҐЙҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 119].

ҐЛÉКОТЕНЬ, КЛÉКЕТЕНЬ, КЛÉКОТЕНЬ 1. Чорногуз, бусол. 2. Журавель [СПГ, 63, 94].

ҐЛИҐАТИ 1. Ковтати. 2. Пожадливо пити або їсти [ГГКС, 53].

ҐЛИҐÁТИ Ковтати [СБукГ, 83].

ҐЛЬÓҐАТИ Ґелґотати (про індиків) [НРС, 102].

ҐЛЬОҐÁНИТИ // ҐЛЬÓҐАТИ Пити великими ковтками; багато пити [ГГКС, 53].

ҐЛЬÓҐАТИ 1. Клювати, дзьобати (про птахів). 2. Рубати сокирою [СЗГ Т. 1, 120].

ҐЛЬÓҐАТИ Кричати (про індиків) [СБукГ, 84].

ҐЛЮ́ҐАТИ Ґелґотати (про індиків) [НРС, 102].

ҐО́ЛҐАТИ, ҐО́ЛЬҐАТИ *знев.* Звучно ковтати, пити великими ковтками [СБукГ, 85].

ҐРУХНУ́ТИ Гепнути, впасти [КСЛГ, 71].

ҐУЛҐОТА́Т Гелготати, гелготіти (про індика) [СПГ, 64].

ҐУЛЬҐОТА́ТИ 1. Булькотіти, п'ючи рідину з пляшки. 2. Ґелґотіти, ґелґотати [КСЛГ, 71].

ҐУЛЬҐОТА́ТИ 1. Подавати голос (про індиків). 2. Токувати (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 120].

ҐУЛЬ-ҐУЛЬ Вигук для підкликання голубів [СЗГ Т. 1, 122].

ҐУЛЮ́-ҐУЛЮ́, **КУЛЮ́-КУЛЮ́, КУЛЬ-КУЛЬ** Вигук, яким підкликають індиків [СПГ, 64].

ҐУРҐОТА́ТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 122].

ҐУРҐУ́КАТ Кричати (про індика) [СПГ, 64].

ҐУТА́ТИ *згруб.* Квапливо ковтати, глитати [СБукГ, 89].

ДЖВИНДІ́ТИ (ЖВИНДІ́ТИ) Безперервно дорікати; сваритися; базікати [ГГКС, 58].

ДЖВИНЬҐІ́ТИ Плакати, скиглити [СБукГ, 92].

ДЖВЯК *виг.* 1. Звуконаслідування, що означає звук від роздавлювання або розбивання м'яких (гнилих) овочів, фруктів. 2. Звуконаслідування, що означає звук від чалапання по грязі, багну [СГНН Т. 1, 265].

ДЖВЯ́КАТЬ 1. Лопатися від удару або придавлювання (про овочі, фрукти і т. п.). 2. Видавати звук «джвяк» [СГНН Т. 1, 266].

ДЖВЯ́КНУТЬ Однокр. до «джвякать» (1. Лопатися від удару або придавлювання (про овочі, фрукти і т. п.). 2. Видавати звук «джвяк») [СГНН Т. 1, 266].

ДЖВЯКОТІ́ТЬ Підсил. до «джвякать» (1. Лопатися від удару або придавлювання (про овочі, фрукти і т. п.). 2. Видавати звук «джвяк») [СГНН Т. 1, 266].

ДЖВЯКОТНЯ́ 1. Дія за знач. «джвякотіть» (1. Лопатися від удару або придавлювання (про овочі, фрукти і т. п.). 2. Видавати звук «джвяк»). 2. Багно, рідка грязь, розчин глини і т. п. 3. Маса гнилих або почавлених овочів, фруктів [СГНН Т. 1, 266].

ДЖЕРЕНЬЧАТИ Дзвякати; глухо бряжчати (про розбитий глечик) [СБГ Ч. 1, 210].

ДЖЕРКОТНЯ́ Джеркотіння (в значенні «говоріння іноземною, незрозумілою мовою») [СГНН Т. 1, 268].

ДЖЕРКОТНЯ́ВА Джеркотіння (в значенні «говоріння іноземною, незрозумілою мовою») [СГНН Т. 1, 268].

ДЖИ́КНУТИ Видати звук «джик» [СГНН Т. 1, 270].

ДЖУРЕЛО́ Джерело [СПГ, 66].

ДЖУРЛЄ́Т Дзюрчати (про воду і т. ін.) [СПГ, 66].

ДЖУ́ХКАТЬ Дуже швидко проноситись повз когось (щось) (про транспорт)

ДЖУ́ХНУТЬ Однокр. до «джухкать» (дуже швидко проноситись повз когось (щось) (про транспорт)) [СГНН Т. 1, 270].

ДЖЮРКА́НИТИ, ДЖУРКА́НИТИ, ДЖОРҐА́НИТИ *згруб.* 1. Лити. 2. Дудлити, багато пити [СБукГ, 92].

ДЗВЕНК Дзенькіт, голосний звук від удару металевим предметом [КСЛГ, 75].

ДЗВЕНКНУ́ТИ Дзенькнути, дзвякнути [КСЛГ, 75].

ДЗВЕНЬЧА́ТИ 1. Звучати, бриніти (про струни). 2. Дзенькати, брязкати [КСЛГ, 75].

ДЗЕЛЕНЧА́ТИ Бряжчати [СБГ Ч. 1, 212].

ДЗЕЛЕНЬКОТІ́ТИ Дзеленькотіти [СБГ Ч. 1, 212].

ДЗЕЛЕНЬКО́ТНЯВА Дзеленькіт [СГНН Т. 1, 270].

ДЗЕНЬКО́ТНЯВА Дзеленькіт [СГНН Т. 1, 271].

ДЗЄ́ВКАТИ 1. Пискливо гавкати (про собаку) 2. *Знев.* Говорити [НРС, 107].

ДЗИНЧЄ́ТИ Гудіти [НРС, 108].

ДЗУ́РКАЛО, ДЗО́РКАЛО 1. Дзвінок, калатало. 2. Брязкал (іграшка немовляти) [СБукГ, 93].

ДЗУ́РКАТИ, ДЗО́РКАТИ Брязкати, бряжчати [СБукГ, 93].

ДЗЬВЯНДА́ТИ 1. Буркотіти. 2. Невиразно, незрозуміло говорити [КСЛГ, 76].

ДЗЮ́РИТИ 1. Литися (про воду). 2. Мочитися [СЗГ Т. 1, 129].

ДЗЮРКОТУ́Н Цвіркун [СЗГ Т. 1, 130].

ДЗЯ́БАТИ Обробляти сапкою городні рослини [СЗГ Т. 1, 130].

ДЗЯ́ВКАННЄ Гавкіт лисиць [СЗГ Т. 1, 130].

ДЗЯВКАТИ 1. Верещати; галасувати. 2. Гавкати [СБГ Ч. 1, 213].

ДЗЯВКА́ТИ 1. Дзявкати, верескливо гавкати (про малих собак). 2. *перен., знев.* Пискливо викрикувати (про людей) [КСЛГ, 75].

ДЗЯ́ВКАТИ 1. *перен., згруб.* Настирливо, невідступно просити. 2. Гавкати, дзявкати (про цуценя) [СБукГ, 94].

ДЗЯ́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи звіра (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисиць). 3. Подавати голос (про борсука) [СЗГ Т. 1, 130].

ДЗЯ́ВКІТ Дзявк [СГНН Т. 1, 271].

ДЗЯВКНУ́ТИ 1. *док. вид* до **ДЗЯВКА́ТИ.** 2. *перен.* Сказати щось недоречне [КСЛГ, 75].

ДЗЯВКОТИ Вереск; галас [СБГ Ч. 1, 213].

ДЗЯВКОТНЯ́ Дзявк [СГНН Т. 1, 271].

ДЗЯВКО́ТНЯВА Дзявк [СГНН Т. 1, 271].

ДЗЯВЛІ́ТИ Скавуліти [СБГ Ч. 1, 213].

ДЗЯВОЛИ́ТЬ Кликати когось [СГНН Т. 1, 271].

ДЗЯВУЛИ́ТИ 1 Подавати голос, переслідуючи звіра (про мисливського собаку). 2. Подавати жалібний голос, скавуліти (про собаченя). 3. Подавати голос (про лисиць) [СЗГ Т. 1, 130].

ДЗЯГЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи звіра (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 130].

ДИР *виг.* 1. Звуконаслідування, що означає звук від рвання, розпорювання чогось. 2. Уживається як присудок за знач. «диркать» (раз по раз видавати звуки «дир-дир») [СГНН Т. 1, 273].

ДИРДИ́КАЛКА *ірон.* Усяка машина, механізм, іграшка, що видає звуки «дир-дир», дерчить [СГНН Т. 1, 273].

ДИРДИ́КАЛО *ірон.* Усяка машина, механізм, іграшка, що видає звуки «дир-дир», дерчить [СГНН Т. 1, 273].

ДИРДИ́КАННЯ *ірон.* Дія за знач. «дирдикать» (Видавати звуки «дир-дир», деренчати з перервами) [СГНН Т. 1, 273].

ДИРДИ́КАТЬ *ірон.* Видавати звуки «дир-дир», деренчати з перервами [СГНН Т. 1, 273].

ДИРДИ́КНУТЬ *ірон.* Однокр. до «дирдикать» (Видавати звуки «дир-дир», деренчати з перервами) [СГНН Т. 1, 273].

ДИ́РКАЛКА *ірон.* Усяка машина, механізм, іграшка, що видає звуки «дир-дир», дерчить [СГНН Т. 1, 274].

ДИ́РКАЛО *ірон*. Усяка машина, механізм, іграшка, що видає звуки «дир-дир», дерчить [СГНН Т. 1, 274].

ДИ́РКАТЬ Раз по раз видавати звуки «дир-дир» [СГНН Т. 1, 274].

ДИ́РКНУТЬ Однокр. до «диркать» (раз по раз видавати звуки «дир-дир») [СГНН Т. 1, 274].

ДИРКОТА́ВКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 1, 133].

ДИРКОТІ́ТЬ Підсил. до «диркать» (раз по раз видавати звуки «дир-дир») [СГНН Т. 1, 274].

ДИРКОТНЯ́ Дія за знач «диркотіть» (раз по раз видавати звуки «дир-дир») [СГНН Т. 1, 274].

ДИРКО́ТНЯВА Дія за знач «диркотіть» (раз по раз видавати звуки «дир-дир») [СГНН Т. 1, 274].

ДИРКОТУ́ХА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 1, 133].

ДОАЛЯЛЯ́КАТЬСЯ *зневажл.* Добазікатися [СГНН Т. 1, 274].

ДОГАРИ́КАТЬСЯ Зазнати неприємностей після довгого «гарикання» (дія за знач. «гарикать» (пустуючи, час від часу викрикувати (про дітей)) [СГНН Т. 1, 282].

ДОЧЕРКНУ́ТЬСЯ Доторкнутися [СГНН Т. 1, 293].

ДРЕНЧАТИ 1. Деренчати; дренькотіти. 2. Видавати глухий звук [СБГ Ч. 1, 233].

ДРИ́КАВКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 1, 143].

ДРИ́МБА Щипковий музичний інструмент [ГГКС, 63].

ДРИМБА́РЬ Той, хто грає на дримбі [ГГКС, 63].

ДРИ́ПАТИ Накрапати (про дощ); бризкати [СЗГ Т. 1, 143].

ДРО́НЬКАТИ 1. Деренчати. 2. *Згруб.* Базікати, плести язиком [СБукГ, 103].

ДРЯВКАТИ 1. Верещати; кричати хриплим голосом. 2. Кувати (про зозулю) [СБГ Ч. 1, 236].

ДРЯВКОТІ́ТИ Верещати; кричати хриплим голосом [СБГ Ч. 1, 236].

ДУ́БКАТИ Топати [СБГ Ч. 1, 237].

ДУ́ДКА Соска [СГНН Т. 1, 301].

ДУДЛІ́Й *фам.* Той, хто багато п’є [СГНН Т. 1, 301].

ДУДЛІ́ЙКА *фам.* Жін. до дудлія [СГНН Т. 1, 301].

ДУДЛІ́ЯКА Збільш. до «дудлій» (той, хто багато п’є) [СГНН Т. 1, 301].

ДУДНИ́ТИ 1. Гудіти. 2. Говорити в ніс [СБГ Ч. 1, 237].

ДУДНІ́ТИ Тихо говорити [СБГ Ч. 1, 237].

ДУ́ДОЧКА Зменш.-пестл. до дудки (соски) [СГНН Т. 1, 301].

ДУК *виг.* Уживається як присудок за знач. «дукаться», «дукать» (битися лобом або головою) [СГНН Т. 1, 301].

ДУ́КАТЬ Бити лобом [СГНН Т. 1, 302].

ДУ́КАТЬ Стукати дзьобом по дереві (про одуда, дятла тощо) [СПГ, 70].

ДУКА́ТЬСЯ Битися лобом або головою [СГНН Т. 1, 302].

ДУ́КАТЬСЯ Битися лобом або головою [СГНН Т. 1, 302].

ДУ́КНУТЬ Однокр. до «дукать» (бити лобом) [СГНН Т. 1, 302].

ДУ́КНУТЬСЯ Однокр. до «дукаться» (битися лобом або головою) [СГНН Т. 1, 302].

ДУ́ПАТИ // ДУПОТІ́ТИ Тупати (ногами) [ГГКС, 65].

ДУПКА́НЯ Дія за знач. **ДУПКА́ТИ**. Тупання [КСЛГ, 85].

ДУПКА́ТИ Тупати ногами [КСЛГ, 85].

ДУПНУ́ТИ *док. вид до* **ДУПКА́ТИ**. Тупнути ногою [КСЛГ, 85].

ДУР-ДУР Вигук, яким підкликають індиків [СПГ, 71].

ДУРКА́ТИ Стукати, гримати [КСЛГ, 85].

ДУРКАТИ Стукати; вдаряти; загуркотіти [СБГ Ч. 1, 239].

ДУРКОТІ́ТИ 1. Буркотіти. 2. Гуркотіти [СБГ Ч. 1, 239].

ДУ́ЦКАТИ Буцати, бити [СБукГ, 105].

ДЬО́ХКАТИ 1. Колоти (про біль). 2. Стусонути, вдарити [ГГКС, 65].

ДЮҐ 1. Удар, стусан. 2. Довбня. 3. Дитяча гра [НРС, 113].

ДЮ́ҐАТИ Ударяти [НРС, 113].

ДЮРКО́М Безперервно з дзюрчанням [СПГ, 71].

Е́ВКАТИ Подавати голос (про лисиць) [СЗГ Т. 1, 149].

Е́КАТИ 1. Часто повторювати «е, е». 2. Подавати голос (про лося) [СЗГ Т. 1, 149].

ЕЦЬ-ЕЦЬ Вигук, яким підкликають свиней [СПГ, 71].

ЄНЬЧИ́ТИ 1. Жалібно плакати (про дитину). 2. Стогнати від болю [СЗГ Т. 1, 151].

ЖБУ́ХАНЕЦ Удар кулаком, стусан [ГГКС, 68].

ЖБУ́ХАТИ (ЖБИХА́ТИ) 1. Бити кулаками, давати стусана. 2. Бити струменем (про рідину). 3. Вириватися (про полум'я). 4. *Тільки док.* Вилити [ГГКС, 68].

ЖБУ́ХАТИСИ 1. Ударятися; битися кулаками 2. Штовхатися. 3. *Док.* Впасти [ГГКС, 68].

ЖВА́НДАТИ *знев.* Бубоніти [СБукГ, 110].

ЖВИНҐІ́ТИ Говорити багато всякого [СБукГ, 110].

ЖҐЫРТА́ТИ Скрекотати, видаючи звук «жґр» [КСЛГ, 90].

ЖЕБОНІ́ТИ, ЖИБОНІ́ТИ, ЖИБУНІ́ТИ, ЖЕБУНІ́ТИ 1. Гомоніти, воркувати. 2. Говорити невиразно, ковтати слова, мимрити. 3. *Перен.* Текти, дзюрчати [СБукГ, 111].

ЖИВИНҐІ́ТИ, ЖВИНҐІ́ТИ, ЖАВНҐІ́ТИ, ЖИВИНДІ́ТИ 1. Лепетати (про немовлят). 2. Плакати, скиглити. 3. Нарікати, дорікати, сваритись [СБукГ,

113].

ЖЛУКТИ́ТИ *згруб.* Пожадливо й багато пити [СУСХ, 115].

ЖЛУКТИ́ТИ *знев.* Жадібно пити [СЗГ Т. 1, 157].

ЖЛУКТІ́Й *зневажл.* Той, хто дуже багато п’є води, молока, узвару і Т. п. [СГНН Т. 1, 320].

ЖЛУКТІ́ЙКА Жін. до жлуктія [СГНН Т. 1, 320].

ЖЛУКТІЯ́КА *зневажл.* Збільш, до «жлуктій» (той, хто дуже багато п’є води, молока, узвару і Т. п.) [СГНН Т. 1, 320].

ЖЛУКТІЯ́Н *зневажл.* Той, хто дуже багато п’є води, молока, узвару і Т. п. [СГНН Т. 1, 320].

ЖЛУКТІЯ́НКА Жін. до жлуктіяна [СГНН Т. 1, 320].

ЖЛУ́КТО 1. Дерев’яна посудина, у якій перед пранням золили одяг. 2. *знев.*, *перен.* Людина, яка багато п’є [СЗГ Т. 1, 157].

ЖЛУ́КТО *зневажл.* 1. Той, хто дуже багато п’є води, молока, узвару і Т. п. 2. Пузо, великий живіт [СГНН Т. 1, 320].

ЖУ́ЖАЛКА Жужелиця [СГНН Т. 1, 323].

ЖУ́РКАЛО Джерело [СБГ Ч. 1, 256].

ЖУРЧА́ТИ Дзюрчати [СБГ Ч. 1, 256].

ЗАБЕЧА́ТИ 1. Забекати (про вівцю). 2. *Перен.* Заревти, голосно заплакати (про дитину). 3. Фальшиво заспівати [КСЛГ, 92].

ЗАБЛЕЯ́ТИ Замекати [СБукГ, 123].

ЗАБРИНІ́ТИ Задзижчати [НРС, 118].

ЗАБУБНУВА́ТИ Забарабанити, забубнити [КСЛГ, 93].

ЗАБУ́ЛЬКАНИЙ *жарт.* П’яний [СУСХ, 119].

ЗАБУЛЬКОТА́ТИ Заговорити невиразно [СБГ Ч. 1, 260].

ЗАВА́ВКАТИ Занявкати [СБукГ, 123].

ЗАВЕ́ВКАТИ *знев.* Заплакати, почати **ВЕ́ВКАТИ** [СБукГ, 124].

ЗАВУЧЄ́ТИ Подати низький протяжний голос, наслідуючи вовка [СЗГ Т. 1, 163].

ЗАГАКЛИ́ВИЙ Заїкуватий [КСЛГ, 95].

ЗАГАКУВА́ТИСЯ Заїкатися [КСЛГ, 95].

ЗАГАРЧА́КАТИ Заговорити гаркаво [СГНН Т. 2, 19].

ЗАГИ́КАВИЙ Гикавий; заїкуватий [СБГ Ч. 1, 266].

ЗАГОЙКАТИ 1. Голосно закликати здалека. 2. Покликати [СБГ Ч. 1, 267].

ЗАДЖЕРЛА́ТЬ Закричати або голосно заговорити іноземною, незрозумілою мовою [СГНН Т. 2, 25].

ЗАДИ́РКАТЬ Задеренчати [СГНН Т. 2, 26].

ЗАЄ́КУВАТИСЯ Заїкатися [НРС, 120].

ЗАЗІ́КА Заїка [СГНН Т. 2, 29].

ЗАЗІ́КУВАТИЙ Заїкуватий [СГНН Т. 2, 29].

ЗАЗІ́КУВАТЬСЯ Заїкуватися [СГНН Т. 2, 29].

ЗАКАХКОТІ́ТЬ Почати голосно і розкотисто реготати [СГНН Т. 2, 35].

ЗАКВИЧА́ТИ Закувікати (про порося) [КСЛГ, 98].

ЗАКВО́КАТИСА Заквоктати [СБукГ, 132].

ЗАКИХКОТІ́ТЬ Почати голосно і розкотисто реготати [СГНН Т. 2, 36].

ЗАКУКА́ТИ Закувати (про зозулю) [КСЛГ, 99].

ЗАЛЬО́ПАНИЙ Дієпр. пас. мин. ч. до «зальопать» (покривати плямами якої-небудь рідини) [СГНН Т. 2, 48].

ЗАЛЬО́ПАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 2, 48].

ЗАЛЬО́ПАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 2, 48].

ЗАЛЬО́ПУВАТИ (-СА, -СИ), *док.* **ЗАЛЬО́ПАТИ (-СА, -СИ)** Забризкувати (ся), захлюпувати (ся) [СБукГ, 135].

ЗАЛЬО́ПУВАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 2, 48].

ЗАЛЬО́ПУВАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 2, 49].

ЗАЛЯ́ПАТЬ Зааплодувати [СГНН Т. 2, 48].

ЗАМАМРОТА́ТИ Забурмотіти, забурчати [КСЛГ, 100].

ЗАПІДПАЛЯ́ТИ Запідпадьомкати (про перепела) [КСЛГ, 102].

ЗАПРИСКА́ТИ Забризкати, покрити бризками; почати бризкати [КСЛГ, 103].

ЗАПУ́КАТИ *заст.* Постукати [СБукГ, 140].

ЗАПУКА́ТИ Постукати [КСЛГ, 104].

ЗАТИРКОТА́ТИ Зацокотіти, заторохтіти [КСЛГ, 107].

ЗАУ́ХКАТИ, ЗАЮ́ХКАТИ 1. Почати ухкати (юхкати). 2. Засигналити гудком [СБукГ, 145].

ЗАФУКА́ТИ Засопіти, виявляючи своє незадоволення [СБукГ, 145].

ЗАФУЧА́ТИ 1. Засопіти. 2. Невдоволено забуркотіти [КСЛГ, 108].

ЗАХРАХОСТІ́ТИ Подати різкі звуки (про куницю) [СЗГ Т. 1, 180].

ЗАХРУ́ПАТИ 1. Захрумтіти. 2. Захрустіти [СБукГ, 146].

ЗАХРЬО́КАТЬ Захрокати [СГНН Т. 2, 80].

ЗАЧА́МКАТИ *Знев.* Зачавкати, заплямкати [СБукГ, 147].

ЗАЧВІ́РСКУВАТИ, *док.* **ЗАЧВІ́РСКАТИ** Запльовувати (крізь зуби) [СБукГ, 147].

ЗАША́РКУВАТИ, *док.* **ЗАША́РКАТИ, ЗАША́РКНУТИ** Зачиркати, запалювати (сірник) [СБукГ, 148].

ЗАШВАРҐОТІ́ТИ Зашваркотіти, швидко й нерозбірливо заговорити чужою мовою [КСЛГ, 109].

ЗВЯГА́ТИ Гавкати [СУСХ, 131].

ЗГАЛА́КАТИ Голосно заговорити, закричати [СБукГ, 156].

ЗГЕ́ЙКАТИСЯ Змовитися [СУСХ, 131].

ЗГЫРЧА́ТИ 1. Загарчати (про собаку). 2. *перен.* Буркнути, гиркнути [КСЛГ, 113].

ЗДУБОНІ́ТИ Затупотіти [СБГ Ч. 1, 307].

ЗДУПКА́ТИ Стоптати, столочити [СЗГ Т. 1, 187].

ЗДУ́ПКАТИ Топнути [СБГ Ч. 1, 307].

ЗЙО́ЙКНУТИ Застогнати [СБГ Ч. 1, 311].

ІКАВКА Ікання [СЗГ Т. 1, 198].

ІКАЛКА Гикавка [СУСХ, 140].

ІКА́ТИ Мимовільно видавати горлом короткі уривчасті звуки [СЗГ Т. 1, 198].

ІКО́ТА Ікання [СЗГ Т. 1, 198].

ÍРКАТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 199].

ЙОЙК Зойк [СБГ Ч. 1, 332].

ЙОЙКАНЙ Нарікання [СБГ Ч. 1, 332].

ЙОЙКА́НЯ 1. Зойки, стогони. 2. Заїкання [КСЛГ, 127].

ЙОЙКА́ТИ Ойкати, кричати від болю: «Йой!» [КСЛГ, 127].

ЙО́ЙКАТИ Охкати, стогнати, йойкати [ГГКС, 87].

ЙОЙКАТИ Плакати; голосити [СБГ Ч. 1, 332].

ЙО́ЙКАТИ Стогнати від болю, повторювати вигук «йой» [СБукГ, 178].

ЙО́ЙКІТ Зойк [СБГ Ч. 1, 332].

ЙОЙКУ́Н Плаксій [СБГ Ч. 1, 332].

ЙОЙЧА́ТИ Плакати [КСЛГ, 127].

ЙО́КАТИ Підтакувати, погоджуватися [ГГКС, 87].

ЙОНКА́ТИ 1. Заїкатися. 2. *Перен.* Погано читати [КСЛГ, 127].

ЙОНКА́ТИЙ Заїкуватий [СЗГ Т. 1, 201].

ЙО́НКАЧ Заїка, людина з дефектом вимови [КСЛГ, 127].

К'Я́ВКАТИ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 275].

КАВИЧА́ТИ 1. Подавати жалібний голос (про собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3.Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 203].

КА́ВКАННЄ *збір.* Гавкіт лисиці [СЗГ Т. 1, 203].

КА́ВКАТИ 1. Подавати голос (про качку). 2. Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 203].

КА́ВКАТИ *Зневажл.* Говорити [ГГКС, 88].

КА́ВКАТИ, КЄ́ВКАТИ 1. Кричати (про галок, ворон, індиків). 2. *знев.* Настирливо просити, канючити [СБукГ, 180].

КА́ВКАТЬ Нявкати, нявчати [СПГ, 71].

КА́ВКНУТЬ *фам.* Тяжко впасти [СГНН Т. 2, 136].

КА́ВКНУТЬСЯ *фам.* Тяжко впасти [СГНН Т. 2, 136].

КАВКО́ Флегматик; людина, що повільно говорить [СГНН Т. 2, 136].

КА́ВЦАТИ Клацати (зубами) [СБГ Ч. 1, 333].

КАВЧА́ТИ 1. Скавчати. 2. *перен.* **КА́ВКАТИ 2** — настирливо просити,

канючити [СБукГ, 181].

КАВЧЄ́ТИ Утворювати звуки (про гусей) [СЗГ Т. 1, 203].

КА́КАТИ Кахкати (про качок) [СБукГ, 182].

КА́КАТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 204].

КАЛЙ-МАЛЙ *виг.* Звуконаслідування, що означає безсмістовну, пусту балачку; вживається в значенні присудка [СГНН Т. 2, 142].

КА́НЬКАТИ *знев.* **КА́ВКАТИ 2** — настирливо просити, канючити [СБукГ, 186].

КА́НЬКАТИ Настирливо просити, випрошувати [ГГКС, 90].

КА́НЬКАТИ Плаксиво прохати; канючити [СБГ Ч. 1, 339].

КАПАНИ́НА 1. Бідування, бідацтво, злидні. 2. Капання рідини [КСЛГ, 131].

КА́ПАТИ Капати [СБГ Ч. 1, 339].

КА́ПКАТИ Капати [СБГ Ч. 1, 339].

КАРА́КАТИ Квакати [СБукГ, 190].

КАРКЄ́ Ворони [СЗГ Т. 1, 212].

КАУ́КАЛО *лайл.* Той, що кричить по-гав'ячому [СГНН Т. 2, 156].

КАХЙКАЛО Той, що часто кашляє [СГНН Т. 2, 156].

КА́ХКАТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 213].

КАХКОТЙННЯ Дія за знач. «кахкотіть» (розкотисто реготати) [СГНН Т. 2, 156].

КАХКОТЙТЬ Розкотисто реготати [СГНН Т. 2, 156].

КАХКОТУ́Н Той, що розкотисто регоче [СГНН Т. 2, 156].

КАХКОТУ́ХА Жін. до кахкотуна [СГНН Т. 2, 156].

КАХУ́КАТИ *згруб.* Сильно кашляти [СБукГ, 194].

КВАК 1. *фам.* Жаба. 2. *орн.* Те саме, що «баба» (пелікан кучерявий (pelecanus crispus)) [СГНН Т. 2, 160].

КВАК *зоол.* Самець жаби (Ranidae) [СУСХ, 151].

КВА́КА Жаба [СЗГ Т. 1, 215].

КВА́КАННЄ Звуки, що подають качки [СЗГ Т. 1, 215].

КВА́КАТИ 1. Кумкати (про жаб). 2. Крякати (про качок) **КА́ПАТИ** Капати

[СБГ Ч. 1, 344].

КВА́КАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 215].

КВА́КАТИ Крякати [СБукГ, 195].

КВА́КІТ Звуки, що подають качки [СЗГ Т. 1, 215].

КВАКО́ТНЯВА Сильне квакання [СГНН Т. 2, 160].

КВАКТУ́ХА, КВАКУ́ХА Квочка [СПГ, 94].

КВАКУ́ХА *зоол.* Жаба (Ranidae) [СУСХ, 151].

КВАКУ́ХА Та, що квакає (жаба, качка) [СГНН Т. 2, 160].

КВАКУ́ШКА Зменш.-пестл. до квакухи [СГНН Т. 2, 160].

КВА́ЦАТИ // КВАЦУВА́ТИ // М'Є́ЦКАТИ (МНЄ́ЦКАТИ) М'яти, товкти [ГГКС, 92].

КВАЧА́ЧИЙ Належний квакові (пелікану кучерявому (pelecanus crispus)) [СГНН Т. 2, 162].

КВАЧО́К Зменш, до «квак» (*орн.* те саме, що «баба» (пелікан кучерявий (pelecanus crispus))) [СГНН Т. 2, 162].

КВЕ́КАТИ 1. Подавати голос (про качку). 2. Подавати голос (про дику гуску) [СЗГ Т. 1, 217].

КВЕНКА́ЛА Той, хто стогне, скиглій [КСЛГ, 135].

КВЕНКА́ТИ Стогнати; нездужати [КСЛГ, 135].

КВЕНКНУ́ТИ *однокр.* до **КВЕНКА́ТИ** [КСЛГ, 135].

КВИК Кувікання [СБГ Ч. 1, 345].

КВИКНУ́ТИ Кувікнути (про свиню) [КСЛГ, 135].

КВІ́КАТИ // КВІ́ЛИТИ Пищати [ГГКС, 92].

КВІ́КАТИ, КВІЧЄ́ТИ Кувікати [СБукГ, 196].

КВО́КА Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат [СЗГ Т. 1, 217].

КВО́КАТИ (КВО́ЧИТИ) Квоктати [ГГКС, 92].

КВО́КАТИ 1. Утворювати характерні звуки (про квочку). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 217].

КВО́КАТИ Квоктати [СБГ Ч. 1, 346].

КВО́КАТИ, КВО́ЧИТИ, КУВО́ЧИТИ Квоктати [СБукГ, 196].

КВО́КЛЯ Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат [СЗГ Т. 1, 217].

КВОКОТІ́ТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 217].

КВО́КТА Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат [СЗГ Т. 1, 217].

КВО́КТАЛКА Будь-яка пташка, яка сидить на яйцях, висиджуючи малят [СЗГ Т. 1, 217].

КВОКТА́ТИ ◊ КВОКТА́ТИ НА ПОРО́ЗІ *обряд.* Сідати на порозі під час посівання на Новий рік [СУСХ, 153].

КВОКТА́ТИ 1. Утворювати характерні звуки (про квочку). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 217].

КВОКТУ́РА Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат [СЗГ Т. 1, 218].

КВОКТУ́ХА 1. Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат. 2. Підсадна качка, яку використовували мисливці для приманювання селезня [СЗГ Т. 1, 218].

КВОКТУ́ШКА Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат [СЗГ Т. 1, 218].

КВО́КША Квочка [СПГ, 94].

КВОХТА́ТИ Квоктати [СУСХ, 153].

КВО́ЧКА 1. Курка, яка сидить на яйцях, висиджуючи курчат. 2. Курка, яка водить курчат, доглядає їх. 3. Курка, качка, гуска та індичка, які сидять на яйцях, висиджуючи малят [СЗГ Т. 1, 218].

КЕ́ВКАТИ, КЄ́ВКАТИ 2, КЛА́КАТИ 2 1. Кавчати (про звук у кишках). 2. Видавати звуки кав-кев (про індиків) [СБукГ, 197].

КЕ́РКАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 219].

КЕРКОТІТИ Сокотіти (про курей) [СБГ Ч. 1, 346].

КИГИ́ЧИТИ Жалібно просити [СУСХ, 153].

КИКИЮ́ *дит.* Півень [СУСХ, 153].

КИХКОТІ́ННЯ Дія за знач. «кихкотіть» (розкотисто реготати) [СГНН Т. 2, 168].

КИХКОТІ́ТЬ Розкотисто реготати [СГНН Т. 2, 168].

КИХКОТУ́Н Той, що розкотисто регоче [СГНН Т. 2, 168].

КИХКОТУ́ХА Жін. до кихкотуна [СГНН Т. 2, 168].

КИ́ШКАТИ Проганяти курей [СЗГ Т. 1, 221].

КІ́КАТИ Говорити заїкаючись [СЗГ Т. 1, 221].

КІ-КІ Вигук, яким підкликають гусей [СПГ, 96].

КІКОТІ́ТИ *знев.* Хіхікати [СБукГ, 202].

КІ́РКАТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 221].

КІ́ШАТИ Проганяти курей [СЗГ Т. 1, 224].

КЛАНЦА́К 1. *згруб.* Зуб. 2. *Те саме, що* **кланца́тий** (зубатий) [ГГКС, 95].

КЛА́НЦАТИ 1. Клацати зубами. 2. Цокати, стукати. 3. *Тільки док.* Ударити [ГГКС, 95].

КЛА́НЦАТИ, КЛЕ́НЦАТИ, *док.* **КЛА́НЦНУТИ, КЛАНЦКОТІ́ТИ 2, КЛЯ́МЦАТИ** 1. *згруб.* Стукати, цокотіти (зубами). 2. Брязкати, дзвякати. 3. Бити [СБукГ, 206, 208, 212].

КЛА́НЦАТИЙ // КЛАНЦА́Ч *зневажл.* Зубатий [ГГКС, 95].

КЛА́ПАТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 224].

КЛА́ЦАТИ 1. Вдаряти одним металічним предметом об інший. 2. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 224].

КЛЕК *орн.* Чорногуз, лелека [СПГ, 97].

КЛЕКІ́ТКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 1, 225].

КЛЕКІ́ЧКА 1. Спеціальний дерев’яний ящик із залізним бияком, який чіпляли корові на шию, щоб не блудила в лісі. 2. Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 1, 225].

КЛЕКО́ТА 1. Спеціальний дерев’яний ящик із залізним бияком, який чіпляли корові на шию, щоб не блудила в лісі. 2. *перен.* Статеві органи самців деяких тварин, напр., бика [СЗГ Т. 1, 225].

КЛЕКО́ТКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва[СЗГ Т. 1, 225].

КЛЕКОТУ́Н *орн.* Лелека (Ciconia) [СЗГ Т. 1, 225].

КЛЕПА́ЛО Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 1, 225].

КЛЄ́ЦАТИ 1. Вдаряти одним металічним предметом об інший. 2. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 225].

КЛИКІ́ТКА Дзвіночок, який чіпляли на шию корові [СЗГ Т. 1, 226].

КЛИКОТА́ТИ 1. Видавати переривчасті звуки, вдаряючи частинками дзьоба одна об другу (про лелеку). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 226].

КЛО́КАТ, КЛЬО́КАТ, КЛУ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 98].

КЛО́НКАТИ, КЛЬО́НКАТИ Квоктати [СБукГ, 210].

КЛЮ́КАТИ Подавати характерні звуки (про індика) [СЗГ Т. 1, 226].

КЛЮХКОТА́ТИ Пулькати (про індиків) [СБГ Ч. 1, 359].

КЛЮ́ЦАТИ Рубати [СГНН Т. 2, 178].

КЛЮ́ЦАТИ Рубати сокирою [ГГКС, 96].

КЛЯ́МАТИ 1. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка). 2. Стукотіти зубами [СЗГ Т. 1, 229].

КЛЯНЦЯ́ТИ Клацати зубами [КСЛГ, 139].

КЛЯ́ПАВКА Спеціальний пристрій нагонича з двох дощечок для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 1, 229].

КЛЯ́ПАВКИ Взуття з дерев’яними підошвами [СЗГ Т. 1, 229].

КЛЯ́ПАТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 229].

КЛЯПА́ТИ Плескати, ляскати [КСЛГ, 139].

КЛЯПКА́ТИ Те саме, що **КЛЯПА́ТИ** [КСЛГ, 139].

КЛЯПС Ляпанець, легенький ляпас [КСЛГ, 140].

КЛЯСКА́НЯ Оплески, аплодисменти [КСЛГ, 140].

КЛЯ́ЦАВКА Пристрій для биття мух [СЗГ Т. 1, 229].

КОВА́ТИ Кувати (про зозулю) [СБГ Ч. 1, 362].

КО́ВТАТИ 1. Вдаряти молотком по залізу тощо. 2. Ковта́ти; глитнути [СБГ Ч. 1, 363].

КО́ВТАТИ 1. Стукати. 2. *тільки док.* Ударити [ГГКС, 98].

КОВТА́Ч *рідк.*, *зоол.* Дятел (птах) [ГГКС, 98].

КОДКОДЫКА́ТИ Кудкудакати [КСЛГ, 141].

КО́КАТИ Сокотати (про курей) [СБукГ, 216].

КО-КО *дит.* Курка [СУСХ, 163].

КОКО́ШКА Молода курка, що несеться перший рік [КСЛГ, 142].

КО́МКАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 239].

КО́СЬКАТИ Підкликати (коня) [НРС, 150].

КОТКОДА́КАТИ Кудкудакати [СБГ Ч. 1, 382].

КО́ЦАТИ (-СИ, -СА) 1. Стукати (-ся), бити (-ся). 2. *заст., обр.* Бити писанку об писанку [СБукГ, 228].

КРА́ВКАТИ Крякати [СБГ Ч. 1, 384].

КРАВЧА́ТИ Клекотати (про орла) [КСЛГ, 148].

КРАВЧА́ТИ Подавати голос (про зайця) [СЗГ Т. 1, 249].

КРАВЧЄ́ТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 249].

КРА́КАННЄ Звуки, що подають качки [СЗГ Т. 1, 250].

КРА́КАТИ 1. Крякати. 2. Смикати за волосся. 3. Квакати [ГГКС, 104].

КРА́КАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 250].

КРАКА́ТИ Каркати [КСЛГ, 148].

КРА́КВА *орн.* Порода великих диких качок [СЗГ Т. 1, 250].

КРА́КІТ Звуки, що подають качки [СЗГ Т. 1, 250].

КРАКОТІ́ТИ Крякати (зазвичай про воронів) [СБГ Ч. 1, 384].

КРАКУ́ХА *орн.* Порода великих диких качок [СЗГ Т. 1, 250].

КРАКУ́Ш *орн.* Одуд (Upupa epops) [СЗГ Т. 1, 250].

КРА́МКАТИ Крякати (зазвичай про воронів) [СБГ Ч. 1, 385].

КРА́НКАТИ 1. Крякати. 2. *перен.* Сваритися, бурчати [СБукГ, 231].

КРА́ЧАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 251].

КРЕГЕ́КАТИ Скрекотати (про сороку) [СЗГ Т. 1, 251].

КРЕГЕТА́ТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 251].

КРЕ́КАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 252].

КРЕ́КЛЯ Криклива дитина [СЗГ Т. 1, 252].

КРЄ́КНУТИ Крякнути; застогнати (зазвичай про воронів) [СБГ Ч. 1, 386].

КРЕКТА́ТЬ Квакати (про жаб) [СПГ, 106].

КРЄ́НЬКАТИ Хворіти, увесь час стогнучи [СЗГ Т. 1, 252].

КРЕЦКОТІ́ТИ // КРИГІ́НЦАТИ (СКРЕГІ́НЦАТИ) // СКРИМЗИ́ТИ Скреготати зубами [ГГКС, 104].

КРЄ́ВАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 252].

КРИГОТІ́ТИ Подавати голос (про куріпок) [СЗГ Т. 1, 253].

КРИКОТА́ТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 254].

КРІ́КАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 1, 256].

КРОМКА́ТИ Крякати [КСЛГ, 151].

КРУГИ́КАТИ 1. Подавати голос (про диких свиней). 2 Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 257].

КРУГУ́КАТИ Курликати [НРС, 153].

КРУ́МАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про диких свиней) [СЗГ Т. 1, 258].

КРУ́НКАТИ Кумкати (про жаб) (зазвичай про воронів) [СБГ Ч. 1, 390].

КРУ́НЬКАТИ *знев.* Їсти [СБукГ, 236].

КРЮК Велика жаба [СГНН Т. 2, 221].

КРЯВЧА́ТИ 1. Сокоріти. 2. Кумкати; квакати [СБГ Ч. 1, 392].

КРЯВЧА́ТИ Крякати (від звуконаслідування «кря-кря»); каркати [КСЛГ, 152].

КРЯК Велика жаба [СГНН Т. 2, 222].

КРЯК *орнітол.* Самець крячка річкового (Sterna hirundo) [СУСХ, 180].

КРЯ́КВА *орнітол.* Дика качка (Anas platyrhynchos) [СУСХ, 180].

КРЯКУ́ША *орнітол.* Дика качка (Anas platyrhynchos) [СУСХ, 180].

КРЯ́ЧКА *орнітол.* 1. Дика качка (Anas platyrhynchos). 2. Самиця крячка річкового (Sterna hirundo) [СУСХ, 180].

КУВЄ́КАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 263].

КУВІ́КАЛО Порося [СГНН Т. 2, 223].

КУВІ́КАТИ Подавати жалібний голос (про поросят) [СЗГ Т. 1, 263].

КУВІ́РЯ 1. Порося. 2. Грудна дитина [СГНН Т. 2, 223].

КУГИКА́ТИ Кричати совою; кричати: «Куги! Куги!» [КСЛГ, 152].

КУГЛИ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУДА́КТАТЬ Кудкудакати (про курей) [СПГ, 109].

КУДА́ХКАТИ Подавати короткі уривчасті звуки (про курку, яка знеслася) [СЗГ Т. 1, 264].

КУКА́НЯ Дія за знач. **КУКА́ТИ** [КСЛГ, 152].

КУКА́ТИ 1. Кувати (про зозулю). 2. Заглядати, зазирати кудись [КСЛГ, 152].

КУ́КАТИ Кувати; закукати [СБГ Ч. 1, 393].

КУ-КУ 1. Звуконаслідування голосу зозулі. 2. *дит.* Гра: старший учасник вигукує «ку-ку», а мала дитина за голосом повинна його знайти [СЗГ Т. 1, 265].

КУКУВЕ́ВКАТИ, КОКОВЕ́ВКАТИ Кричати (про сову) [СБукГ, 239].

КУКУДА́ЧИТИ Подавати короткі уривчасті звуки (про курку, яка знеслася) [СЗГ Т. 1, 265].

КУКУРИКА́ТИ Кукурікати [КСЛГ, 153].

КУКУРІ́КНУТИСЯ Збожеволіти, а відтак говорити нісенітниці [СУСХ, 182].

КУКУ́ШКА *орнітол.* Зозуля (Cuculus canorus) [СУСХ, 183].

КУЛГИ́КАТЬ Видавати характерні звуки, кричати (про індиків) [СГНН Т. 2, 227].

КУЛДИ́КАТЬ Видавати характерні звуки, кричати (про індиків) [СГНН Т. 2, 227].

КУЛЬДУ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУЛЬКОТІ́ТЬ Видавати характерні звуки, кричати (про індиків) [СГНН Т. 2, 228].

КУЛЮ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУ́МАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 267].

КУМЕ́КАТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 394].

КУ́МКА *дит.* Жаба [СЗГ Т. 1, 267].

КУ́МКАТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 394].

КУ́МКАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 267].

КУРГИ́КАТЬ Кувікати [СГНН Т. 2, 232].

КУРДИ́ГАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУРДУ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУРДЮ́-КУРДЮ́ Вигук, яким підкликають індиків [СПГ, 111].

КУ́РКАТИ Кричати (про індиків) [СБукГ, 242].

КУ́РКАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 111].

КУР-КУР Вигук, яким підкликають індиків [СПГ, 111].

КУРЛИ́-КУРЛИ́ *виг.* Уживається дня кликання індиків [СГНН Т. 2, 233].

КУРЧА́ТИ 1. Сокоріти (про курей). 2. Кумкати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 398].

КУРЧА́ТИ Бурчати в животі [КСЛГ, 154].

КУРЧІ́ТИ Рохкати; хрюкати (про свиней) [СБГ Ч. 1, 398].

КУ́ХКАТЬ Розкотисто реготати [СГНН Т. 2, 235].

КЫХА́ТИ Чхати [КСЛГ, 137].

КЫХНУТИ *однокр.* до **КЫХА́ТИ.** Чхнути [КСЛГ, 137].

КЮ́РКАТИ Свистіти, сюрчати [СБукГ, 246].

ЛА́ЯТЬ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 279].

ЛЕКА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 280].

ЛЕЛЕ́КАТИ Кричати [ГГКС, 110].

ЛЕЛЕСА́ТИ 1. Кричати. 2. Плакати. 3. Скакати. 4. Кидатися туди-сюди [СГНН Т. 2, 248].

ЛЄСКА́ТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 282].

ЛИҐ Ковток чого-небудь [СЗГ Т. 1, 283].

ЛИ́ҐА́ТИ 1. Ковтати. 2. Пожадливо пити або їсти [ГГКС, 111].

ЛИ́ҐАТИ Ковтати [НРС, 161].

ЛИҐА́ТИ Ковтати [СЗГ Т. 1, 283].

ЛИҐНУ́ТИ Ковтнути [СЗГ Т. 1, 283].

ЛИ́ҐО Ковток чого-небудь [СЗГ Т. 1, 283].

ЛИ́ЗЬКАННЯ Повільне, без охоти і в дуже малій кількості приймання їжі [СГНН Т. 2, 251].

ЛИ́КАТИ Ковтати [НРС, 161].

ЛУПА́ТИ 1. Колупати. 2. Тесати [ГГКС, 115].

ЛУПИ́НА Лушпина [ГГКС, 115].

ЛУПИ́НІ *зб. до* **лупи́на** (лушпина) [ГГКС, 115].

ЛУПИ́ТИ 1. Обчищати від шкаралупи, лушпини (напр., картоплю, кукурудзу). 2. Знімати шкіру із забитої тварини. 3. Сильно бити. 4. Встановлювати непомірно високу платню [ГГКС, 115].

ЛУПІ́Ш // ШІ́ЛЄР Інструмент для здирання кори з дерева [ГГКС, 115].

ЛУПКА́ТИ Ляскати (батогом) [КСЛГ, 162].

ЛУПЛІ́НКА Здирання кори з дерева [ГГКС, 115].

ЛУ́ПНУТИСИ *тільки доп.* 1. Упасти. 2. Сильно вдаритися [ГГКС, 115].

ЛУСКАВКИ́ *тільки мн.* Скляне намисто [ГГКС, 115].

ЛУ́СКАТИ 1. Сильно стукати; грюкати 2. Бити. 3. Гриміти (по грім). 4. Тріскати [ГГКС, 115].

ЛЬО́ПА *знев.* Той, хто розбризкує або розливає воду [СЗГ Т. 1, 299].

ЛЬО́ПА Пліткарка [ГГКС, 116].

ЛЬО́ПАЛО Базіка [СБГ Ч. 1, 425].

ЛЬО́ПАТИ (-СИ, -СА) Бризкати [СБукГ, 271].

ЛЬО́ПАТИ Верзти; базікати [СБГ Ч. 1, 425].

ЛЬО́ПАТИСИ Хлюпатися [ГГКС, 116].

ЛЬО́ПАТЬ Бити по воді або по чомусь вологому [СГНН Т. 2, 265].

ЛЬО́ПНУТИ 1. Бризнути. 2. Сказати щось недоречне [ГГКС, 116].

ЛЬОПОТА́ТИ Цокотати [СБГ Ч. 1, 425].

ЛЬО́ПОТИ *тільки мн.* лайливі слова [ГГКС, 116].

ЛЬОПОТУ́Н Балакучий чоловік, базіка [ГГКС, 116].

ЛЬОПОТУ́ХА Балакуча жінка, базіка [ГГКС, 116].

ЛЬО́СКАТИ 1. Вдаряти одним предметом об другий. 2. Вдаряти батогом, утворюючи різкий звук [СЗГ Т. 1, 299].

ЛЯ́ПА Базіка [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯПАВА́ Негода з дрібним дощем [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯПАВИ́ЦЯ // ЛЯ́ПАВКА 1. Сльота. 2. Болото зі снігом на дорозі [ГГКС, 117].

ЛЯ́ПАВКА Прилад для биття мух у вигляді шматка шкіри чи гуми, закріпленого на довгій ручці [СГНН Т. 2, 264].

ЛЯ́ПАВКА Пристрій для биття мух [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯ́ПАЛКА Прилад для биття мух у вигляді шматка шкіри чи гуми, закріпленого на довгій ручці [СГНН Т. 2, 264].

ЛЯ́ПАЛКА Приладдя для биття мух [СУСХ, 205].

ЛЯ́ПАЛО Базіка [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯ́ПАЛО *ірон.* Брехун [СУСХ, 205].

ЛЯ́ПАНЕЦЬ *кулін.* Печений або смажений виріб із тіста з начинкою [СУСХ, 205].

ЛЯ́ПАС *перен.*, *кулін.* Недопечений хліб [СУСХ, 205].

ЛЯПА́СИК *кулін.* Коржик, спечений з борошна низької якості [СУСХ, 205].

ЛЯ́ПАТИ 1. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка). 2. Базікати [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯ́ПАТИ *згруб.* Базікати, говорити багато про щось незмістовне [СУСХ, 205].

ЛЯПАТУ́ХА 1. Сніг з дощем. 2. Базіка [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯ́ПАТЬ Аплодувати [СГНН Т. 2, 264].

ЛЯПА́Ч Гра на вечорницях (переважно парубоча). Також «тріскало». *Тр'і́скало гра́ли так — з:а́ду хтос' п'їд'їдé і сту́кне... і му́сиш гада́ти* [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯ́ПКА Долоня [СУСХ, 205].

ЛЯ́ПКА Пристрій для биття мух [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯПОТНЯ́ Ляпання [СГНН Т. 2, 264].

ЛЯПО́ТНЯВА Ляпання [СГНН Т. 2, 264].

ЛЯПОТУ́Н Базіка [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯПОТУ́Н Балакучий чоловік, хлопець [СУСХ, 205].

ЛЯ́СКАВКА Спеціальний пристрій нагонича з двох дощечок для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 1, 298].

ЛЯ́СКАТИ 1. Гриміти. 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 3. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯ́СКАТЬ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯСКО́ТНЯВА Ляскотня [СГНН Т. 2, 264].

ЛЯСКОТУ́Н Той, що лящить, видає різкі або пронизливі звуки [СГНН Т. 2, 265].

ЛЯСКОТУ́ХА Балакуча жінка [СУСХ, 205].

ЛЯСКОТУ́ХА Жін. до ляскотуна [СГНН Т. 2, 265].

ЛЯСКОТУ́ХА *знев.* Базікало [СЗГ Т. 1, 298].

М'ЯВЧАТИ Нявкати; наслідувати голос кота [КСЛГ, 180].

МАВКА́ТИ Нявкати (про кота) [КСЛГ, 166].

МАМАЇ́КА Заїка [СГНН Т. 2, 271].

МАМЛЯ́ТИ 1. *знев.* Мимрити, говорити невиразно, незрозуміло. 2. Плямкати губами. 3. Робити щось повільно [КСЛГ, 168].

МА́МЛЯТЬ Надто повільно, нехотя їсти [СГНН Т. 2, 271].

МАМРА́ТИ 1. Бурмотіти, бубоніти, невиразно говорити. 2. Буркотіти, сердитися [КСЛГ, 168].

МАМРОТА́НЯ Дія за знач **МАМРА́ТИ**, **МАМРОТА́ТИ** [КСЛГ, 168].

МАМРОТА́ТИ Те саме, що **МАМРА́ТИ** [КСЛГ, 168].

МАРА́ВКАТИ Подавати протяжний голос (про кота під час парування) [СЗГ Т. 1, 304].

МАРУЧА́ТИ Буркотіти, бубоніти під ніс [КСЛГ, 169].

МЕ́КА *дит.* Вівця [СГНН Т. 2, 278].

МЕ́КАТИ Мекати (про кіз, телят і цапа) [СБГ Ч. 1, 436].

МЕ́КАТИ Утворювати звуки (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 309].

МЕКА́ЧАТИ Утворювати звуки (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 309].

МЕКЕ́КЕ *дит.* Коза [СУСХ, 212].

МЕКОТА́ТИ Мекати (про кіз, телят і цапа) [СБГ Ч. 1, 436].

МЕКОТА́ТИ Утворювати звуки (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 309].

МЕ́МЛЯТИ Надто повільно і неестетично їсти [СЗГ Т. 1, 309].

МЕРКОТА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 310].

МИ́КАТИ 1. Подавати голос (про корову). 2. Подавати голос (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 311].

МИ́КАТЬ Мукати (про корову, вола тощо) [СПГ, 126].

МИКОТА́ТИ Подавати голос (про маля лісової козулі) [СЗГ Т. 1, 311].

МИЧА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 313].

МИЧА́ТЬ Видавати звуки (про лося) [СЗГ Т. 1, 313].

МЙО́ВКАТИ Нявкати [НРС, 175].

МЛЯ́МЛЯТЬ Надто повільно, нехотя їсти [СГНН Т. 2, 288].

МЛЯСКА́ТИ Плямкати губами, цмокати [КСЛГ, 177].

МНЯ́ВКАТИ Нявчати [СБГ Ч. 1, 448].

МНЯВЧА́ТИ Нявчати [СБГ Ч. 1, 448].

МОРМОТА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 320].

МРИ́КАТЬ Мимрити [СГНН Т. 2, 294].

МРІ́ЧАТИ Подавати голос (про корову) [СЗГ Т. 1, 322].

МУ́КАТИ Подавати голос (про корову) [СЗГ Т. 1, 323].

МУ́КАТИ Тихо ревти (про корів) [СБГ Ч. 1, 456].

МУМРОТИ́ТИ Подавати голос (про лося) [СЗГ Т. 1, 323].

МУРКА́НЯ Дія за знач. **МУРКА́ТИ** [КСЛГ, 179].

МУ́РКАТИ 1. Муркотати. 2. Бурмотіти під носом [СБГ Ч. 1, 457].

МУ́РКАТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 1, 324].

МУ́РКАТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2. Утворювати звуки (про зайців) [СЗГ Т. 1, 324].

МУРКА́ТИ Муркотіти (про котів) [КСЛГ, 179].

МУРКВА́СА Дитина, яка увесь час плаче [СЗГ Т. 1, 324].

МУРКВА́СИТИ Плакати (про дитину, яка плаче без причини) [СЗГ Т. 1, 324].

МУРКІ́Т Кіт [СГНН Т. 2, 296].

МУРКОТА́ТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2. Утворювати звуки (про зайців) [СЗГ Т. 1, 324].

МУРКОТЕ́ЛО Той, хто говорить невиразно [СЗГ Т. 1, 324].

МУ́РКОТЕНЬ Дитина, яка увесь час плаче [СЗГ Т. 1, 324].

МУРКО́ТИК Зменш.-пестл. до «муркіт» [СГНН Т. 2, 296].

МУРКОТУ́Н Той, що муркотить (звичайно про кота) [СГНН Т. 2, 296].

МУРКОТУ́Н Чоловік, хлопець, який говорить тихо й невиразно [СУСХ, 222].

МУРКОТУ́НЧИК Зменш.-пестл. до «муркотун» [СГНН Т. 2, 296].

МУРЧА́ТИ Муркотати [СБГ Ч. 1, 457].

МУРЧЄ́ТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2. Утворювати звуки (про зайців) [СЗГ Т. 1, 324].

МЫМРА́НЯ Дія за знач. **МЫМРА́ТИ**. Мимрення [КСЛГ, 169].

МЫМРА́ТИ Мимрити, тихо, невиразно говорити [КСЛГ, 169].

МЫРКА́ТИ Невдоволено бурчати [КСЛГ, 169].

МЫРКНУ́ТИ Буркнути, сказати щось неясно, нерозбірливо [КСЛГ, 169].

МЯ́МЛИТЬ Мимрити [СГНН Т. 2, 297].

МЯ́МЛО *ірон.* Мимрій [СГНН Т. 2, 297].

НАБУБНИ́ТИ Наторохкотіти, нацокати; набарабанитися, набитися в бубон [КСЛГ, 182].

НАВУ́МКАТЬ Кричати, нявкати (про котів) [СПГ, 131].

НАГА́КАТЬ Наговорити [СГНН Т. 2, 309].

НАГУ́КУВАТЬ, НАГУКА́ТЬ Викликати [СПГ, 132].

НАДЖВЯ́КАНИЙ Дієпр. пас. мин. ч. до «наджвякать» (надавити (морсу, соку)) [СГНН Т. 2, 313].

НАДЖВЯ́КАТЬ Надавити (морсу, соку) [СГНН Т. 2, 313].

НАДЖЬОРКА́НЮВАТИ, *док.* **НАДЖЬОРКА́НИТИ** *згруб.* Наливати [СБукГ, 310].

НАКАХКОТІ́ТЬСЯ Нареготатися [СГНН Т. 2, 319].

НАКИХКОТІ́ТЬСЯ Нареготатися [СГНН Т. 2, 320].

НАКИ́ШКАТИ Проганяти курей [СЗГ Т. 1, 333].

НАЛЬО́ПАНИЙ Дієпр. пас. мин. ч. до «нальопать» (наляпувати, набризкувати) [СГНН Т. 2, 329].

НАЛЬО́ПАТЬ Наляпувати, набризкувати [СГНН Т. 2, 329].

НАЛЬО́ПУВАТЬ Наляпувати, набризкувати [СГНН Т. 2, 329].

НАТЬО́ПАТЬ Наляпати [СГНН Т. 2, 351].

НАТЬОПА́ТЬСЯ *фам.* Наїстися якоїсь рідкої страви [СГНН Т. 2, 351].

НАХЛЬОПТА́ТЬСЯ *ірон.* Напиватися горілки, вина, самогон [СГНН Т. 2, 351].

НАХЛЬО́ПТУВАТЬСЯ *ірон.* Напиватися горілки, вина, самогону [СГНН Т. 2, 351].

НАХ-НАХ *виг.* Уживається для підкликання собаки [СГНН Т. 2, 351].

НАХ-НАХ, НЯХ-НЯХ Вигук, яким підкликають собак [СПГ, 135].

НАЦО́КАТЬ Після довгого цокання показати якийсь час (про годинник) [СГНН Т. 2, 352].

НАЦЮ́КАТИ Насікти (сокирою) [ГГКС, 131].

НАЦЯПКАТИ Накапати [СБГ Ч. 1, 480].

НЮ́НЯ Плакса [СУСХ, 240].

НЮ́НЯТИ, НЮ́НЬКАТИ 1. Говорити повільно, невиразно, мляво, як мала дитина [СБукГ, 341].

НЮ́НЯТЬ *зневажл.* Нюнити [СГНН Т. 2, 371].

НЮ́РҐАТИ, НЬО́РКАТИ Невиразно говорити, нечемно відповідати [СБукГ, 341].

НЯ́ВКА *дит.* Кіт [СЗГ Т. 1, 352].

НЯ́ВКАТИ Подавати протяжний голос (про кота під час парування) [СЗГ Т. 1, 352].

НЯВ-НЯВ Звуконаслідування голосу кота [СЗГ Т. 1, 353].

НЯМ Вигук звуконаслідувальний [СБукГ, 342].

НЯ́МАТЬ *дит.* Їсти [СПГ, 138].

НЯ́МКАЛО *знев.*, *згруб.* Людина, яка під час їди плякає губами [СБукГ, 342].

НЯ́МКАТИ *знев.* 1. Їсти щось повільно, супроводжуючи процес мимовільним

«ням, ням». 2. Невиразно, повільно говорити [СБукГ, 342].

НЯ́МЛО *знев.* 1. Людина, яка невиразно говорить, незрозуміло, плутано виражає свої думки. 2. Нерозторопна, нерозсудлива людина, скиглій [СБукГ, 342].

НЯМ-НЯМ *дит.* Їсти [СУСХ, 241].

НЯ́МРАТИ Неохоче, повільно їсти [СБукГ, 342].

НЯРА́ВКАТИ Подавати протяжний голос (про кота під час парування) [СЗГ Т. 1, 353].

НЯ́РҐАТИ Говорити [НРС, 187].

НЯ́РКАТИ Говорити [НРС, 187].

НЯРЧА́ТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 353].

НЯ́РЧИТИ Нявкати [НРС, 187].

НЯ́ХКАТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 353].

НЯ́ЧАТИ Утворювати звуки (про білку) [СЗГ Т. 1, 353].

ОБГА́ВКУВАТИ Зводити наклеп на когось, оббріхувати [ГГКС, 134].

ОБДЖЮРКА́НИТИСИ *згруб.* 1. Лити. 2. Дудлити, багато пити [СБукГ, 346].

ОБЙОЙКАТИ Заохати з подиву [СБГ Ч. 2, 7].

ОБТАЛА́ПАНИЙ Заболочений, забруднений [ГГКС, 136].

ОБТАЛА́ПАТИСИ Заляпатися болотом, забруднитися [ГГКС, 136].

ОБФУ́ШУВАТИ Обдувати [СБукГ, 357].

ОЙК Зойк [СПГ, 143].

ОЛЬО́КАТЬ Викрикувати вигук «олю!» [СГНН Т. 3, 51].

ОЛЮ́КАТЬ Викрикувати вигук «олю!» [СГНН Т. 3, 51].

ОХА́ТИ Охати, вигукувати «Ох!» [КСЛГ, 221].

ОХКА́ТИ Те саме, що **ОХА́ТИ** [КСЛГ, 221].

ОХТІ́ТИ 1. Стогнати. 2. Нарікати [СБГ Ч. 2, 31].

ПАДЬПАДЬО́МКАННЯ Підпадьомкання [СГНН Т. 3, 70].

ПАДЬПАДЬО́МКАТЬ Підпадьомкати [СГНН Т. 3, 70].

ПАДЬПАДЬО́МКНУТЬ Однокр. до «падьпадьомкать»,

«падьпадьомкувать» [СГНН Т. 3, 70].

ПАДЬПАДЬО́МКУВАТЬ Підпадьомкати [СГНН Т. 3, 70].

ПА́ХКАТИ, *док.* **ПА́ХНУТИ** 1. Стріляти, застрелити. 2. Бити, стукати, вдаряти [СБукГ, 393].

ПАЦНУ́ТИ Ляпнути, ляснути, вдарити долонею по чому-небудь [КСЛГ, 228].

ПАЦЬКАНИ́НА Мазанина, ляпанина [КСЛГ, 228].

ПАЦЬКА́ТИ 1. Бруднити, каляти. 2. Псувати, партачити [КСЛГ, 228].

ПАЦЬКА́ТИСЯ Бруднитися, вимащуватися [КСЛГ, 228].

ПЕРЕКАХКОТІ́ТЬ Перестати розкотисто реготати [СГНН Т. 3, 90].

ПЕРЕКИХКОТІ́ТЬ Перестати розкотисто реготати [СГНН Т. 3, 91].

ПИ́КАЛО Людина, яка заїкається [СЗГ Т. 2, 44].

ПИ́КАТИ 1. Заїкатися. 2. Подавати голос (про лісову козу) [СЗГ Т. 2, 44].

ПИКОНУ́ТИ Вдарити [СЗГ Т. 2, 44].

ПИ́РКАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 46].

ПИ́СКАВКА Манок для приманювання звірів і птахів [СЗГ Т. 2, 47].

ПИ́СКАТИ Подати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 47].

ПИСКЛЯ́ Маленька плаксива дитинка [СЗГ Т. 2, 47].

ПИ́СКЛЯ Плаксива дитина [СГНН Т. 3, 110].

ПИСКО́ВНЯ Кар’єр, звідки беруть пісок [СЗГ Т. 2, 47].

ПИСКОНІ́ТИ Пищати [СБГ Ч. 2, 62].

ПИ́СКОТИ Голос, який подає білка [СЗГ Т. 2, 47].

ПИСКО́ТНЯВА *підсил.* Писк [СГНН Т. 3, 110].

ПИСКОТУ́Н Миша з білою шерстю на животі і темнішою смугою на спині [СЗГ Т. 2, 47].

ПИСКОТУ́Н Пискун [СГНН Т. 3, 110].

ПИСКОТУ́НКА Жін. до пискотуна [СГНН Т. 3, 111].

ПИСКОТУ́НЧИК Пестл. до «пискотуна» (пискун) [СГНН Т. 3, 111].

ПИСКОТУ́ХА Жін. до пискотуна [СГНН Т. 3, 111].

ПИСКОТУ́ШКА Пестл. до «пискотун» (пискун) [СГНН Т. 3, 111].

ПИСКУНЧА́ Пискля (лише про пташеня) [СГНН Т. 3, 111].

ПИСКУНЧА́ТКО Пестл. до «пискунча» (пискля (лише про пташеня)) [СГНН Т. 3, 111].

ПИСНУ́ТИ 1. Писнути, пискнути. 2. *перен.* Обізватися [КСЛГ, 231].

ПИ́ХКАВКА Порхавка, кулястий гриб [СУСХ, 270].

ПИЩА́ВКА Сопілка [СБГ Ч. 2, 64].

ПИЩА́ВОЧКА Сопілка [СБГ Ч. 2, 64].

ПИЩА́ВЧА Сопілочка [СБГ Ч. 2, 64].

ПИЩА́ТИ Вищати [СБГ Ч. 2, 64].

ПИЩА́ТИ Подати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 48].

ПИЩЄ́ТИ 1. Утворювати звуки (про зайця). 2. Утворювати звуки (про куницю) [СЗГ Т. 2, 48].

ПИ́ЩИК 1. Манок для приманювання звірів і птахів. 2. Стовбур зрубаного дерева, очищений від гілля [СЗГ Т. 2, 48].

ПІ́ВКАТИ Пищати, кричати [ГГКС, 148].

ПІДПАДЬО́МОЧКА Перепілка [СГНН Т. 3, 119].

ПІ́КАВКА Манок для приманювання звірів і птахів [СЗГ Т. 2, 48].

ПІ́КАЛО Дитяча іграшка, що «пікає», тобто пищить [СБГ Ч. 2, 72].

ПІ́КАТИ 1. Подавати голос (про куріпку). 2. Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 50].

ПІ-ПІ Вигук, яким кличуть курей [СБГ Ч. 2, 73].

ПІПІ́КАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 51].

ПІПІ́П *дит.* 1. *виг.* Наслідування звуків автомобільного клаксона. 2. Автомобіль [СЗГ Т. 2, 51].

ПІ́ПКАЛО 1. Клаксон в автомобілі. 2. Дитина, яка наслідує звук автомобільного клаксона [СЗГ Т. 2, 51].

ПІ́ПКАТИ Наслідувати звук автомобільного клаксона [СЗГ Т. 2, 51].

ПІ́СКАТИ Пищати [НРС, 206].

ПІ́СКАТИ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 2, 51].

ПЛЕ́СКАТИ 1. Плескати (у руки). 2. Плюскотіти (про дощ, воду) [СБГ Ч. 2, 80].

ПЛЕ́СКАТИ Аплодувати [СЗГ Т. 2, 54].

ПЛЕСКА́Ч Гра на вечорницях (переважно парубоча). Також «тріскало». *Тр'і́скало гра́ли так — з:а́ду хтос' п'ід'ідé і сту́кне... і му́сиш гада́ти* [СЗГ Т. 2, 54].

ПЛЮЩА́ТИ Плюскотіти [СБГ Ч. 2, 83].

ПЛЯСК Плеск [КСЛГ, 236].

ПЛЯСКА́НЯ Дія за знач. **ПЛЯСКА́ТИ** [КСЛГ, 236].

ПЛЯСКА́ТИ Плюскотіти [КСЛГ, 236].

ПЛЯ́СКІТ Плескіт, плюскіт [КСЛГ, 236].

ПЛЯСКОТА́ТИ Плескотіти [КСЛГ, 236].

ПЛЯ́ЦКАТИ Злегка плескати рукою [СБукГ, 432].

ПЛЯ́ЦКАТИ Плямкати [СБГ Ч. 2, 83].

ПЛЯ́ЦКАТИ Плямкати під час їди [НРС, 209].

ПОБО́МКАТИ *згруб.* 1. Погратися дзвоном чи іншим металевим предметом, що видає сильний звук при ударі. 2. Побайдикувати, змарнувати час [СБукГ, 434].

ПОГЕ́ПАТИ Побити [СУСХ, 283].

ПОГІ́РКАТИС Посваритися [СЗГ Т. 2, 59].

ПОГО́ЙКАТИ Покричати [СБГ Ч. 2, 92].

ПОГУ́КАТИ Квакати [СБГ Ч. 2, 93].

ПОГУ́РКАТИ Погрюкати [СБукГ, 437].

ПОҐЕДЗҐАТИ Погелготати [СБукГ, 437].

ПОДЖВЯ́КАТЬ 1. Подавити (про спілі овочі, фрукти). 2. Полопатися від гниття (про овочі, фрукти) [СГНН Т. 3, 146].

ПОДЗЕБЕНИ́ТИ Подзвонити [СБГ Ч. 2, 93].

ПОДИРДИ́КАТЬ Поїхати старим, несправним мотоциклом, автомобілем, трактором і Т. п. [СГНН Т. 3, 146].

ПОДИ́РКАТЬ Поїхати старим, несправним мотоциклом, автомобілем, трактором і Т. п. [СГНН Т. 3, 146].

ПОДРУХКОТА́ТИ Потрощити [СБГ Ч. 2, 96].

ПОДУ́КА́ТЬСЯ Вдаритися лобами, головами [СГНН Т. 3, 148].

ПОДЮ́ГУВАТИ Колоти [СБГ Ч. 2, 96].

ПОЗАЛЬО́ПУВАНИЙ Дієпр. пас. мин. ч. до «позальопувать» (покрити плямами якої-небудь рідини) [СГНН Т. 3, 155].

ПОЗАЛЬО́ПУВАТЬ Покрити плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 3, 155].

ПОЗАЛЬО́ПУВАТЬСЯ Забруднитися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 3, 155].

ПОКО́КАТИ Поквоктати [СБукГ, 441].

ПОКРАНКУВАТИ Покрякувати [СБГ Ч. 2, 101].

ПОКУВІ́КУВАТИ Кувікати [СБукГ, 441].

ПОМЕ́КУВАТИ, *док.* **ПОМЕ́КАТИ** Подавати голос (про козу) [СБукГ, 444].

ПОНАЛЬО́ПУВАТЬ Поналяпувати, понабризкувати [СГНН Т. 3, 194].

ПОНАЧВЯ́КУВАТИ Намазати багато чогось [СУСХ, 290].

ПОРОЗБЕ́ХКУВАНИЙ Дієпр. пас. мин. ч. до «порозбехкувать» (порозбивати) [СГНН Т. 3, 232].

ПОРОЗБЕ́ХКУВАТЬ *фам.* Порозбивати [СГНН Т. 3, 232].

ПОРОЗБЕ́ХКУВАТЬСЯ Порозбиватися [СГНН Т. 3, 232].

ПОРОЗЛУ́ПУВАНИЙ Дієпр. Пас. мин. ч. до «порозлупувать» (порозламувати) [СГНН Т. 3, 236].

ПОРОЗЛУ́ПУВАТЬ Порозламувати [СГНН Т. 3, 236].

ПОРОЗЛУ́ПУВАТЬСЯ Порозламуватися (про спілі плоди) [СГНН Т. 3, 236].

ПОРОЗЛЬО́ПУВАНИЙ Дієпр. пас. мин. ч. до «порозльопувать» (порозбризкувати, порозляпувати) [СГНН Т. 3, 236].

ПОРОЗЛЬО́ПУВАТЬ Порозбризкувати, порозляпувати [СГНН Т. 3, 236].

ПО́РСЬКАТ Бризкати, сприскувати долівку хати перед замітанням [СПГ, 168].

ПОСКАВІТА́ТИ Подати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 76].

ПОТЬОПА́ТЬ *фам.* Жадібно поїсти якусь рідку страву [СГНН Т. 3, 252].

ПОЦО́КУВАТИ 1. Нарікати; бути невдоволеним. 2. Не хотіти [СБГ Ч. 2, 129].

ПОЧУ́ПКАТИ Пошкандибати [СБГ Ч. 2, 130].

ПРАСК 1. Світанок. 2. Тріск; гуркіт; лускіт. 3. Гриміло в лісі [СБГ Ч. 2, 133].

ПРА́СКАТИ 1. Тріскати. 2. Ударяти з тріском [СБГ Ч. 2, 133].

ПРА́ЦКАТИ Тріскати [СБГ Ч. 2, 133].

ПРИТЬО́ПАТИ Ледве прийти, прибути [СБГ Ч. 2, 147].

ПРИЩА́ТИ Шипіти [КСЛГ, 259].

ПРОАЛЯЛЯ́КАТЬ *зневажл.* Пробазікати [СГНН Т. 3, 281].

ПРОБАЛА́МКАТИ Продзвеніти [СБукГ, 446].

ПРОДИРДИ́КАТЬ Продеренчати [СГНН Т. 3, 284].

ПРОДИ́РКАТЬ Продеренчати [СГНН Т. 3, 284].

ПРОДИРКОТІ́ТЬ Продеренчати [СГНН Т. 3, 284].

ПРОЛИГНУ́ТИ Проковтнути [СЗГ Т. 2, 94].

ПРОЛИҐА́ТИ Ковтати [НРС, 217].

ПРОЛИ́ҐНУТИ Проковтнути [НРС, 218].

ПСИКА́ТИ Сичати [КСЛГ, 262].

ПСИКНУ́ТИ *однокр.* до **ПСИКА́ТИ** [КСЛГ, 262].

ПУ́ГАТИ Кричати пугу (про сову) [СБГ Ч. 2, 160].

ПУ́КАТИ 1. *дит.* Голосно звільнятися від повітря. 2. Вдаряти одним предметом об другий [СЗГ Т. 2, 104].

ПУ́КАТИ 1. Тріскати. 2. Стукати [ГГКС, 159].

ПУЛЬК Вигук, що вживається на позначення звука, який утворюється від сплеску води, коли в неї щось падає [СГНН Т. 3, 299].

ПУ́ЛЬКАТИ Пулькати (про індиків); видавати звуки [СБГ Ч. 2, 161].

ПУЛЬКА́Ч // ПУЛЬПА́К *зоол.* Індик [ГГКС, 159].

ПУЛЬКИ Індики [СБГ Ч. 2, 161].

ПУЛЬКНУТЬ Булькнути [СГНН Т. 3, 299].

ПУЛЬ-ПУЛЬ *виг.* Уживається для кликання гусенят [СГНН Т. 3, 299].

ПУЛЬ-ПУЛЬ Вигук, яким кличуть індиків [СБГ Ч. 2, 161].

ПУЛЮ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 179].

ПУ́РКАЛО *насм., ірон.* Мотоцикл [СБукГ, 448].

ПУ́РКАТИ Торохтіти [СБукГ, 447].

ПУР-ПУР, ПУТЬ-ПУТЬ Вигук, яким підкликають індиків [СПГ, 180].

ПХИ́НЬКАТИ Пхикати; хникати; схлипувати [СБГ Ч. 2, 164].

ПЧИ́ХАТИ Чхати [СБГ Ч. 2, 164].

ПШАК Пшик [СГНН Т. 3, 301].

ПША́КАТЬ Шипіти при зануренні розпеченого металу (про воду) [СГНН Т. 3, 301].

ПША́КНУТЬ Шипіти при зануренні розпеченого металу (про воду) [СГНН Т. 3, 301].

ПШИ́КНУТИ З протяжним шумом випускати повітря [СЗГ Т. 2, 109].

ПШУ́КАТИ Тихо звільнятися від повітря [СЗГ Т. 2, 109].

ПШУЧА́ТИ Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 109].

РА́ЄТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 113].

РА́ЙКАТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 113].

РА́ЙКАТЬ Квакати (про жаб) [СПГ, 182].

РА́ПКАТИ 1. Крякати (про качок). 2. Квакати (про жаб). 3. Крякати (про ворон) [СБГ Ч. 2, 168].

РАПЧА́ТИ Кричати, репетувати (про жаб) [КСЛГ, 266].

РА́ХКАТИ Квакати (про жабу) [НРС, 224].

РАХКОТІ́ТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 2, 169].

РЕВА́ТИ 1. Ревти (про корів, волів). 2. Плакати [СБГ Ч. 2, 170].

РЄ́ВКАТИ *згруб.* Сильно кричати, рявкати [СБукГ, 452].

РЄ́ВКАТИ Ревти (про корів, волів) [СБГ Ч. 2, 170].

РЕҐЕТА́ТЬ, РЕКЕТА́ТЬ Скрекотати (перев. про жаб) [СПГ, 184].

РЕЙГОТІ́ТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 116].

РЕЙКОТІ́ТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 116].

РЕКА́ТЬ, РИКА́Т, РЙКА́ТЬ Мукати (про корів, волів і Т. ін.) [СПГ, 184].

РЄ́МЖИТИ 1. Подавати протяжні звуки (про козла). 2 *перен., знев.* Голосно плакати (про дитину) [СЗГ Т. 2, 116].

РЄ́МЗАТИ Подавати протяжні звуки (про лося) [СЗГ Т. 2, 117].

РЄ́ПАТИ Кумкати (про жабу) [ГГКС, 162].

РЕРЕ́КАТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 117].

РИ́КАТИ 1. Грубо кричати [СБукГ, 455].

РИ́КАТИ 1. Ревти; рикати (про волів). 2. Визвірятися [СБГ Ч. 2, 173].

РИКА́ТИ *перен.* Голосно плакати [СЗГ Т. 2, 119].

РИ́ПАВКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 120].

РИ́ПАТИ Відчиняти або зачиняти двері зі скрипучими звуками [СЗГ Т. 2, 120].

РИ́ПАТИС Відчиняти або зачиняти двері зі скрипучими звуками [СЗГ Т. 2, 120].

РИ́ПИ *част.* у виразі **НА РИПАХ** Про чоботи, які під час ходи риплять (для цього спеціально вставляли березову кору) [СЗГ Т. 2, 120]

РИЧА́ТИ 1. Ревти. 2. Голосно плакати [СБГ Ч. 2, 175].

РИЧА́ТИ Подавати протяжні звуки (про лося) [СЗГ Т. 2, 121].

РИЧЄ́ТИ 1. *перен.* Голосно плакати. 2. Плакати (про дитину) [СЗГ Т. 2, 121].

РЙО́ХКАТИ Рохкати; хрюкати [СБГ Ч. 2, 179].

РОЗАЛАЛУВА́ТЬСЯ Розкричатися [СГНН Т. 4, 13].

РОЗАЛЯЛЯ́КАТЬСЯ *зневажл.* Розпатякатися [СГНН Т. 4, 13].

РОЗБЕЧА́ТИСЯ Розревітися, голосно розплакатися [КСЛГ, 269].

РОЗБУБНИ́ТИ Розголосити [СБукГ, 459].

РОЗГУ́РКАТИСИ 1. Почати сильно грюкати. 2. Гриміти (про грім) тривалий час [СБукГ, 460].

РОЗДЖЕРЛА́ТЬСЯ Розкричатися або голосно почати говорити іноземною, незрозумілою мовою [СГНН Т. 4, 22].

РОЗКАХКОТЇТЬСЯ Почати розкотисто реготати [СГНН Т. 4, 25].

РОЗКИХКОТЇТЬСЯ Почати розкотисто реготати [СГНН Т. 4, 25].

РОЗКУ́ХКАТЬСЯ Почати розкотисто реготати [СГНН Т. 4, 29].

РОЗЛЯ́ПАТЬСЯ Почати аплодувати [СГНН Т. 4, 30].

РОЗПАДЬПАДЬО́МКАТЬСЯ Почати падьпадьомкать [СГНН Т. 4, 33].

РОЗФУ́ШКУВАТИ Розпорошувати [ГГКС, 165].

РО́ХКАЛО Евфемізм до слова свиня [СБукГ, 468].

РО́ХКАЛО Свиня [СГНН Т. 4, 47].

РО́ХКАТИ Подавати голос (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 129].

РО́ЧКАТИ Подавати голос (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 129].

РЬОХ́КАЛО Свиня [СГНН Т. 4, 53].

РЯ́ПКАТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 2, 199].

РЯ́ХКАТИ [СБГ Ч. 2, 200].

СА́РКАТИ 1. Сердито говорити. 2. Кричати; лаяти [СБГ Ч. 2, 204].

САРЧАТИ Кипіти; шуміти [СБГ Ч. 2, 204].

САРЧІ́ТИ Шуміти [СБГ Ч. 2, 204].

СЕГОТАТИ Шуміти (про дощ) [СБГ Ч. 2, 209].

СЕ́РБАТИ 1. Їсти рідку страву. 2. Сьорбати; пити малими ковтками [ГГКС, 169].

СЕ́РБАТИ Сьорбати [СБГ Ч. 2, 210].

СЕРБА́ТИ Сьорбати, голосно втягувати ротом рідку страву [КСЛГ, 280].

СИ́КАТИ Утворювати протяжний свистячий звук (про гусака, який захищає гусенят) [СЗГ Т. 2, 144].

СИПІ́ТИ Шуміти, густи [СБукГ, 487].

СИЧА́ТИ Утворювати протяжний свистячий звук (про гусака, який захищає гусенят) [СЗГ Т. 2, 146].

СКАВЕНЧА́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 148].

СКАВУЛИ́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 148].

СКАВУЛІ́ТИ 1. Скавуліти (про собаку). 2. *згруб.* Плакати (про людину) [НРС, 240].

СКАЛІ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 148].

СКАМИЧА́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 149].

СКАМЛИ́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 149].

СКАМЛЯ́ТИ Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 149].

СКАМУЛИ́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 149].

СКАМУРЧА́ТИ 1. Утворювати звуки (про вовка). 2. Голосно плакати [СЗГ

Т. 2, 149].

СКАМЧА́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 149].

СКВІРЧА́ТИ Цвірчати [КСЛГ, 281].

СКО́ГЛИТЬ, СКУ́ГЛИТ, СКУ́ГЛИТЬ, СКУ́ГЛІТ, СКУГО́ЛИТЬ, СКУ͡ЄГЛИТЬ Вити (про вовка, собаку) [СПГ, 196].

СКРЕГОТА́ТИ 1. Утворювати звуки (про гусей). 2. Подавати голос (про білку). 3. Утворювати скрегіт зубами [СЗГ Т. 2, 152].

СКРЕҐЕ́КАТИ Подавати голос (про сороку) [СЗГ Т. 2, 152].

СКРИГІ́НЦАТИ Скреготати [СБукГ, 497].

СКУВЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 153].

СКУГИ́КАТЬ, СКУЖИ́КАТ Помалу кричати, кувікати (про свиней) [СПГ, 197].

СКУ́ГЛИТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 153].

СКУГНІ́ТИ 1. Скавуліти. 2. Стогнати, скиглити [ГГКС, 172].

СКУ́МЛИТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 153].

СОКОРИ́ТИ Утворювати короткі уривчасті звуки «ко-ко» (про курку) [СЗГ Т. 2, 161].

СОК-СОК, СЮВВИ́-СЮВВИ́, СЬОВК-СЬОВК, СОП-СОП Вигук, яким підкликають коней [СПГ, 200, 209].

СТРУКОТІ́ТИ Швидко говорити [СУСХ, 349].

СТУКА́Ч 1. Чоловік, хлопець, який таємно виказує когось. 2. *орнітол.* Дятел (Dendrocopos) [СУСХ, 349].

СТУКА́ЧКА Жінка, дівчина, яка таємно виказує когось [СУСХ, 349].

СТУКОТІ́ЙКО *евф.* Дятел (Dendrocopos) [СУСХ, 349].

СУКУТА́ТИ Утворювати короткі уривчасті звуки «ко-ко» (про курку) [СЗГ Т. 2, 185].

СЬВІРКОТАТИ Цвіркати [СБГ Ч. 2, 271].

СЬО́ВКАТЬ Злегка покрикувати (про індиків) [СПГ, 209].

СЫК Сичання, шипіння [КСЛГ, 280].

СЮРКОТНЯ́ Сюркотання [СГНН Т. 4, 117].

СЮРКО́ТНЯВА Сюркотання [СГНН Т. 4, 117].

СЮ́РЧИК Цвіркун або коник [СГНН Т. 4, 117].

СЮРЧО́К Цвіркун або коник [СГНН Т. 4, 117].

СЯ́ВКАТИ Подавати тихі звуки (про гуску) [СЗГ Т. 2, 189].

ТА́КАТИ Кахкати (про качок) [ГГКС, 180].

ТАЛА́ПАВКА 1. Грязюка. 2. *знев.* Некалорійна, несмачна рідка страва [СБукГ, 537].

ТАЛА́ПАТИ 1. Йти по болоті. 2. *перен.* Говорити нісенітниці [ГГКС, 180].

ТАЛА́ПАТИ Бруднити чимось рідким [СБукГ, 537].

ТАЛА́ПАТИ *знев.* Багато говорити [НРС, 249].

ТАЛА́ПАТИСИ (-СА) Бруднитися чимось рідким [СБукГ, 537].

ТАПКА́ТЬ, ТОПКА́ТЬ Топтати [СПГ, 210].

ТАРАБА́Н Брязкальце, що чіпляється тварині для знаходження її при бездоглядному випасанні в лісі [СПГ, 211].

ТАРАБА́НИТИ Гучно стукати [СУСХ, 353].

ТАРАБА́НИТИ Часто й голосно стукати [НРС, 249].

ТАРА́КАЛО Людина, яка багато говорить; базікало [НРС, 249].

ТАРА́КАЛО Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 192].

ТАРА́КАТИ 1. Стукати, гримати. 2. Безперервно, безупинно говорити [НРС, 249].

ТАРА́КАТИ Балакати [СБГ Ч. 2, 279].

ТАРАМО́К 1. Пастка для лову горобців у вигляді ящика, зробленого з лободи. 2. Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 192].

ТАРАНДА́ Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 192].

ТАРАНО́К Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 192].

ТАРАСКОТА́ТИ Ударяти, бити крильми (про птаха) [НРС, 249].

ТА́РА-ТА́РА Балаканина [СБГ Ч. 2, 280].

ТАРА́ХАВКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 192].

ТАРА́ХАЛКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 193].

ТАРА́ХКАНЄ 1. Різкий стукіт. 2. Пуста голосна розмова, балаканина [СБукГ, 539].

ТАРА́ХКАТИ, *док.* **ТАРА́ХНУТИ** Стукати [СБукГ, 539].

ТАРАХКО́ТНЯВА Тарахкотня [СГНН Т. 4, 120].

ТАРАХТІ́ЛКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 193].

ТАРАХТУ́Н 1. Іграшка з надутого свинячого сечового міхура, у який всипали горошини. 2. Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 193].

ТАРАХТУ́ХА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 193].

ТАРАХТУ́ШКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 193].

ТАРКОТУ́Н Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 193].

ТАСЬ Вигук, яким відганяють качок [СБГ Ч. 2, 280].

ТА́СЬКА Качка [СБГ Ч. 2, 280].

ТАСЬТА́ Вигук, яким відганяють качок [СБГ Ч. 2, 280].

ТАСЬ-ТАСЬ-ТАСЬ Вигук, яким кличуть качок [СБГ Ч. 2, 280].

ТА́СЯ Качка [СБГ Ч. 2, 280].

ТАТАРУ́К *орн.* Тетерук (Lyrusus tetrix) [СЗГ Т. 2, 193].

ТЕВКАТИ Вдаряти, вдарити об землю [СБГ Ч. 2, 282].

ТЕ́ВКАТИ, *док.* **ТЕ́ВКНУТИ** 1. Кидати з силою. 2. *знев.* Їсти [СБукГ, 541].

ТЕЛИ́НКА (ТЕЛЕ́НКА, ТИЛИ́НКА) Сопілка (перев. вербова) без бокових отворів, дно якої прикривають пальці під час гри [ГГКС, 182].

ТЕРЕШКОТА́ТИ Молоти; ляпати (язиком) [СБГ Ч. 2, 285].

ТЕРКОТА́ТИ 1. Лаяти. 2. Молоти; ляпати (язиком) [СБГ Ч. 2, 285].

ТЕ-ТЕ, ТЄ-ТЄ, ТЄХ-ТЄХ Вигук, яким підкликають гусей [СПГ, 212].

ТЕ́ТЕР *орн.* Тетерук (Lyrusus tetrix) [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕ́ТЕР *орн.* Тетерук [СГНН Т. 4, 123].

ТЕТЕ́РА *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРВИ́ЧА *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРИВЕНЯ́ТКО *орн.* Маля тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРИ́ХАТИ Токувати (про тетерука) [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРИ́ЦЯ *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕ́РИЧ *орн.* Тетерук (Lyrusus tetrix) [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРІ́ВКА *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕ́РКА *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРО́ВИСЬКО Місце, де токують тетеруки [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРУНЯ́ *орн.* Маля тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРУ́ХА *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРУЧИ́ХА *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТЕТЕРУЧО́К *орн.* Маля тетерука [СЗГ Т. 2, 197].

ТИГИ́ПАТИ Бити, вдаряти [СУСХ, 355].

ТИПУ́-ТИПУ́, ТІП-ТІП Вигук, яким підкликають курей [СПГ, 213].

ТИТЕРА́ТКО *орн.* Маля тетерука [СЗГ Т. 2, 200].

ТИТИРИ́ХА *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 200].

ТИТИРУНЄ́ *орн.* Маля тетерука [СЗГ Т. 2, 200].

ТИТИРУ́ЧКА *орн.* Самка тетерука [СЗГ Т. 2, 200].

ТІПА́ЛЯ, ТІПА́НКА, ТІПА́ЧКА *ткац.* Жінка, дівчина, яка тіпає коноплі (льон) [СУСХ, 357].

ТІП-ТІП-ТІП Вигук, яким кличуть курчат [СБГ Ч. 2, 291].

ТЛЯСКА́ТИ Плямкати губами, чавкати [КСЛГ, 304].

ТОГУ́КАТИ Кумкати [СБГ Ч. 2, 294].

ТО́ПТАНКА Картопляне пюре [СГНН Т. 4, 128].

ТО́РКАЛО Людина, яка багато і швидко говорить [СБукГ, 548].

ТОРКОТИ́ЛО Мотоцикл [СБукГ, 548].

ТОРКОТІ́ТИ 1. Торохкотіти. 2. Безупинно говорити [ГГКС, 187].

ТОРКОТІ́ТИ Теревенити [СБукГ, 548].

ТОРКОТЛИ́ВИЙ Балакучий [ГГКС, 187].

ТОРО́ХНЯВА Сильне торохтіння [СГНН Т. 4, 129].

ТОРОХТІ́ЛКА *перен.*, *ірон.* Балакуха [СГНН Т. 4, 129].

ТОРОХТУ́Н 1. Дитяча іграшка, виготовлена із певним чином обробленого і надутого свинячого сечового міхура, в який насипаються зерна кукурудзию 2. *ірон.* Балакун [СГНН Т. 4, 129].

ТОРОХТУ́НКА *перен.* Жін. до торохтуна (балакун) [СГНН Т. 4, 130].

ТОРОХТУ́ХА *перен.* Жін. до торохтуна (балакун) [СГНН Т. 4, 130].

ТОРОХТУ́ШКА 1. Торохтілка (дитяча іграшка). 2. *перен.*, *ірон.* Жін. до торохтуна (балакун) [СГНН Т. 4, 130].

ТОРОХТЬО́ЛКА *перен.*, *ірон.* Балакуха [СГНН Т. 4, 130].

ТОРОЧИ́ТИ Базікати [НРС, 254].

ТРАЙКОТА́ТИ *знев.* Базікати, багато говорити [КСЛГ, 306].

ТРА́СКАТИ 1. Ляскати, сильно вдаряти. 2. Бризкати; ляпати [ГГКС, 187].

ТРА́СКАТИ 1. Ляскати. 2. Бризкати. 3. Говорити щось недоречне [СБукГ, 550].

ТРА́СКІТ Різкий звук, що чується під час ламання, тріскання [СБукГ, 550].

ТРАСКОТІ́ТИ Кудкудакати [НРС, 255].

ТРА́СНУТИ Ударити (про грім) [СБГ Ч. 2, 299].

ТРАХКА́ТИ Тарахкати, ударяти з гуркотом [КСЛГ, 306].

ТРАХНУ́ТИ *однокр.* до **ТРАХКА́ТИ** [КСЛГ, 306].

ТРЕСКА́ТИ Тріскати [СБГ Ч. 2, 300].

ТРИ́НДИТИ Базікати [НРС, 256].

ТРИНКАТИ Погано вимовляти р; гаркавити [СБГ Ч. 2, 282].

ТРИСКА́ЧКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 209].

ТРИСКО́ТКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 209].

ТРІ́СКАВКА Пристрій нагонича для підняття звіра з лігва [СЗГ Т. 2, 210].

ТРІСКА́Л Гра на вечорницях (переважно парубоча). Також «тріскало». *Тр'і́скало гра́ли так — з:а́ду хтос' п'ід'ідé і сту́кне... і му́сиш гада́ти* [СЗГ Т. 2, 210].

ТРІ́СКАЛО Гра на вечорницях (переважно парубоча). *Тр'і́скало гра́ли так — з:а́ду хтос' п'ід'ідé і сту́кне... і му́сиш гада́ти* [СЗГ Т. 2, 210].

ТРІСКОТУ́ХА *орнітол.* Сорока (Pica pica) [СУСХ, 361].

ТРІСКУ́Н Лютий тріскучий мороз [СЗГ Т. 2, 210].

ТРІ́СКУТЕНЬ Лютий тріскучий мороз [СЗГ Т. 2, 210].

ТРІ́СНУТИ Луснути; вдарити [СБГ Ч. 2, 302].

ТРОПОТІ́ТИ Тупотіти [ГГКС, 189].

ТРОСКІТ Тріскіт [СБГ Ч. 2, 303].

ТРОСКОТА́ТИ 1. Тріскотати. 2. Цокати [СБГ Ч. 2, 303].

ТУЙКАТИ Кричати на ведмедя або іншого звіра, відлякуючи того [СБГ Ч. 2, 305].

ТУЛДИ́КАТЬ Кричати (про індиків) [СПГ, 217].

ТУЛЬ-ТУЛЬ Вигук, яким кличуть індиків [СБГ Ч. 2, 306].

ТУ́РГАТИ Трубити в ріг [СБГ Ч. 2, 306].

ТУРКА́ТИ Туркотіти (про горлицю) [КСЛГ, 308].

ТУРКОТА́ТИ Гуркотіти [СБГ Ч. 2, 306].

ТУРКОТА́ТИ Особливим криком, який супроводжується відповідними рухами, підкликати самок (про тетерука) [СЗГ Т. 2, 214].

ТУРКО́ТНЯ Туркотіння, туркіт [КСЛГ, 308].

ТУ-ТУ *виг., дит.* Автомобіль [СЗГ Т. 2, 214].

ТЬО́ПАТИ 1. Ледве йти; повільно йти. 2. Цюкати (сокирою) [СБГ Ч. 2, 309].

ТЬО́ПКА Прочуханка [СГНН Т. 4, 143].

ТЫКА́ТИ «Тикати», звертатися на «ти» до старшої особи [КСЛГ, 303].

ТЫРКОТА́ТИ Торохтіти, цокотіти [КСЛГ, 303].

ТЫРЧА́ТИ 1. *знев.* Торочити, торохтіти, балакати без угаву. 2. *знев.* Стирчати, стовбичити, даремно стояти. 3. Вимовляти звуки: «Тр-р-р!» [КСЛГ, 303].

ТЮ́РКАЛО Сюрчок, свисток [СБукГ, 556].

ТЮ́РКАТИ Свистіти, сюрчати [СБукГ, 556].

ТЯ́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 216].

ТЯ́ПАТИ Знищувати бур’яни за допомогою сапки; сапати [СЗГ Т. 2, 216].

ТЯ́ХАТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 216].

ТЯ́ХКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 2, 216].

ТЯХЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 216].

У́ДО́Д, УДО́Т *орнітол.* Одуд (Upupa epops) [СУСХ, 367].

УКАХКОТІ́ТЬСЯ Надокучити каххотінням (розкотистим реготом) [СГНН Т. 4, 156].

УКИХКОТІ́ТЬСЯ Надокучити каххотінням (розкотистим реготом) [СГНН Т. 4, 156].

УЛЬО́ПАНИЙ Дієпр. пас. мин. ч. до «вльопать» (покривати плямами якої-небудь рідини) [СГНН Т. 4, 161].

УЛЬО́ПАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 4, 161].

УЛЬО́ПАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 4, 161].

УЛЬО́ПУВАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 4, 161].

УЛЬО́ПУВАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 4, 161].

УЛЮ́КАТЬ Кричати «улю!» на свиней та індиків [СГНН Т. 4, 161].

У́ХАТИ Подавати голос (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 219].

ФАВА́ВКАТИ, *док.* **ФАВА́ВКНУТИ** Видавати своєрідні приглушені звуки (про сову) [СБукГ, 575].

ФАВЧА́ТИ, *док.* **ЗАФАВЧА́ТИ** Видавати хрипкі звуки, хрипіти [СБукГ, 575].

ФА́КНУТИ Війнути, дмухнути [ГГКС, 194].

ФА́РКАНЄ, ФА́РКАНЯ 1. Низькі переривчасті шумові звуки (переважно про машину, мотор, коня тощо). 2. Розгорання, спалахування [СБукГ, 581].

ФА́РКАТИ, *док.* **ФА́РКНУТИ** 1. Утворювати низькі переривчасті шумові звуки (переважно про машину, мотор, коня тощо). 2. Розгоратися, спалахувати [СБукГ, 581].

ФАФРА́ТИ Бубоніти собі під ніс; стиха лаятися [КСЛГ, 319].

ФИНКАТИ Схлипувати [СБГ Ч. 2, 330].

ФИР Швирг [СБГ Ч. 2, 330].

ФИ́РКАВКА Дзиґа (іграшка) [СБГ Ч. 2, 330].

ФИ́РКАТИ Фиркати [НРС, 262].

ФИ́РКАТИ Хвицати [СБГ Ч. 2, 330].

ФИ́РКАТИ, *док.* **ФИРКНУТИ** 1. Вихати, хвицати. 2. Розкидати, роздмухувати. 3. Нечемно, грубо говорити (переважно відповідаючи). 4. Недбало, невміло підмітати [СБукГ, 589].

ФИСІ́ТИ // ФІ́ШКАТИ 1. Шипіти, посвистувати. 2. *Перен.* Сварити [ГГКС, 197].

ФИ́ЦКАТИ Скакати (про коня) [НРС, 262].

ФІ́ВКАВКА Свисток [ГГКС, 197].

ФІ́ВКАТИ 1. Свистіти. 2. *Перен.* Нехтувати; гордувати. 3. Швидко кидати [СБГ Ч. 2, 330].

ФІ́ВКАТИ Свистіти [ГГКС, 197].

ФІ́ВКАТИ[1], *док.* **ФІ́ВКНУТИ** 1. *дит.* Видавати, утворювати свист; свистіти. 2. Тріпотіти під дією вітру, маяти. 3. Кидати, мести. 4. *знев.* Зневажливо ставитися, перебирати (серед дівчат, хлопців, друзів) [СБукГ, 591].

ФІ́ВКАТИ[2], *док.* **ФІ́ВКНУТИ** Бити копитами (про коней) [СБукГ, 591].

ФІ́ТЬКАТИ Свистіти [СБГ Ч. 2, 331].

ФЛЕ́НЬКАТИ Плакати, видаючи уривчасті неголосні звуки; відхлипувати [СБукГ, 593].

ФЛИ́НЬКАТИ (ФЛЄ́НЬКАТИ) Рюмсати, хлипати [ГГКС, 198].

ФЛИ́НЬКАТИ Плакати, видаючи уривчасті неголосні звуки; відхлипувати [СБукГ, 594].

ФЛЬО́СКАТИ, *док.* **ФЛЬО́СНУТИ** 1. Бризкати, ляпати водою, брудом, вапном тощо. 2. *знев.* Бити, ударяти (переважно долонею). 3. *перен.*, *знев.* Ляпати язиком [СБукГ, 595].

ФЛЬО́СКАТИСИ (-СА) 1. Бризкати на кого-небудь або на себе. 2. *перен.*, *знев.* Купатися [СБукГ, 595].

ФЛЯ́ВКАТИ *заст.*, *знев.* Плямкати ротом; чавкати [СБукГ, 595].

ФЛЯЦАТИ(СИ) 1. Ударяти(ся), бити(ся). 2. Упасти [ГГКС, 198].

ФНЄ́КАТИ 1. Плакати, видаючи уривчасті неголосні звуки; відхлипувати.

2. *перен.* Говорити плаксивим голосом, намагаючись викликати співчуття [СБукГ, 596].

ФО́ЛЬКАТИ, *док.* **ФО́ЛЬКНУТИ** 1. Кипіти, видаючи при цьому звуки, що нагадують форкання. 2. Бризкати (під час кипіння). 3. *перен.*, *знев.* Шморгати носом [СБукГ, 597].

ФОЛЬКОТІ́ТИ (ФОРКОТІ́ТИ) Кипіти, варитися, булькати при кипінні [ГГКС, 198].

ФОЛЬКОТІ́ТИ Невиразно говорити [СБГ Ч. 2, 332].

ФО́РКАТИ Пирхати (про коней) [СБГ Ч. 2, 332].

ФО́РКАТИ, *док.* **ФО́РКНУТИ** *заст.* 1. Утворювати низькі переривчасті шумові звуки (переважно про коней, мотор). 2. *перен.* Нечемно, грубо говорити, переважно відповідаючи [СБукГ, 597].

ФО́ШКАВКА *бот.* Порхавка (гриб) [ГГКС, 198].

ФОШКОТІ́ТИ Важко дихаючи, видавати звуки з присвистом (через ніс), сопіти [СБукГ, 599].

ФОШКОТІ́ТИ Сопіти, пирхати [ГГКС, 198].

ФУ́КАТИ Дмухати; дути; віяти. *док.* **ФУ́КНУТИ** 1. Са́пнути. 2 Здути; звіяти. 3. Луснути; ударити [СБГ Ч. 2, 334].

ФУ́РКАЛКА Дитяча забавка у вигляді нанизаної на нитку виваренної кісточки свинячої ноги, яка при розгойдуванні видає певні звуки [СПГ, 222].

ФУ́РКАЛО 1. *заст., рідк.* Веретено. 2. Саморобна іграшка, що має вигляд вітрячка [СБукГ, 606].

ФУ́РКАЛО Дитяча іграшка [СЗГ Т. 2, 222].

ФУ́РКАТИ 1. Утворювати звуки (про білку). 2. Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 222].

ФУ́РКАТИ *заст.* Утворювати звуки веретеном під час прядіння [СБукГ, 606].

ФУРКОТА́ТИ Фурчати; утворювати одноманітно-деренчливий звук [СБГ Ч. 2, 335].

ФУРКОТІ́ТИ Муркотіти [СБукГ, 606].

ФУЧА́НЯ 1. Сопіння. 2. Буркотіння [КСЛГ, 325].

ФУЧА́ТИ 1. Сопіти. 2. Виявляти своє невдоволення, буркотіти [КСЛГ, 325].

ФУЧА́ТИ Сопти; сопіти [СБГ Ч. 2, 335].

ФУ́ШКАТИ 1. Обкурювати димом (перев. про бджіл). 2. *Те саме, що* **фурє́ти** (жбурляти; кидати) [ГГКС, 199].

ХА́ВКАНЄ, ХА́ВКАННЯ Позіхання [СПГ, 222].

ХА́ВКАТ, ХА́ВКАТЬ, ХА́ВКНУТЬ Позіхати [СПГ, 222].

ХА́ВКАТИ 1. Позіхати. 2. *рідк.* дуже кричати [ГГКС, 199].

ХА́ВКАТИ Кашляти [СБГ Ч. 2, 336].

ХА́ВКАТИ, *док.* **ХА́ВКНУТИ** 1. Сильно кашляти. 2. *тільки док.* Померти [СБукГ, 608].

ХА́РКІТ Хропіння [СБукГ, 610].

ХАРКОТІ́ТИ 1. Нерозбірливо говорити. 2. Хрипіти [ГГКС, 200].

ХАРКОТІ́ТИ 1. Хропіти. 2. Хрипіти [СБукГ, 610].

ХВИ́ЦАТИ Бити, брикати (про копитних тварин) [НРС, 266].

ХЕ́ВКАТИ *док.* **ХЕ́ВКНУТИ** 1. Кашляти. 2. *тільки док.* Впасти [СБукГ, 610].

ХЕ́ВКАТИ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 2, 227].

ХИ́КАВІЦА Ікавка [СПГ, 224].

ХИХО́ТНЯВА Хихотання [СГНН Т. 4, 194].

ХИ́ЦАВКА Пристосування, на якому гойдаються ради розваги; гойдалка [СЗГ Т. 2, 227].

ХІ́ВКАТИ Кашляти [СБГ Ч. 2, 340].

ХІХОТА́НЯ Хіхікання, хихотіння [КСЛГ, 327].

ХІХОТЛИ́ВИЙ Сміхотливий [КСЛГ, 327].

ХЛЕ́ПАТИ, *док.* **ХЛЕ́ПНУТИ** Сьорбати [СБукГ, 611].

ХЛЕ́ПАТЬ Дзюрчати (про струмок) [СПГ, 224].

ХЛЕПТА́ТИ Хлебтати [КСЛГ, 327].

ХЛИ́ПАВКА 1. *рідк.* Гортань. 2. Клапан у музичному інструменті [ГГКС, 201].

ХЛИ́ПАВКА[1] Плаксива дитина, боязлива дівчина чи жінка [СБукГ, 613].

ХЛИПАВКА[2] *анат.* Язичок; конусоподібний виступ м'якого піднебіння в

ротовій порожнині [СБукГ, 595].

ХЛИПА́ТИ 1. Сьорбати, голосно втягувати ротом рідку страву. 2. Їсти щонебудь рідке [КСЛГ, 327].

ХЛИ́ПАТИ 1. Хлипати. 2. Блимати (про свічку) . 3. Бурчати (у животі). *док.* **ХЛИ́ПНУТИ** Зітхнути; дихнути [СБГ Ч. 2, 340].

ХЛОП *виг.* Звуконаслідування ударів [СЗГ Т. 2, 229].

ХЛО́ПАВКА 1. Різновид пастки на гризунів, яка їх убиває, коли миша доторкається до приманки 2. Пристрій для биття мух [СЗГ Т. 2, 229].

ХЛО́ПАВКА Прилад для биття мух у вигляді шматка шкіри, гуми, укріпленого на довгій ручці [СГНН Т. 4, 195].

ХЛО́ПАВОЧКА Зменш. до «хлопавка» (прилад для биття мух у вигляді шматка шкіри, гуми, укріпленого на довгій ручці) [СГНН Т. 4, 196].

ХЛО́ПАНКА Пристрій для биття мух [СЗГ Т. 2, 229].

ХЛЬО́ПАТИ, *док.* **ХЛЬО́ПНУТИ** 1. Хитати дерево (кіл, стовп), посудину. 2. Випліскувати рідину, різко схиливши посудину [СБукГ, 613].

ХЛЬОПТА́ТЬ Хлебтати [СГНН Т. 4, 196].

ХЛЮ́ПА 1. Затяжний дощ; сльота. 2. Дощ із снігом [СБГ Ч. 2, 341].

ХЛЮ́ПАВТЯ Ковбаня [СБГ Ч. 2, 341].

ХЛЮСТ Плюскіт [КСЛГ, 328].

ХЛЮСТА́ТИ 1. Бризкати, плескати, хлюпати. 2. Сильно литися, струменіти [КСЛГ, 328].

ХЛЯ́КАТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 2, 229].

ХЛЯ́КАТЬ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 2, 229].

ХЛЯ́ПА Слизько під ногами після дощу [СБГ Ч. 2, 342].

ХЛЯПА́ТИ 1. Бризкати рідиною; розхлюпувати щось; ляскати по воді. 2. Падати, лити (про дощ). 3. *знев.* Ляпати, говорити щось нерозумне, недоречне [КСЛГ, 328].

ХЛЯ́ПАТИ, *док.* **ХЛЯ́ПНУТИ** 1. Говорити, сказати щось недоречне,

нерозумне. 2. Випліскувати рідину, різко схиливши посудину; бризкати. 3. Забруднювати, забруднити чимось мокрим. 4. *тільки док.* Випити [СБукГ, 612].

ХЛЯ́ПАТОХА Сніг з дощем [СЗГ Т. 2, 229].

ХЛЯПКА́ТИ 1. Те саме, що **ХЛЯПА́ТИ**. 2. Залишати після себе мокрі сліди; слідити на столі під час їжі [КСЛГ, 328].

ХЛЯ́ПКАТИ Хлюпати [СБГ Ч. 2, 342].

ХЛЯПНУ́ТИ 1. Зробити пляму на чомусь. 2. *Однокр.* до **ХЛЯПА́ТИ 1**. 3. *Однокр.* до **ХЛЯПА́ТИ 3**. [КСЛГ, 328].

ХЛЯ́ПНУТИСИ Упасти [СБукГ, 613].

ХЛЯСТА́ТИ Ляпати, бризкати рідиною [КСЛГ, 328].

ХНИ́КАЛО *знев.* Дитина, яка весь час плаче, хникає [СЗГ Т. 2, 229].

ХНИ́КАННЄ Дитячий плач [СЗГ Т. 2, 230].

ХНИ́КАТИ *знев.* Плакати, випрошуючи що-небудь [СЗГ Т. 2, 230].

ХОДУТУ́Т, ХУДОТУ́Т, ХУДУТУ́Т *орнітол.* 1. Сич хатній (Athene noctua Scop). 2. Одуд (Upupa epops L.) [СУСХ, 378].

ХОРКА́ВИЙ Гаркавий [СБГ Ч. 2, 344].

ХО́ХКАТИ, *док.* **ХО́ХНУТИ** 1. Дихати на кого-, що-небудь з метою зігріти, охолодити, притишити біль. 2. Випускати з рота струмінь повітря; дмухати [СБукГ, 615].

ХРАКА́НЯ Дія за знач. **ХРАКА́ТИ**. Харкання [КСЛГ, 330].

ХРАКА́ТИ Харкати [КСЛГ, 330].

ХРА́КАТЬ Харкати [СГНН Т. 4, 198].

ХРА́ПАВИЙ Той, хто хропить [ГГКС, 203].

ХРАПІ́НЯ Хропіння [КСЛГ, 330].

ХРА́ЧАТИ Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 233].

ХРИ́ПАВКА Утруднення в диханні, що супроводжується сиплими звуками [СБукГ, 616].

ХРИПАВКА Хрипота [СБГ Ч. 2, 346].

ХРИ́ПКА Хрипота, зміна звучання голосу внаслідок запалення голосових

зв’язок [КСЛГ, 330].

ХРИ́ПОВИЦЯ Хрипота [СБГ Ч. 2, 346].

ХРИПОСТІ́ТИ Хрустіти [СБГ Ч. 2, 346].

ХРО́ВСКАТИ // ХРУ́ЦКАТИ // ХРУЦКОТІ́ТИ Хрумтіти, хрустіти [ГГКС, 204].

ХРО́КАТИ Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 235].

ХРОПОСТІ́ТИ Хрустіти [СБГ Ч. 2, 347].

ХРУМА́ТИ Хрумкотіти [КСЛГ, 330].

ХРУМКА́ТИ Те саме, що **ХРУМА́ТИ** [КСЛГ, 330].

ХРУ́НЦАТИ Рохкати; хрокати [СБГ Ч. 2, 347].

ХРУ́ПЦАТИ Рохкати; хрокати [СБГ Ч. 2, 347].

ХРУСКОТНЯ́ Хрускіт [СГНН Т. 4, 199].

ХРУСКО́ТНЯВА Хрускіт [СГНН Т. 4, 199].

ХРУ́СНУТЬ Сильно вдарити [СГНН Т. 4, 199].

ХРУСТНУ́ТИ Хруснути, тріснути [КСЛГ, 330].

ХРУСЬКИ́Й Крихкий, ламкий [СГНН Т. 4, 199].

ХРУ́ЦНУТИ 1. Розкусити, надкусити щось тверде. 2. Зламатися, розколотися [СБукГ, 616].

ХРЬО́КАЛО *евф.* Свиня [СГНН Т. 4, 200].

ХРЮ́КАЛО *евф.* Свиня [СГНН Т. 4, 199].

ХРЯП Уживається як присудок за значенням хряпати, хряпнути [СБукГ, 616].

ХРЯ́ПАНЄ Дія за знач. хряпати; звуки утворювані цією дією [СБукГ, 616].

ХРЯ́ПАТИ Їсти, видаючи такі звуки [СБукГ, 616].

ХРЯСКОТЛИ́ВИЙ Такий, що дуже хряскотить [СГНН Т. 4, 199].

ХРЯСКОТНЯ́ Хрускіт [СГНН Т. 4, 199].

ХРЯСКО́ТНЯВА Хрускіт [СГНН Т. 4, 199].

ХРЯЦ *незм.* Уживається як присудок за знач. хряцкати, хряцнути [СБукГ, 616].

ХРЯ́ЦКАТИ, *док.* **ХРЯ́ЦНУТИ** *Згруб.* Їсти, видаючи такі звуки [СБукГ, 616].

ХРЯ́ЦКІТ Звук при жуванні, подрібненні їжі зубами [СБукГ, 617].

ХУДОДУ́ДКА *орнітол.* Одуд (Upupa epops) [СУСХ, 381].

ХУ́КАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 236].

ХУ́РКАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 236].

ХУ́ХАТИ Дути, дмухати, охолоджуючи що-небудь [СЗГ Т. 2, 236].

ХУ́ХНАВО (ХО́ХНАВО, ХУХНЯ́ВО) *присл.* Гугняво [ГГКС, 204].

ХУ́ХНІТИ (ХО́ХНИТИ, ХУ́ХНИТИ) Гугнявіти [ГГКС, 204].

ЦА́ПАТИ Знищувати бур'яни за допомогою сапки; сапати [СЗГ Т. 2, 237].

ЦА́ПНУТИ Схопити [ГГКС, 205].

ЦА́ХАТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 2, 237].

ЦАХЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 237].

ЦВА́КАТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 2, 237].

ЦВЕНЬКА́ТИ Ценькати, дзенькати (про звук від удару об метал) [КСЛГ, 331].

ЦВИРИ́КАТИ Подавати голос (про цвіркуна) [СЗГ Т. 2, 237].

ЦВИРИКОТЄ́ТИ Подавати голос, співати (про птаха) [СЗГ Т. 2, 237].

ЦВИРИ́ТИ Подавати голос (про цвіркуна) [СЗГ Т. 2, 237].

ЦВИ́РКНУТИ Плюнути крізь зуби, показуючи свою зневагу до кого-небудь [СУСХ, 382].

ЦВІ́КАТИ Говорити [НРС, 269].

ЦВІРИНО́К, ЦВІРІНО́К Цвіркун [СБукГ, 620].

ЦВІРІНЬО́К Цвіркун [НРС, 269].

ЦВІ́РКАТЬ, ЦВІ́РКНУТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 227].

ЦЕКОТІ́ТИ Стукати [ГГКС, 206].

ЦЕ́НЬКНУТИ Луснути; вдарити [СБГ Ч. 2, 351].

ЦЕРЦЕ́КАТЬ, ЦЕРЦЕТА́ТЬ Гегати (про гусей) [СПГ, 227].

ЦЕХЛЯ́ТЬ Тихо, але часто гавкати (про собак) [СПГ, 227].

ЦЄ́ПАТИ Пищати (про курчат) [СБукГ, 622].

ЦЄ-ЦЄ Уживається для кликання свиней [СГНН Т. 4, 204].

ЦЄ́ЦЯ *дит.* Свиня, порося [СГНН Т. 4, 204].

ЦИКОТА́ТИ Швидко і багато говорити [СБГ Ч. 2, 352].

ЦИ́РКАТИ Доїти (корову) [НРС, 270].

ЦИ́ТЬКАТИ Вгамовувати; закликати до тиші [СБГ Ч. 2, 354].

ЦІВУ́-ЦІВУ́ Вигук, яким підкликають маленьких курчат [СПГ, 228].

ЦІКОТИ́ТИ, ЦІКОТІ́ТИ Швидко говорити [СБукГ, 628].

ЦІ́ПИК Курча [СБукГ, 629].

ЦІПКА́ТИ Пікати (про курчат) [КСЛГ, 335].

ЦІПЛЯ́ТА 1. Гусята. 2. Курчата [СБукГ, 629].

ЦІП-ЦІП *дит.* Курча [СБукГ, 629].

ЦІП-ЦІП-ЦІП Вигук, яким кличуть курчат [СБГ Ч. 2, 356].

ЦМОК Затягати, засмоктувати (про болото) [НРС, 271].

ЦМО́КАТИ Подавати голос (про куницю) [СЗГ Т. 2, 243].

ЦМОКОВИ́НЕ Грузьке болотисте місце [СЗГ Т. 2, 243].

ЦО́КАТИ 1. Нарікати. 2. Не хотіти; мати застереження щодо когось [СБГ Ч. 2, 357].

ЦО́КАТИСЬ Грати крашанками на Великдень [СЗГ Т. 2, 243].

ЦОКОТА́НЯ Жінка-цокотуха [СБГ Ч. 2, 357].

ЦОКОТІ́ТИ Швидко і багато говорити [СБГ Ч. 2, 357].

ЦО́ПАЛКА Прилад для биття мух [СПГ, 228].

ЦОРКАТИ // ЦОРКОТІ́ТИ Стукати; брязкати [ГГКС, 208].

ЦО́РКАТИ Цокати [СБГ Ч. 2, 358].

ЦО́РКАТИ, ЦО́РКНУТИ 1. Грюкати; утворювати своєрідні уривчасті звуки раптовим зіткненням різних твердих предметів або їх поверхонь. 2. Стукати (про вироби зі скла) [СБукГ, 630].

ЦОРКОТА́ТИ Дзюрчати [СБГ Ч. 2, 358].

ЦУП! *виг.* Хап! Лап! [КСЛГ, 336].

ЦУ́ПАВКІ Гра на вечорницях (переважно парубоча). Також «тріскало». *Тр'і́скало гра́ли так — з:а́ду хтос' п'ід'ідé і сту́кне... і му́сиш гада́ти* [СЗГ Т. 2, 244].

ЦУ́ПНИТИ Ударити [СЗГ Т. 2, 244].

ЦУПНУ́ТИ 1. Тупнути. 2. *перен.* Потягти щось, украсти [КСЛГ, 336].

ЦУ́ПНУТИ Тупнути [СБГ Ч. 2, 358].

ЦЬВАГЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЬВАНКА́ТИ Те саме, що **ЦЯМА́ТИ** [КСЛГ, 337].

ЦЬОМ *дит.* 1. Поцілунок. 2. *дит.* Цілувати [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЬО́МА Поцілунок [СБукГ, 633].

ЦЬО́МАТИ *дит.* Цілувати [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЬО́МАТИ *дит.* Цілувати [СУСХ, 385].

ЦЬО́МИК Поцілунок [СБукГ, 633].

ЦЬО́МКА Поцілунок [СБукГ, 633].

ЦЬО́МОК Поцілунок [СГНН Т. 4, 207].

ЦЬОМ-ЦЬОМ *звук. сл.*, *дит.* Уживають, коли просять дитину поцілувати когось [СУСХ, 385].

ЦЬО́ПАТИ 1. Рубати, сікти. 2. Проводити первинну обробку льону на спеціальному станку [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЬОПОТІ́ТИ Дзюрчати [СБГ Ч. 2, 361].

ЦЬО-ЦЬО 1. Уживається для відганяння сви цей 2. Уживається для кликання свиней [СГНН Т. 4, 207].

ЦЮМАТИ Поцілувати [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮ́МКАТИ Поцілувати [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮ́ПАТИ Тупати [СБукГ, 634].

ЦЮРІ́ТИ Текти з дзюркотом [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮРКІТ Дзюркіт [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮРКО́М Цівкою; струменем; з дзюркотом [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮРКОТІ́ТИ Дзюрчати [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮРКОТОМ Цівкою; струменем; з дзюркотом [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮРРР Вигук, яким кличуть курчат [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮР-ЦЮР *виг.* Для підкликання курчат [СЗГ Т. 2, 244].

ЦЯ́ВКАТИ 1. Пищати. 2. *Знев.* Кричати, лаяти [СБукГ, 634].

ЦЯМА́ТИ Плямкати [КСЛГ, 336].

ЦЯ́МАТИ Плямкати губами під час їди [СЗГ Т. 2, 244].

ЦЯ́МКАЛО Людина, що плямкає губами [СБукГ, 635].

ЦЯ́МКАТИ 1. Багато їсти. 2. Їсти, плямкаючи губами [СБукГ, 635].

ЦЯМ-ЦЯМ! *виг.* Плям-плям! *Звуконаслідування при пережовуванні їжі* [КСЛГ, 336].

ЦЯПАТИ 1. Доїти. 2. Поволі крапати. 3. *перен.* Повільно говорити [СБГ Ч. 2, 360].

ЦЯ́ПАТИ 1. Знищувати бур'яни за допомогою сапки; сапати. 2. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЯ́ПАТИ, ЦЄ́ПАТИ 1. Пищати (про курчат). 2. *знев.* Говорити щось болюче, неприємне [СБукГ, 635].

ЦЯ́ПКА 1. Краплина. 2. Молоко [СБГ Ч. 2, 360].

ЦЯ́ПКАТИ 1. Крапати. 2. Поволі крапати [СБГ Ч. 2, 360].

ЦЯ́ПКАТИ Пищати (про курчат) [СБукГ, 635].

ЦЯ́ПКАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЯ́ПКАТЬ Клацати зубами [СПГ, 229].

ЦЯПКОТІ́ТИ Накрапляти [СБГ Ч. 2, 360].

ЦЯПНУ́ТИ Капнути [КСЛГ, 336].

ЦЯП-ЦЯП! *виг.* Чалап-чалап! *Звуконаслідування при ходінню по воді або чомусь мокрими* [КСЛГ, 336].

ЦЯРХОТІ́ТИ Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЯ́ХКАТИ 1. Подавати голос (про лисицю). 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЯХЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЯХНУ́ТИ Рубонути, сильно й різко вдарити [КСЛГ, 336].

ЧАЛА́ПАВКА Грязюка вперемішку зі снігом [СБукГ, 636].

ЧАЛА́ПАВНО Болото [СБукГ, 636].

ЧАЛА́ПАТИСИ Бовтатися у воді [СБукГ, 636].

ЧАЛА́П-ЧАЛА́П, ЧАЛЯ́П-ЧАЛЯ́П *незм.*, *дит.* Купатися [СБукГ, 636].

ЧАЛЯ́ПАВКА Рідка грязюка [СБукГ, 636].

ЧАЛЯ́ПАНКА Сніг з дощем [СБукГ, 636].

ЧА́МКАЛО Людина, що плямкає губами [СБукГ, 636].

ЧА́МКАНЄ Плямкання, голосне жування під час їди [СБукГ, 636].

ЧА́МКАННЯ Голосне причмокування під час їжі [СБукГ, 636].

ЧА́МКАТИ // ЧА́ПКАТИ // ЧВА́КАТИ Плямкати [ГГКС, 209].

ЧА́МКАТИ Їсти, плямкаючи губами [СБукГ, 636].

ЧА́МКАТЬ Плямкати, чавкати, прицмокувати під час жування [СГНН Т. 4, 208].

ЧА́ХАТЬ, ЧА́ХКАТЬ Злегка покрякувати (про качок) [СПГ, 229].

ЧВАКА́ТИ Чвакати. *Від звуконаслідування «чвак-чвак» при ходінню по болоті* [КСЛГ, 338].

ЧВАКОТНЯ́ Чвакання [СГНН Т. 4, 210].

ЧВАКО́ТНЯВА Чвакання [СГНН Т. 4, 210].

ЧВАНЬКОТІ́ННЯ Дія за знач. «чванькотіть» (плямкати, чавкати, прицмокувати під час жування) [СГНН Т. 4, 210].

ЧВАНЬКОТІ́ТЬ Плямкати, чавкати, прицмокувати під час жування [СГНН Т. 4, 210].

ЧВА́ХКАТИ *згруб.* Бити, стьобати. ***Чвахнути позáвуш.** Різко, але не сильно вдарити по потилиці [СБукГ, 637].

ЧВА́ХНУТИ Вдарити [ГГКС, 209].

ЧВИКА́ТИ Стьобати, бити батогом [КСЛГ, 338].

ЧВИРИ́НЬКАТЬ Цвірінькати [СГНН Т. 4, 211].

ЧВИ́РСКАТИ *Знев.* Плювати крізь зуби [СБукГ, 637].

ЧВІРІ́НКАТИ Сюрчати (про цвіркуна) [НРС, 272].

ЧВІ́РКАТИ Цвірінькати [СБукГ, 638].

ЧВІ́РСКАТИ, *док.* **ЧВІ́РСНУТИ** Прискати [СБукГ, 638].

ЧЕКОТА́ТИ Стрекотати (про сорок) [СБГ Ч. 2, 364].

ЧЕРГИ́КАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 248].

ЧЕ́РКАТИ 1. Запалювати сірник. 2. Кресати кресалом [НРС, 273].

ЧЕРКНУ́ТИСЯ Цокнутися [КСЛГ, 339].

ЧЕРКОТА́ТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 250].

ЧЕРЧА́НЯ Брязкіт, бріжчання [КСЛГ, 339].

ЧИЖИ́КАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 251].

ЧИК-ЧИК *дит.* Різати ножиком [СУСХ, 388].

ЧИРГИ́КАЛКА Поганий, ненастрохний музичний інструмент [СГНН Т. 4, 216].

ЧИРГИ́КАННЯ Дія за знач. «чиргикать» (погано грати на музичному інструменті, пиляти) [СГНН Т. 4, 216].

ЧИРГИ́КАТЬ Погано грати на музичному інструменті, пиляти [СГНН Т. 4, 216].

ЧИРГИ́КНУТЬ Однокр. до «чиргикать» (погано грати на музичному інструменті, пиляти) [СГНН Т. 4, 216].

ЧИРГОТІ́ТИ Стрекотати (про сороку) [СЗГ Т. 2, 253].

ЧИРЕ́НКА Дика качка чирка [СГНН Т. 4, 216].

ЧИРИ́КАНЄ Спів куріпок [СЗГ Т. 2, 253].

ЧИРИНЬКОТА́ТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 253].

ЧИРИЧА́ТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 253].

ЧИ́РКАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 253].

ЧИ́РКАТИ Цвірінькати [СБукГ, 644].

ЧИРУ́К *орн.* Самець із породи невеликих диких качок [СЗГ Т. 2, 253].

ЧИ-ЧИ *виг.* Уживають для відганяння поросят [СУСХ, 389].

ЧІ́РКАТИ Цвірчати [СБукГ, 646].

ЧІ-ЧО *виг.* Уживають для відганяння поросят [СУСХ, 389].

ЧКА́ВКА Гикавка [КСЛГ, 341].

ЧКА́ТИ Гикати [КСЛГ, 341].

ЧКА́ТИСЯ Гикатися (про приступ гикавки) [КСЛГ, 341].

ЧКЕ-ЧКЕ, ЧКИ-ЧКИ, ЧК͡ІЄ-ЧК͡ІЄ, ЧЬКЄ-ЧЬКЄ Вигук, яким підкликають свиней [СПГ, 232].

ЧКНУ́ТИ *Однокр.* до **ЧКА́ТИ** [КСЛГ, 341].

ЧЛАПА́НЯ Чалапання, важке ходіння по болоті, траві, талому снігу [КСЛГ, 341].

ЧЛАПА́ТИ Чалапати, чалапкати [КСЛГ, 341].

ЧЛАП-ЧЛАП! Чалап-чалап! *Звуконаслідувальне слово за знач.* **ЧЛАПА́ТИ** [КСЛГ, 341].

ЧМАКАТЬ Плямкати, чавкати, прицмокувати під час жування [СГНН Т. 4, 218].

ЧМИ́ХАТИ 1. Чихати. 2. Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 254].

ЧМЫХА́ТИ 1. Чмихати, переривчасто випускати пару, повітря, відпрацьований газ; сопіти. 2. Тікати, зникати безслідно [КСЛГ, 341].

ЧМЫХНУ́ТИ *Однокр.* до **ЧМЫХА́ТИ** [КСЛГ, 341].

ЧО-ЧО *виг.* Уживається для відганяння свиней [СГНН Т. 4, 222].

ЧУ́ПКАТИ «Цупкати» (про кроликів); тупати [СБГ Ч. 2, 377].

ЧУРІ́ТИ (ЧЮРІ́ТИ) Текти [ГГКС, 214].

ЧУ́РКАЛО Джерело [СЗГ Т. 2, 256].

ЧУ́РКАТИ Брати воду з джерела [ГГКС, 214].

ЧУРКОТА́ТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 256].

ЧУРКОТІ́ТИ Дзюркотіти [СБукГ, 653].

ЧУ́ХКАТИ Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 257].

ЧУ-ЧО *виг.* Уживають для відганяння поросят [СУСХ, 392].

ЧУ-ЧУ *виг.* Уживають для відганяння поросят [СУСХ, 392].

ЧЬО-ЧЬО *виг.* Уживають для відганяння поросят [СУСХ, 392].

ЧЫРКА́ТИ Черкати (про сірники) [КСЛГ, 340].

ШАМКА́ТИ Шамкати, злегка шепелявити, невиразно говорити [КСЛГ, 344].

ША́РКАТИ[1] 1. Запалювати сірник. 2. Виконувати якусь дію, скребти, терти, спричиняючи шерех, шарудіння. 3. Ідучи, ступаючи, викликати тертя ніг об підлогу, землю та інші шарудіння, шорхати, човгати. 4. Вітаючи когось, виявляючи до кого-небудь пошану, дякуючи та ін., робити рух однією ногою в напрямку до другої з пристуком каблуком об каблук [СБукГ, 658].

ША́РКАТИ² Грубити, розмовляти підвищеним тоном [СБукГ, 658].

ШВАРГОТАТИ Незрозуміло говорити; лопотати [СБГ Ч. 2, 380].

ШВА́РҐОТ 1. Шваркіт, гортанна, швидка, незрозуміла, неприємна мова. 2. Єврейський жаргон [КСЛГ, 346].

ШВАРҐОТА́ТИ Шваркотіти, швидко й нерозбірливо говорити іноземною мовою [КСЛГ, 346].

ШВА́РКАТИ Цвірінькати [НРС, 278].

ШЕРУДІ́ТИ Шарудіти, шурхотіти [КСЛГ, 347].

ШИ́ПІТ 1. Шипіння. 2. Пороги на річці [ГГКС, 215].

ШИШИ́КАТИ Шепелявити [СУСХ, 396].

ШКО-ШКО Вигук, яким підкликають свиней [СПГ, 235].

ШКРЕК Велика зелена жаба [СГНН Т. 4, 239].

ШКРЕК *зоол.* Самець жаби (Ranidae) [СУСХ, 396].

ШКРЕ́КОТЕНЬ Велика зелена жаба [СГНН Т. 4, 239].

ШКРЯК Велика зелена жаба [СГНН Т. 4, 239].

ШКРЯКОТУ́ХА *евф.* Жаба [СГНН Т. 4, 239].

ШКРЯКОТУ́ШКА *евф.* Зменш.-пестл. до шкрякотухи (жаби) [СГНН Т. 4, 240].

ШКЫРГОТА́ТИ Скреготати [КСЛГ, 349].

ШЛЬО́ПАЛКА Прилад для биття мух у вигляді шматка шкіри, гуми, укріпленого на довгій ручці [СГНН Т. 4, 240].

ШМОРГУ́Н Хлопець, у якого течуть соплі [СУСХ, 398].

ШМОРИ́ГАТИ Рвати траву [СУСХ, 398].

ШОВБОВСЬ *виг.* Шубовсть [СГНН Т. 4, 243].

ШУБО́ВКНУТЬ, ЩУБО́ВКНУТЬ Несподівано впасти у воду; погрузнути у в’язку масу [СПГ, 236].

ШУМО́К Маленький водограй [СУСХ, 400].

ШУ́РКАТИ 1. Човгати. 2. Доїти. 3. Проскочити [СБукГ, 680].

ШУРКОТІ́ТИ Джуріти [СБукГ, 680].

ЩЕКЕТА́ТЬ Тихо гелготати (про гусей) [СПГ, 237].

ЩЄ́КНУТИ Задзвеніти, бухнути [СЗГ Т. 2, 280].

ЩИ́КАВКА Ікавка [СБГ Ч. 2, 394].

ЩИ́КАТИ Гикати [ГГКС, 222].

ЩИ́КАТИ Ікати [СБГ Ч. 2, 394].

ЩИКА́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 281].

Ю́ХКАТИ *обр.*, *заст.* Ухкати, вигукувати «ух» на весіллі під час танцю [СБукГ, 684].

Я́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 284].

ЯВЧА́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 284].

ЯГЛИ́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 285].

ЯНЧА́ТИ Подавати жадібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 288].

ЯНЧЕ́ТИ Вголос жалібно плакати (про дитину) [СЗГ Т. 2, 288].

ЯРГОТА́ТИ Подавати характерні звуки (про гуску) [СЗГ Т. 2, 288].

ЯРЧА́ТИ 1. Плакати вголос. 2. Подавати жалібний голос (про собаку). 3. Подавати голос (про лисицю). 4. Подавати голос (про куницю) [СЗГ Т. 2, 288].

ЯЩА́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 290].

Додаток ІІ

Лексико-семантичні групи

1. ***Гомональні***:

а) дієслова, що передають звуки, викликані певними фізіологічними процесами в організмі людини внаслідок хворобливого стану:

АПЧИ́ХАТИ Чхати [СЗГ Т. 1, 3].

БУГУ́КАТИ Кашляти [СБукГ, 40].

БУХІКАТИ *знев.* Сильно кашляти [СЗГ Т. 1, 41].

БУ́ХКАТИ Дуже кашляти [СБукГ, 44].

ВЕ́КАТИ 1. Звертатися на «ви» до співрозмовника. 2. Вибльовувати рештки їжі з вигуком «ве». 3. Подавати голос (про маля козулі) [СЗГ Т. 1, 41].

ГА́ВКАТИ 1. Подавати уривчасті звуки (про собаку). 2. Подавати звуки (про козла). 3. *знев.* Базікати. 4. *згруб.* Надривно кашляти [СЗГ Т. 1, 82].

ЄНЬЧИ́ТИ 1. Жалібно плакати (про дитину). 2 Стогнати від болю [СЗГ Т. 1, 151].

ЗАГАКУВА́ТИСЯ Заїкатися [КСЛГ, 95].

ЗАЄ́КУВАТИСЯ Заїкатися [НРС, 120].

ЗАЗІ́КУВАТЬСЯ Заїкуватися [СГНН Т. 2, 29].

ІКА́ТИ Мимовільно видавати горлом короткі уривчасті звуки [СЗГ Т. 1, 198].

ЙОНКА́ТИ 1. Заїкатися. 2. *Перен.* Погано читати [КСЛГ, 127].

КАХУ́КАТИ *Згруб.* Сильно кашляти [СБукГ, 194].

КВЕНКА́ТИ Стогнати; нездужати [КСЛГ, 135].

КВЕНКНУ́ТИ *Однокр.* до **КВЕНКА́ТИ** [КСЛГ, 135].

КЕ́ВКАТИ, КЄ́ВКАТИ 2, КЛА́КАТИ 2 1. Кавчати (про звук у кишках). 2. Видавати звуки кав-кев (про індиків) [СБукГ, 197].

КІ́КАТИ Говорити заїкаючись [СЗГ Т. 1, 221].

КРЕ́НЬКАТИ Хворіти, увесь час стогнучи [СЗГ Т. 1, 252].

КУРЧА́ТИ Бурчати в животі [КСЛГ, 154].

КЫХА́ТИ Чхати [КСЛГ, 137].

КЫХНУТИ *Однокр.* до **КЫХА́ТИ.** Чхнути [КСЛГ, 137].

ПИ́КАТИ 1. Заїкатися. 2. Подавати голос (про лісову козу) [СЗГ Т. 2, 44].

ПУ́КАТИ 1. *дит.* Голосно звільнятися від повітря. 2. Вдаряти одним предметом об другий [СЗГ Т. 2, 104].

ФАВЧА́ТИ, *док.* **ЗАФАВЧА́ТИ** Видавати хрипкі звуки, хрипіти [СБукГ, 575].

ФО́ЛЬКАТИ, *док.* **ФО́ЛЬКНУТИ** 1. Кипіти, видаючи при цьому звуки, що нагадують форкання. 2. Бризкати (під час кипіння). 3. *Перен. Знев.* Шморгати носом [СБукГ, 597].

ФОШКОТІ́ТИ Сопіти, пирхати [ГГКС, 198].

ХА́ВКАТИ Кашляти [СБГ Ч. 2, 336].

ХА́ВКАТИ, *док.* **ХА́ВКНУТИ** 1. Сильно кашляти. 2. *Тільки док.* Померти [СБукГ, 608].

ХАРКОТІ́ТИ 1. Нерозбірливо говорити. 2. Хрипіти [ГГКС, 200].

ХАРКОТІ́ТИ 1. Хропіти. 2. Хрипіти [СБукГ, 610].

ХЕ́ВКАТИ *док.* **ХЕ́ВКНУТИ** 1. Кашляти. 2. *Тільки док.* Впасти [СБукГ, 610].

ХІ́ВКАТИ Кашляти [СБГ Ч. 2, 340].

ХЛЕ́ПАТИ, *док.* **ХЛЕ́ПНУТИ** Сьорбати [СБукГ, 611].

ХЛИ́ПАТИ 1. Хлипати. 2. Блимати (про свічку) . 3. Бурчати (у животі). [СБГ Ч. 2, 340].

ЧКА́ТИ Гикати [КСЛГ, 341].

ЧКА́ТИСЯ Гикатися (про приступ гикавки) [КСЛГ, 341].

ЧКНУ́ТИ *Однокр.* до **ЧКА́ТИ** [КСЛГ, 341].

ЧМИ́ХАТИ 1. Чихати. 2. Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 254].

ЩИ́КАТИ Гикати [ГГКС, 222].

ЩИ́КАТИ Ікати [СБГ Ч. 2, 394].

б) дієслова, що позначають звукосупровідні дії:

БАЛАБЕ́НИТЬ *ірон.* Невиразно, тихо говорити [СПГ, 28].

БАЛДІ́КАТЬ Говорити багато, беззмістовно, неістотно [СПГ, 28].

БАМБУ́РИТИ 1. Сильно стукати; тривожити без потреби. 2. Руйнувати

[ГГКС, 20].

БЕ́БАТИ *знев.* Настійно повторювати те саме; бубовіти, торохтіти [СПГ, 30].

БЕ́ВКАТИ, БЕ́ВКНУТИ *Знев.* Недоречно говорити, ляпати [СБукГ, 27].

БЕГЕ́КАТИ Тихо, хрипко співати [СБГ Ч. 1, 47].

БЕ́КАТИ 1. Подавати голос (про лося). 2. Подавати голос (про лісову козулю). 3. *перен.* Невміло читати [СЗГ Т. 1, 13].

БЕ́КСАТИ *знев.* Плакати, рюмсати [СЗГ Т. 1, 14].

БЕЛЕНДІ́ТИ Плести небилиці [ГГКС, 23].

БЕЛЬКНУ́ТИ Бовкнути, крикнути щось незрозуміле [КСЛГ, 26].

БЛЕКОТА́ТИ Белькотіти, невиразно говорити, заїкатися [КСЛГ, 29].

БО́ВКАТИ *Знев.* Невиразно говорити [СБукГ, 34].

БОМБОРОСИ́ТИ, БОМБОРОСІ́ТИ Бурмотати [СБукГ, 36].

БО́МКАТИ 1. Говорити нісенітниці. 2. Стукати, гримати. 3. Дзвонити [СБукГ, 36].

БОМКА́ТИ Мимрити, невиразно говорити [КСЛГ, 32].

БРЕ́НЬКАТИ, БРЕ́НЬКНУТИ 1. *Знев.* Базікати. 2. Ударяти. 3. Обірватися, тріснути. 4. Різко прозвучати [СБукГ, 39].

БУЛЬҐОТІ́ТИ Белькотіти, невиразно говорити [КСЛГ, 35].

БУ́МКАТИ Говорити невиразно [НРС, 62].

БУ́РКАТИ 1. Видавати характерні звуки за допомогою буркавки (пристрій нагонича для підняття звіра з лігва). 2. Сердито і нерозбірливо говорити або відповідати на запитання. 3. Муркотати (про кота) [СЗГ Т. 1, 38].

БУ́РКАТИ 1. Штовхати. Також **БУРЛЯ́ТИ**. 2. Бити ключем. 3. *Знев.* Перебирати їжею. 4. Невиразно говорити, бурчати [СБукГ, 43].

БУ́СЬНУТИ *дит.* Впасти [СБукГ, 44].

БУ́ТАТИ Часто повторювати бу (бо) [СЗГ Т. 1, 40].

БУТІ́ТИ // РУСТИ́ // РУ́ТИ 1. Ревіти (про худобу). 2. *Перен.* Довго плакати (перев. про дитину) [ГГКС, 31].

БУТІ́ТИ 1. Ревти. 2. *Знев.* Плакати [СБукГ, 44].

В'Я́КНУТИ Писнути [СБГ Ч. 1, 153].

ВА́ВКАТИ 1. М’явкати (про котів). 2. Невиразно говорити, бурмотіти (про людей). 3. Стогнати [ГГКС, 32].

ВА́ВКАТИ 1. Нявчати. 2. *Знев.* Плакати [СБукГ, 45].

ВАЙЧА́ТИ Плакати, голосити [КСЛГ, 37].

ВА́РКАТИСИ (-СА) *Перен. Знев.* Сваритися, гризтися [СБукГ, 47].

ВАРЧА́ТИ Сваритися, буркотіти [КСЛГ, 38].

ВЕ́ВКАТИ *Знев.* Плакати [СБукГ, 48].

ВЕ́КАТИ 1. Звертатися на «ви» до співрозмовника. 2. Вибльовувати рештки їжі з вигуком «ве». 3. Подавати голос (про маля козулі) [СЗГ Т. 1, 41].

ВИ́ГАВКАТИСЯ Навчитися говорити, співати, читати [СГНН Т. 1, 143].

ВИ́ГАВКАТЬСЯ *зневажл.* Здобути добрі навички промовляти перед людьми [СГНН Т. 1, 143].

ВИ́ХЛЬОПТАТЬ Хлебчучи, щось рідке виїдати або випивати [СГНН Т. 1, 174].

ВИХЛЬО́ПТУВАТЬ Хлебчучи, щось рідке виїдати або випивати [СГНН Т. 1, 174].

ВІ́ВКАТИ Пищати, верещати, голосувати [СБукГ, 51].

ВІДХУ́ХУВАТИ, ВІТХУ́ХУВАТИ Відігрівати теплим диханням [СБукГ, 55].

ВКАХКОТІ́ТЬСЯ Надокучити кахкотінням (розкотистим реготом) [СГНН Т. 1, 185].

ВОЙКАТИ Плакати [СБГ Ч. 1, 140].

ВО́РКАТИ Бурчати [СБукГ, 63].

ВРЕЩА́ТИ Верещати, пронизливо кричати [КСЛГ, 53].

ВУРЧЄ́ТИ Сваритися; сварливо говорити [СЗГ Т. 1, 81].

ВЫВ’Я́ВКУВАТИ Дзвінко викрикувати [КСЛГ, 41].

ВЫЩА́ТИ 1. Верещати, пищати. 2. *Перен.* Неприродно співати у високому регістрі [КСЛГ, 48].

ГА́ВКАТИ 1. Подавати уривчасті звуки (про собаку). 2. Подавати звуки (про козла). 3. *знев.* Базікати. 4. *згруб.* Надривно кашляти [СЗГ Т. 1, 82].

ГАЛА́ЙКАТИ (ГАЛАКА́ТИ) Кричати; голосно співати [ГГКС, 43].

ГАЛАЙКОТАТИ Галасувати; верещати [СБГ Ч. 1, 158].

ГАЛА́КАТИ 1. Базікати. 2. Говорити нерозбірливо [СЗГ Т. 1, 84].

ГАЛА́КАТИ *Знев.* Горлати, кричати [СБукГ, 66].

ГАЛАСА́ТИ Галасувати [НРС, 89].

ГАЛДІ́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. *знев.* Набридливо говорити про одне і те ж; базікати [СЗГ Т. 1, 84].

ГАЛЮКАТИ Кричати; лаяти [СБГ Ч. 1, 159].

ГАМАНІ͡ЄТЬ, ГАМАНІ́ТЬ Говорити, розмовляти, казати [СПГ, 52].

ГА́МАТИ, ГА́МКАТИ *дит.* Їсти [СБукГ, 67].

ГАМЗА́Т Нерозбірливо, у ніс говорити; гугнявити [СПГ, 52].

ГАРА́КАТИ *Зневажл.* Кричати [ГГКС, 43].

ГАРИ́КАТЬ Пустуючи, час від часу викрикувати (про дітей) [СГНН Т. 1, 221].

ГА́РКАТИ Викрикувати [СБГ Ч. 1, 162].

ГАРКАТІ́ТИ Голосно говорити [СБГ Ч. 1, 162].

ГАРЧА́КАТИ Гортанно вимовляти слова [СГНН Т. 1, 222].

ГІ́РКАТИ 1. Сварливо говорити. 2. Подавати звуки (про куріпку) [СЗГ Т. 1, 90].

ГЛЮ́МКАТИ Схлипувати [СУСХ, 80].

ГУГНОТІТИ Говорити в ніс [СБГ Ч. 1, 197].

ГУКА́Т, ГУКА́ТЬ Кликати, викликати; запрошувати [СПГ, 61].

ГУЛЮ́КАТИ, ГУЛІ́КАТИ, ГУЛЬО́КАТИ Сварити, кричати, підвищувати голос у розмові [СБукГ, 78].

ГУЛЯКА́ТИ Галайкати, голосно і безладно викрикувати [КСЛГ, 63].

ГУНДО́СИТЬ Гугнявити [СГНН Т. 1, 257].

ГУ́НЯТИ Гугнявити [СБукГ, 78].

ГУ́ПКАТИ 1. Топтати; стукотіти. 2. Кричати [СБГ Ч. 1, 199].

ГУРДО́ЗИ́ТИ 1. Трясти. 2. Гримати [ГГКС, 50].

ГЫРКА́ТИ Сердито гримати на когось, покрикувати [КСЛГ, 58].

ҐАВЧА́ТИ Скавучати, скиглити [СБукГ, 79].

ҐАНДІ́ТИ // ДА́ЙКАТИ Настирливо просити [ГГКС, 51].

ҐАРҐОТА́ТИ Торохтіти, говорити дуже швидко й нерозбірливо [ГГКС, 67].

ҐДЕРА́ТИ Надокучливо і довго буркотіти [КСЛГ, 68].

ҐЛИҐАТИ 1. Ковтати. 2. Пожадливо пити або їсти [ГГКС, 53].

ҐЛИҐА́ТИ Ковтати [СБукГ, 83].

ҐЛЬОҐА́НИТИ // ҐЛЬО́ҐАТИ Пити великими ковтками; багато пити [ГГКС, 53].

ҐО́ЛҐАТИ, ҐО́ЛЬҐАТИ *Знев.* Звучно ковтати, пити великими ковтками [СБукГ, 85].

ҐУТА́ТИ *Згруб.* Квапливо ковтати, глитати [СБукГ, 89].

ДЖВИНДІ́ТИ (ЖВИНДІ́ТИ) Безперервно дорікати; сваритися; базікати [ГГКС, 58].

ДЖВИНЬҐІ́ТИ Плакати, скиглити [СБукГ, 92].

ДЗЬВЯНДА́ТИ 1. Буркотіти. 2. Невиразно, незрозуміло говорити [КСЛГ, 76].

ДЗЯВКАТИ 1. Верещати; галасувати. 2. Гавкати [СБГ Ч. 1, 213].

ДОАЛЯЛЯ́КАТЬСЯ *зневажл.* Добазікатися [СГНН Т. 1, 274].

ДОГАРИ́КАТЬСЯ Зазнати неприємностей після довгого «гарикання» (дія за знач. «гарикать» (пустуючи, час від часу викрикувати (про дітей)) [СГНН Т. 1, 282].

ДОЧЕРКНУ́ТЬСЯ Доторкнутися [СГНН Т. 1, 293].

ДРЯВКАТИ 1. Верещати; кричати хриплим голосом. 2. Кувати (про зозулю) [СБГ Ч. 1, 236].

ДРЯВКОТІ́ТИ Верещати; кричати хриплим голосом [СБГ Ч. 1, 236].

ДУ́БКАТИ Топати [СБГ Ч. 1, 237].

ДУДНИ́ТИ 1. Гудіти. 2. Говорити в ніс [СБГ Ч. 1, 237].

ДУДНІ́ТИ Тихо говорити [СБГ Ч. 1, 237].

ДУ́КАТЬ Бити лобом [СГНН Т. 1, 302].

ДУКА́ТЬСЯ Битися лобом або головою [СГНН Т. 1, 302].

ДУ́КАТЬСЯ Битися лобом або головою [СГНН Т. 1, 302].

ДУ́КНУТЬ Однокр. до «дукать» (бити лобом) [СГНН Т. 1, 302].

ДУ́КНУТЬСЯ Однокр. до «дукаться» (битися лобом або головою) [СГНН

Т. 1, 302].

ДУ́ПАТИ // ДУПОТІ́ТИ Тупати (ногами) [ГГКС, 65].

ДУПКА́ТИ Тупати ногами [КСЛГ, 85].

ДУПНУ́ТИ *Док. вид до* **ДУПКА́ТИ**. Тупнути ногою [КСЛГ, 85].

ДУРКОТІ́ТИ 1. Буркотіти. 2. Гуркотіти [СБГ Ч. 1, 239].

Е́КАТИ 1. Часто повторювати «е, е». 2. Подавати голос (про лося) [СЗГ Т. 1, 149].

ЄНЬЧИ́ТИ 1. Жалібно плакати (про дитину). 2. Стогнати від болю [СЗГ Т. 1, 151].

ЖБУ́ХАТИ (ЖБИХА́ТИ) 1. Бити кулаками, давати стусана. 2. Бити струменем (про рідину). 3. Вириватися (про полум'я). 4. *Тільки док.* Вилити [ГГКС, 68].

ЖБУ́ХАТИСИ 1. Ударятися; битися кулаками 2. Штовхатися. 3. *Док.* Впасти [ГГКС, 68].

ЖВА́НДАТИ *Знев.* Бубоніти [СБукГ, 110].

ЖВИНҐІ́ТИ Говорити багато всякого [СБукГ, 110].

ЖИВИНҐІ́ТИ, ЖВИНҐІ́ТИ, ЖАВНҐІ́ТИ, ЖИВИНДІ́ТИ 1. Лепетати (про немовлят). 2. Плакати, скиглити. 3. Нарікати, дорікати, сваритись [СБукГ, 113].

ЖЛУКТИ́ТИ *згруб.* Пожадливо й багато пити [СУСХ, 115].

ЖЛУКТИ́ТИ *знев.* Жадібно пити [СЗГ Т. 1, 157].

ЗАБЕЧА́ТИ 1. Забекати (про вівцю). 2. *Перен.* Заревти, голосно заплакати (про дитину). 3. Фальшиво заспівати [КСЛГ, 92].

ЗАБУЛЬКОТА́ТИ Заговорити невиразно [СБГ Ч. 1, 260].

ЗАВЕ́ВКАТИ *Знев.* Заплакати, почати **ВЕ́ВКАТИ** [СБукГ, 124].

ЗАГАРЧА́КАТИ Заговорити гаркаво [СГНН Т. 2, 19].

ЗАДЖЕРЛА́ТЬ Закричати або голосно заговорити іноземною, незрозумілою мовою [СГНН Т. 2, 25].

ЗАКАХКОТІ́ТЬ Почати голосно і розкотисто реготати [СГНН Т. 2, 35].

ЗАКИХКОТІ́ТЬ Почати голосно і розкотисто реготати [СГНН Т. 2, 36].

ЗАЛЯ́ПАТЬ Зааплодувати [СГНН Т. 2, 48].

ЗАМАМРОТА́ТИ Забурмотіти, забурчати [КСЛГ, 100].

ЗАФУЧА́ТИ 1. Засопіти. 2. Невдоволено забуркотіти [КСЛГ, 108].

ЗАЧА́МКАТИ ***Знев.*** Зачавкати, заплямкати [СБукГ, 147].

ЗАЧВІ́РСКУВАТИ, *док.* **ЗАЧВІ́РСКАТИ** Запльовувати (крізь зуби) [СБукГ, 147].

ЗАШВАРҐОТІ́ТИ Зашваркотіти, швидко й нерозбірливо заговорити чужою мовою [КСЛГ, 109].

ЗДУБОНІ́ТИ Затупотіти [СБГ Ч. 1, 307].

ЗДУПКА́ТИ Стоптати, столочити [СЗГ Т. 1, 187].

ЗДУ́ПКАТИ Топнути [СБГ Ч. 1, 307].

ЙОЙЧА́ТИ Плакати [КСЛГ, 127].

КА́ВКАТИ *Зневажл.* Говорити [ГГКС, 88].

КА́ВКНУТЬ *фам.* Тяжко впасти [СГНН Т. 2, 136].

КА́ВКНУТЬСЯ *фам.* Тяжко впасти [СГНН Т. 2, 136].

КА́ВЦАТИ Клацати (зубами) [СБГ Ч. 1, 333].

КА́НЬКАТИ *Знев.* **КА́ВКАТИ 2** — настирливо просити, канючити [СБукГ, 186].

КА́НЬКАТИ Настирливо просити, випрошувати [ГГКС, 90].

КА́НЬКАТИ Плаксиво прохати; канючити [СБГ Ч. 1, 339].

КАХКОТІ́ТЬ Розкотисто реготати [СГНН Т. 2, 156].

КВА́ЦАТИ // КВАЦУВА́ТИ // М'Є́ЦКАТИ (МНЄ́ЦКАТИ) М'яти, товкти [ГГКС, 92].

КИГИ́ЧИТИ Жалібно просити [СУСХ, 153].

КЛА́НЦАТИ 1. Клацати зубами. 2. Цокати, стукати. 3. *Тільки док.* Ударити [ГГКС, 95].

КЛА́НЦАТИ, КЛЕ́НЦАТИ, *док.* **КЛА́НЦНУТИ, КЛАНЦКОТІ́ТИ 2, КЛЯ́МЦАТИ** 1. *Згруб.* Стукати, цокотіти (зубами). 2. Брязкати, дзвякати. 3. Бити [СБукГ, 206, 208, 212].

КЛА́ПАТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1,

224].

КЛЯ́МАТИ 1. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка). 2. Стукотіти зубами [СЗГ Т. 1, 229].

КЛЯНЦЯ́ТИ Клацати зубами [КСЛГ, 139].

КО́ВТАТИ 1. Вдаряти молотком по залізу тощо. 2. Ковта́ти; глитнути [СБГ Ч. 1, 363].

КРА́НКАТИ 1. Крякати. 2. *Перен.* Сваритися, бурчати [СБукГ, 231].

КРЕЦКОТІ́ТИ // КРИГІ́НЦАТИ (СКРЕГІ́НЦАТИ) // СКРИМЗИ́ТИ Скреготати зубами [ГГКС, 104].

КРУ́НЬКАТИ *Знев.* Їсти [СБукГ, 236].

КУ́ХКАТЬ Розкотисто реготати [СГНН Т. 2, 235].

ЛЕЛЕСА́ТИ 1. Кричати. 2. Плакати. 3. Скакати. 4. Кидатися туди-сюди [СГНН Т. 2, 248].

ЛИ́ҐА́ТИ 1. Ковтати. 2. Пожадливо пити або їсти [ГГКС, 111].

ЛИ́ҐАТИ Ковтати [НРС, 161].

ЛИҐА́ТИ Ковтати [СЗГ Т. 1, 283].

ЛИҐНУ́ТИ Ковтнути [СЗГ Т. 1, 283].

ЛИ́КАТИ Ковтати [НРС, 161].

ЛЬО́ПАТИ Верзти; базікати [СБГ Ч. 1, 425].

ЛЬО́ПАТЬ Бити по воді або по чомусь вологому [СГНН Т. 2, 265].

ЛЬО́ПНУТИ 1. Бризнути. 2. Сказати щось недоречне [ГГКС, 116].

ЛЯ́ПАТИ 1. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка). 2. Базікати [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯ́ПАТИ *згруб.* Базікати, говорити багато про щось незмістовне [СУСХ, 205].

ЛЯ́ПАТЬ Аплодувати [СГНН Т. 2, 264].

МАМЛЯ́ТИ 1. *Знев.* Мимрити, говорити невиразно, незрозуміло. 2. Плямкати губами. 3. Робити щось повільно [КСЛГ, 168].

МА́МЛЯТЬ Надто повільно, нехотя їсти [СГНН Т. 2, 271].\

МАМРА́ТИ 1. Бурмотіти, бубоніти, невиразно говорити. 2. Буркотіти, сердитися [КСЛГ, 168].

МАМРОТА́ТИ Те саме, що **МАМРА́ТИ** [КСЛГ, 168].

МАРУЧА́ТИ Буркотіти, бубоніти під ніс [КСЛГ, 169].

МЕ́МЛЯТИ Надто повільно і неестетично їсти [СЗГ Т. 1, 309].

МЛЯСКА́ТИ Плямкати губами, цмокати [КСЛГ, 177].

МРИ́КАТЬ Мимрити [СГНН Т. 2, 294].

МУ́РКАТИ 1. Муркотати. 2. Бурмотіти під носом [СБГ Ч. 1, 457].

МУРКВА́СИТИ Плакати (про дитину, яка плаче без причини) [СЗГ Т. 1, 324].

МЫМРА́ТИ Мимрити, тихо, невиразно говорити [КСЛГ, 169].

МЫРКА́ТИ Невдоволено бурчати [КСЛГ, 169].

МЫРКНУ́ТИ Буркнути, сказати щось неясно, нерозбірливо [КСЛГ, 169].

МЯ́МЛИТЬ Мимрити [СГНН Т. 2, 297].

НАГА́КАТЬ Наговорити [СГНН Т. 2, 309].

НАКАХКОТІ́ТЬСЯ Нареготатися [СГНН Т. 2, 319].

НАКИХКОТІ́ТЬСЯ Нареготатися [СГНН Т. 2, 320].

НАТЬОПА́ТЬСЯ *фам.* Наїстися якоїсь рідкої страви [СГНН Т. 2, 351].

НАХЛЬОПТА́ТЬСЯ *ірон.* Напиватися горілки, вина, самогон [СГНН Т. 2, 351].

НАХЛЬО́ПТУВАТЬСЯ *ірон.* Напиватися горілки, вина, самогону [СГНН Т. 2, 351].

НЮ́НЯТИ, НЮ́НЬКАТИ 1. Говорити повільно, невиразно, мляво, як мала дитина [СБукГ, 341].

НЮ́НЯТЬ *зневажл.* Нюнити [СГНН Т. 2, 371].

НЮ́РҐАТИ, НЬО́РКАТИ Невиразно говорити, нечемно відповідати [СБукГ, 341].

НЯ́МАТЬ *дит.* Їсти [СПГ, 138].

НЯ́МКАТИ *Знев.* 1. Їсти щось повільно, супроводжуючи процес мимовільним «ням, ням». 2. Невиразно, повільно говорити [СБукГ, 342].

НЯ́МРАТИ Неохоче, повільно їсти [СБукГ, 342].

НЯ́РҐАТИ Говорити [НРС, 187].

НЯ́РКАТИ Говорити [НРС, 187].

ОБГА́ВКУВАТИ Зводити наклеп на когось, оббріхувати [ГГКС, 134].

ОБФУ́ШУВАТИ Обдувати [СБукГ, 357].

ПАЦНУ́ТИ Ляпнути, ляснути, вдарити долонею по чому-небудь [КСЛГ, 228].

ПАЦЬКА́ТИ 1. Бруднити, каляти. 2. Псувати, партачити [КСЛГ, 228].

ПАЦЬКА́ТИСЯ Бруднитися, вимащуватися [КСЛГ, 228].

ПЕРЕКАХКОТІ́ТЬ Перестати розкотисто реготати [СГНН Т. 3, 90].

ПЕРЕКИХКОТІ́ТЬ Перестати розкотисто реготати [СГНН Т. 3, 91].

ПИКОНУ́ТИ Вдарити [СЗГ Т. 2, 44].

ПИСКОНІ́ТИ Пищати [СБГ Ч. 2, 62].

ПИСНУ́ТИ 1. Писнути, пискнути. 2. *Перен.* Обізватися [КСЛГ, 231].

ПИЩА́ТИ Вищати [СБГ Ч. 2, 64].

ПЛЕ́СКАТИ 1. Плескати (у руки). 2. Плюскотіти (про дощ, воду) [СБГ Ч. 2, 80].

ПЛЕ́СКАТИ Аплодувати [СЗГ Т. 2, 54].

ПЛЯ́ЦКАТИ Злегка плескати рукою [СБукГ, 432].

ПЛЯ́ЦКАТИ Плямкати [СБГ Ч. 2, 83].

ПЛЯ́ЦКАТИ Плямкати під час їди [НРС, 209].

ПОГІ́РКАТИС Посваритися [СЗГ Т. 2, 59].

ПОГО́ЙКАТИ Покричати [СБГ Ч. 2, 92].

ПОДУ́КА́ТЬСЯ Вдаритися лобами, головами [СГНН Т. 3, 148].

ПОТЬОПА́ТЬ *фам.* Жадібно поїсти якусь рідку страву [СГНН Т. 3, 252].

ПОЦО́КУВАТИ 1. Нарікати; бути невдоволеним. 2. Не хотіти [СБГ Ч. 2, 129].

ПОЧУ́ПКАТИ Пошкандибати [СБГ Ч. 2, 130].

ПРИТЬО́ПАТИ Ледве прийти, прибути [СБГ Ч. 2, 147].

ПРОАЛЯЛЯ́КАТЬ *зневажл.* Пробазікати [СГНН Т. 3, 281].

ПРОЛИГНУ́ТИ Проковтнути [СЗГ Т. 2, 94].

ПРОЛИҐА́ТИ Ковтати [НРС, 217].

ПРОЛИ́ҐНУТИ Проковтнути [НРС, 218].

ПХИ́НЬКАТИ Пхикати; хникати; схлипувати [СБГ Ч. 2, 164].

ПЧИ́ХАТИ Чхати [СБГ Ч. 2, 164].

РЕВА́ТИ 1. Ревти (про корів, волів). 2. Плакати [СБГ Ч. 2, 170].

РЄ́ВКАТИ *Згруб.* Сильно кричати, рявкати [СБукГ, 452].

РЄ́МЖИТИ 1. Подавати протяжні звуки (про козла). 2 *перен., знев.* Голосно плакати (про дитину) [СЗГ Т. 2, 116].

РЙКАТИ 1. Грубо кричати [СБукГ, 455].

РИКА́ТИ *перен.* Голосно плакати [СЗГ Т. 2, 119].

РИЧА́ТИ 1. Ревти. 2. Голосно плакати [СБГ Ч. 2, 175].

РИЧЄ́ТИ 1. *перен.* Голосно плакати. 2. Плакати (про дитину) [СЗГ Т. 2, 121].

РОЗАЛАЛУВА́ТЬСЯ Розкричатися [СГНН Т. 4, 13].

РОЗАЛЯЛЯ́КАТЬСЯ *зневажл.* Розпатякатися [СГНН Т. 4, 13].

РОЗБЕЧА́ТИСЯ Розревітися, голосно розплакатися [КСЛГ, 269].

РОЗБУБНЙТИ Розголосити [СБукГ, 459].

РОЗДЖЕРЛА́ТЬСЯ Розкричатися або голосно почати говорити іноземною, незрозумілою мовою [СГНН Т. 4, 22].

РОЗКАХКОТЇТЬСЯ Почати розкотисто реготати [СГНН Т. 4, 25].

РОЗКИХКОТЇТЬСЯ Почати розкотисто реготати [СГНН Т. 4, 25].

РОЗКУ́ХКАТЬСЯ Почати розкотисто реготати [СГНН Т. 4, 29].

РОЗЛЯ́ПАТЬСЯ Почати аплодувати [СГНН Т. 4, 30].

СА́РКАТИ 1. Сердито говорити. 2. Кричати; лаяти [СБГ Ч. 2, 204].

СЄ́РБАТИ 1. Їсти рідку страву. 2. Сьорбати; пити малими ковтками [ГГКС, 169].

СЄ́РБАТИ Сьорбати [СБГ Ч. 2, 210].

СЕРБА́ТИ Сьорбати, голосно втягувати ротом рідку страву [КСЛГ, 280].

СИПЇТИ Шуміти, густи [СБукГ, 487].

СКАМУРЧА́ТИ 1. Утворювати звуки (про вовка). 2. Голосно плакати [СЗГ Т. 2, 149].

СКРЕГОТА́ТИ 1. Утворювати звуки (про гусей). 2. Подавати голос (про білку). 3. Утворювати скрегіт зубами [СЗГ Т. 2, 152].

СКУГНЇТИ 1. Скавуліти. 2. Стогнати, скиглити [ГГКС, 172].

СТРУКОТЇТИ Швидко говорити [СУСХ, 349].

ТАЛА́ПАТИ *Знев.* Багато говорити [НРС, 249].

ТАПКА́ТЬ, ТОПКА́ТЬ Топтати [СПГ, 210].

ТАРА́КАТИ 1. Стукати, гримати. 2. Безперервно, безупинно говорити [НРС, 249].

ТАРА́КАТИ Балакати [СБГ Ч. 2, 279].

ТЕ́ВКАТИ, *док.* **ТЕ́ВКНУТИ** 1. Кидати з силою. 2. *Знев.* Їсти [СБукГ, 541].

ТЕРЕШКОТА́ТИ Молоти; ляпати (язиком) [СБГ Ч. 2, 285].

ТЕРКОТА́ТИ 1. Лаяти. 2. Молоти; ляпати (язиком) [СБГ Ч. 2, 285].

ТЛЯСКА́ТИ Плямкати губами, чавкати [КСЛГ, 304].

ТОРКОТІ́ТИ 1. Торохкотіти. 2. Безупинно говорити [ГГКС, 187].

ТОРКОТІ́ТИ Теревенити [СБукГ, 548].

ТОРОЧИ́ТИ Базікати [НРС, 254].

ТРАЙКОТА́ТИ *Знев.* Базікати, багато говорити [КСЛГ, 306].

ТРА́СКАТИ 1. Ляскати. 2. Бризкати. 3. Говорити щось недоречне [СБукГ, 550].

ТРИ́НДИТИ Базікати [НРС, 256].

ТРИНКАТИ Погано вимовляти р; гаркавити [СБГ Ч. 2, 282].

ТРОПОТІ́ТИ Тупотіти [ГГКС, 189].

ТЫКА́ТИ «Тикати», звертатися на «ти» до старшої особи [КСЛГ, 303].

ТЫРКОТА́ТИ Торохтіти, цокотіти [КСЛГ, 303].

ТЫРЧА́ТИ 1. *Знев.* Торочити, торохтіти, балакати без угаву. 2. *Знев.* Стирчати, стовбичити, даремно стояти. 3. Вимовляти звуки: «Тр-р-р!» [КСЛГ, 303].

ТЬО́ПАТИ 1. Ледве йти; повільно йти. 2. Цюкати (сокирою) [СБГ Ч. 2, 309].

УКАХКОТІ́ТЬСЯ Надокучити кахкотінням (розкотистим реготом) [СГНН Т. 4, 156].

УКИХКОТІ́ТЬСЯ Надокучити кахкотінням (розкотистим реготом) [СГНН Т. 4, 156].

ФА́КНУТИ Війнути, дмухнути [ГГКС, 194].

ФАФРА́ТИ Бубоніти собі під ніс; стиха лаятися [КСЛГ, 319].

ФИНКАТИ Схлипувати [СБГ Ч. 2, 330].

ФЙРКАТИ Фиркати [НРС, 262].

ФЙРКАТИ Хвицати [СБГ Ч. 2, 330].

ФЙРКАТИ, *док.* **ФИРКНУТИ** 1. Вихати, хвицати. 2. Розкидати, роздмухувати. 3. Нечемно, грубо говорити (переважно відповідаючи). 4. Недбало, невміло підмітати [СБукГ, 589].

ФИСЇТИ // ФЇШКАТИ 1. Шипіти, посвистувати. 2. *Перен.* Сварити [ГГКС, 197].

ФЇВКАТИ 1. Свистіти. 2. *Перен.* Нехтувати; гордувати. 3. Швидко кидати [СБГ Ч. 2, 330].

ФЇВКАТИ Свистіти [ГГКС, 197].

ФЇВКАТИ[1], *док.* **ФЇВКНУТИ** 1. *дит.* Видавати, утворювати свист; свистіти. 2. Тріпотіти під дією вітру, маяти. 3. Кидати, мести. 4. *Знев.* Зневажливо ставитися, перебирати (серед дівчат, хлопців, друзів) [СБукГ, 591].

ФЇТЬКАТИ Свистіти [СБГ Ч. 2, 331].

ФЛЄ́НЬКАТИ Плакати, видаючи уривчасті неголосні звуки; відхлипувати [СБукГ, 593].

ФЛЙНЬКАТИ (ФЛЄ́НЬКАТИ) Рюмсати, хлипати [ГГКС, 198].

ФЛЙНЬКАТИ Плакати, видаючи уривчасті неголосні звуки; відхлипувати [СБукГ, 594].

ФЛЬО́СКАТИ, *док.* **ФЛЬО́СНУТИ** 1. Бризкати, ляпати водою, брудом, вапном тощо. 2. *Знев.* Бити, ударяти (переважно долонею). 3. *Перен. Знев.* Ляпати язиком [СБукГ, 595].

ФЛЬО́СКАТИСИ (-СА) 1. Бризкати на кого-небудь або на себе. 2. *Перен. Знев.* Купатися [СБукГ, 595].

ФЛЯ́ВКАТИ *Заст. Знев.* Плямкати ротом; чавкати [СБукГ, 595].

ФНЄ́КАТИ 1. Плакати, видаючи уривчасті неголосні звуки; відхлипувати. 2. *Перен.* Говорити плаксивим голосом, намагаючись викликати співчуття [СБукГ, 596].

ФОЛЬКОТЇТИ Невиразно говорити [СБГ Ч. 2, 332].

ФОШКОТІ́ТИ Важко дихаючи, видавати звуки з присвистом (через ніс), сопіти [СБукГ, 599].

ФУ́КАТИ Дмухати; дути; віяти. *Док.* **ФУ́КНУТИ** 1. Са́пнути. 2 Здути; звіяти. 3. Луснути; ударити [СБГ Ч. 2, 334].

ФУЧА́ТИ 1. Сопіти. 2. Виявляти своє невдоволення, буркотіти [КСЛГ, 325].

ФУЧА́ТИ Сопти; сопіти [СБГ Ч. 2, 335].

ХА́ВКАТ, ХА́ВКАТЬ, ХА́ВКНУТЬ Позіхати [СПГ, 222].

ХА́ВКАТИ 1. Позіхати. 2. *Рідк.* дуже кричати [ГГКС, 199].

ХАРКОТІ́ТИ 1. Нерозбірливо говорити. 2. Хрипіти [ГГКС, 200].

ХЛЕПТА́ТИ Хлебтати [КСЛГ, 327].

ХЛИПА́ТИ 1. Сьорбати, голосно втягувати ротом рідку страву. 2. Їсти що-небудь рідке [КСЛГ, 327].

ХЛИ́ПАТИ 1. Хлипати. 2. Блимати (про свічку) . 3. Бурчати (у животі). [СБГ Ч. 2, 340].

ХЛИ́ПНУТИ Зітхнути; дихнути [СБГ Ч. 2, 340].

ХЛЬОПТА́ТЬ Хлебтати [СГНН Т. 4, 196].

ХЛЯ́ПАТИ, *док.* **ХЛЯ́ПНУТИ** 1. Говорити, сказати щось недоречне, нерозумне. 2. Випліскувати рідину, різко схиливши посудину; бризкати. 3. Забруднювати, забруднити чимось мокрим. 4. *Тільки док.* Випити [СБукГ, 612].

ХЛЯ́ПНУТИСИ Упасти [СБукГ, 613].

ХНИ́КАТИ *знев.* Плакати, випрошуючи що-небудь [СЗГ Т. 2, 230].

ХО́ХКАТИ, *док.* **ХО́ХНУТИ** 1. Дихати на кого-, що-небудь з метою зігріти, охолодити, притишити біль. 2. Випускати з рота струмінь повітря; дмухати [СБукГ, 615].

ХРАКА́ТИ Харкати [КСЛГ, 330].

ХРА́КАТЬ Харкати [СГНН Т. 4, 198].

ХРАПІ́НЯ Хропіння [КСЛГ, 330].

ХРИ́ПКА Хрипота, зміна звучання голосу внаслідок запалення голосових зв’язок [КСЛГ, 330].

ХРУМА́ТИ Хрумкотіти [КСЛГ, 330].

ХРУМКА́ТИ Те саме, що **ХРУМА́ТИ** [КСЛГ, 330].

ХРУ́ЦНУТИ 1. Розкусити, надкусити щось тверде. 2. Зламатися, розколотися [СБукГ, 616].

ХРЯ́ПАТИ Їсти, видаючи такі звуки [СБукГ, 616].

ХРЯ́ЦКАТИ, *док.* **ХРЯ́ЦНУТИ** *Згруб.* Їсти, видаючи такі звуки [СБукГ, 616].

ХУ́ХАТИ Дути, дмухати, охолоджуючи що-небудь [СЗГ Т. 2, 236].

ХУ́ХНІТИ (ХО́ХНИТИ, ХУ́ХНИТИ) Гугнявіти [ГГКС, 204].

ЦА́ПНУТИ Схопити [ГГКС, 205].

ЦВІ́КАТИ Говорити [НРС, 269].

ЦИКОТА́ТИ Швидко і багато говорити [СБГ Ч. 2, 352].

ЦІКОТИ́ТИ, ЦІКОТІ́ТИ Швидко говорити [СБукГ, 628].

ЦО́КАТИ 1. Нарікати. 2. Не хотіти; мати застереження щодо когось [СБГ Ч. 2, 357].

ЦОКОТІ́ТИ Швидко і багато говорити [СБГ Ч. 2, 357].

ЦУПНУ́ТИ 1. Тупнути. 2. *Перен.* Потягти щось, украсти [КСЛГ, 336].

ЦУ́ПНУТИ Тупнути [СБГ Ч. 2, 358].

ЦЬО́МАТИ *дит.* Цілувати [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЬО́МАТИ *дит.* Цілувати [СУСХ, 385].

ЦЮМАТИ Поцілувати [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮ́МКАТИ Поцілувати [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮ́ПАТИ Тупати [СБукГ, 634].

ЦЯ́ВКАТИ 1. Пищати. 2. *Знев.* Кричати, лаяти [СБукГ, 634].

ЦЯМА́ТИ Плямкати [КСЛГ, 336].

ЦЯ́МАТИ Плямкати губами під час їди [СЗГ Т. 2, 244].

ЦЯ́МКАТИ 1. Багато їсти. 2. Їсти, плямкаючи губами [СБукГ, 635].

ЦЯ́ПКАТЬ Клацати зубами [СПГ, 229].

ЧА́МКАТИ // ЧА́ПКАТИ // ЧВА́КАТИ Плямкати [ГГКС, 209].

ЧА́МКАТИ Їсти, плямкаючи губами [СБукГ, 636].

ЧА́МКАТЬ Плямкати, чавкати, прицмокувати під час жування [СГНН Т. 4,

208].

ЧВАНЬКОТІ́ТЬ Плямкати, чавкати, прицмокувати під час жування [СГНН Т. 4, 210].

ЧВА́ХКАТИ *Згруб.* Бити, стьобати. ***Чвахнути поза́вуш.** Різко, але не сильно вдарити по потилиці [СБукГ, 637].

ЧВИ́РСКАТИ *Знев.* Плювати крізь зуби [СБукГ, 637].

ЧЛАПА́ТИ Чалапати, чалапкати [КСЛГ, 341].

ЧМАКАТЬ Плямкати, чавкати, прицмокувати під час жування [СГНН Т. 4, 218].

ШАМКА́ТИ Шамкати, злегка шепелявити, невиразно говорити [КСЛГ, 344].

ША́РКАТИ[1] 1. Запалювати сірник. 2. Виконувати якусь дію, скребти, терти, спричиняючи шерех, шарудіння. 3. Ідучи, ступаючи, викликати тертя ніг об підлогу, землю та інші шарудіння, шорхати, човгати. 4. Вітаючи когось, виявляючи до кого-небудь пошану, дякуючи та ін., робити рух однією ногою в напрямку до другої з пристуком каблуком об каблук [СБукГ, 658].

ША́РКАТИ[2] Грубити, розмовляти підвищеним тоном [СБукГ, 658].

ШВАРГОТАТИ Незрозуміло говорити; лопотати [СБГ Ч. 2, 380].

ШВА́РҐОТ 1. Шваркіт, гортанна, швидка, незрозуміла, неприємна мова. 2. Єврейський жаргон [КСЛГ, 346].

ШВАРҐОТА́ТИ Шваркотіти, швидко й нерозбірливо говорити іноземною мовою [КСЛГ, 346].

ШИШИ́КАТИ Шепелявити [СУСХ, 396].

ШМОРИ́ГАТИ Рвати траву [СУСХ, 398].

ШУ́РКАТИ 1. Човгати. 2. Доїти. 3. Проскочити [СБукГ, 680].

ЯНЧЕ́ТИ Вголос жалібно плакати (про дитину) [СЗГ Т. 2, 288].

ЯРЧА́ТИ 1. Плакати вголос. 2. Подавати жалібний голос (про собаку). 3. Подавати голос (про лисицю). 4. Подавати голос (про куницю) [СЗГ Т. 2, 288].

в) відвигукові дієслова, які передають емоції людини:

АГЇКАТИ Вигукувати «агі́» [СБукГ, 17].

А́ЙКАТИ 1. Часто повторювати «ай». 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 2].

ВА́ЙКАТИ Кричати «вай!» [НРС, 65].

ВА́ЙКАТИ Стогнати, ойкати, плакати [СБукГ, 46].

ВАЙТЯ́ТЬ Висловити незадоволення з приводу чого-небудь, обуритися [СПГ, 39].

ГО́ЙКАТИ 1. Кричати; гукати. 2. Кричати «гой». 3. Лаяти; сварити. 4. Кричати «з дороги!». 5. Нарікати на біль; плакати; стогнати від болю [СБГ Ч. 1, 179].

ГУЛЮЛЮ́КАТИ *Згруб.* Тюкати, ганьбити [СБукГ, 78].

ГУЧА́ТИ 1. Гудіти. 2. Гудіти (грати на басі). 3. Лаяти [СБГ Ч. 1, 202].

ЗАФУКА́ТИ Засопіти, виявляючи своє незадоволення [СБукГ, 145].

ЗЙО́ЙКНУТИ Застогнати [СБГ Ч. 1, 311].

ЙОЙКА́ТИ Ойкати, кричати від болю: «Йой!» [КСЛГ, 127].

ЙО́ЙКАТИ Охкати, стогнати, йойкати [ГГКС, 87].

ЙОЙКАТИ Плакати; голосити [СБГ Ч. 1, 332].

ЙО́ЙКАТИ Стогнати від болю, повторювати вигук «йой» [СБукГ, 178].

ЙО́КАТИ Підтакувати, погоджуватися [ГГКС, 87].

КІКОТЇТИ *Знев.* Хіхікати [СБукГ, 202].

ЛЕЛЕ́КАТИ Кричати [ГГКС, 110].

ОБЙОЙКАТИ Заохати з подиву [СБГ Ч. 2, 7].

ОХА́ТИ Охати, вигукувати «Ох!» [КСЛГ, 221].

ОХКА́ТИ Те саме, що **ОХА́ТИ** [КСЛГ, 221].

ОХТЇТИ 1. Стогнати. 2. Нарікати [СБГ Ч. 2, 31].

Ю́ХКАТИ *Обр. Заст.* Ухкати, вигукувати «ух» на весіллі під час танцю [СБукГ, 684].

г) дієслова, що позначають звукові сигнали, які видає людина, щоб привернути увагу інших:

БИ́ЙКАТИ 1. Гукати. 2. Голосно лаяти [СБГ Ч. 1, 51].

ВИГУ́КУВАТ, ВИ́ГУКАТ Викликáти, просити вийти до кого-небудь [СПГ, 43].

ВІ́ВКАТИ 1. Гукати в лісі «гов». 2. Співати; співати з вигуками. 3. Кричати. 4. Вити мов вовк [СБГ Ч. 1, 115].

ВІГОЙКАТИ Викрикувати; кричати; гукати [СБГ Ч. 1, 116].

ГО́ЙКАТИ 1. Кричати; гукати. 2. Кричати «гой». 3. Лаяти; сварити. 4. Кричати «з дороги!». 5. Нарікати на біль; плакати; стогнати від болю [СБГ Ч. 1, 179].

ГУКА́ТИ Подавати протяжні звуки, очікуючи на них відгуку (у лісі) [СЗГ Т. 1, 112].

ГЫВКА́ТИ Гукати «У-гу!», кричати совою [КСЛГ, 57].

ДЗЯВОЛИ́ТЬ Кликати когось [СГНН Т. 1, 271].

ЗАГОЙКАТИ 1. Голосно закликати здалека. 2. Покликати [СБГ Ч. 1, 267].

ЗАУ́ХКАТИ, ЗАЮ́ХКАТИ 1. Почати ухкати (юхкати). 2. Засигналити гудком [СБукГ, 145].

ЗГАЛА́КАТИ Голосно заговорити, закричати [СБукГ, 156].

ЗГЕ́ЙКАТИСЯ Змовитися [СУСХ, 131].

КУГИКА́ТИ Кричати совою; кричати: «Куги! Куги!» [КСЛГ, 152].

НАГУ́КУВАТЬ, НАГУКА́ТЬ Викликати [СПГ, 132].

ЦИ́ТЬКАТИ Вгамовувати; закликати до тиші [СБГ Ч. 2, 354].

ґ) дієслова, що вживаються при звертанні до тварин, птахів:

АГУ́ЛЯТИ Відганяти гусей за допомогою вигука «а-гуля» [СЗГ Т. 1, 1].

АКИ́ШКАТИ Проганяти курей [СЗГ Т. 1, 2].

БЕ́ЙКАТИ Кричати на ведмедя [СБГ Ч. 1, 48].

БІ́КАТИ Гойкати на звірів; викликати звірів [СБГ Ч. 1, 55].

ГАЛАКАТИ 1. Криком відганяти яструба або кабана від шкоди. 2. Кричати; лаяти. 3. Співати без слів, незрозуміло [СБГ Ч. 1, 158].

ГІЙКАТЬ Викрикувати «гій!, гій!», нацьковуючи собак [СГНН Т. 1, 231].

ГУЛЮ́КАТИ Кричати на вовка, ведмедя тощо [СБГ Ч. 1, 198].

КИ́ШКАТИ Проганяти курей [СЗГ Т. 1, 221].

КІ́ШАТИ Проганяти курей [СЗГ Т. 1, 224].

КО́СЬКАТИ Підкликати (коня) [НРС, 150].

НАКИ́ШКАТИ Проганяти курей [СЗГ Т. 1, 333].

ОЛЬО́КАТЬ Викрикувати вигук «олю!» [СГНН Т. 3, 51].

ОЛЮ́КАТЬ Викрикувати вигук «олю!» [СГНН Т. 3, 51].

ТУЙКАТИ Кричати на ведмедя або іншого звіра, відлякуючи того [СБГ Ч. 2, 305].

УЛЮ́КАТЬ Кричати «улю!» на свиней та індиків [СГНН Т. 4, 161].

2. ***Бестіальні***:

1) відносно свійських тварин:

а) дієслова, що передають звуки котів:

БУ́РКАТИ 1. Видавати характерні звуки за допомогою буркавки (пристрій нагонича для підняття звіра з лігва). 2. Сердито і нерозбірливо говорити або відповідати на запитання. 3. Муркотати (про кота) [СЗГ Т. 1, 38].

БУРЧА́ТЬ Мурчати, муркотати (про кота) [СПГ, 38].

ВА́ВКАТИ 1. М’явкати (про котів). 2. Невиразно говорити, бурмотіти (про людей). 3. Стогнати [ГГКС, 32].

ВА́ВКАТИ 1. Нявчати. 2. *Знев.* Плакати [СБукГ, 45].

ВА́ВКАТИ Нявкати [СБГ Ч. 1, 80].

ВА́РКАТИ 1. Нявчати. 2. Канючити [СБГ Ч. 1, 84].

ВА́РКАТИ Нявчати, гризтися (про котів) [СБукГ, 47].

ВАРЧА́ТИ Нявкати [СБГ Ч. 1, 85].

ЗАВА́ВКАТИ Занявкати [СБукГ, 123].

КА́ВКАТЬ Нявкати, нявчати [СПГ, 71].

М’ЯВЧАТИ Нявкати; наслідувати голос кота [КСЛГ, 180].

МАВКА́ТИ Нявкати (про кота) [КСЛГ, 166].

МАРА́ВКАТИ Подавати протяжний голос (про кота під час парування) [СЗГ

Т. 1, 304].

МЙО́ВКАТИ Нявкати [НРС, 175].

МНЯ́ВКАТИ Нявчати [СБГ Ч. 1, 448].

МНЯВЧА́ТИ Нявчати [СБГ Ч. 1, 448].

МУ́РКАТИ 1. Муркотати. 2. Бурмотіти під носом [СБГ Ч. 1, 457].

МУ́РКАТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2 Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 1, 324].

МУ́РКАТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2. Утворювати звуки (про зайців) [СЗГ Т. 1, 324].

МУРКА́ТИ Муркотіти (про котів) [КСЛГ, 179].

МУРКОТА́ТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2. Утворювати звуки (про зайців) [СЗГ Т. 1, 324].

МУРЧА́ТИ Муркотати [СБГ Ч. 1, 457].

НАВУ́МКАТЬ Кричати, нявкати (про котів) [СПГ, 131].

НЯ́ВКАТИ Подавати протяжний голос (про кота під час парування) [СЗГ Т. 1, 352].

НЯРА́ВКАТИ Подавати протяжний голос (про кота під час парування) [СЗГ Т. 1, 353].

НЯ́РЧИТИ Нявкати [НРС, 187].

ФУРКОТІ́ТИ Муркотіти [СБукГ, 606].

б) дієслова, що передають звуки собак:

А́ЙКАТИ 1. Часто повторювати «ай». 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 2].

АХТІ́ТІ Подавати голос, переслідуючи звіра (про собаку) [СЗГ Т. 1, 4].

ГА́ВКАТИ 1. Подавати уривчасті звуки (про собаку). 2. Подавати звуки (про козла). 3. *знев.* Базікати. 4. *згруб.* Надривно кашляти [СЗГ Т. 1, 82].

ГА́ВКАТИ Гавкати [СБГ Ч. 1, 154].

ГАВЧЄ́ТИ 1. Подавати уривчасті звуки (про собаку). 2. Подавати голос (про лисиць). 3. Подавати специфічний голос, переслідуючи дикого кабана (про

мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 82].

ГАЛДІ́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. *знев.* Набридливо говорити про одне і те ж; базікати [СЗГ Т. 1, 84].

ГАРЧЄ́ТИ 1. Створювати низькі погрозливі звуки (про собаку). 2. Галасувати [СЗГ Т. 1, 86].

ГО́ВКАТИ Гавкати [НРС, 93].

ГУ́ХНУТЬ Подавати голос, гавкати (про собак) [СГНН Т. 1, 259].

ДЗЄ́ВКАТИ 1. Пискливо гавкати (про собаку) 2. *Знев.* Говорити [НРС, 107].

ДЗЯВКАТИ 1. Верещати; галасувати. 2. Гавкати [СБГ Ч. 1, 213].

ДЗЯВКА́ТИ 1. Дзявкати, верескливо гавкати (про малих собак). 2. *Перен., знев.* Пискливо викрикувати (про людей) [КСЛГ, 75].

ДЗЯ́ВКАТИ 1. *Перен. Згруб.* Настирливо, невідступно просити. 2. Гавкати, дзявкати (про цуценя) [СБукГ, 94].

ДЗЯ́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи звіра (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисиць). 3. Подавати голос (про борсука) [СЗГ Т. 1, 130].

ДЗЯВКНУ́ТИ 1. *Док. вид* до **ДЗЯВКА́ТИ. 2.** *Перен.* Сказати щось недоречне [КСЛГ, 75].

ДЗЯВУЛИ́ТИ 1 Подавати голос, переслідуючи звіра (про мисливського собаку). 2. Подавати жалібний голос, скавуліти (про собаченя). 3. "подавати голос (про лисиць) [СЗГ Т. 1, 130].

ДЗЯГЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи звіра (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 130].

ЗВЯГА́ТИ Гавкати [СУСХ, 131].

ЗГЫРЧА́ТИ 1. Загарчати (про собаку). 2. *Перен.* Буркнути, гиркнути [КСЛГ, 113].

КАВИЧА́ТИ 1. Подавати жалібний голос (про собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3.Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 203].

ЛЯ́СКАТИ 1. Гриміти. 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 3. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про

вовка) [СЗГ Т. 1, 297].

НЯ́ХКАТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 353].

ПОСКАВІТА́ТИ Подати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 76].

СКАВЕНЧА́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 148].

СКАВУЛИ́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 148].

СКАВУЛІ́ТИ 1. Скавуліти (про собаку). 2. *Згруб.* Плакати (про людину) [НРС, 240].

СКАЛІ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 148].

СКАМИЧА́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 149].

СКАМЛИ́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 149].

СКАМУЛИ́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 149].

СКАМЧА́ТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 149].

СКО́ГЛИТЬ, СКУ́ГЛИТ, СКУ́ГЛИТЬ, СКУ́ГЛІТ, СКУГО́ЛИТЬ, СКУ͡ЄГЛИТЬ Вити (про вовка, собаку) [СПГ, 196].

СКУВЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 153].

СКУ́ГЛИТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 153].

СКУ́МЛИТИ Подавати жалібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 153].

ТЯ́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 216].

ТЯ́ХАТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 216].

ТЯ́ХКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 2, 216].

ТЯХЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 216].

ЦАХЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку)

[СЗГ Т. 2, 237].

ЦЕХЛЯ́ТЬ Тихо, але часто гавкати (про собак) [СПГ, 227].

ЦЬВАГЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЯ́ХКАТИ 1. Подавати голос (про лисицю). 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЯХЛИ́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 245].

ЩИКА́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 281].

Я́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 284].

ЯВЧА́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 284].

ЯГЛИ́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 285].

ЯНЧА́ТИ Подавати жадібний голос (про собаку) [СЗГ Т. 2, 288].

ЯРЧА́ТИ 1. Плакати вголос. 2. Подавати жадібний голос (про собаку). 3. Подавати голос (про лисицю). 4. Подавати голос (про куницю) [СЗГ Т. 2, 288].

ЯЩА́ТИ Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 290].

в) дієслова, що передають звуки корів:

БЕНЧА́ТИ (БИНЬЧЄ́ТИ) Ревіти (про корів, волів) [ГГКС, 23].

БРИНІ́ТИ Тихо мукати (про корів) [СБГ Ч. 1, 72].

БРИНІ́ТИ Тихо мукати (про корів) [СБГ Ч. 1, 72].

БУТІ́ТИ Тривалий час мукати, ревти [СГНН Т. 1, 120].

МИ́КАТИ 1. Подавати голос (про корову). 2. Подавати голос (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 311].

МИ́КАТЬ Мукати (про корову, вола тощо) [СПГ, 126].

МРІ́ЧАТИ Подавати голос (про корову) [СЗГ Т. 1, 322].

МУ́КАТИ Подавати голос (про корову) [СЗГ Т. 1, 323].

МУ́КАТИ Тихо ревти (про корів) [СБГ Ч. 1, 456].

МУ́КАТИ Тихо ревти (про корів) [СБГ Ч. 1, 456].

РЕВА́ТИ 1. Ревти (про корів, волів). 2. Плакати [СБГ Ч. 2, 170].

РЄ́ВКАТИ Ревти (про корів, волів) [СБГ Ч. 2, 170].

РЕКА́ТЬ, РИКА́Т, РИ́КАТЬ, РИКА́ТЬ Мукати (про корів, волів і Т. ін.) [СПГ, 184].

г) дієслова, що передають звуки волів:

БРЄ́МКАТЬ Неголосно ревти, мукати (про бугая, зрідка про вола) [СПГ, 35].

БУ́МКАТ Ревти, мукати (про бугая, зрідка про вола) [СПГ, 37].

БУРЧА́ТИ 1. Ревти (про волів). 2. Тихо мукати. 3. Задаватися; бундючитися; удавати сильного. 4. Бурчати [СБГ Ч. 1, 77].

БУРЧІ́ТИ 1. Ревти; ричати (про вола, ведмедя). 2. Цюркати (про рідину) [СБГ Ч. 1, 78].

БУЧА́ТИ Ревти (про волів) [СБГ Ч. 1, 79].

РЕВА́ТИ 1. Ревти (про корів, волів). 2. Плакати [СБГ Ч. 2, 170].

РЄ́ВКАТИ Ревти (про корів, волів) [СБГ Ч. 2, 170].

РЕКА́ТЬ, РИКА́Т, РИ́КАТЬ, РИКА́ТЬ Мукати (про корів, волів і т. ін.) [СПГ, 184].

РИ́КАТИ 1. Ревти; рикати (про волів). 2. Визвірятися [СБГ Ч. 2, 173].

д) дієслова, що передають звуки коней:

ГОГОТЄ́ТИ Іржати (про коня) [СЗГ Т. 1, 95].

ФА́РКАТИ, *док.* **ФА́РКНУТИ** 1. Утворювати низькі переривчасті шумові звуки (переважно про машину, мотор, коня тощо). 2. Розгоратися, спалахувати [СБукГ, 581].

ФИ́ЦКАТИ Скакати (про коня) [НРС, 262].

ФІ́ВКАТИ², *док.* **ФІ́ВКНУТИ** Бити копитами (про коней) [СБукГ, 591].

ФО́РКАТИ Пирхати (про коней) [СБГ Ч. 2, 332].

ФО́РКАТИ, *док.* **ФО́РКНУТИ** *Заст.* 1. Утворювати низькі переривчасті шумові звуки (переважно про коней, мотор). 2. *Перен.* Нечемно, грубо говорити, переважно відповідаючи [СБукГ, 597].

е) дієслова, що передають звуки бугаїв:

БРЕ́МКАТЬ Неголосно ревти, мукати (про бугая, зрідка про вола) [СПГ, 35].

БУ́МКАТ Ревти, мукати (про бугая, зрідка про вола) [СПГ, 37].

ж) дієслова, що передають звуки кіз:

БИЧЄ́ТИ Подавати голос (про козу і вівцю) [СЗГ Т. 1, 20].

БЛЕ́ЯТИ Бекати, кричати (про вівцю, козу) [СУСХ, 30].

ЗАБЛЕЯ́ТИ Замекати [СБукГ, 123].

МЕ́КАТИ Мекати (про кіз, телят і цапа) [СБГ Ч. 1, 436].

МЕКОТА́ТИ Мекати (про кіз, телят і цапа) [СБГ Ч. 1, 436].

ПОМЕ́КУВАТИ, *док.* **ПОМЕ́КАТИ** Подавати голос (про козу) [СБукГ, 444].

и) дієслова, що передають звуки козлів:

БЕРИЩА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 14].

БИЛИЧА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 18].

БИЧА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 19].

БЛЕ́КАТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 22].

БО́ВКАТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 25].

ГА́ВКАТИ 1. Подавати уривчасті звуки (про собаку). 2. Подавати звуки (про козла). 3. *знев.* Базікати. 4. *згруб.* Надривно кашляти [СЗГ Т. 1, 82].

ІРКАТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 199].

ЛЕКА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 280].

МЕРКОТА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 310].

МИЧА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 313].

МОРМОТА́ТИ Подавати голос (про козла) [СЗГ Т. 1, 320].

РЕ́МЖИТИ 1. Подавати протяжні звуки (про козла). 2 *перен., знев.* Голосно плакати (про дитину) [СЗГ Т. 2, 116].

к) дієслова, що передають звуки овець:

БЕКОТА́ТЬ Бекати (про вівцю) [СПГ, 31].

БЕ́РКАТИ *Знев.* Блеяти [СБукГ, 29].

БИЧЄ́ТИ Подавати голос (про козу і вівцю) [СЗГ Т. 1, 20].

БЛЕ́ЇТИ (БЛІ́ЯТИ, БЛЯ́ЯТИ) Бекати (про овець) [ГГКС, 26].

БЛЕ́ЇТЬ, БЛЕ́ЯТЬ Бекати (про вівцю) [СПГ, 33, 33].

БЛЕ́ЯТИ Бекати, кричати (про вівцю, козу) [СУСХ, 30].

БЛЕ́ЯТИ Мекати [СБукГ, 33].

ВЕ́КАТИ 1. Блеяти (про овець). 2. *Перен.* Позиви до блювання [СБукГ, 48].

ЗАБЕЧА́ТИ 1. Забекати (про вівцю). 2. *Перен.* Заревти, голосно заплакати (про дитину). 3. Фальшиво заспівати [КСЛГ, 92].

л) дієслова, що передають звуки свиней:

ЗАКВИЧА́ТИ Закувікати (про порося) [КСЛГ, 98].

ЗАХРЬО́КАТЬ Захрокати [СГНН Т. 2, 80].

КВИКНУ́ТИ Кувікнути (про свиню) [КСЛГ, 135].

КВІ́КАТИ, КВІЧЄ́ТИ Кувікати [СБукГ, 196].

КУВІ́КАТИ Подавати жалібний голос (про поросят) [СЗГ Т. 1, 263].

КУРЧІ́ТИ Рохкати; хрюкати (про свиней) [СБГ Ч. 1, 398].

ПОКУВІ́КУВАТИ Кувікати [СБукГ, 441].

РЙО́ХКАТИ Рохкати; хрюкати [СБГ Ч. 2, 179].

СКУГИ́КАТЬ, СКУЖИ́КАТ Помалу кричати, кувікати (про свиней) [СПГ, 197].

ХРУ́НЦАТИ Рохкати; хрокати [СБГ Ч. 2, 347].

ХРУ́ПЦАТИ Рохкати; хрокати [СБГ Ч. 2, 347].

м) дієслово, що передає звуки кроликів:

ЧУ́ПКАТИ «Цупкати» (про кроликів); тупати [СБГ Ч. 2, 377].

2) відносно свійських птахів:

а) дієслова, що передають звуки індиків:

БАЛБАТА́ТЬ, БОЛБОТА́ТЬ, БРУМКОТА́ТЬ, БУЛЬБОТІ́ТЬ, БУРМОТА́Т Кричати (про індика) [СПГ, 28, 34, 36, 37, 37].

БЕЛЬГОТА́ТЬ Видавати характерні звуки, кричати (про індиків) [СГНН Т. 1, 76].

БЛЮ́МКАТИ Подавати голос (про індиків) [СЗГ Т. 1, 23].

БУЛЬБОТІ́ТЬ Видавати характерні звуки (про індиків) [СГНН Т. 1, 113].

БУЛЬГОНІ́ТИ Булькати; белькотіти (про індиків) [СБГ Ч. 1, 76].

ҐЛЬО́ҐАТИ Кричати (про індиків) [СБукГ, 84].

ҐУЛҐОТА́Т Гелготати, гелготіти (про індика) [СПГ, 64].

ҐУЛЬҐОТА́ТИ 1. Подавати голос (про індиків). 2. Токувати (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 120].

ҐУРҐУ́КАТ Кричати (про індика) [СПГ, 64].

КА́ВКАТИ, КЄ́ВКАТИ 1. Кричати (про галок, ворон, індиків). 2. *Знев.* Настирливо просити, канючити [СБукГ, 180].

КЄ́ВКАТИ, КЄ́ВКАТИ 2, КЛА́КАТИ 2 1. Кавчати (про звук у кишках). 2. Видавати звуки кав-кев (про індиків) [СБукГ, 197].

КЛО́КАТ, КЛЬО́КАТ, КЛУ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 98].

КЛЮ́КАТИ Подавати характерні звуки (про індика) [СЗГ Т. 1, 226].

КЛЮХКОТА́ТИ Пулькати (про індиків) [СБГ Ч. 1, 359].

КУГЛИ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУЛГИ́КАТЬ Видавати характерні звуки, кричати (про індиків) [СГНН Т. 2, 227].

КУЛДИ́КАТЬ Видавати характерні звуки, кричати (про індиків) [СГНН Т. 2, 227].

КУЛЬДУ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУЛЬКОТІ́ТЬ Видавати характерні звуки, кричати (про індиків) [СГНН Т. 2, 228].

КУЛЮ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУРДЙГАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУРДУ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 109].

КУ́РКАТИ Кричати (про індиків) [СБукГ, 242].

КУ́РКАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 111].

ПУ́ЛЬКАТИ Пулькати (про індиків); видавати звуки [СБГ Ч. 2, 161].

ПУЛЮ́КАТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 179].

СЬО́ВКАТЬ Злегка покрикувати (про індиків) [СПГ, 209].

ТУЛДЙКАТЬ Кричати (про індиків) [СПГ, 217].

ЦВІ́РКАТЬ, ЦВІ́РКНУТЬ Кричати (про індика) [СПГ, 227].

б) дієслова, що передають звуки гусей:

ГЕ́ГАТИ Гегати [СБГ Ч. 1, 164].

ГЕГОТА́ТИ Гегати [СБГ Ч. 1, 164].

ГЕЛГОТА́ТИ Подавати голос (про гусей) [СЗГ Т. 1, 87].

ГЕЛЬГОТА́ТИ Гилкотати; голкотати [СБГ Ч. 1, 164].

ҐА́ҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 116].

ҐАҐА́ТИ Ґеґати (про гусей) [КСЛГ, 65].

ҐАҐАЧА́ТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 116].

ҐАЛАКА́ТИ Ґелґотати [СБукГ, 80].

ҐЕ́ВАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 118].

ҐЕВҐА́ТИ Ґелґати (про гусей) [КСЛГ, 68].

ҐЕ́РҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2 Подавати звуки (про качку). 3. Подавати звуки (про жабу) [СЗГ Т. 1, 118].

ҐЙҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2 Подавати звуки (про

качку) [СЗГ Т. 1, 119].

ҐЛЬО́ГАТИ Ґелґотати (про індиків) [НРС, 102].

ҐЛЮ́ҐАТИ Ґелґотати (про індиків) [НРС, 102].

ҐУЛЬҐОТА́ТИ 1. Булькотіти, п'ючи рідину з пляшки. 2. Ґелґотіти, ґелґотати [КСЛГ, 71].

ҐУРҐОТА́ТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2 Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 122].

КАВЧЄ́ТИ Утворювати звуки (про гусей) [СЗГ Т. 1, 203].

ПОҐЕДЗҐАТИ Погелготати [СБукГ, 437].

СИ́КАТИ Утворювати протяжний свистячий звук (про гусака, який захищає гусенят) [СЗГ Т. 2, 144].

СИЧА́ТИ Утворювати протяжний свистячий звук (про гусака, який захищає гусенят) [СЗГ Т. 2, 146].

СКРЕГОТА́ТИ 1. Утворювати звуки (про гусей). 2. Подавати голос (про білку). 3. Утворювати скрегіт зубами [СЗГ Т. 2, 152].

СЯ́ВКАТИ Подавати тихі звуки (про гуску) [СЗГ Т. 2, 189].

ЦЕРЦЄ́КАТЬ, ЦЕРЦЕТА́ТЬ Гегати (про гусей) [СПГ, 227].

ЩЕКЕТА́ТЬ Тихо гелготати (про гусей) [СПГ, 237].

ЯРГОТА́ТИ Подавати характерні звуки (про гуску) [СЗГ Т. 2, 288].

в) дієслова, що передають звуки качок:

ГА́ГАТИ Крякати (про голос качок) [СБГ Ч. 1, 155].

ҐА́ҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 116].

ҐАҐАЧА́ТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 116].

ҐЄ́ВАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 118].

ҐЄ́РҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку). 3. Подавати звуки (про жабу) [СЗГ Т. 1, 118].

ҐЙҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 119].

ҐУРҐОТА́ТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку) [СЗГ Т. 1, 122].

КА́ВКАТИ 1. Подавати голос (про качку). 2. Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 203].

КА́КАТИ Кахкати (про качок) [СБукГ, 182].

КА́КАТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 204].

КА́ХКАТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 213].

КВА́КАННЄ Звуки, що подають качки [СЗГ Т. 1, 215].

КВА́КАТИ 1. Кумкати (про жаб). 2. Крякати (про качок) [СБГ Ч. 1, 344].

КВА́КАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 215].

КВА́КАТИ Крякати [СБукГ, 195].

КВЕ́КАТИ 1. Подавати голос (про качку). 2. Подавати голос (про дику гуску) [СЗГ Т. 1, 217].

КВО́КАТИ 1. Утворювати характерні звуки (про квочку). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 217].

КВОКОТІ́ТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 217].

КВОКТА́ТИ 1. Утворювати характерні звуки (про квочку). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 217].

КЕ́РКАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 219].

КІ́РКАТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 221].

КЛИКОТА́ТИ 1. Видавати переривчасті звуки, вдаряючи частинками дзьоба одна об другу (про лелеку). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 226].

КРА́ВКАТИ Крякати [СБГ Ч. 1, 384].

КРА́КАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 250].

КРА́НКАТИ 1. Крякати. 2. *Перен.* Сваритися, бурчати [СБукГ, 231].

КРОМКА́ТИ Крякати [КСЛГ, 151].

КРЯВЧА́ТИ Крякати (від звуконаслідування «кря-кря»); каркати [КСЛГ, 152].

ПОКРАНКУВАТИ Покрякувати [СБГ Ч. 2, 101].

РА́ПКАТИ 1. Крякати (про качок). 2. Квакати (про жаб). 3. Крякати (про ворон) [СБГ Ч. 2, 168].

ТА́КАТИ Кахкати (про качок) [ГГКС, 180].

ЦВА́КАТИ Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 2, 237].

ЧА́ХАТЬ, ЧА́ХКАТЬ Злегка покрякувати (про качок) [СПГ, 229].

г) дієслова, що передають звуки курей:

ЗАКВО́КАТИСА Заквоктати [СБукГ, 132].

КВО́КАТИ (КВО́ЧИТИ) Квоктати [ГГКС, 92].

КВО́КАТИ 1. Утворювати характерні звуки (про квочку). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 217].

КВО́КАТИ Квоктати [СБГ Ч. 1, 346].

КВО́КАТИ, КВО́ЧИТИ, КУВО́ЧИТИ Квоктати [СБукГ, 196].

КВОКТА́ТИ 1. Утворювати характерні звуки (про квочку). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 217].

КВОХТА́ТИ Квоктати [СУСХ, 153].

КЕРКОТІТИ Сокотіти (про курей) [СБГ Ч. 1, 346].

КЛО́НКАТИ, КЛЬО́НКАТИ Квоктати [СБукГ, 210].

КОДКОДЫКА́ТИ Кудкудакати [КСЛГ, 141].

КО́КАТИ Сокотати (про курей) [СБукГ, 216].

КОТКОДА́КАТИ Кудкудакати [СБГ Ч. 1, 382].

КУДА́КТАТЬ Кудкудакати (про курей) [СПГ, 109].

КУДА́ХКАТИ Подавати короткі уривчасті звуки (про курку, яка знеслася) [СЗГ Т. 1, 264].

КУКУДА́ЧИТИ Подавати короткі уривчасті звуки (про курку, яка знеслася) [СЗГ Т. 1, 265].

КУКУРИКА́ТИ Кукурікати [КСЛГ, 153].

КУРЧА́ТИ 1. Сокоріти (про курей). 2. Кумкати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 398].

ПОКО́КАТИ Поквоктати [СБукГ, 441].

СОКОРИ́ТИ Утворювати короткі уривчасті звуки «ко-ко» (про курку) [СЗГ Т. 2, 161].

СУКУТА́ТИ Утворювати короткі уривчасті звуки «ко-ко» (про курку) [СЗГ Т. 2, 185].

ТРАСКОТІ́ТИ Кудкудакати [НРС, 255].

ЦЄ́ПАТИ Пищати (про курчат) [СБукГ, 622].

ЦІПКА́ТИ Пікати (про курчат) [КСЛГ, 335].

ЦЯ́ПАТИ, ЦЄ́ПАТИ 1. Пищати (про курчат). 2. *Знев.* Говорити щось болюче, неприємне [СБукГ, 635].

ЦЯ́ПКАТИ Пищати (про курчат) [СБукГ, 635].

3) відносно диких птахів:

а) дієслова, що передають звуки ворон:

КА́ВКАТИ, КЄ́ВКАТИ 1. Кричати (про галок, ворон, індиків). 2. *Знев.* Настирливо просити, канючити [СБукГ, 180].

КРАКА́ТИ Каркати [КСЛГ, 148].

КРАКОТІ́ТИ Крякати (зазвичай про воронів) [СБГ Ч. 1, 384].

КРА́МКАТИ Крякати (зазвичай про воронів) [СБГ Ч. 1, 385].

КРЄ́КНУТИ Крякнути; застогнати (зазвичай про воронів) [СБГ Ч. 1, 386].

КРЯВЧА́ТИ Крякати (від звуконаслідування «кря-кря»); каркати [КСЛГ, 152].

РА́ПКАТИ 1. Крякати (про качок). 2. Квакати (про жаб). 3. Крякати (про ворон) [СБГ Ч. 2, 168].

б) дієслова, що передають звуки сов:

КУКУВЄ́ВКАТИ, КОКОВЄ́ВКАТИ Кричати (про сову) [СБукГ, 239].

ПУ́ГАТИ Кричати пугу (про сову) [СБГ Ч. 2, 160].

ФАВА́ВКАТИ, *док.* **ФАВА́ВКНУТИ** Видавати своєрідні приглушені звуки (про сову) [СБукГ, 575].

в) дієслова, що передають звуки сорок:

КРЕГЕ́КАТИ Скрекотати (про сороку) [СЗГ Т. 1, 251].

СКРЕҐЕ́КАТИ Подавати голос (про сороку) [СЗГ Т. 2, 152].

ЧЕКОТА́ТИ Стрекотати (про сорок) [СБГ Ч. 2, 364].

ЧИРГОТІ́ТИ Стрекотати (про сороку) [СЗГ Т. 2, 253].

г) дієслова, що передають звуки зозуль:

ДРЯВКАТИ 1. Верещати; кричати хриплим голосом. 2. Кувати (про зозулю) [СБГ Ч. 1, 236].

ЗАКУКА́ТИ Закувати (про зозулю) [КСЛГ, 99].

КОВА́ТИ Кувати (про зозулю) [СБГ Ч. 1, 362].

КУКА́ТИ 1. Кувати (про зозулю). 2. Заглядати, зазирати кудись [КСЛГ, 152].

КУ́КАТИ Кувати; закукати [СБГ Ч. 1, 393].

д) дієслова, що передають звуки орлів:

КРАВЧА́ТИ Клекотати (про орла) [КСЛГ, 148].

е) дієслова, що передають звуки лелек:

КЛИКОТА́ТИ 1. Видавати переривчасті звуки, вдаряючи частинками дзьоба одна об другу (про лелеку). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 226].

ж) дієслова, що передають звуки дятла:

ДУ́КАТЬ Стукати дзьобом по дереві (про одуда, дятла тощо) [СПГ, 70].

и) дієслова, що передають звуки одуд:

ДУ́КАТЬ Стукати дзьобом по дереві (про одуда, дятла тощо) [СПГ, 70].

к) дієслова, що передають звуки перепелів:

ЗАПІДПАЛЯ́ТИ Запідпадьомкати (про перепела) [КСЛГ, 102].

ПАДЬПАДЬО́МКАТЬ Підпадьомкати [СГНН Т. 3, 70].

ПАДЬПАДЬО́МКНУТЬ Однокр. до «падьпадьомкать», «падьпадьомкувать» [СГНН Т. 3, 70].

ПАДЬПАДЬО́МКУВАТЬ Підпадьомкати [СГНН Т. 3, 70].

РОЗПАДЬПАДЬО́МКАТЬСЯ Почати падьпадьомкать [СГНН Т. 4, 33].

л) дієслова, що передають звуки горлиць:

ТУРКА́ТИ Туркотіти (про горлицю) [КСЛГ, 308].

м) дієслова, що передають звуки тетеруків

БОБЛОЧЄ́ТИ Токувати (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 24].

БУЛЬБОТА́ТИ Токувати (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 37].

БУЛЬКОТА́ТИ Токувати (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 37].

ВУРКОТІ́ТИ Подавати голос під час токування (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 80].

ҐУЛЬҐОТА́ТИ 1. Подавати голос (про індиків). 2. Токувати (про тетеруків) [СЗГ Т. 1, 120].

ТЕТЕРИ́ХАТИ Токувати (про тетерука) [СЗГ Т. 2, 197].

ТУРКОТА́ТИ Особливим криком, який супроводжується відповідними рухами, підкликати самок (про тетерука) [СЗГ Т. 2, 214].

н) дієслова, що передають звуки куріпок:

ГІ́РКАТИ 1. Сварливо говорити. 2. Подавати звуки (про куріпку) [СЗГ Т. 1, 90].

КРИГОТІ́ТИ Подавати голос (про куріпок) [СЗГ Т. 1, 253].

КРІ́КАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 1, 256].

ПІ́КАТИ 1. Подавати голос (про куріпку). 2. Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 50].

ЦЯ́ПКАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 245].

ЧЕРГИ́КАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 248].

ЧЕРКОТА́ТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 250].

ЧИЖИ́КАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 251].

ЧИРИНЬКОТА́ТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 253].

ЧИРИЧА́ТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 253].

ЧИ́РКАТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 253].

ЧУРКОТА́ТИ Подавати голос (про куріпку) [СЗГ Т. 2, 256].

п) дієслова, що передають звуки диких гусок:

КВЕ́КАТИ 1. Подавати голос (про качку). 2. Подавати голос (про дику гуску) [СЗГ Т. 1, 217].

4) відносно диких тварин різних біологічних класів:

а) дієслова, що передають звуки зайців:

А́ГАТИ Подавати голос (про зайця) [СЗГ Т. 1, 1].

ВУ́РКАТИ 1. Подавати звуки (про куницю). 2. Подавати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 80].

ВУРЧАТИ 1. Подавати звуки (про зайця). 2. Подавати звуки (про вовка) [СЗГ Т. 1, 80].

КАВИЧА́ТИ 1. Подавати жалібний голос (про собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3.Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 203].

КРАВЧА́ТИ Подавати голос (про зайця) [СЗГ Т. 1, 249].

КРУГИ́КАТИ 1. Подавати голос (про диких свиней). 2 Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 257].

КУВЕ́КАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 263].

МУ́РКАТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2. Утворювати звуки (про зайців) [СЗГ Т. 1, 324].

МУРКОТА́ТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2. Утворювати звуки (про зайців) [СЗГ Т. 1, 324].

МУРЧЄ́ТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2. Утворювати звуки

(про зайців) [СЗГ Т. 1, 324].

НЯРЧА́ТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 353].

ПИ́РКАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 46].

ПИЩЄ́ТИ 1. Утворювати звуки (про зайця). 2. Утворювати звуки (про куницю) [СЗГ Т. 2, 48].

ПІ́КАТИ 1. Подавати голос (про куріпку). 2. Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 50].

ПІПІ́КАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 51].

ФУ́РКАТИ 1. Утворювати звуки (про білку). 2. Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 222].

ХУ́КАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 236].

ХУ́РКАТИ Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 236].

б) дієслова, що передають звуки лисиць:

А́ХКАТИ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 4].

ГАВЧЄ́ТИ 1. Подавати уривчасті звуки (про собаку). 2. Подавати голос (про лисиць). 3. Подавати специфічний голос, переслідуючи дикого кабана (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 1, 82].

ГА́КАТИ Подавати звуки (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 83].

ДЗЯ́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи звіра (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисиць). 3. Подавати голос (про борсука) [СЗГ Т. 1, 130].

ДЗЯВУЛИ́ТИ 1 Подавати голос, переслідуючи звіра (про мисливського собаку). 2. Подавати жалібний голос, скавуліти (про собаченя). 3. "подавати голос (про лисиць) [СЗГ Т. 1, 130].

Є́ВКАТИ Подавати голос (про лисиць) [СЗГ Т. 1, 149].

К'Я́ВКАТИ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 275].

КАВИЧА́ТИ 1. Подавати жалібний голос (про собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3.Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 203].

КА́ВКАТИ 1. Подавати голос (про качку). 2. Подавати голос (про лисицю)

[СЗГ Т. 1, 203].

ЛА́ЯТЬ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 1, 279].

ПІ́СКАТИ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 2, 51].

ТЯ́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 216].

ТЯ́ХКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 2, 216].

ХЕ́ВКАТИ Подавати голос (про лисицю) [СЗГ Т. 2, 227].

ЦЯ́ХКАТИ 1. Подавати голос (про лисицю). 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку) [СЗГ Т. 2, 245].

Я́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 284].

ЯВЧА́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 284].

ЯГЛИ́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 285].

ЯРЧА́ТИ 1. Плакати вголос. 2. Подавати жалібний голос (про собаку). 3. Подавати голос (про лисицю). 4. Подавати голос (про куницю) [СЗГ Т. 2, 288].

в) дієслова, що передають звуки вовків:

В’ЯНЧА́ТИ Подавати звуки (про вовка) [СЗГ Т. 1, 82].

ВУРЧАТИ 1. Подавати звуки (про зайця). 2. Подавати звуки (про вовка) [СЗГ Т. 1, 80].

ЗАВУЧЄ́ТИ Подати низький протяжний голос, наслідуючи вовка [СЗГ Т. 1, 163].

КЛА́ЦАТИ 1. Вдаряти одним металічним предметом об інший. 2. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 224].

КЛЄ́ЦАТИ 1. Вдаряти одним металічним предметом об інший. 2. Голосно

вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 225].

КЛЯ́МАТИ 1. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка). 2. Стукотіти зубами [СЗГ Т. 1, 229].

КЛЯ́ПАТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 229].

ЛЄСКА́ТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 282].

ЛЯ́ПАТИ 1. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка). 2. Базікати [СЗГ Т. 1, 297].

ЛЯ́СКАТИ 1. Гриміти. 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 3. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 297].

СКАМУРЧА́ТИ 1. Утворювати звуки (про вовка). 2. Голосно плакати [СЗГ Т. 2, 149].

ХЛЯ́КАТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 2, 229].

ХЛЯ́КАТЬ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 2, 229].

ЦА́ХАТИ Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 2, 237].

ЦЯ́ПАТИ 1. Знищувати бур’яни за допомогою сапки; сапати. 2. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 2, 245].

г) дієслова, що передають звуки ведмедів:

БУБОТАТИ Рикати (про ведмедя) [СБГ Ч. 1, 73].

БУРЧІ́ТИ 1. Ревти; ричати (про вола, ведмедя). 2. Цюркати (про рідину) [СБГ Ч. 1, 78].

ГУ́ТИТИ 1. Гудіти; шуміти. 2. Гудіти (про ведмедя) [СБГ Ч. 1, 201].

д) дієслова, що передають звуки лосів:

БЄ́ВКАТИ Видавати звуки (про лося) [СЗГ Т. 1, 13].

БЄ́КАТИ 1. Подавати голос (про лося). 2. Подавати голос (про лісову козулю). 3. *перен.* Невміло читати [СЗГ Т. 1, 13].

БЕКОТЇТИ Подавати голос (про лося) [СЗГ Т. 1, 14].

БИКОТА́ТИ Подавати голос (про лося) [СЗГ Т. 1, 18].

Є́КАТИ 1. Часто повторювати «е, е». 2. Подавати голос (про лося) [СЗГ Т. 1, 149].

МИЧА́ТЬ Видавати звуки (про лося) [СЗГ Т. 1, 313].

МУМРОТЇТИ Подавати голос (про лося) [СЗГ Т. 1, 323].

РЄ́МЗАТИ Подавати протяжні звуки (про лося) [СЗГ Т. 2, 117].

РИЧА́ТИ Подавати протяжні звуки (про лося) [СЗГ Т. 2, 121].

е) дієслова, що передають звуки козуль:

БЄ́КАТИ 1. Подавати голос (про лося). 2. Подавати голос (про лісову козулю). 3. *перен.* Невміло читати [СЗГ Т. 1, 13].

БЕЛЕЧА́ТИ Подавати голос (про маля лісової козулі) [СЗГ Т. 1, 14].

ВЄ́КАТИ 1. Звертатися на «ви» до співрозмовника. 2. Вибльовувати рештки їжі з вигуком «ве». 3. Подавати голос (про маля козулі) [СЗГ Т. 1, 41].

ГЄ́КАТИ Подавати голос (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 87].

МЄ́КАТИ Утворювати звуки (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 309].

МЕКА́ЧАТИ Утворювати звуки (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 309].

МЕКОТА́ТИ Утворювати звуки (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 309].

МЇКАТИ 1. Подавати голос (про корову). 2. Подавати голос (про лісову козулю) [СЗГ Т. 1, 311].

МИКОТА́ТИ Подавати голос (про маля лісової козулі) [СЗГ Т. 1, 311].

ПЇКАТИ 1. Заїкатися. 2. Подавати голос (про лісову козу) [СЗГ Т. 2, 44].

ж) дієслова, що передають звуки диких свиней:

ВУ́ХКАТИ Подавати звуки (про диких свиней) [СЗГ Т. 1, 81].

КРУГЇКАТИ 1. Подавати голос (про диких свиней). 2 Утворювати звуки

(про зайця) [СЗГ Т. 1, 257].

КРУ́МАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про диких свиней) [СЗГ Т. 1, 258].

ПШУЧА́ТИ Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 109].

РО́ХКАТИ Подавати голос (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 129].

РО́ЧКАТИ Подавати голос (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 129].

У́ХАТИ Подавати голос (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 219].

ХРА́ЧАТИ Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 233].

ХРО́КАТИ Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 235].

ЧМИ́ХАТИ 1. Чихати. 2. Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 254].

ЧУ́ХКАТИ Утворювати звуки (про дику свиню) [СЗГ Т. 2, 257].

и) дієслова, що передають звуки борсуків:

ДЗЯ́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи звіра (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисиць). 3. Подавати голос (про борсука) [СЗГ Т. 1, 130].

к) дієслова, що передають звуки куниць:

ВУ́РКАТИ 1. Подавати звуки (про куницю). 2. Подавати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 1, 80].

ЗАХРАХОСТІ́ТИ Подати різкі звуки (про куницю) [СЗГ Т. 1, 180].

ПИЩЄ́ТИ 1. Утворювати звуки (про зайця). 2. Утворювати звуки (про куницю) [СЗГ Т. 2, 48].

ЦМО́КАТИ Подавати голос (про куницю) [СЗГ Т. 2, 243].

ЯРЧА́ТИ 1. Плакати вголос. 2. Подавати жалібний голос (про собаку). 3. Подавати голос (про лисицю). 4. Подавати голос (про куницю) [СЗГ Т. 2, 288].

л) дієслова, що передають звуки білок:

МУ́РКАТИ 1. Утворювати звуки «мур-мур» (про котів). 2 Подавати голос

(про білку) [СЗГ Т. 1, 324].

НЯ́ЧАТИ Утворювати звуки (про білку) [СЗГ Т. 1, 353].

ПИ́СКАТИ Подати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 47].

ПИЩА́ТИ Подати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 48].

СКРЕГОТА́ТИ 1. Утворювати звуки (про гусей). 2 Подавати голос (про білку). 3. Утворювати скрегіт зубами [СЗГ Т. 2, 152].

ТЯ́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 216].

ФУ́РКАТИ 1. Утворювати звуки (про білку). 2. Утворювати звуки (про зайця) [СЗГ Т. 2, 222].

ЦЯРХОТІ́ТИ Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 245].

Я́ВКАТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 284].

ЯВЧА́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 284].

ЯГЛИ́ТИ 1. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 2. Подавати голос (про лисицю). 3. Подавати голос (про білку) [СЗГ Т. 2, 285].

м) дієслова, що передають звуки жаб:

ВЕРЕЩА́ТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 91].

ҐЕ́РҐАТИ 1. Подавати характерні звуки (про гуску). 2. Подавати звуки (про качку). 3. Подавати звуки (про жабу) [СЗГ Т. 1, 118].

КАРА́КАТИ Квакати [СБукГ, 190].

КВА́КАТИ 1. Кумкати (про жаб). 2. Крякати (про качок) [СБГ Ч. 1, 344].

КВА́КАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 215].

КЕ́РКАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 219].

КО́МКАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 239].

КРАВЧЄ́ТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 249].

КРА́КАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про качку) [СЗГ Т. 1, 250].

КРА́ЧАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 251].

КРЕГЕТА́ТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 251].

КРЄ́КАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 252].

КРЕКТА́ТЬ Квакати (про жаб) [СПГ, 106].

КРЄ́ВАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 252].

КРИКОТА́ТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 254].

КРУ́МАТИ 1. Подавати голос (про жаб). 2. Подавати голос (про диких свиней) [СЗГ Т. 1, 258].

КРУ́НКАТИ Кумкати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 390].

КРЯВЧА́ТИ 1. Сокоріти. 2. Кумкати; квакати [СБГ Ч. 1, 392].

КУ́МАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 267].

КУМЄ́КАТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 394].

КУ́МКАТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 394].

КУ́МКАТИ Подавати голос (про жаб) [СЗГ Т. 1, 267].

КУРЧА́ТИ 1. Сокоріти (про курей). 2. Кумкати (про жаб) [СБГ Ч. 1, 398].

ПОГУ́КАТИ Квакати [СБГ Ч. 2, 93].

РА́ЄТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 113].

РА́ЙКАТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 113].

РА́ЙКАТЬ Квакати (про жаб) [СПГ, 182].

РА́ПКАТИ 1. Крякати (про качок). 2. Квакати (про жаб). 3. Крякати (про ворон) [СБГ Ч. 2, 168].

РАПЧА́ТИ Кричати, репетувати (про жаб) [КСЛГ, 266].

РА́ХКАТИ Квакати (про жабу) [НРС, 224].

РАХКОТІ́ТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 2, 169].

РЕҐЕТА́ТЬ, РЕКЕТА́ТЬ Скрекотати (перев. про жаб) [СПГ, 184].

РЕЙГОТІ́ТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 116].

РЕЙКОТІ́ТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 116].

РЕ́ПАТИ Кумкати (про жабу) [ГГКС, 162].

РЕРЕ́КАТИ Утворювати характерні звуки (про жабу) [СЗГ Т. 2, 117].

РЯ́ПКАТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 2, 199].

РЯ́ХКАТИ Квакати (про жаб) [СБГ Ч. 2, 200].

ТОГУ́КАТИ Кумкати [СБГ Ч. 2, 294].

н) дієслова, що передають звуки комах:

БЖИНЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЖИЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЖУНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЗЕНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЗИМЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЗИНІ́ТИ Дзижчати (про мух, комарів) [СБукГ, 30].

БЗИНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 50].

БЗОМКОТІ́ТИ Дзижчати [НРС, 51].

БЗУМКОТІ́ТИ Дзижчати [НРС, 51].

БЗУМЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 51].

БЗЫНЧА́ТИ Дзижчати, гудіти [КСЛГ, 27].

БИСКОТІ́ТИ Дзижчати [НРС, 51].

БРЕНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 58].

БРИНІ́ТИ Дзижчати [НРС, 59].

БРИНЧА́ТИ Дзижчати [НРС, 59].

БРУНЧА́ТИ Дзижчати, гудіти [КСЛГ, 34].

БРУ́НЬКАТИ Дзижчати [НРС, 59].

ЗАБРИНІ́ТИ Задзижчати [НРС, 118].

СКВІРЧА́ТИ Цвірчати [КСЛГ, 281].

СЬВІРКОТАТИ Цвіркати [СБГ Ч. 2, 271].

ЦВИРИ́КАТИ Подавати голос (про цвіркуна) [СЗГ Т. 2, 237].

ЦВИРИ́ТИ Подавати голос (про цвіркуна) [СЗГ Т. 2, 237].

ЧВІРІ́НКАТИ Сюрчати (про цвіркуна) [НРС, 272].

п) дієслова, що передають звуки конкретно не визначеної тварини:

БРИНІ́ТИ 1. *Перен.* Бути, проявлятися в незначній мірі; жевріти (про думку). 2. Тихо ричати (про худобу) [ГГКС, 29].

БУТІ́ТИ // РУСТИ́ // РУ́ТИ 1. Ревіти (про худобу). 2. *Перен.* Довго плакати (перев. про дитину) [ГГКС, 31].

БУТІ́ТИ Ревіти (про велику рогату худобу) [СУСХ, 46].

БУ́ЦАТИСЯ Битися рогами (про велику рогату худобу) [СЗГ Т. 1, 41].

БУ́ЦКАТИ Вдаряти, бити лобом, рогами [СБГ Ч. 1, 79].

БУЧА́ТИ Гудіти, ревти, видавати довгий глухий звук [КСЛГ, 36].

ВЫФЫРКНУ́ТИ Випурхнути (про птахів) [КСЛГ, 47].

ГЕВКНУТИ Заклекотати [СБГ Ч. 1, 164].

ҐЛЬО́ҐАТИ 1. Клювати, дзьобати (про птахів). 2. Рубати сокирою [СЗГ Т. 1, 120].

ДЗЯВЛІ́ТИ Скавуліти [СБГ Ч. 1, 213].

ЖҐЫРТА́ТИ Скрекотати, видаючи звук «жґр» [КСЛГ, 90].

КАВЧА́ТИ 1. Скавчати. 2. *Перен.* **КА́ВКАТИ 2** — настирливо просити, канючити [СБукГ, 181].

КВІ́КАТИ // КВІ́ЛИТИ Пищати [ГГКС, 92].

КРА́КАТИ 1. Крякати. 2. Смикати за волосся. 3. Квакати [ГГКС, 104].

КРУГУ́КАТИ Курликати [НРС, 153].

КУРГИ́КАТЬ Кувікати [СГНН Т. 2, 232].

КЮ́РКАТИ Свистіти, сюрчати [СБукГ, 246].

ПІ́ВКАТИ Пищати, кричати [ГГКС, 148].

ПІ́СКАТИ Пищати [НРС, 206].

ПРИЩА́ТИ Шипіти [КСЛГ, 259].

ПСИКА́ТИ Сичати [КСЛГ, 262].

ПСИКНУ́ТИ *Однокр.* до **ПСИКА́ТИ** [КСЛГ, 262].

ТАРАСКОТА́ТИ Ударяти, бити крильми (про птаха) [НРС, 249].

ТЮ́РКАТИ Свистіти, сюрчати [СБукГ, 556].

ХВИ́ЦАТИ Бити, брикати (про копитних тварин) [НРС, 266].

ЦВИРИКОТЄ́ТИ Подавати голос, співати (про птаха) [СЗГ Т. 2, 237].

ЦЯ́ВКАТИ 1. Пищати. 2. *Знев.* Кричати, лаяти [СБукГ, 634].

ЧВИРЙ́НЬКАТЬ Цвірінькати [СГНН Т. 4, 211].

ЧВІ́РКАТИ Цвірінькати [СБукГ, 638].

ЧИ́РКАТИ Цвірінькати [СБукГ, 644].

ЧІ́РКАТИ Цвірчати [СБукГ, 646].

ШВА́РКАТИ Цвірінькати [НРС, 278].

3. ***Предметні***:

1) дієслова, що характеризують звучання твердих предметів:

а) звучання машин, механізмів:

БА́ХНУТИ 1. Вистрілити з мисливської рушниці; 2. Раптово загорітися [СЗГ Т. 1, 12].

БЕБЕ́ХНУТЬ Стрельнути, випалити [СГНН Т. 1, 70].

ГУ́ТАТИ Гудіти [СБГ Ч. 1, 201].

ГУ́ТИТИ 1. Гудіти; шуміти. 2. Гудіти (про ведмедя) [СБГ Ч. 1, 201].

ДЖУ́ХКАТЬ Дуже швидко проноситись повз когось (щось) (про транспорт)

ДЖУ́ХНУТЬ Однокр. до «джухкать» (дуже швидко проноситись повз когось (щось) (про транспорт)) [СГНН Т. 1, 270].

ДЗИНЧЄ́ТИ Гудіти [НРС, 108].

ДИРДЙ́КАТЬ *ірон.* Видавати звуки «дир-дир», деренчати з перервами [СГНН Т. 1, 273].

ДИРДЙ́КНУТЬ *ірон.* Однокр. до «дирдикать» (Видавати звуки «дир-дир», деренчати з перервами) [СГНН Т. 1, 273].

ДИ́РКНУТЬ Однокр. до «диркать» (раз по раз видавати звуки «дир-дир») [СГНН Т. 1, 274].

ДИРКОТІ́ТЬ Підсил. до «диркать» (раз по раз видавати звуки «дир-дир») [СГНН Т. 1, 274].

ДРЕНЧАТИ 1. Деренчати; дренькотіти. 2. Видавати глухий звук [СБГ Ч. 1,

233].

ДРО́НЬКАТИ 1. Деренчати. 2. *Згруб.* Базікати, плести язиком [СБукГ, 103].

ДУДНИ́ТИ 1. Гудіти. 2. Говорити в ніс [СБГ Ч. 1, 237].

ЗАДИ́РКАТЬ Задеренчати [СГНН Т. 2, 26].

НАЦО́КАТЬ Після довгого цокання показати якийсь час (про годинник) [СГНН Т. 2, 352].

ПА́ХКАТИ, *док.* **ПА́ХНУТИ** 1. Стріляти, застрелити. 2. Бити, стукати, вдаряти [СБукГ, 393].

ПІ́ПКАТИ Наслідувати звук автомобільного клаксона [СЗГ Т. 2, 51].

ПІ́СКАТИ Пищати [НРС, 206].

ПОДЗЕБЕНИ́ТИ Подзвонити [СБГ Ч. 2, 93].

ПОДИРДИ́КАТЬ Поїхати старим, несправним мотоциклом, автомобілем, трактором і Т. п. [СГНН Т. 3, 146].

ПОДИ́РКАТЬ Поїхати старим, несправним мотоциклом, автомобілем, трактором і Т. п. [СГНН Т. 3, 146].

ПРОДИРДИ́КАТЬ Продеренчати [СГНН Т. 3, 284].

ПРОДИ́РКАТЬ Продеренчати [СГНН Т. 3, 284].

ПРОДИРКОТІ́ТЬ Продеренчати [СГНН Т. 3, 284].

РИ́ПАТИ Відчиняти або зачиняти двері зі скрипучими звуками [СЗГ Т. 2, 120].

РИ́ПАТИС Відчиняти або зачиняти двері зі скрипучими звуками [СЗГ Т. 2, 120].

САРЧІ́ТИ Шуміти [СБГ Ч. 2, 204].

ФА́РКАТИ, *док.* **ФА́РКНУТИ** 1. Утворювати низькі переривчасті шумові звуки (переважно про машину, мотор, коня тощо). 2. Розгоратися, спалахувати [СБукГ, 581].

ФО́РКАТИ, *док.* **ФО́РКНУТИ** *Заст.* 1. Утворювати низькі переривчасті шумові звуки (переважно про коней, мотор). 2. *Перен.* Нечемно, грубо говорити, переважно відповідаючи [СБукГ, 597].

ФУ́РКАТИ *Заст.* Утворювати звуки веретеном під час прядіння [СБукГ, 606].

ФУРКОТА́ТИ Фурчати; утворювати одноманітно-деренчливий звук [СБГ Ч. 2, 335].

б) звучання металевих, скляних, дерев'яних та ін. предметів, каміння, піску, льоду тощо:

БА́ВХНУТИ Сильно вдарити; ударити з лускотом [СБГ Ч. 1, 38].

БАХКА́ТИ Гупати, завдавати сильних ударів [КСЛГ, 25].

БЕБЕ́ХНУТИ Сильно вдарити [СБукГ, 27].

БЕБЕ́ХНУТИСИ (-СА) *Згруб.* Несподівано впасти [СБукГ, 27].

БЕВХНУ́ТИ 1. Сильно вдарити, бухнути, вгатити. 2. Гепнути, впасти [КСЛГ, 25].

БЕНЦНУ́ТИ Бебехнути, гепнути, несподівано впасти [КСЛГ, 27].

БЕ́ХКАТИ Сильно бити, стукати [СУСХ, 30].

БЕ́ХНУТИ *Згруб.* Ударити [СБукГ, 29].

БО́МКАТИ 1. Говорити нісенітниці. 2. Стукати, гримати. 3. Дзвонити [СБукГ, 36].

БРЕ́НЬКАТИ, БРЕ́НЬКНУТИ 1. *Знев.* Базікати. 2. Ударяти. 3. Обірватися, тріснути. 4. Різко прозвучати [СБукГ, 39].

БРЕНЬЧА́ТИ Дзенькати, бряжчати [КСЛГ, 33].

БРЯЗНУТИ Вдарити [СБГ Ч. 1, 73].

ВЫТРИСКУВА́ТИ 1. Бризкати. 2. Виляскувати батогом [КСЛГ, 47].

ГЕ́ПАТИ Голосно звучати [СУСХ, 77].

ГРИМОТІ́ТЬ Гриміти [СПГ, 59].

ГУ́РКАТИ 1. Грюкати. 2. Штовхати [ГГКС, 50].

ГУРКОТА́ТИ Торохтіти [СБГ Ч. 1, 200].

ҐЛЬО́ҐАТИ 1. Клювати, дзьобати (про птахів). 2. Рубати сокирою [СЗГ Т. 1, 120].

ҐРУХНУ́ТИ Гепнути, впасти [КСЛГ, 71].

ДЖЕРЕНЬЧАТИ Дзвякати; глухо бряжчати (про розбитий глечик) [СБГ Ч. 1, 210].

ДЖИ́КНУТИ Видати звук «джик» [СГНН Т. 1, 270].

ДЗВЕНКНУ́ТИ Дзенькнути, дзвякнути [КСЛГ, 75].

ДЗВЕНЬЧА́ТИ 1. Звучати, бриніти (про струни). 2. Дзенькати, брязкати [КСЛГ, 75].

ДЗЕЛЕНЧА́ТИ Бряжчати [СБГ Ч. 1, 212].

ДЗЕЛЕНЬКОТІ́ТИ Дзеленькотіти [СБГ Ч. 1, 212].

ДЗУ́РКАТИ, ДЗО́РКАТИ Брязкати, бряжчати [СБукГ, 93].

ДЗЯ́БАТИ Обробляти сапкою городні рослини [СЗГ Т. 1, 130].

ДУРКА́ТИ Стукати, гримати [КСЛГ, 85].

ДУРКАТИ Стукати; вдаряти; загуркотіти [СБГ Ч. 1, 239].

ДУРКОТІ́ТИ 1. Буркотіти. 2. Гуркотіти [СБГ Ч. 1, 239].

ДУ́ЦКАТИ Буцати, бити [СБукГ, 105].

ДЬО́ХКАТИ 1. Колоти (про біль). 2. Стусонути, вдарити [ГГКС, 65].

ДЮ́ҐАТИ Ударяти [НРС, 113].

ЗАПУ́КАТИ *Заст.* Постукати [СБукГ, 140].

ЗАПУКА́ТИ Постукати [КСЛГ, 104].

ЗАТИРКОТА́ТИ Зацокотіти, заторохтіти [КСЛГ, 107].

ЗАХРУ́ПАТИ 1. Захрумтіти. 2. Захрустіти [СБукГ, 146].

ЗАША́РКУВАТИ, *док.* **ЗАША́РКАТИ, ЗАША́РКНУТИ** Зачиркати, запалювати (сірник) [СБукГ, 148].

КЛА́НЦАТИ, КЛЕ́НЦАТИ, *док.* **КЛА́НЦНУТИ, КЛАНЦКОТІ́ТИ 2, КЛЯ́МЦАТИ** 1. *Згруб.* Стукати, цокотіти (зубами). 2. Брязкати, дзвякати. 3. Бити [СБукГ, 206, 208, 212].

КЛА́ЦАТИ 1. Вдаряти одним металічним предметом об інший. 2. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 224].

КЛЕ́ЦАТИ 1. Вдаряти одним металічним предметом об інший. 2. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 225].

КЛЮ́ЦАТИ Рубати [СГНН Т. 2, 178].

КЛЮ́ЦАТИ Рубати сокирою [ГГКС, 96].

КЛЯ́МАТИ 1. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка).

2. Стукотіти зубами [СЗГ Т. 1, 229].

КЛЯПА́ТИ Плескати, ляскати [КСЛГ, 139].

КЛЯПКА́ТИ Те саме, що **КЛЯПА́ТИ** [КСЛГ, 139].

КО́ВТАТИ 1. Вдаряти молотком по залізу тощо. 2. Ковта́ти; глитнути [СБГ Ч. 1, 363].

КО́ВТАТИ 1. Стукати. 2. *Тільки док.* Ударити [ГГКС, 98].

КО́ЦАТИ (-СИ, -СА) 1. Стукати (-ся), бити (-ся). 2. *Заст., обр.* Бити писанку об писанку [СБукГ, 228].

ЛУПА́ТИ 1. Колупати. 2. Тесати [ГГКС, 115].

ЛУПИ́ТИ 1. Обчищати від шкаралупи, лушпини (напр., картоплю, кукурудзу). 2. Знімати шкіру із забитої тварини. 3. Сильно бити. 4. Встановлювати непомірно високу платню [ГГКС, 115].

ЛУПКА́ТИ Ляскати (батогом) [КСЛГ, 162].

ЛУ́ПНУТИСИ *Тільки доп.* 1. Упасти. 2. Сильно вдаритися [ГГКС, 115].

ЛУ́СКАТИ 1. Сильно стукати; грюкати 2. Бити. 3. Гриміти (по грім). 4. Тріскати [ГГКС, 115].

ЛЬОПОТА́ТИ Цокотати [СБГ Ч. 1, 425].

ЛЬО́СКАТИ 1. Вдаряти одним предметом об другий. 2. Вдаряти батогом, утворюючи різкий звук [СЗГ Т. 1, 299].

ЛЯ́СКАТИ 1. Гриміти. 2. Подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку). 3. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 1, 297].

НАЦЮ́КАТИ Насікти (сокирою) [ГГКС, 131].

ПОБО́МКАТИ *Згруб.* 1. Погратися дзвоном чи іншим металевим предметом, що видає сильний звук при ударі. 2. Побайдикувати, змарнувати час [СБукГ, 434].

ПОГЕ́ПАТИ Побити [СУСХ, 283].

ПОГУ́РКАТИ Погрюкати [СБукГ, 437].

ПОДРУХКОТА́ТИ Потрощити [СБГ Ч. 2, 96].

ПОДЮ́ГУВАТИ Колоти [СБГ Ч. 2, 96].

ПОРОЗБЕ́ХКУВАТЬ *фам.* Порозбивати [СГНН Т. 3, 232].

ПОРОЗБЕ́ХКУВАТЬСЯ Порозбиватися [СГНН Т. 3, 232].

ПРА́СКАТИ 1. Тріскати. 2. Ударяти з тріском [СБГ Ч. 2, 133].

ПРА́ЦКАТИ Тріскати [СБГ Ч. 2, 133].

ПРОБАЛА́МКАТИ Продзвеніти [СБукГ, 446].

ПУ́КАТИ 1. Тріскати. 2. Стукати [ГГКС, 159].

ПУ́РКАТИ Торохтіти [СБукГ, 447].

РОЗГУ́РКАТИСИ 1. Почати сильно грюкати. 2. Гриміти (про грім) тривалий час [СБукГ, 460].

СКРИГІ́НЦАТИ Скреготати [СБукГ, 497].

ТАРАБА́НИТИ Гучно стукати [СУСХ, 353].

ТАРАБА́НИТИ Часто й голосно стукати [НРС, 249].

ТАРА́КАТИ 1. Стукати, гримати. 2. Безперервно, безупинно говорити [НРС, 249].

ТАРА́ХКАТИ, *док.* **ТАРА́ХНУТИ** Стукати [СБукГ, 539].

ТЕВКАТИ Вдаряти, вдарити об землю [СБГ Ч. 2, 282].

ТИГИ́ПАТИ Бити, вдаряти [СУСХ, 355].

ТОРКОТІ́ТИ 1. Торохкотіти. 2. Безупинно говорити [ГГКС, 187].

ТРА́СКАТИ 1. Ляскати, сильно вдаряти. 2. Бризкати; ляпати [ГГКС, 187].

ТРАХКА́ТИ Тарахкати, ударяти з гуркотом [КСЛГ, 306].

ТРАХНУ́ТИ *Однокр.* до **ТРАХКА́ТИ** [КСЛГ, 306].

ТРЕСКА́ТИ Тріскати [СБГ Ч. 2, 300].

ТРІ́СНУТИ Луснути; вдарити [СБГ Ч. 2, 302].

ТРОСКОТА́ТИ 1. Тріскотати. 2. Цокати [СБГ Ч. 2, 303].

ТУРКОТА́ТИ Гуркотіти [СБГ Ч. 2, 306].

ТЬО́ПАТИ 1. Ледве йти; повільно йти. 2. Цюкати (сокирою) [СБГ Ч. 2, 309].

ТЯ́ПАТИ Знищувати бур’яни за допомогою сапки; сапати [СЗГ Т. 2, 216].

ФЛЯЦАТИ(СИ) 1. Ударяти(ся), бити(ся). 2. Упасти [ГГКС, 198].

ХРУ́СНУТЬ Сильно вдарити [СГНН Т. 4, 199].

ХРУСТНУ́ТИ Хруснути, тріснути [КСЛГ, 330].

ХРУ́ЦНУТИ 1. Розкусити, надкусити щось тверде. 2. Зламатися, розколотися [СБукГ, 616].

ЦА́ПАТИ Знищувати бур’яни за допомогою сапки; сапати [СЗГ Т. 2, 237].

ЦВЕНЬКА́ТИ Ценькати, дзенькати (про звук від удару об метал) [КСЛГ, 331].

ЦЕКОТІ́ТИ Стукати [ГГКС, 206].

ЦЕ́НЬКНУТИ Луснути; вдарити [СБГ Ч. 2, 351].

ЦОРКАТИ // ЦОРКОТІ́ТИ Стукати; брязкати [ГГКС, 208].

ЦО́РКАТИ Цокати [СБГ Ч. 2, 358].

ЦУ́ПНИТИ Ударити [СЗГ Т. 2, 244].

ЦЬО́ПАТИ 1. Рубати, сікти. 2. Проводити первинну обробку льону на спеціальному станку [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЯ́ПАТИ 1. Знищувати бур’яни за допомогою сапки; сапати. 2. Голосно вдаряти верхніми зубами об нижні (про вовка) [СЗГ Т. 2, 245].

ЦЯХНУ́ТИ Рубонути, сильно й різко вдарити [КСЛГ, 336].

ЧВА́ХНУТИ Вдарити [ГГКС, 209].

ЧВИКА́ТИ Стьобати, бити батогом [КСЛГ, 338].

ЧЕ́РКАТИ 1. Запалювати сірник. 2. Кресати кресалом [НРС, 273].

ЧЕРКНУ́ТИСЯ Цокнутися [КСЛГ, 339].

ЧЫРКА́ТИ Черкати (про сірники) [КСЛГ, 340].

ШКЫРГОТА́ТИ Скреготати [КСЛГ, 349].

ЩЄ́КНУТИ Задзвеніти, бухнути [СЗГ Т. 2, 280].

в) звучання музичних інструментів:

БА́МБОРИТИ 1. Дзвонити в дзвони. 2. Вдаряти, щоб викликати звук [СБГ Ч. 1, 42].

БЗЫКА́ТИ Бриніти [КСЛГ, 27].

БРЕНЬКА́ТИ 1. Бренькати, грати на щипковому музичному інструменті. 2. Бряжчати [КСЛГ, 33].

БУ́БНИТИ 1. *Заст.* Бити в бубон, повідомляти про щось під барабанний бій. 2. Грати, вибивати мелодію на бубні. 3. *Перен.* Розповсюджувати чутки

[СБукГ, 40].

БУ́РКАТИ 1. Видавати характерні звуки за допомогою буркавки (пристрій нагонича для підняття звіра з лігва). 2. Сердито і нерозбірливо говорити або відповідати на запитання. 3. Муркотати (про кота) [СЗГ Т. 1, 38].

ГУЧА́ТИ 1. Гудіти. 2. Гудіти (грати на басі). 3. Лаяти [СБГ Ч. 1, 202].

ДЗВЕНЬЧА́ТИ 1. Звучати, бриніти (про струни). 2. Дзенькати, брязкати [КСЛГ, 75].

ЗАБУБНУВА́ТИ Забарабанити, забубнити [КСЛГ, 93].

НАБУБНИ́ТИ Наторохкотіти, нацокати; набарабанитися, набитися в бубон [КСЛГ, 182].

ТУ́РГАТИ Трубити в ріг [СБГ Ч. 2, 306].

ЦО́РКАТИ, ЦО́РКНУТИ 1. Грюкати; утворювати своєрідні уривчасті звуки раптовим зіткненням різних твердих предметів або їх поверхонь. 2. Стукати (про вироби зі скла) [СБукГ, 630].

ЧИРГИ́КАТЬ Погано грати на музичному інструменті, пиляти [СГНН Т. 4, 216].

ЧИРГИ́КНУТЬ Однокр. до «чиргикать» (погано грати на музичному інструменті, пиляти) [СГНН Т. 4, 216].

г) звучання рослин (дерев, трави, листя тощо):

ДЖВЯ́КАТЬ 1. Лопатися від удару або придавлювання (про овочі, фрукти і т. п.). 2. Видавати звук «джвяк» [СГНН Т. 1, 266].

ДЖВЯ́КНУТЬ Однокр. до «джвякать» (1. Лопатися від удару або придавлювання (про овочі, фрукти і т. п.). 2. Видавати звук «джвяк») [СГНН Т. 1, 266].

ДЖВЯКОТІ́ТЬ Підсил. до «джвякать» (1. Лопатися від удару або придавлювання (про овочі, фрукти і т. п.). 2. Видавати звук «джвяк») [СГНН Т. 1, 266].

ЛУПИ́ТИ 1. Обчищати від шкаралупи, лушпини (напр., картоплю, кукурудзу). 2. Знімати шкіру із забитої тварини. 3. Сильно бити. 4.

Встановлювати непомірно високу платню [ГГКС, 115].

ПОРОЗЛУ́ПУВАТЬ Порозламувати [СГНН Т. 3, 236].

ПОРОЗЛУ́ПУВАТЬСЯ Порозламуватися (про спілі плоди) [СГНН Т. 3, 236].

ХРИПОСТІ́ТИ Хрустіти [СБГ Ч. 2, 346].

ХРО́ВСКАТИ // ХРУ́ЦКАТИ // ХРУЦКОТІ́ТИ Хрумтіти, хрустіти [ГГКС, 204].

ХРОПОСТІ́ТИ Хрустіти [СБГ Ч. 2, 347].

ШЕРУДІ́ТИ Шарудіти, шурхотіти [КСЛГ, 347].

2) дієслова, що позначають звучання рідини:

БУРКА́НИТИ Багато лити [СБукГ, 43].

БУ́РКАТИ 1. Штовхати. Також **БУРЛЯ́ТИ**. 2. Бити ключем. 3. *Знев.* Перебирати їжею. 4. Невиразно говорити, бурчати [СБукГ, 43].

БУ́РХАТЬ Різко виливати або вливати якусь рідину [СГНН Т. 1, 117].

БУРХИ́КАТЬ Різко виливати або вливати якусь рідину [СГНН Т. 1, 117].

БУРХИ́КНУТЬ Різко вилити або вливати якусь рідину [СГНН Т. 1, 117].

БУРХНУ́ТЬ Різко вилити або вливати якусь рідину [СГНН Т. 1, 118].

БУРХОНУ́ТЬ Підсил. до «різко вилити або вливати якусь рідину» [СГНН Т. 1, 118].

ВІТАЛА́ПУВАТИ, ВІ́ТАЛАПАТИ Вибризкувати [СБукГ, 60].

ВЛЬО́ПАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 1, 187].

ВЛЬО́ПАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 1, 187].

ВЛЬО́ПУВАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 1, 187].

ВЛЬО́ПУВАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 1, 187].

ВЫЛЯПА́ТИ *Док. вид* до **ВИЛЯ́ПУВАТИ** [КСЛГ, 44].

ВЫЛЯ́ПУВАТИ 1. Розхлюпувати воду довкола себе. 2. *Перен.* Розголошувати таємницю; розносити чутки [КСЛГ, 44].

ВЫТРИСКУВА́ТИ 1. Бризкати. 2. Виляскувати батогом [КСЛГ, 47].

ВЫХЛЯПА́ТИ *Док. вид* **ВЫХЛЯПУВА́ТИ** [КСЛГ, 48].

ВЫХЛЯПУВА́ТИ Вихлюпувати (про рідину) [КСЛГ, 48].

ҐУЛЬҐОТА́ТИ 1. Булькотіти, п'ючи рідину з пляшки. 2. Ґелґотіти, ґелґотати [КСЛГ, 71].

ДЖУРЛЄ́Т Дзюрчати (про воду і т. ін.) [СПГ, 66].

ДЖЮРКА́НИТИ, ДЖУРКА́НИТИ, ДЖОРҐА́НИТИ *Згруб.* 1. Лити. 2. Дудлити, багато пити [СБукГ, 92].

ДЗЮ́РИТИ 1. Литися (про воду). 2. Мочитися [СЗГ Т. 1, 129].

ДРИ́ПАТИ Накрапати (про дощ); бризкати [СЗГ Т. 1, 143].

ЖБУ́ХАТИ (ЖБИХА́ТИ) 1. Бити кулаками, давати стусана. 2. Бити струменем (про рідину). 3. Вириватися (про полум'я). 4. *Тільки док.* Вилити [ГГКС, 68].

ЖЕБОНІ́ТИ, ЖИБОНІ́ТИ, ЖИБУНІ́ТИ, ЖЕБУНІ́ТИ 1. Гомоніти, воркувати. 2. Говорити невиразно, ковтати слова, мимрити. 3. *Перен.* Текти, дзюрчати [СБукГ, 111].

ЖУРЧА́ТИ Дзюрчати [СБГ Ч. 1, 256].

ЗАЛЬО́ПАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 2, 48].

ЗАЛЬО́ПАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 2, 48].

ЗАЛЬО́ПУВАТИ (-СА, -СИ), *док.* **ЗАЛЬО́ПАТИ (-СА, -СИ)** Забризкувати (ся), захлюпувати (ся) [СБукГ, 135].

ЗАЛЬО́ПУВАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 2, 48].

ЗАЛЬО́ПУВАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 2, 49].

ЗАПРИСКА́ТИ Забризкати, покрити бризками; почати бризкати [КСЛГ, 103].

КА́ПАТИ Капати [СБГ Ч. 1, 339].

КА́ПКАТИ Капати [СБГ Ч. 1, 339].

ЛЬО́ПАТИ (-СИ, -СА) Бризкати [СБукГ, 271].

ЛЬО́ПАТИСИ Хлюпатися [ГГКС, 116].

ЛЬО́ПНУТИ 1. Бризнути. 2. Сказати щось недоречне [ГГКС, 116].

НАДЖВЯ́КАТЬ Надавити (морсу, соку) [СГНН Т. 2, 313].

НАДЖЬОРКА́НЮВАТИ, *док.* **НАДЖЬОРКА́НИТИ** *Згруб.* Наливати [СБукГ, 310].

НАЛЬО́ПАТЬ Наляпувати, набризкувати [СГНН Т. 2, 329].

НАЛЬО́ПУВАТЬ Наляпувати, набризкувати [СГНН Т. 2, 329].

НАТЬО́ПАТЬ Наляпати [СГНН Т. 2, 351].

НАЦЯПКАТИ Накапати [СБГ Ч. 1, 480].

ОБДЖЮРКА́НИТИСИ *Згруб.* 1. Лити. 2. Дудлити, багато пити [СБукГ, 346].

ОБТАЛА́ПАТИСИ Заляпатися болотом, забруднитися [ГГКС, 136].

ПЛЕ́СКАТИ 1. Плескати (у руки). 2. Плюскотіти (про дощ, воду) [СБГ Ч. 2, 80].

ПЛЮЩА́ТИ Плюскотіти [СБГ Ч. 2, 83].

ПЛЯСКА́ТИ Плюскотіти [КСЛГ, 236].

ПЛЯСКОТА́ТИ Плескотіти [КСЛГ, 236].

ПОЗАЛЬО́ПУВАТЬ Покрити плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 3, 155].

ПОЗАЛЬО́ПУВАТЬСЯ Забруднитися, покриваючись плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 3, 155].

ПОНАЧВЯ́КУВАТИ Намазати багато чогось [СУСХ, 290].

ПОРОЗЛЬО́ПУВАТЬ Порозбризкувати, порозляпувати [СГНН Т. 3, 236].

ПО́РСЬКАТ Бризкати, сприскувати долівку хати перед замітанням [СПГ, 168].

ПУЛЬКНУТЬ Булькнути [СГНН Т. 3, 299].

ПША́КАТЬ Шипіти при зануренні розпеченого металу (про воду) [СГНН Т. 3, 301].

ПША́КНУТЬ Шипіти при зануренні розпеченого металу (про воду) [СГНН Т. 3, 301].

СЕГОТАТИ Шуміти (про дощ) [СБГ Ч. 2, 209].

ТАЛА́ПАТИ 1. Йти по болоті. 2. *Перен.* Говорити нісенітниці [ГГКС, 180].

ТАЛА́ПАТИ Бруднити чимось рідким [СБукГ, 537].

ТАЛА́ПАТИСИ (-СА) Бруднитися чимось рідким [СБукГ, 537].

ТРА́СКАТИ 1. Ляскати, сильно вдаряти. 2. Бризкати; ляпати [ГГКС, 187].

ТРА́СКАТИ 1. Ляскати. 2. Бризкати. 3. Говорити щось недоречне [СБукГ, 550].

УЛЬО́ПАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 4, 161].

УЛЬО́ПАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 4, 161].

УЛЬО́ПУВАТЬ Покривати плямами якої-небудь рідини [СГНН Т. 4, 161].

УЛЬО́ПУВАТЬСЯ Забруднюватися, покриваючись плямами якої-набудь рідини [СГНН Т. 4, 161].

ФЛЬО́СКАТИ, *док.* **ФЛЬО́СНУТИ** 1. Бризкати, ляпати водою, брудом, вапном тощо. 2. *Знев.* Бити, ударяти (переважно долонею). 3. *Перен. Знев.* Ляпати язиком [СБукГ, 595].

ХЛЕ́ПАТЬ Дзюрчати (про струмок) [СПГ, 224].

ХЛЬО́ПАТИ, *док.* **ХЛЬО́ПНУТИ** 1. Хитати дерево (кіл, стовп), посудину. 2. Випліскувати рідину, різко схиливши посудину [СБукГ, 613].

ХЛЮСТА́ТИ 1. Бризкати, плескати, хлюпати. 2. Сильно литися, струменіти [КСЛГ, 328].

ХЛЯПА́ТИ 1. Бризкати рідиною; розхлюпувати щось; ляскати по воді. 2. Падати, лити (про дощ). 3. *Знев.* Ляпати, говорити щось нерозумне, недоречне [КСЛГ, 328].

ХЛЯ́ПАТИ, *док.* **ХЛЯ́ПНУТИ** 1. Говорити, сказати щось недоречне, нерозумне. 2. Випліскувати рідину, різко схиливши посудину; бризкати. 3. Забруднювати, забруднити чимось мокрим. 4. *Тільки док.* Випити [СБукГ, 612].

ХЛЯПКА́ТИ 1. Те саме, що **ХЛЯПА́ТИ**. 2. Залишати після себе мокрі сліди; слідити на столі під час їжі [КСЛГ, 328].

ХЛЯ́ПКАТИ Хлюпати [СБГ Ч. 2, 342].

ХЛЯПНУ́ТИ 1. Зробити пляму на чомусь. 2. *Однокр.* до **ХЛЯПА́ТИ 1**. 3. *Однокр.* до **ХЛЯПА́ТИ 3**. [КСЛГ, 328].

ХЛЯСТА́ТИ Ляпати, бризкати рідиною [КСЛГ, 328].

ЦВИ́РКНУТИ Плюнути крізь зуби, показуючи свою зневагу до кого-небудь [СУСХ, 382].

ЦИ́РКАТИ Доїти (корову) [НРС, 270].

ЦОРКОТА́ТИ Дзюрчати [СБГ Ч. 2, 358].

ЦЬОПОТІ́ТИ Дзюрчати [СБГ Ч. 2, 361].

ЦЮРІ́ТИ Текти з дзюркотом [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЮРКОТІ́ТИ Дзюрчати [СБГ Ч. 2, 359].

ЦЯПАТИ 1. Доїти. 2. Поволі крапати. 3. *Перен.* Повільно говорити [СБГ Ч. 2, 360].

ЦЯ́ПКАТИ 1. Крапати. 2. Поволі крапати [СБГ Ч. 2, 360].

ЦЯПКОТІ́ТИ Накрапляти [СБГ Ч. 2, 360].

ЦЯПНУ́ТИ Капнути [КСЛГ, 336].

ЧАЛА́ПАТИСИ Бовтатися у воді [СБукГ, 636].

ЧВАКА́ТИ Чвакати. *Від звуконаслідування «чвак-чвак» при ходінню по болоті* [КСЛГ, 338].

ЧВІ́РСКАТИ, *док.* **ЧВІ́РСНУТИ** Прискати [СБукГ, 638].

ЧУРІ́ТИ (ЧЮРІ́ТИ) Текти [ГГКС, 214].

ЧУ́РКАТИ Брати воду з джерела [ГГКС, 214].

ЧУРКОТІ́ТИ Дзюркотіти [СБукГ, 653].

ШУБО́ВКНУТЬ, ЩУБО́ВКНУТЬ Несподівано впасти у воду; погрузнути у в’язку масу [СПГ, 236].

ШУРКОТІ́ТИ Джуріти [СБукГ, 680].

3) дієслова, що вживаються для звукономінації газоподібних речовин:

ПУ́КАТИ 1. *дит.* Голосно звільнятися від повітря. 2. Вдаряти одним предметом об другий [СЗГ Т. 2, 104].

ПШИ́КНУТИ З протяжним шумом випускати повітря [СЗГ Т. 2, 109].

ПШУ́КАТИ Тихо звільнятися від повітря [СЗГ Т. 2, 109].

РОЗФУ́ШКУВАТИ Розпорошувати [ГГКС, 165].

САРЧАТИ Кипіти; шуміти [СБГ Ч. 2, 204].

ТРА́СНУТИ Ударити (про грім) [СБГ Ч. 2, 299].

ФО́ЛЬКАТИ, *док.* **ФО́ЛЬКНУТИ** 1. Кипіти, видаючи при цьому звуки, що нагадують форкання. 2. Бризкати (під час кипіння). 3. *Перен. Знев.* Шморгати носом [СБукГ, 597].

ФОЛЬКОТІ́ТИ (ФОРКОТІ́ТИ) Кипіти, варитися, булькати при кипінні [ГГКС, 198].

ФУ́КАТИ Дмухати; дути; віяти. *Док.* **ФУ́КНУТИ** 1. Са́пнути. 2 Здути; звіяти. 3. Луснути; ударити [СБГ Ч. 2, 334].

ФУ́ШКАТИ 1. Обкурювати димом (перев. про бджіл). 2. *Те саме, що* **фурє́ти** (жбурляти; кидати) [ГГКС, 199].

ЧМЫХА́ТИ 1. Чмихати, переривчасто випускати пару, повітря, відпрацьований газ; сопіти. 2. Тікати, зникати безслідно [КСЛГ, 341].

ЧМЫХНУ́ТИ *Однокр.* до **ЧМЫХА́ТИ** [КСЛГ, 341].